

Viestnik Hrvatskoga arkeologičkoga društva: godina V

Other document types / Ostale vrste dokumenata

Publication year / Godina izdavanja: **1883**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:300:963095>

<https://doi.org/https://doi.org/10.52064/vamz>

Rights / Prava: [Public Domain Mark 1.0/Javno dobro](#). [Autorsko pravo je isteklo](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-05**

Repository / Repozitorij:

[AMZdepo - Repository of the Archaeological Museum in Zagreb](#)

VIESTNIK

HRVATSKOGA

ARKEOLOGIČKOGA DRUŽTVA.

Andautonia (Šćitarjevo)

i započetak izkapanja od strane nar. zem. muzeja na onom tlu.

Medju starimi spisatelji dva su samo zemljopisca, koja spominju ovaj naš starodavni grad. Prvi je Ptolemaeus (*Cl. Ptolemaei geographiae libri octo. Ed. Wilberg. Essendiae 1838 pag. 161*), po kom Andautonia (Ἀνδαυτόνιον) bjaše grad *Pannoniae Superioris*, te ju navadja medju *Bononia* (Banostor) i *Novidunum* (blizu Gurkfelda):

Bononia 38° 40' 45° 40'

Andautonium 38° 10' 45° 10'

Novidunum 37° 50' 45° 10'

iz čega se nedaje ništa temeljita opredjeliti za njezin položaj, tim veće, što su u tom poglavju XIII. mjesta veoma neuredno navedena a ponješto i pogrešno, pošto *Bononia* spadala bi pravo na sljedeće poglavje XIV., gdje se opisuje *Pannonia Inferior*. Drugi pako, koj ju spominje, jest pisac tako zvanoga Antoninianskoga putopisa (*Itinerarium Antonini Augusti. Ed. G. Parthey et M. Pinder. Berolini 1848 p. 126*), koj ju bilježi na cesti, koja je upravno polazila iz Optuja (*Poetovio*) u Sisak (*Siscia*), ali pod imenom ponješto skraćenim *Dautonia* (*Dautona, Dantona, Daittona*).

Noviji pako zemljopisci jako su zabasali u označenju mjesta, gdje je Andautonia ležala. Latius meće ju u *Tiffer* ili *Reyn*, *Lapiè* u *Bertinecz*, *Reichard* u *Zethan* itd.; jedini D'Anuille približio se je pravomu mjestu, jer ju stavlja u okolici Šćitarjeva ali uz lievu obalu Save.

Medjutim dodjoše na vidjelo dva nadpisa noseća i samo pravo ime ovoga grada; jedan našast g. 1758., kako se priča, u Stenjevcu, u što se je ondje nova župna crkva gradila na tlu stare; a drugi god 1768., isto tako kada su se temelji kopali za župnu crkvu u Šćitarjevu.

Prvi nadpis, u Stenjevcu tobož nadjen, i koj se sada nalazi posadjen u zidu pročelja ondješnje župne crkve desno, god. 1873. čitاسmo ovako:

IMP CAES
C · MESSIO
QVINTO TRA
IANO DECO
P · F · AVG · P · M · R
POT · COS · IR
P · P · RESP · AN
DAVT · D · D ·

Izdao ga Mommsen (*Corp. Inscript. Lat. III. 4010*), pokle ga sam na licu mjesta prepisao, tom razlikom, da mu ono c u drugom redku stoji vani lievo, a u petom redku ima AVG nesvezano, razriješeno.

Drugi nadpis, našast u Šćitarjevu, glasi:

HERENNI
A E ETRVS
CILLAE AVG
MATR CAST
CONIVGI
DN · DECI P · F
AVG · R · P · AND

Ovaj nadpis tražio je Mommsen u Šćitarjevu, no spovieda sam *frusta indagavi*, te ga izdao po drugih (*l. c. 4011*). Mi ga opazismo u Vel. Gorici prigodom izleta u one strane u seljačkoj kući, gdje je služio kao donji prag na ulazu, te brigom i darom gosp. Jurja pl. Ištvanica ondješnjega načelnika sada krasi epigrafičku sbirku arkeolog. odjela nar. muzeja¹.

Odkriće ovih nadpisa dalo je povod pri koncu prošloga stoljeća živahnoj književnoj borbi o mjestu, gdje je pravo ležala Andautonija, jeda li u Stenjevcu ili u Šćitarjevu.

Bald. Ad. Krčelić, koj malo poslie onoga odkrića odpravi u sviet svoje dosta šareno djelo *De regnis Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae notitiae praeliminares (Zagrabiae 1777)*, na str. 5. prvi izda stenjevački nadpis, dakako manjkavo i neuredno akoprem veoma liepo

¹ Dalje navesti ćemo još jedan treći nadpis s imenom *Andautonia*, u Šćitarjevu izkopan. Ovo pako ime dolazi jošte u dva druga nadpisa, koja se sada čuvaju u peštanskom muzeju. Za prvoga nezna se, odkud je onamo dospio; drugi bje našast u Ó-Szöny (*Brigetio*). Izdao jih Mommsen

sačuvan i jasno izražen, te na tom temelju bez oklevanja izreče, da je Andautonia ležala u Stenjevcu: *lapis in Sztenievecz repertus, isthic stetisse Andautonium, cum caeteris rudericibus atque vestigiis evincit errorisque damnat geographos, qui alibi Andautonium locavere*. Uz-poznavši kašnje nadpis u Šćitarjevu našast, u priložku istoga djela na str. 488 izda, i sada manjkavo i pogrešno, i ovaj drugi nadpis; osta ipak pri muienju, da je Andautonia stajala u Stenjevcu: *In Sztenievecz erutus lapis, Andautonium olim fuisse suadet*. Niti ga u tom smetao izvještaj o znatnih starinah u Šćitarjevu, što mu 1. rujna 1768. posla prijatelj Ivan Tomec, u kom i ovo: *Civitas grandis fuisse ex apertis recenter apparet fundamentis, cuius magnitudini, si stricte loci simetria consideretur, Zagrabia nullatenus conferri potest. Enimvero ubi domus est defuncti Schituroczi, murus in terra passim reperitur, ipseque in fortem imegit murum, occasione certi aedificii*

(l. c. III. 3679, 4316) a zatim Ern. Desjardins (*Acta nova musei nationalis Hungarici. Tomus I. Inscriptiones monumentorum Romanorum. Budapestini 1873, p. 91, 93, n. 166, 169*).

eques	protomae duae fractae
T · F · BONIO · QVI	D M
ADAVTONIA ·	<i>vir scutum equumque</i>
EQVES · ALAE ·	<i>rotundum frenis</i>
FRONTINAE ·	<i>tenens ducens</i>
TVR · INGENVI ·	AVREL · VINDE · AND
AN · XXXIII · STIP · XVI	AVTONIA · EQ · COH · I
H · S · E · CAMP · NVS	THRAC · AN · XXXV · AV
EQVES · AB · EIVNDE · HERES	RELIA · AMMA
T · M · P	FF / / / / / / / SARI

Prvi nadpis nalazi se točnije kod Mommsena (Sr. sa slikom kod Desjardinsa Tab. XXIX. br. 169). Samo su prva dva redka toga nadpisa većimi slovi izražena. Još jedno s na koncu sedmoga redka ležalo bi valjda na okviru, pošto mu na slici nema traga, te i ako ga ondje, bilo bi suvišno. Mjesto p na koncu zadnjega redka Desjardins ima r, ali ga pobija slika, gdje je p.

U drugom nadpisu mjesto i na koncu trećega redka Desjardins ima: t sic, ali taj sic nestoji pravo, jer na slici (Tab. XXIX. br. 166) onako je, kako je Mommsen čitao. U petom reduku Mommsen ima ammia a Desjardins amma kako i na slici. O položaju pako grada Andautonia veli Desjardins: *Andautonia Felső-Pannonia egyik városa, melyet Ptolemaeus (II. XV. 4) igyemlit: Ἀνδριτόνιον. E város a mai Šćitarjevo-val esik össze a Száva mellett Horvátországban (l. Kenner Noricum und Pannonia. 36. és 124. l., és alább a 169. sz.)*.

*firmandi. In domo eiusdem usque ad parochialem ecclesiam, larga etiam decempeda mensurando sunt passus ut iudico 500. In hortis autem colonorum ecclesiae contiguus, binis locis, effossi hoc anno sunt lapides et lateres insignis latitudinis, qualibus ecclesia cathedralis strata est, pro structura sanctuarii ecclesiae parochialis, quod modo ampliatum e fundamentis erigitur. Post ecclesiam autem, campus late exporrectus, romana dives est pecunia . . . (ovdje Krčelić jamačno najvažnije izpustio). Ex quibus facile inferri potest, ibi antiquam civitatem stetisse, ubi modo murorum fundamenta reperiuntur, et ubi per campum late diffusum moneta antiqua a rusticis colligitur. Uz toliko svietla nemogući se ipak pritajiti, stavi se, da i Šćitarjevu pribavi staro ime, te spoviedajući, da je i ondje za rimsko doba imala stajati njeka celebrior colonia, pomisli na rimske gradove *Quadrata, Nauportum, Cimbrianum* ili *Aquincum*; videći pako, da se takova tvrdnja spomenici nikako utvrditi neda, napokon zaroniv sve dublje, izreče: *mihī nihilominus videri probabile, coloniam Viminacium isthic olim stetisse*. Tako ti je on slaho poznavao prošlost svoje zemlje!*

Za Krčelićem povede se pravi mu pobratim *Andrija Blašković*, koj u svom djelu pod naslovom: *Historia universalis Illyrici ab ultima gentis et nominis memoria (Zagrabia 1794)* posveti sedam razprava razjasnjenju gori navedenih dvaju nadpisa; te jih na novo izda ne bez znatnih pogriješaka, akoprem bar za prvoga izrično kaže, da ga je god. 1769. sam prepisao (*Dis. I. pag. 1*). Već u prvoj razpravi tvrdi Blašković, da, pošto se je u Stenjevcu otkrio onaj prvi nadpis, ondje se ima staviti i *Andautonia*; a da su još dokaz tomu: *rudera quaquaversum per agrum Sztenevecensem sparsa, tuntae vetustatis, ut ligonibus modo, aratrisque revulsa humo detegantur; porriguntur in occasum unius prope ac dimidii stadii intervallo, terminanturque arce ad Savi eminentiorem aliquanto ripam sita (Sussed), te napokon i constans atque in hanc usque diem perseverans non vulgi modo, verum et doctorum literatorumque hominum (?) ipsa vetustate corroborata persuasio, qua id loci haud ignobilem floruisse quondam urbem minime ancipiti tenent fide, qua ager Szteneueccensis porrigitur, i da ju je Atila iz temelja srušio. Nego i njemu smetao onaj drugi nadpis našast u Šćitarjevu, i očiti tragovi plemenitoga grada, koji se ondje izrazitije i na široko sterali. Ob ovih sam piše kao očevidac (*Dis. V. p. 1*): *Vigente in Pannoniis Romano imperio, eo, quo nunc Schitarievo situ, urbem constitutam fuisse, sparsa quaquaversum loci rudera, atque alicubi continuata etiam producta serie, indubitare, vel histori-**

corum veterum ingratis, haud sane patiuntur. Magnitudinem urbis ex ruinarum amplitudine existimare integrum. Hae quantum hactenus patuere, ambitu suo mille, eoque amplius, passus conligunt. Aedificiorum splendorem ac magnificentiam, validae substructiones: domorum frequentiam et multitudinem, tam variae subtilis terram murorum divisiones, et servata conclavium quaedam vestigia, subterraneae item camerae, quae haud uno loco revulsa humo deteguntur, palam ostendunt. Boreale urbis latus Savo flumini obtendebatur: orientale immensa planities excipiebat, quae cum australi Savi ripa in ortum decurrebat: ad occasum pertenuis ac vadosus amnis, Zvirnak nunc dictus, urbem stringebat: a meridie fluvius, extrito veteri nomine, iam Lekneno adpellatus, partim adluebat, partim, qua in ortum cursum deflectit, eandem urbem perluebat. Toga radi nije mogao ni on, kao što ni Krčelić, drugako reći nego to, da su se u području Andautonije za rimsko doba nalazila još dva grada, naime u Šćitarjevu i u Samoboru, kojim se imena ne zna (*Dis. V. 16. VI. 3*).

Kad eto još sliedeće godine bahn u ovo polje prvi dosadašnji jugoslavenski arkeolog Mat. Petar Katančić svojim *Specimen philologiae et geographiae Pannoniorum (Zagrabiae 1795)*. U prvoj knjizi druge strane toga djela pod naslovom: *De situ Andautonii in agro Schitariensi*, stupa Katančić odlučno proti mišljenju Krčelića i Blaškovića, dokazujući na temelju starih spisa i spomenika, da je Andautonia ležala, gdje danas stoji Šćitarjevo. Odbivši najprije temeljito, što je Blašković sanjao o prostoru Andautonije od Stenjeveca tja do Susjeda, zaključivši: *praeter vestigia quaedam murorum circa ecclesiam et sacella e rudi lapide secus viam, nihil ruderum ad Szuszed usque comparet*; da se je o tom sam osviedočio na licu mjesta i izpitivanjem ondješnjih stanovnika; a da ostanci zidina u Susjedu polaze očividno iz ngarskoga doba. Doda, da se sve trajno vide, kako je i sam opazio, jasni tragovi rimske ceste od Siska do Šćitarjeva, još onda od ondješnjih žitelja zvane *rimski put*. Navede Stenjevački nadpis, ali će i na to, da je po svoj prilici iz Šćitarjevske gradine ondje kašnje prenešen bio. Dokaza dalje, da po Antoninianskom putopisu pogledom na pravac i na ondje označene daljine *Dautonia*, koja mu sve jedno s *Andautonium*, ima prikladna mjesta jedino u Šćitarjevu; da ju tu zahtjevaju i gori naveden drugi nadpis *Hereniae Etruscillae*, i razne starine a navlastito stari novci, koji se ondje neprestance u izobilju izkapaju, i ogromni ostanci plemenitoga grada, koji su još tada širom obstojali, i koje je sam

9. kolovoza 1790. pomnjivo razgledao i proučio: *Urbis figura, ut e vestigiis colligere licet, hexagona irregularis erat, cuius diagonalis maior a borea in austrum 300 pass. Rom. minor e transverso tertiam prioris occupat. Australi angulo, in ipsis muri veteris, et portae urbanae fundamentis, domus curionis lignea, ruinae proxima, cui muratam e vicino Christi patientis sacello, media platea sito, substituere ipse meditatur, lapidemque Etruscillae domus futurae muro inserere. Proxima in aestivum occasum ecclesia matrix, e ruderebus antiquae urbis maximam partem constructa. Reliqua Andautonii area, in boream expansa, frugibus destinata, quae in terra hac rudectu laetissime crescunt. Angulum orientalem, ad 200 a curia pass. Rom. coemeterium occupat, quo loco numi saepius, lapidumque et laterum fragmenta eruuntur. Angulus borealis et occiduus ceteris amplius protuberant, monumenta, si foderentur, complura prolaturi. Abest murus oppidi a ripa Savi 600 pass. Rom. (duo vulgares unum Romanum faciunt) in boream, a domo Schitarociana in austrum 300 passus. Utrimquae viae stratae compurent vestigia; sed quae Savum versus erat, sublata eluvionibus: ab curionis domicilio, pone horti septum, extantissima sunt; quae alii rudera aedium falso putabant, cum sit utrimque liberrima usque aream Schitarocianam, in qua non nulla murorum signa, viaque alveo Savi (non flumine, ut Blaskovich ait) impedita, deinde per agros Vukovinam progressa. In occasum quoque subinde comparent vestigia viae stratae, quae profluvio Savi magnam partem intercidit. Obstructis enim canalibus, circa haec loca frequentibus, quibus Romani furentem deducebant Savum, et qui non magna impensa restitui possent, mirum in modum grassari consuevit amnis (str. 133). Napokon priloži Katančić kao pravi, akoprem očevidno patvoren ili po Blaškoviću izmišljen (Dis. III. p. 4), miliarski nadpis Tiberija Klaudija, komu odreče svaku vriednost u stvari, o kojoj se radilo; te još dva druga, nalazeća se tada jedan u Čučerju, a drugi u Vel. Gorici, oba ondje bez dvojbe iz Šćitarjeva prenešena.*

HERCVLI
 A V G · S A C
 P · Æ L · V E R
 V S · P R O · S A L V
 T E · S V A · E T
 S V I S
 V S · L · M

Mommsen (*l. c. n. 4007*) izdao je ovaj prvi nadpis na temelju prepisa Blaškovića, Katančića, koj ga vidio, i Kukuljevića, te po

ovom zadnjem veli o samom kamenu: *nunc Agrami in museo, gdje ga nema, a niti ga jamačno nikada bilo*¹.

L · FVNISVLÁNO
 L·F·ANI·VETTONIÁNO
 TRIB·MIL·LEG·V̄I·VICT·QVAES
 TÓRI·PROVINCIAÉ·SICILIAE
 TRIB·PLĚB·PRÁET·LEG·LEG·IIII p. C. 62.
 SCÝTHIC·PRÁEF·AERÁRI·SATVR
 NI·CVRATÓRI·VIAE·AÉMILIAE·COS p. C. 85.
 V̄II·VIR·EPVLÓNVM·LEG·PRO·PR
 PRÓVINC·DELMÁTIAE·ITEM·PRO
 VINC·PANNONIAE·ITEM·MOESIAE
 SVPERIORIS·DONATO·//
 ////////////////////////////////////
 //BELLO·DACICO·CORONIS·IIII
 MVRALI·VALLÁRI·CLASSICA·AVREA
 HASTIS·PVRIS·IIII·VEXLIS·IIII
 PATRONO
 D D

Ploča, na kojoj se nalazi ovaj drugi nadpis, ima na drugoj strani još jedan rimski nadpis ponješto mladji. Prednji izdao je

¹ Da doznamo, kamo je taj spomenik dospio, obratismo se na velečast. g. župnika u Čučerju, koj nepočasi časa, da nas o tom obavijesti, na čem mu najtoplja hvala. Ovaj dopis ima još drugu veoma zanimivu stranu, te vriedi, da se u cielosti priobći. Vriednost župnih ljetopisa iztaknuli smo već davno pišue o Vođi i Lepoglavi (Viestnik 1880. p. 114, 116):

„Veleučeni gospodine! Vašemu upitu od 30. listopada br. 99 najbolje ću odgovoriti, ako li Vam prepisem bilješku o tom kamenu, upisanu *in libro memorabilium* ove župe od bivšeg župnika *Ročića*, koj je ovdje od 1816—1838. župnikovao. Evo je:

Initio revolutionis hic loci rusticae e malevola litterarum lapidi Romano memoriali incisorum, atque muro meridionali ad portam cincturae meridionalem immurato, expositione, deducuntur. Fuit autem incisio sequens (Nadpis kao gori, samo treći redak: P·AEL·VIV·, a četvrti: S·PRO·SALV); quae incisio seu epigrapha autore Mathia Petro Kattanchich, olim in regio archigynasio Zagrabienisi humaniorum professore in Specimine philologiae et geographiae Panoniorum ita legi debet: *Herculi Augusto Sacrum Publius Aelius Verus sacerdos pro salute sua et suis voto suscepto libens meritis.*

Lapis hic *ex agro Schitarjevensi*, ubi Romanorum colonia fuerat, horsum adlatus creditur. (Tako kaže i Katančić i zdrava pamet, dočim Blašković veli izrično, da je izkopan bio kod njeke crkve u Čučerju, te bulazni o ondješnjih starinah, koje je jedini on vidio; a to je ipak povelu Mommsena, da ovaj nadpis Čučerju pripíše). Qui in veteri sacello olim pro basi iconis sacrae serviebat, sub novi templi structuram elatus, et muro,

prvi Krčelić (*l. c. str. 7*), zatim Blašković (*Dis. VIII. str. 136*), koj lažno primjeti, da je izkopan bio kod njeke crkve blizu starog Čiča; oba je pako na svietlo dao Katančić (*l. c. str. 140*), i napokon po vlastitom čitanju Mommsen (*l. c. n. 4013, 4008*). Dodati ćemo i ovaj nadpis, koj se nalazi na drugoj strani pomenute ploče,

quo sacra aedes ambitur, ut attactum, insertus: est autem ex arena rudis, et quod humido loco jacuerat exesus: inscriptio tamen legibilis et integra est, qui in praesens consopita revolutione in domo comitatus Zagrabienensis, ut mox occuret, asservatur. Festo itaque nominis Mariae anno attacto 1818 in 13. sept. incidente mulier quaedam Zagrabienensis, quod totum publicum usque hodiernum diem latet, ad dicti lapidis litteras attentiores rusticos reddidit, asseverans inibi antiquissima eorum privilegia contineri; satis hoc erat populo simplici dicere aliorum instar libertates aliquas novas anno illo, quod optimus terrae princeps rex noster Franciscus I. per Croatiam peregrinabatur quaerenti, qui ideo a tempore illo factae revolutionis, de lapide sollicite custodiendo cogitabat, quin tamen custodia haec innotuisset, donec et 17. septembris anni attacti eundem parochiani hujates in societate Vugrensi, in absentia mea extum in urbe Zagrabienensi commorantis, effodissent, effossumque inter festivas adclamationes, quasi dominales officiales, pro tali ad urbem advehendo, relatore Andrea Kuntich scolopetario, venturos, praevenissent, et adgratulationes futurae libertatis ad parochiam Vugrensem, primumque aream colonorum Pekchecz, deinde vero Pavlovich, ubi illum fimo infoderant, promoverunt . . . . (22. et 23. maji 1819). Post quod aliqua examina, e quibus prodiderat lapidem in fimo Pavlovichianorum, illum celebrem insolitorum aliquorum privilegiorum, manere . . . lapis supra memoratus per capitaneum Drenovacz in committiva duorum decurionatum militarium superioris item locumtenentis Szavich, ac Stephano Ditkovich, comitatus Zagrabienensis hon. v. judicum e fimo Pavlovichianorum exceptus, curru impositus, ac ad arcam parochialem Vugrensem promotus est. Duces tumultuum, praevie ligati et ad feramenta varia positi, quaterni et quaterni cum tot militibus ad urbem, carceresque comitatus expediti sunt, ita tamen, ut unum ex dictis curribus occuparet lapis privilegialis cum 196 variis instrumentis apud tumultuantes repertis, quae cistulis ligneis usi et lapis imposita fuerant, in curru haec habente, qui ceteros sequebantur, vestus etiam fuerat.

Ovo jest sve, što se o tom kamenu znade. Što, dok Vas izvještujem, jesam najpokorniji sluga Josip Turković. U Čučerju 7. studenoga 1882.“

Dočim su Turopoljci znali svoj kamen spasiti medju svetinjama svoga arkiva, te danas na njihovu čast stoji na čelu epigrafičke sbirke nar. zem. muzeja, slavna županija zagrebačka odsudila je čučerski na uništenje; valjda što se bojala Ugračkih kolaca! Nije toliko čuda za onda, ali za danas? Tu ne davno gledali smo, da i gor navedeni stenjevački nadpis dodje u nar. muzej. Ista županija oberučke prihvati mnijenje ondješnjega župnika, koj se pobjao za obstanak crkve, kad bi se onaj kamen iz zida maknuo. Divna *simplicitas!*

ne samo zato, da sve dosadašnje znanstveno gradivo spadajuće na Andautoniju, ovdje predočimo, nego i zato, što i u ovom nadpisu dolazi ime ovoga grada, i što nam se čini, da nije do sada sasvim točno objelodanjen bio.

<i>protome</i>	<i>protome</i>
<i>mulier stans veste curta cum</i>	
<i>caligis et subligaculo, capite</i>	
<i>nudo, dextra flagellum</i>	
<i>monstrans draconi ad pedes</i>	
<i>iacenti, laeva parmam tenens</i>	
<i>formae quadratae cum face</i>	
<i>lauro tridente ibi insculptis;</i>	
<i>ad pedes est rota</i>	
N E M · R E G · A V G · S A C	
I V L · V I C T O R I N V S · V E	
M V N A N D · C W · S V I S	
V · S · L · M	

Mommsen misli, da pred IVL u drugom redku manjka nešto, ali je ondje prostor sasvim zapremljen, tako da nema mjesta za što drugo, te ono I od IVL leži upravo pod prvim potezom od N (u NEM), i nad prvim potezom od M (u MVN). Isto tako misli, da na koncu drugoga redka manjka T, ali ni ovomu nema tu ni mjesta ni traga, a cijeli desni rub ploče upravo se izkazuje. Da što fali, bio bi rub zasječen. I u trećem redku na početku nema mjesta za C = *civis*; a u tom istom redku nije CVM nego CW, t. j. slova su V i M svezana. Od slova u zadnjem redku vidi se samo goruji dio.¹

Ovu znanstvenu razpru rieši napokon slavni Mommsen. Proučivši on na licu mjesta ostavše rimske tragove i u Stenjevcu i u Ščitarjevu izreče: *antiquum oppidum recte opinor Katancsichius ibi esse voluit, ubi nunc est Schitarjevo, ubi abundant rudera antiqua, ut qui aedificant iis utantur pro lapicidinibus; nam Stenjeveci etsi et ipsa multa sunt, quod cum neget Katancsichius², testor ego de visu murorum vestigia*

¹ I ovaj dvostruki nadpis, u Vel. Gorici sačuvan, istu je igru igrao kao onaj u Čučerju, ali nešto prije. I o njem se htjelo, da je stožerom turopoljskih pravica, te se i ondje došlo do prave seljačke bune; čega radi i on je za njeko doba u zemlji zakopan ležao. Ovaj dragocieni spomenik riesi sada nar. zem. muzej i to uprav plemenitim darom sl. i plem. občine turopoljske, uz blagodarno nastojanje gg. turop. komesa Stjepana Josipovića i načelnika velikogoričkoga Jurja pl. Ištvanica.

² Katančić nenieće, da nema u Stenjevcu tragova starodavnim sgradam, nego da jih nema nigdje nikakovih od Stenjeveca do Susjeda, a u tom ima podpuno pravo. I mi smo sav predjel razgledali, i jedva u Stenjevcu okolo

ibi crni pleraque per hortos camposque ecclesiae adiacentes tegulasque et fistulas et nummos continuo ibi eruderari, et testatur etiam ipsum nomen vici (= vicus maceriarum), tamen nimium distat a via Siscia ad Aquam vivam (Warasdin), ad quam Andautonium fuisse colligitur ex itineralio.

I jamačno po Antoninianskom putopisu Andautonia dolazi točno u Šćitarjevo. Evo pruge, kako ju taj putopis bilježi:

<i>A Petovione Siscia</i>	mpm	C
<i>Aquaviva</i>	»	XVIII
<i>Pyrrri</i>	»	XXX
<i>Dautonia</i>	»	XXIII
<i>Siscia</i>	»	XXVII

U Viestniku g. 1879. str. 37 dokazali smo, da je Aquaviva ležala negdje medju sv. Jurjem i Maruševcem nedaleko od Varaždina. Hoćeš li odavdje ravno u Sisak, kao što zahtjeva daljina opredjeljena u onom putopisu, moraš kroz Košćinu, gdje je na blizu ležao *Pyrrri*, na Šćitarjevo, dočim kroz Stenjevec, koj leži odveć k zapadu, išao bi krivudno tako, da bi daljina od *Aquaviva* do *Siscia* postala daleko veća, nego što ju Antonin. putopis označuje. S druge strane po prvom pravcu još danas s jedne i s druge strane Save ostaju očiti tragovi rimskoga puta, čega nema kod Stenjeveca, jer oni, o kojih veli Blašković (*Dis. VII. p. 134*), pripadaju onomu rimskomu putu, koj je Petovio sa Neviodunum spajao.

Uz ono, što smo do sada naveli za dokaz, da je Andautonia ležala u Šćitarjevu, može se i to dodati, što se ondje svakojake starine a novci navlastito u mnogo većem broju i neprestance nego li u Stenjevcu otkrivaju. Već Kerčelić spominje još jedan nadpis ondje izkopan i namah razlupan, i veli, da je na jednom njegovu odlomku opazio rječ AVG a na drugom IVNI. Veli dalje, da se je našlo i kipića i drugih kojekakvih predmeta ne malo. Kašnje izkopao se je ondje još jedan velevažni nadpis, koj sada darom velm. gosp. Muzlera onda podžupana u Sisku liepo krasi epigrafičku sbirku nar. zem. muzeja. Našao ga neki Hepač u savskom rukavu (*Mommsen l. c. n. 4004*):

---

crkve nješto takova opazili, i to slabe vriednosti i na veoma uzkom prostoru, tako da je tu moglo u staro doba obstojati njeko selište, grad nikada. I rimski novci u riedko se pomaljaju. Da *Stenjevec*, *Stenjevec* znači pako *vicus maceriarum* zna Mommsen, mi ne.

SAVO · AVG

SAC

M · I · V · E · N · T · V · S

P · R · I · M · I · G · E · N · V · S

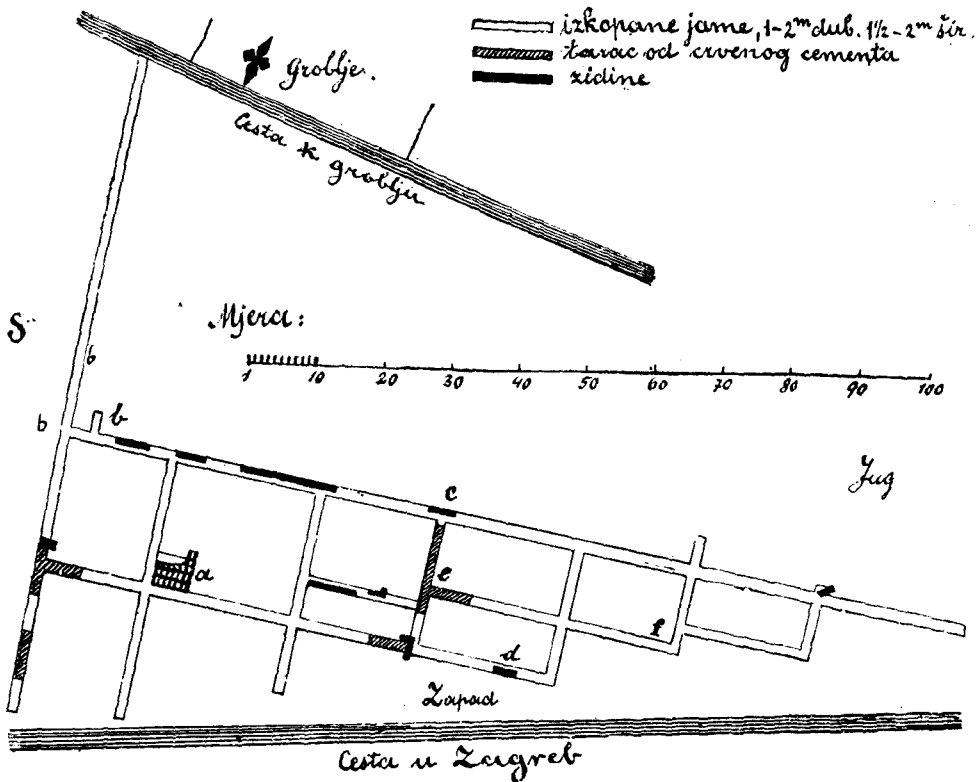
E · T · S · O · C · I · V · S · L · M

Ravnateljstvo nar. muzeja, proučivši najprije ovo gradivo a zatim i samo zemljište, gdje se negda dizala Andautonia, na kom ako i nema ni traga dan danas onim zidinam i podrtinam, koje su koncem prošlega stoljeća još sve naokolo virile, pošto je ova gradina za vjekove služila kao ruda kamenja i opeka za svu okolicu i dalje, ostaju ipak vidljivi znaci negdašnjega života; te potaknuto napokon i mnijenjem, da je po svoj prilici Andautonia prastara koljevka našega glavnoga grada Zagreba, podignutog od bježećih Andautonaca po propasti svoga grada, koj mu tako na blizu, odlučī se prošloga ljeta privolom vis. vlade, koja od njeko doba sve radije podupire svaki podhvat, koj smjera i na promak domaće znatnosti, da započme znanstvena iztraživanja i izkapanja u obsegu one gradine. Pošto pako najshodnija mjesta za radnju na onom tlu bjahu već tada nasadom zapremljena, upotrebilo je za prve pokušaje dozvolom g. Jurja pl. Ištvanīća kao vlastnikova zastupatelja onaj neobradjeni prostor u obsegu pomenute gradine, koj leži iztočno do ceste blizu župne kuće i crkve.

Na prostoru po prilici od 10.857 kv. metara kopalo se je deset dana sa deset do dvadeset radnika na dan. Iskopalo se je graba u duljini od 489 met., u širini od 1 $\frac{1}{2}$ m. a u dubljini od 1 do 2 m., uvijek do zdrave zemlje, a samo gdjegdje i dublje; izkopalo se je dakle oko 1500 kv. metara zemlje. Na četiri mjesta naišlo se je na obsežni veoma tvrd i debeo tarac crveno bojadisan, koj je kao pod donjega sprata služiti imao u plemenitoj sgradi. Otpadci na njem našasti od stiena i neba nutarnjih dvorana ove sgrade razno su bojadisani; nje koji pako predstavljaju izbočite ukrase veoma umjetno i raznoliko izradjene. Na jednom mjestu pokazao se je isto takav pod sastavljen od liepo izdjelanih četverouglastih ploča iz tvrdoga kamena, medju kojimi bilo jih do metar i pol dugih, mal da ne toliko širokih i do 15 cm. debelih (a). Temeljnih zidina našlo se je na više mjesta i na dugo, do 1 $\frac{1}{2}$ m. debelih, veoma tvrdo i dosta upravno sazidanih, te predstavljaju jamačno podosta prostranu i veleliepu sgradu. Uz zidine izvana $\frac{3}{4}$ m. duboko pomolio se je obsežan sloj drobnih kosti, vjerojatno kuhinjski

izmetci (b). U obsegu sgrade izkopana su dalje dva ogromna četverouglasta kamena dobro izklesana, bez dvojbe temeljni komadi veličanstvenih stuboka (c. d.); a na jednom mjestu nadjeno je nekoliko četverouglastih ciev iz pečenice, možda vodnici kućne kupelji (e).

Glede pomanjih predmeta najviše se našlo starorimskih novaca, naime tri srebrna (*Comodus* i dva *Probus*) i 89 bakrenih; među ovimi ima pako nekoliko riedkih, na pr. jedan veliki bronz Trajanov, Cohenu u toj veličini nepoznat, te bi vriedio preko 100 fr. (Sr. *Cohen II.* 396—7). Najstariji novac našast za ovoga izkapanja jest cara Tita (g. 79—81. po Is.); a u ostalih bolje sačuvanih zastupani su sliedeći carevi: *Nerva*, *Trajanus*, *Adrianus*, *Antoninus*, *Comodus*, *Gallienus*, *Claudius Goth.*, *Aurelianus*, *Probus*, *Constantinus M.* *Licinius*, *Crispus*, *Constantinus jun.*, *Constans*, *Constancius*, *Valentinianus* i *Valens* († 378), te još dva komada ondašnjih barbarskih vladara.

Od *srebra* našast je veliki prsten bez oka, koje je opalo (*f*). Od *stakla* mnogo ulomaka od debelih ploča, boca itd.; te poveći komad narukvice od staklene crnkaste tvari i veliko zrno s ušicom. Od *mjeda* dva ukrasa od spremke, jedan predstavlja krasnu glavu lavsku, a drugi lice djetinjačko razno izkićeno; dvie oblučne zapinjalice, nješto plosnate žice, više komada od tankih i debelih ploča (njeki možda ulomci ogledala) itd. Od *željeza*: koplje, dljeto, pomanji nož i dva poveća, više vratnih komada itd. Od *pečenice*: mnogo ploča razne veličine i oblika, cievi, odlomaka od žara i drugih posuda itd. Samo na pet tih ploča našlo se je pismo, koje nam označuje dvie tvornice, gdje su izpečene, do sada nepoznate :

CCON

I·RVCCON

L·LVSI·RVCCO

L·LVSI·RVCCON

P·ER·P

Slova su u svih veoma pravilno izražena, te spadaju na liepa doba rimskoga obrta.

Ovi pokušaji pokazali su, da rimsko tlo na mjestu, gdje su se izveli, leži jedva $\frac{1}{2}$ do $1\frac{1}{2}$ m. dubobo, t. j. izpod današnjega površja; da to zemljište hjaše kroz vjekove djelomice premješano, te da u Šćitarjevu treba tražiti drugo sgodnije, gdje rimsko tlo leži dublje, gdje su se naime rimski spomenici kroz vjekove bolje sačuvati mogli. Takova čini se, da ima ondje na blizu. Kaže se naime, da je tu nedavno njeki seljak, težeć svoje zemljište, odkrio i provalio nebo velike dvorane sve naokolo bojadisane. Tu se i kanilo ove godine započeti, ali, kako je već rečeno, kukuruzna nasada radnju zaprieči.

Osim g. Jurja pl. Ištvanica, koj nam veledušno dozvoli, da po volji ono zemljište rabimo, i gosp. Drag. Jagića, podžupanijskog perovodje i tajnika arkeolog. društva *Siscia*, koj dva put dodje na lice mjesta, da nas uputi o tlu, i da nam pribavi sredstva, pomagao nam je jošte u ovom poslu umom i tielom velečastni g. Ljudevit Jelenčić, vitez i župnik u Šćitarjevu, kojim za to najtoplija hvala u ime nar. muzeja.

O dalnjoj radnji na ovom tlu obavieštit ćemo u svoje vrieme.

S. L.

Solinski Sustjepan.

Dočuv prošlieh praznika da negdje u Kaštelih nahodi se mjesto zvano »Sustjepan«, pohitih u društvu nekoliko vrlih prijatelja, da sam razvidim koliko u svemu tomu ima istine. Tiem više, što mi

nije poznato, da bi tko što dosle o tomu položaju progovorio bio. Pa evo sve što sam mogao opaziti.

Do dva kilometra na zapad Kaštel-Sućurca, iz ravne obale ulazi u more jedan kratak i tubast ali dražestan ratić, malko uzdignut nad površjem okolišnoga ubavoga zemljišta, koje no je sada svojina uglednoga Sućuranca Miholina. Strani mu rubovi polako se spuštaju, ali mu litičasti hrt strmo pada. Od zapada mu zaokuč, koja je zaklonom malih brodića mogla biti. Preko svega toga ratića ima jedna pružena, dobro razaznajuća, već razom tla snižena zidina. Sudeći po njezinoj tvrđini, širini i dužini, može se stavno zaključiti, da su to temeljni ostanci nekakve ogromne zgradje. Tik uz ovu zidinu prohodni je puteljak, a uz ovi ogradni suhi zid, što opasiva veliki vinograd. Vas ovi zid sagrađjen je sa od prije rabljenim, klesanim i klačardastim kamenjem, pomješanim mnogimi ostanci porazbijanoga črepovlja i opeka, od kojih je mnoštvo po okolišnomu zemljištu i po žalu bližnje obale razbacano. Na tih razbijenih komadićih nenajdoh kakvih znakova.

Iz vinogradnoga zemljišta, izpod suhoga zida, preko puteljka, dohodi jedan vodovod ili kanalić, probijući kroz staru zidinu, upada kroz litice u more. Na ovih je opaziti, da je nekoč voda tuda curila. Podigneš li pokraj puteljka i suhoga zida dvie tri ploče, koje su jurve i prije podizane, eto dobro razaznaš, da je ta vodovodić čvrsto i umjetno sagrađjen.

Kašnje mi rečeno, što ja shog nezgodna pristupa opaziti niesam mogao, da sa strane hrta ima od mora nekakav ulaz; da nije samonikla pećina već umjetno sagrađjeni ulaz, kroz koji stojećke može se duboko u ratić unići. Možda je to prohod za izmet smetlišta bio za po vrhu sagrađjene zgradje.

Krčeći uz taj ratić spomenuto zemljište, naišli su bili na dobro razaznajuće zidine nekakve crkvice sa čitavim žrtvenikom i trojstrukimi pristupnima stubami, a da su to sve opet zemljom potrpali, da im krčevini nezasmeta. Po onomu pak, što sam iz daljega skazivanja mogao razabrati, prilično je, da su otkrili bili samo absidu ili presbiterium nekakve ogromnije crkve, koje su zidovi možda s tlom sraženi. Uz crkvicu otkrili su bili i dvie tri grobnice, kao u dubokih velikih kamenicah izdubene i velikimi pločami pokrivene, ali i to sve opet zemljom pokrili. Jednu kameničicu pak, koja da nije grobnica bila, uzeo je neki Sućuranac za spremu ulja. Tu blizu da su našli bili i jedan liepi kalež sa tanjurićom, koje

sve da je nekakvu zlataru splitskomu prodano. Ne daleko od ove crkvice, nazad malo vremena, našla se je i jedna velika kamenita ploča sa dugim rimskim nadpisom; ploču je g. Glavinčić za spljetki museum nabavio. Nahode takodjer dosta novaca rimske i bizantinske dobe, a i svakojakih drugih stvarčica, koje bi se najviše na kućna posudja i za porabu kućnih potrebitica odnosile.

Neimadoh ni vremena ni sredstva, da bolje to svakako zanimivo zemljište proučim, nego ja samo svraćam pozornost naših učenjaka i starinarskih iztražitelja, da nepropuste bolje proučiti ga, jer sam osvjedočen da će imati povoljnih uspjeha.

Na moja opetovana pitanja, kako se ovi položaj zove, jednoglasno mi odgovoreno »Sustjepan«, jer da je tu bila crkva sv. Stjepana, i samo dva seljaka primjetiše: »crkva i samostan sv. Stjepana«. Ništa mi dalje neznadoše o tomu reći, već nadovezaše različitih praznovjerskih poviedanja, kao: da je jednoč sv. Stjepan hodeći po moru kao po kopnu tu došao, tu bio okrunjen, pak na poštenje njegovo ta crkva sagrađena, a tu da je i ukopan. Tu ipak noćju kadikad čuju se zvona zvoniti, a zatim i najskladnije crkveno pjevanje osluhiva se.

Povraćajući se od Sustjepana k Sućureu, na jednoj njivi, nazvanoj *Peca*, krčili su Plepeli težaci, i baš taj dan naišli su na jedan bunar u sred iste njive. Taj je bunar obširan i umjetno bio sagrađjen, zadržajući slatku živu vodu, koga da će očistiti i za porabu ostaviti. Sa istočne strane Sućurca ima veliko položito zemljište »Trstenik« nazvano. U listini okolo god. 1096. spominje se Trstenik sa latinskim nazivom *Calamito* (Documen. VII. 177.). A u drugoj od god. 1144., uz latinski dohodi i pravi hrvatski: *in parte orientis, usque ad vallem, que sclavonice dicitur Tirstenik, latine vero Calamet* (Cod. dipl. II. 37.). Naziv *Pecia* dohodi često u naših spomenicah, pak i u obe gori spomenute listine. U prvoj: *due pecie de terra*; a u drugoj: *due magne pecie de terra*. U ovoj veli se još: *infra capella et macerie usque . . . ad terram sancti Stephani, et de eadem terra usque ad puteum, qui est cum dubus (sic) coronis*.

Spomenuti »Sustjepan« nazvah »solinskim« jer i sućuranska okolica spadala je obsegu staroga solinskoga polja i spljetskomu pravomoćju. Ono se obično protezalo do izpod nekadašnjega Ostroga, sada Ostrožine, kamo su kašnje Spljećani sa Trogirani i u krvavi sukob došli. Prvi smatrahu se potomci nekadašnjega Solina, po tomu i gospodari svih nekoč pripadajućih mu prava i zemljišta,

raztežući duhovnu i političnu vlast nad cijelim nekadašnjim solinskim poljem. A da još bolje iztaknu svoje pravomoćje nad tim poljem, u spomenicima njihovim uplivom sastavljenih, uz nazive posebnih mjesta naročito su iztaknivali Solin i njegovo područje, kao: »kod Solina« — *apud Salonam* — »u području Solina« — *in territorio Salonae* — »blizu Solina« — *prope Salonam* — »solinski« — *de Salona* — itd. Trogirani nasuprot kao najbliži hrvatske prijestolnice, obdarivani velikim darovštinama hrvatskih vladara i velmoža, osobito nakon izumrća narodne krvi vladara, smatrahu se zakonitim nadstupućim hrvatskoga pravomoćja. Da Spluganom oporeknu svako pravo nad ovim poljem, koliko mu drago njihova posjedovanja pružala se k obsegu solinskoga polja, oni naumljeno, spominjanje mu izostavljaju, već radje svoja posjedovanja nazivahu: »Produženo« — *Dilatatum* — »veliko polje« — *campus magnus* — »kraljsko ili bjačko polje« — *regale praedium* — »kraljsko bjačko područje« — *regale territorium* — »kraljsko zaselje« — *villa regalis* — itd.; pak kašnje čisto hrvatskim nazivom i u latinskih spomenicima: »Podemorje« ili »Podmorje«, što sada »kašteljansko polje«.

Istodobno sa odličnim prijateljem i učnim savjetnikom g. V. Milićem obašao sam i otkrivene ruševine povrh Solina starodavne basilike, o kojoj naš učni prof. Š. Ljubić je govorio (Viestnik g. I. br. 2.), po nalogu koga, tu je pokušano tražiti grobnice naših vladara u predvorju crkve »Sustjepanske«. U istinu diviti se je otkrivenim ogromnim ostankom nekadašnje tu obstojećee veličanstvene basilike, ali odveć malo dosle u javnosti poznate. Milić je (prošlog rujna u podlistku Katol. Dalm.) samo sa svoga stanovišta što je otkriveno opisao. Naravno da ni meni nije nakana ovdje potanko te starine opisivati, već samo u koliko zasjeca u moj predmet spomenuti.

Crkva je ova imala tri ladje, uzdržane na ogromnih i plemenite vrsti stupovih, koji no razbacano po tlu leže, a temelji, na kojih su posadjeni bili, još su čitavi. Vrata ulazna bila su samo na srednjoj ladji, a prag im gornji sa nadpisom, gorostasno po tlu leži. Srednjom ladjom dohodilo se veličanstvenoj absidi, u kojoj su još čitavi pristupni stubovi velikoga žrtvenika. Iza ovoga ulazilo se kroz troja krasna i još obstojećea vrata u najkrasniji presbiterium. Svuda ti je pravi prosutak najfinijega mramorja i nakita, možda sve tu sa bližega Solina prinešeno. Po svoj ogromnoj krypti, u

presbiteriu, i izvan crkve na lievoj strani pod nekakviem triemom, ima mnoštvo veličanstvenih i svakovrsnih sarkofaga, na kojih je crkva sagrađena, te je svima, možda još od Obara, sa strane zaklopac probijen. Mnogostručni nadpisi snimljeni su. I temeljni zidovi uz crkvu prislonjenoga samostana, ili možda sborne kuće svećenika pridruženih istoj crkvi, otkriveni su, te se i tu svakojakih kamenitih kućnih posuda opaža.

Da su starine ove otkrivene prekrasne basilike u rukuh imućnijega kakva naroda, svi nespretno razbacani ostanci postavili bi se opet na svoje mjesto, tako bi ti predočilo u najljepšemu obliku sredovječnih vjekova krasnu basiliku. Prem je preporučeno jednomu od najbližih kuća, i zato mu se plaća, da nadzire te starine, ipak lasno se je osvjedočiti, da je i potla otkrivenih stvari dosta polupano i porazbijano. Predvorje pred velikim vratima nije još otkriveno, ali iz onoga, što je dosle otkrito iz ničega nemože se zaključiti, da bi to bio »Sustjepan« sa grobnicama naših vladara. Milić tvrdi, da je ovo morala biti glasovita *basilica episcopii*, ili sv. Petra, u kojoj bi se dao bio naš Svinimir kruniti. Nikakav od seljaka neznade mi reći, kako se zvala ta crkva, niti što makar i praznovjernoga povjediti, scienim s toga, što je odavna pokrivena stala, pak svaka uspomena kod puka u zaboravnost prešla. Nego svi opetovano spominjahu, da k sjeveru od ove crkve nekoliko kilometara imadu ogromne i svakojake razvaline u mjestu »Manastirine« nazvanu. Neimadosmo vriemena i taj položaj obaći.

Je li od mene gori spomenuti »solinski Sustjepan« sa prislonjenim samostanom, što ga je slavna kraljica hrvatska Jelena sagrađiti dala i spljetskoj crkvi *jure perpetuo possidendas* (Thom. arch. Documen. VII. 486) darovala, u predvorju koga bijahu grobnice naših vladara? to će se samo onda čisto znati, kada se i te starine otkriju.

F. Š. Milinović.

Rimski novci carski zem. muzeja u Zagrebu,

kojih nema u Cohenu ili se u čem od njegovih razlikuju.

(Nastavak. V. Viestnik 1882. br. 4, str. 113.)

Caius Marcus Claudius Tacitus.

(God. 275—276.)

1. **IMP. C. M. CLA. TACITVS AVG.** — Poprsje Tacitovo lovrjenčano desno sa plaštom.

ROMAE — AET — ERNAE. — Rim kacigast, sjedeći lievo, drži u desnici na kruglji pobjedu, a u lijevici žezlo; do sjedala štit.

Sr. Cohen V. 192 br. 12—15. Zlatan. Teži 5,61 gr. Vr. 180 fran. Iz sisačke sbirke Dierićeve.

2. **IMP . C . M . CL . TACITVS P . AVG.** — Poprsje Tacitovo zračno desno sa plaštom i oklopom.

FELICITAS SAECVLI. — Boginja zadovoljstva, stojeći lievo, drži žrtvenicu i kaducej; do noguh joj lievo žrtvenik.

Sr. Cohen V. 197 br. 50. Bronz.

3. **IMP . C . M . CL . TACITVS AVG.** — Poprsje Tacitovo zračno desno sa plaštom.

LAETITIA AVG. — Boginja veselja, stojeći lievo, drži vie-nac i sidro položeno na kruglji.

Sr. Cohen V. 199 br. 63. Bronz.

4. **IMP . C . M . CL . TACITVS P . AVG.** — Poprsje Tacitovo zračno desno sa plaštom.

MARTI PACIF. — Mars kacigast, stupa lievo, držeći u desnici kitu a u lievici koplje i štit.

Sr. Cohen V. 200 br. 74. Bronz.

Marcus Aurelius Probus.

(*God. 276—282.*)

1. **IMP . PRO — BVS — AVG.** — Poprsje Probovo zračno desno sa oklopom i kopljem.

ADVEN — T — V — S AVG. — Probus vojnički odjeven, jašuć lievo, diže desnicu u vis i drži žezlo. U podkrajku **XXIII.**

Sr. Cohen V. 245 br. 123. Bronz. Teži 3,93 gr.

2. **IMP . C . PROBVS P . F . AVG.** — Poprsje Probovo kacigasto lievo sa kopljem i štitom.

A — DVENT — V — S PROBI AVG. — Probus vojnički odjeven, jašuć lievo, diže desnicu u vis i drži žezlo; pred njim sjedi sužanj na zemlji rukama nazad svezanima. U podkrajku **R * S.**

Sr. Cohen V. 246 br. 132—145. Suppl. VII. 326 br. 10. Bronz. Teži 3.10 gr. (Nastavak sliedi.)

Basilika sv. Synerotesa u Mitrovici.

Vraćajući se 16. lipnja 1882. iz Petrovcih (tobož *Bassiana*) kroz Mitrovicu u Zagreb, ostali smo nekoliko sata u Mitrovici, a tom prigodom ondješnji župnik preč. g. opat P. Miler, povjerenik nar. muzeja i hrv. arkeol. društva, ne samo nas blagoizvolio prijateljski pogostiti, dali, a na to mu osobita hvala, i provesti po gradu, da ondješnje starine razgledamo; te napokon i izručiti nam za muzej četiri poveća ulomka rimskih nadpisa¹. Na tom izletu, koj je malo časaka trajao radi ladje, koja je već dimila, imali smo sreću naći i u dvorištu za kućom g. Save Simatkovića jedan sarkofag i jednu ploču, oba komada sa prevažnim nadpisi do tada nepoznatimi, koji nam spominju ondješnju basiliku *ad beatum Synerotim* ili *ad dominum Synerotem*. A pošto se na takovu temelju moglo za stalno držati, da je i ta basilika ondje ležala, gdje su ta dva nadpisa našasta, toga radi bili smo odlučili dojučućom godinom proći u Mitrovicu. da na onom mjestu izkapanje provedemo; nego eto nas je pretekao gosp. Hytrek, kako ćemo dalje viditi, komu želimo iskreno najbolju sreću.

α   ✠   ⊕
*ego aur*ELIA AMINIA PO
 sui TITVLVM VIRO M EO
 L SANCTO EXNIOV · PRTEC
 BENEMERITVS QVI VIXIT
 ANN·PL·M·L QVI EST DEFVNC
 TVS CIVIT AQVILEIA TITVLVM
 POSVIT AD BEATVSYNEROTIMA
 RTVRE ET ILFANE FILIAM
 SVAM NOMINE VRSICINA
 QVI VIXIT ANNIS · N · III

A   ✠   ⊕
 ECO ARTEMIDORA FE
 CI VIVA MEMORI
 AM ⊕ AD DOMINVM
 SYNEROTEM ⊕ INTE
 RANTEM AD DEXTE
 RAM INTER FORTVNA
 TANEM ET DESIDERIVM
 A ⊕   ✠   ⊕

S. L.

D o p i s i.

1. U Mostaru 20. studenoga 1882. — Veleučeni gospodine! Čast mi je obznaniti Vas, da se kod mene nahodi nekoliko komada miedenih, koje ja većinom kao starinski nakit smatram: od kojih šaljem Vam jedan naris na ocieniu, s molbom, da bi me obavijestili o važnosti i vrijednosti

¹ Dalje o tom u dojučućem broju.

spomenutih stvari. One su stvari našaste u jednoj pećini ali bolje rekuć u jednom škripcu sve skupa u Krehinu Gracu mostarskoga kotara. Ako bi Vi od ovih stvari što želili za zagrebački muzeum, molim na vrijeme me obznanite.

Suviše čast mi je obznaniti Vas, da u svoj Hercegovini ima mnogo različitog oblika, većine i radnje spomenika kamenitih, koje narod stećak zove, gdičkoi s nadpisom latinskim, a gdičkoi sa starobosanskim. Latinski su nadpisi u koliko mi je poznato većinom povadjeni i pokupljeni, dočim bosanski ostaše većinom nepokupljeni, a vrlo ih je teško i povadit, zašto ih vrijeme oštetilo.

Po svoj Hercegovini nahodi se gomila kamenih, zadržeci — kako se veli — svaka po jedan grob. Još kao dječak sjećam se, da sam u selu Grljevići jedan taki grob vidio. U istom selu nazad jedno 16 godina nadje neki Joso Kordić dvie žare, jednu kamenu, a u ovoj drugu staklenu fino izradjenu na spodobu lonca, koje je prodao francuzkomu konsulu Moreau. Suviše u Hercegovini nahodi se mnogo rimskih i grčkih starinskih novaca različite dobe i oblika.

Ja sam o ovomu svemu kao dopisujući član izvietio *središnji odbor* za umjetnost i historične spomenike u Beču, te očekujem odgovor.

Ljetos bivši u Zagrebu želio sam se s Vami upoznat, ali na žalost Vi ste bili odsutan. — Primate izraze osobitog štovanja

Vašeg O. Augustina Zubca, ravnatelja milosrdnica.¹

2. U Korčuli, dne 10. prosinca 1882. — Veleučeni gospodine! Po svoj Bosni i Hercegovini je dosta spomenika, koje još nijesu ni najmanje učenjaci izpitali; s toga ću ja unaprieda kroz cienjeni hrv. arkeol. Viestnik u dopisima svraćati pozornost učenjaka, barem opisom, na te drevne spomenike, eda bi se bar znalo gdje su.

Na *Moševićima* kod Graca (poviše Stona u Hercegovini) starinski je grob s bosanskiem nadpisom. U okolici toga groba je do devet ogromnieh mogila.

U *Gracu* oko crkve Velike Gospe, osim rimskoga obilježja, dvadeset je i šest velikieh grobničkih spomenika, t. j.: 1. izpod crkve su do tri spomenika. Na jednomu je velika ruža, sa strane ogromni štit, a za njim palošina s ručicom poput topuza; 2. za crkvom (uz ostale spomenike bez znakova) je ploča okomitom prugom podjeljena po pola; 3. s lieve je strane crkve devetnaest grobova, a od tih su neki sa znakovima. Na primir. Na ploči je križ s krstićem u svakom uglu, a uzanj kao polumjesec lievo okrenut, pa znak **⌘**. Uz spomenutu je osrednja ploča, a na njoj kao balčak. Najogromnija je ploča porubljena. Posred nje su četiri jabuke postavljene

¹ Još 29. istoga studena ravnateljstvo nar. arkeol. muzeja najtoplije se je zahvalilo gosp. Zubcu na liepe obaviesti i narise od onih predmeta, koji bezdvojbno spadaju na predhist. doba; te ga zamolilo, neka u napreda arkeolog. viesti na nas šalje a ne u Beč, i neka pomenute predmete uz unjerenu nagradu odstupi i odpremi našem muzeju, tim većma pošto su veoma srodni s onimi, koje naš vriedni učitelj u Prozoru M. Marković izkapa ondje na Vitlu i ovamo šalje. Ova srodnost pokazala bi, da u ono prastaro doba sve ove naše zemlje bjahu jednim te istim narodom naseljene; te su takovi predmeti za upoznavanje prošlosti iste te zemlje od prevelike važnosti, dočim su u tuđini ili podređene ili često od nikakove vriednosti.

unakrst. Uz ovu je ploču golemi križ dug m. 3; u prikrižu mu je m. 1; gornja je strana do križa visoka 0.50 m.; deo je 0.25 m., a isto po prilici i širok. Straga je na njemu jabuka, a s lica je porubljen. Na prikrižu su mu dvije velike kvake, a u njima vienac. U viencu je križ sa znakama, a na stranama vienca po jabuka. Niže prikriža je velika jabuka kao i na ploči. Ovo je najznamenitiji spomenik pred crkvom u Gracu. Izpod njega sam kopao, dok sam došao do groba. Grobnica je unutra privodjena i ukusno napravljena, baš da ni najmanje vlaga neprodire. U grobu su dvije lubanje bile najbolje sačuvane, a tako i ostale kosti. Pokojnik i pokojnica slobodno su bili bogato odjeveni, jer sam našao nekoliko komada srme, a sponama i oružju nije bilo ni traga. Malo podalje je ploča, a na njoj zavijenih znakova, ali su dosta izlizani. Sve su ove ploče preko mjere teške, jer su njeke visoke po 0.80 m., široke 2 m., a duge do 3 m.

U polju *gradačkomu*, nekoliko podalje od crkve, su četiri spomenika. Dvije su grobnice bez znakova, a dvije su pirilitane vrstom hieroglifa. Na prvomu je s lieve štit s visjelicom, a za njim mač. Drugi je spomenik s desne razdjeljen vodoravno crtom. U donjemu polju nema znakova, a u gornjemu, koje je porubljeno, okretanje i komešanje puka (kolo?), sve osoba do osobe kao borba; u napreda životinje kao n. p. konji itd. Poviše ruba su izprepleteni nekakvi znakovi, al svakako nesličice slovima. Naokolo je ploča isto nacrtana. S lieve je strane polje popriečno razdjeljeno kao pasom. U gornjemu je odjelu pō mjeseca uz gori.

I na *Dvorištima* (daleko pō ure od sela) po gdjevoja zidoderina, al su to sve omanje stvari, koje po mom mnenju sižu u golemu starodavnost.

Na *Grdomanima* je 14 ploča. Od tih su njeke proste, a njeke sa crtarijama. Jedna je ploča crtom razdjeljena okomito; s desne joj strane udubljena čaša kao putir, a s lieve kao kružnica. Na ploči su u gornjoj strani kao dva križa urešena (na kolobar), a tako je i u donjoj strani. Na trećoj je ploči golemi štit, a na njemu je u gornjoj strani kao vienac, a u donjoj četvorina; a straga je golemi mač na križ. Na četvrtoj je ploči mač. Na petoj je osakačena četvorina. Na šestoj je oskočen polumjesec uzgori, a posred ploče okomito stoji luk. Na zadnjoj je ploči mač, a u dnu je ploče izdubeno.

Na vodi je *Dobroštiku* (kod Graca) drevna kamenica, a oko nje su slova, kako mi kazuju. Tuda sam prošao u neprikladno doba, te je nijesam mogao da izpitam.

Pod *Humcem*, odalje od sela, je do 60 grobnica različitog oblika, a od tih je 16 spomenika sa znakovima. 1. Omanji stečak. Na njemu je oskočen krst, oblika ✠, i do njega pō mjeseca uzgori. U dnu je rupica, a u njoj križić sličan gornjemu i on oskočen. Ovu sam grobnicu razkopao, ali u njoj nijesam našao oružja, dali dvie lubanje dobro uzdržane, a na prsima mrca šaku oskortaša gotovo okamenjenih, što držim, da je kao koljivo. Ljubanja je jedna navlastito čudno slegnuta kao u kratkoglavaca; 2. ploča, a na njoj ogromni križ oskočen; 3. isto; 4. križ jednostavan; 5. četiri grobnice poput kocaka, koje svršuju u trostrani položeni bridnjak sa osnovicama unutra nagnutim; 6. križ krasno urešen na četiri čoške;

7. na ploči dva polumjeseca okrenuta niz doli; 8. mali spomenik poput povaljena stećka, a na njemu polumjesec okrenut uz gori; 9. grobnica oblika kao pod br. 5. S lijeve mu je strane konj, a na njem konjik. Porubljen je spomenik put lieve. Navrh kocke je sablja, a sve je naokolo u vrhu porubljeno; 10. spomenik na kusošilnik užom stranom doli, naslonjen na postavak. Na ovom spomeniku niti je slike ni nadpisa; 11. križ na ploči; put lieve je ruka, a na krajevima uresi; u dnu je rupa poput kupe; 12. križ kao pod 11; 13. križ kao pod 1, a na krajevima uresi; 14. ploča sasvim liepo okićena a bolje zarubljena; 15. ploča s uresima kao ruže na četiri strane, a po sriedi joj je izdubljena kao kupa. — Ovdje mi je seljak donio bakreni uvojak poput zmije, te pričao, da ga je našao u jednoj mogili, al se nijesmo nikako mogli da pogodimo, jer je on mislio, da je to blaznapa, da ću ja s njom izkopati blago.

U dno polja gradačkoga k iztoku je *Kaporovina*, a tu je do 30 velikih grobova, po nješto sličnih opisaniem. I ovdje mi je spomenuti, da su ploče i znakovi na njima preko načina veliki.

Sad ću zabilježiti poglavite *predhistoričke mogile*: 1. u Gracu je jedna na Gumninama; 2. na Potreskavici, poviše sela Graca je tako rečeno mjesto Gradac, a tu su u okolici do 23 ogromne mogile; 3. od Strajne Glavnice do Prapatnice, i oko Graba je dosta mogila, a većinom su velike.

Oko donjega *Rasnoga na Toplici* (šest sata hoda do Stoca) je veliko starinsko groblje sa 83 ogromna spomenika. Ti su spomenici različiti u obliku: 1. kocka, koja svršuje u trostrani bridnjak sa osnovicama nagnu tiem unutra. Na jednoj su strani ljudi (plohorezba) na kojima jedan pram drugomu; a tako isto i s druge strane; 2. velika kocka, a na njoj kolo 3. tri kockasta spomenika, a na glavi skopčani stupovi u plohorezbi 4. četiri kockasta spomenika, a sa strane na svakomu kao po četiri ravna stupa urešena; 5. opet četiri spomenika na kocku, a oko njih sa strane po devet unhom skopčanih stupova poput čemera, a na glavi po pet sto skopčanih. Napomenut mi je, da je u ovomu divnomu grobištu osim ostalih spomenika samo jedanaest kao pod br. 1, ali bez simboličke crtarije.

Prošao sam prama Stocu kroz više sela n. p. Crnoglav, Vinjine, Ra-brani i Stolove. Kod Stolova je dosta predhist. mogila naokolo. Od tuda sam prošao kroz Trnovicu, kroz Bjelojeviće. Vidja se ovdje po gdjevoja predhist. mogila. Krenuo sam kroz Grdijeviće, Drenovac i Poplat, te sam došao večerom u Stolac.

Oko *Stoca* je dosta starinskih spomenika. Na Badimnju ima jih do 143, na Gorici 44, a na Nekuku 70, od kojih nje koji imaju starobosanskih nadpisa. Ispred crkve sv. Petra na Ošenicima ploča je s nadpisom duga 2.40 m., a široka 1.10 m. Na njoj je sljedeći nadpis:

ACE ΛΕΚΗ ΡΟΒΕ ΔΦΑΔΟΣΟΖΗ ΡΟΒ ΡΕΝΗ · Ζ · ΓΞ · ΛΤΟ ΔΗΡΙΛΑ ΙΣ Δ.

Kod spomenutoga je spomenika i druga ploča. Na njoj je ukresana strela o tetivi obješana. Uz crkvu je staroslovenski nadpis pokriven debelim klakom, te mi je bilo mučno bez dopusta da s njega dižem obliepu. Malo podalje su *Stolovi*, t. j. dva stola ukresana u živoj litici, jedan manji drugi viši. Na višemu je drevni starobosanski nadpis. Navesti ću ga točno drugom

sgodom uz sliku (*Liepo molimo. Ured.*), jer svaki spomenik zaslužuje, da mu se slika donese. Smisao je nadpisa: „Ovo je mjesto vojvode Stjepana Miloradovića“. Po svoj prilici ovo je onaj Stjepan Miloradović, koj je bio u službi trebinjskoga kneza Petra Pavlovića, te s bratom Gjorgjem g. 1416. vodio Pavlovićeve čete složno s Mohamedancima proti dubrovačkoj republici. Čuo sam, da je u dubrovačkomu arhivu o ovomu događaju pismo od 23. marta 1416. Svakako ću se ozbiljnije, kadgod bude, povratiti na ovaj znameniti predmet, ako me boji nepreteče! Vid Vuletić Vukasović.

3. U Budimpešti, 30. prosinca 1882. — Veleučeni i velecicjnjeni gospodine! — Vrlo mi je žao što mi zvanični moji silni poslovi nedopuštaju po želji mojoj više se sa starinama baviti, pa ni ono što pored sveg toga na tom divnom polju dikad izkusim, u svoje doba Vam saobćiti. Toga radi daklem što sam si preduzeo bio, kada Vam uzpišem, ujedno i prinos moj za ovu godinu 1882. poslati, — a pisati evo sve do sada dospeo nisam, sam i sa prinosom istim, kojega evo sada ovdje šaljem u svoti od 4 for. a. vr. priključujem, tako silno odocnio. — Dosta bi Vam pisati imao, samo kada bi mi vreme dopuštalo; zato učtivo molim, da me izvinite, što Vam za sada samo u kratko sljedeća saobćavam.

Nedaleko od Budimpešte je varošica Sv. Andreja, o kojoj magjarski spisatelj Franjo Šalamon u svome djelu „*Povjestnica Budimpešte*“ i to u prvoj o Budimpešti u starom dobu glasećoj knjizi, veli, da je ista sa budimpeške, a i sa protivne strane po jedan *castellum* imala, i da je po Böckingovoj u Bonnu 1850. god. izdatoj knjizi: „*Notitia Dignitatum in partibus orientis et occidentis*“, na tom istom mestu za doba Rimljana *Florentia* bila kao glavno pristanište dunavske flote cele provincije (*praefectus classis histricae, Florentia*¹; dalje da je od sa glavnim štabom u Aquincum-u stanjuće legije II. *adjuatrix*, jedna i to *cohors I. milliaria* stanište svoje tu imala².

Na istom prostoru sam prije nekoliko godina više komada rimskih opeka našao, sa nadpisi, ali sve okrnjeni, od kojih Vam dva otiska saobćavam, i to: 1. FRIGER (Frigeridus). Sa istim nadpisom u ovdašnjem zem. muzeumu više opeka ima; a Šalamon u svom gorespomenutom djelu veli, da je Frigeridus u dobnije doba po staležu svome *dux* bio³; — 2. VPPIVV... COK...⁴; od ove poslednje opeke Vam ujedno i što se veličine tiče sasvim vierni nacrt prilazem.

Ni to nemogu propustiti, da Vam nesaobćim, kako sam, kada sam 1875. godine 29. cvetna (maja) već po treći put u Srbiji nalazeće se selo Kostolac prešao, da tamo prostorje drevnoga Viminatium-a pohodim i za-

1 *Notitia occidentis* (Cap. XXXII. p. 95—96) kaže, da su pod upravom *duclis provinciae Valeriae* bili: *Equites Dalmatae Florentiae* — *Equites Sagittarii Altino, nunc in Burgo contra Florentiam* — *Praefectus legionis secundae adjuatricis* . . . *partis inferioris Florentiae* — *Praefectus classis Histricae Florentiae*. Böcking pako na str. 704 piše: *Mihi hanc Florentiam in vicinia oppidi Mochacae, certe in inferioribus Valeriae partibus prope insulam cognominem conditam fuisse veri simile esse videtur.*

2 Po Böckingu (*l. c. p. 711*): „suppleverim autem aut Cohortis Quintae (cf. ad praef. ced. V. 11) aut Cohortis Tertiae propter seq. V. 17; priorem tamen praetulerim scripturam, nam n. = mm. 4 et 5 Tertiae, 6 et 7 alteri eidemque legionis II. adii. praeter quintam tertianque cohorti adscripserim, ut V. 23 suppleendum esset Cohortis Secundae (?) Partis Superioris. V. 25 Cohortis secundae (?) Partis Inferioris“.

3 Spominje ga Ammianus 33. c. 7, 3. c. 9. V. Mommsen. C. I. L. III. p. 4³.

4 V. Ephem. Epigr. IV. 131.

ostavštine istoga ispitivam, u avliji jedne seljačke kuće, na jednoj hrpi iz podzemnih zidova samoga Viminatiuma izkopanih rimskih opeka, i jednu manje okrnjenu opeku našao takoga kalupa, kao što su u sadašnje doba prozori od lima na kućevnim krovovima; no na žalost taj isti predmet onda nabaviti nisam mogao, a kada sam 1877. godine u drugoj polovini lipnja takodjer za izpitivanje viminatiumskih starina opet u Kostolac pošao, zajedno sa revnosnim izpitateljem starina velikim županom gosp. Sigmundom Ormošom, to smo u Srbiji na broderskoj stanici Dubravici istu opeku u posjedu ondašnjega agenta Gjure Jovanovića našli; a sada imenovani mi je 1880. godine istu, kada sam privremeni odpust moj u mom rodjenu mjestu Kovinu uživao, tamo na poklon poslao, no ja istu sa sobom ovamo doneo bio nisam. Kada sam za vreme ovogodišnjeg privremenog odpusta moga u Beču boravio, poslao mi je na molbu koju gore imenovani G. Jovanović nacrt od istoga predmeta; no budući da je isti nacrt samo iz glave, počem dotični predmet već više godina vidio nije, načinio, ja sam taj nacrt Dr. Kenneru predao, i isti veli da on takav predmet jošte vidio nije, i on drži po na strani nalazećih se malih prozorih sudeći, da je ista opeka služila za *Wärmeleitung*. Prepis od toga nacrta sam u ovdašnjem muzeumu gosp. Hampelu ukazao, no ovaj drži, da je to dimnjak, odžak bio. Medjutim sam ja isti predmet sebi ovamo dao poslati i vidio, da se nacrt od originala izvan veličine još i u tome razlikuje, što su na originalu: 1. sa obe strane uzvišeni okrajci; 2. napred dole ovo ; 3. napred više gore sa obe strane (sve sami znakovi rimskoga porekla, kao što su to i gore imenovana gospoda priznali, kada sam im to saobćio); 4. opet napred od prilike u sredi visine sa obe strane znakovi okrnjeni, od jošte dva mala prozora. Od istoga nacrta vernu kopiju ovde prilažem, da bi i Vi veleučeni gospodine o tome Vaše mjerodavno mnjenje izraziti mogli. Ista opeka je dole, napred, sa obe strane tako podsečena, kao što sam to na više običnih rimskih opekah vidio, a od prilike tako, kao što je na u ovogodišnjeg (1882.) Viestnika 1. broju priloženoj tab. I. nacrt pod *f.*), samo što na mom predmetu podsek samo jedan kus površaj (*schiefe Fläche*) čini. Da bi Vam taj predmet bolje i razgovetnije saobćiti moga, evo ovde prilažem i 3. vjerne kopije sa nacrta, koj sam ja ovde sa originala u pol veličine istoga skinuti dao, i to od napred, od zada i od ozdo.

Odmah po svršetku poslednjeg rusko-turskog rata je moj brat Pavle po Bugarskoj kraj Dunava putujući u varoši Arčeru jednu rimsku ploču sa nadpisom vidio, koju su baš onda odande u Bukarešt odelni i to za privatn muzeum onda bivšeg učenog rumunjskog ministra Kogolnićana. Spomenuti nadpis je imenovani brat moj ovako prepisao :

SEDATO · AVG · PRO · SAL ¹
 IMPP · SEVER · E · ANTONIN
 AVGG · ET · GENIO · COL jedno L u zadnjem O
 FABR · Q · AEL · ANTONIN ·
 DEC · PRIMVS · BIS · MAGIST ·
 COLL · S · S · D · D ·

¹ Ovo božanstvo dolazi u nadpisu našastu kod Haselbacha u Kranjskoj i u Bavarskoj (*Mommsen. C. I. L. III. n. 3922, 5918*). Ured.

F. Kanitz u I. knjigi svoga diela: *Donau-Bulgarien und der Balkan* veli, i to na strani 209., da je na utoku potoka Arčera kraj Dunava ležeća sadašnja varoš Arčer, „*das ehemals mächtige und berühmte römische Ratiaria, welches bei Ptolemaeus den Beinamen „Mysorum“ führt, und welches Letzterer gleich dem It. Ant. und der Not. Imp. als das Hauptquartier einer Legion und Standort einer Donauflotte bezeichnet“ (It. Ant. Legio XIV. Gemina, Not. Imp. Legio XIII. Gemina); a dalje na istom mjestu: Hierocles erwähnt Ratiaria's als Hauptstadt von Dacia Ripensis, und die Peutinger'sche Tafel bezeichnet es als solche durch die Hinzusetzung zweier Thürme.*

Prilažem ujedno i na njemački prevedenu razpravu goreimenovanog mog prijatelja velikog župana o boravljenju našem 1877. godine na prostoru staroga Viminaciuma i Marguma, ili bolje reći samo tvrdjave na posljedku imenovanog mjesta, jer držim, da će Vas, veleučeni gospodine, kao vrloga izpitatelja starina i to zanimati. U istoj razpravi se spominje i u Kovinu nalazeći se brežuljak, na kom se je drevni, još za vremena Hunna postojeći grad Keve nalazio, i koj i danas narod gradom zove, o kom Marsigli u svome: *Danubius Pannonico-Mysius* veli, da je to rimski *Contramargum* bio; a to isto i Dr. Theodor Ostvay, član akademije magjarske, tvrdi u svojoj razpravi: *Margum és Contra-Margum (castra Augusto-Flavianensia, vel Constantia) helyfekvése* (= položaj). No ja se sa velikim županom slažem, da *bar na gorespomenutom briežuljku* nije rimska tvrdjava bila no varvarska, a kasnije ugarska. Pored istoga grada, 1876. godine, kada je Dunav jako izlio, pa poslje voda opadati počela, a i poslje toga sam svake godine naišao na komadje od criepova sa različitim žarami, koje je po svoj prilici rukotvor iz predhistoričke dobe. Ja sam više takovih žara u prirodnoj veličini narisati dao, od kojih naerta nekoliko kopija ovdje prilažem, i ako držite za vriedno, poslat ću Vam i sve snimljene nacрте same.

Na numismatičnom polju Vam na žalost mnogo javiti nemam. Dobio sam doduše prije godinu dana od g. Dobockoga jedan srebrni ne dobro sačuvani novac cara Dušana, sa carom na konju, o kom veli da je *inedit*, i želio sam Vam ga na ugled poslati, no sada ga baš naći nemogoh. Medju u Beču kupljenih novaca je bio i jedan denar Bele IV. *pro Sclavonia*, na koga je na jednoj strani polumjesec sasvim nakrivo, a u nadpisu su rieči *regis i Sclavonia*, 2 mjesto S. Isti denar na dar zem. muzeumu ovdje prilažem. — Dalje *opis prvog srbskog novca* iz doba novoga kraljevstva, a to je *zlatan*, veličine po Mionnetovoj mjeri malo više od 4. — *Predak*: Poprsje kraljevo na desno, izpod istoga sitnimi slovi **A. SCHARFF**, — nadpis u naokolo **МИЛАН I — КРАЉ СРБИЈЕ**. — *Zadak*: Izpod krune u sriedi, u 3 reda nadpis **10 ДИНАРА | 1882**, naokolo lavrova i rastova grana, dole svezane, u sriedi izvan njih **V**.

Jošte jednom moleći da me izvinite, što tako dugo pisao nisam, i da nedostatke ovoga pisma moga milostivo pregledite, ostajem Vaše milosti prepokorni sluga

Dr. Petar pl. Despinić.

Razne viesti.

Odlikovanja. — Ruska c. akademija znanosti u Petrogradu, kao što je našu akademiju u nje zometu počastila imenovanjem njezina predsjednika Račkoga svojim dopisujućim članom, tako je istom čašću odlikovala i njezine tajnike, već od prije Daničića i Jagića, a ovih dana i Matkovića.

Zapisnik odborske sjednice hrv. arkeol. društva, držane dne 14. prosinca 1882. pod predsjedništvom presv. g. Ivana Kukuljevića, u prisutnosti prof. Sime Ljubića, podpredsjednika, Gj. Stjep. Deželića, blagajnika, prof. Vjek. Klaića, knjižničara, Dra. Iv. Bojničića, tajnika i odbornika prof. Dra. Fr. Maixnera, Dra. Hinka Krna i Jos. Kerausa.

Na predlog podpredsjednika odbor zaključio: *a)* da se sastavi diplom za počastne članove, i da se odpremi; *b)* da se četverogodišnji *Viestnik* podnese svietlomu banu i c. kr. knjižnici; *c)* da se zaprosi pripomoć od vis. zem. sabora za arkeolog. iztraživanja i izdavanja; *d)* da se *Codex diplomaticus* (od Kukuljevića u dva svezka) podjeli badava svim hrvatskim zavodom, srednjim školam i književnim društvom, s kojimi ovo naše stoji u savezu, u koliko bi ga zapitali; *e)* da se od sada izvorne radnje za *Viestnik* nagrade sa 30 for. od arka; *f)* da sam urednik *Viestnika* može u slučaju potrebe društvenim povjerenikom pružiti podporu do 20 for. u ime arkeolog. iztraživanja. — Napokon odbornik Keraus izviesti, da je sa g. majorom Crnadkom u smislu odluke glavne skupštine pregledao račune od prošle godine 1881., i da se sve u redu našlo i odobrilo.

Rimski nadpis kod Stona, što smo izdali na str. 127 *Viestnika* 1882. po čitanju g. St. Hrdala u Slovincu br. 25, po g. Vidu Vuletić-Vukasoviću glasilo bi ovako:

D · M
FORTVNATÆ
AN · XVIII · ET
RVFO · AN · XII
RESTVTIANVS
VALENTINI · ET
CRESCENTILLA
FILIS · INFELIC

Izkapanja u Mitrovici. — Čitamo u Viencu 1882. br. 47. „Što se je do sada slučajnim otkrićem našlo u Mitrovici starina, daje ne samo naslućivati, nego i podpunom izvjestnosti očekivati, da će se na onom klasičnom mjestu staroga *Sirmiuma* naći znamenitih ostanaka drevnosti. Sada iztražuje ondje mladi arkeolog A. Hytrek, učenik slavnoga rimskoga prvaka arkeologa I. Rossia, koj se je imao priliku pod vodstvom toga glasovitoga učitelja uvježhati u izkapanju i snimanju starina. Iztraživanje to, kako ovamo javlja g. Hytrek, već je do sada rodilo liepin plodom. On je iz priobćenih jurve rimskih nadpisa zaključivao, da bi se morao u Mitrovici naći trag starokršćanskoj bazilici, u kojoj počivaju ostanci od druguda inače nepoznatoga sriemskoga biskupa sv. Synerotesa. Kopajući naidje na groblje starokršćansko (na tako zvani „coemeterium sub dio“) i to pod zemljom, koja se do sada nije prokapala; te najprije odkri jedan grob, pak zatim

malo dalje zidine groblja. Misli, da je i to groblje spadalo k bazilici sv. Synerotesa, pak da će mu poći za rukom i nju otkriti. Uz to pribavi troškom preuzv. g. J. J. Strosmajera dva još neizdana nadpisa, koji pominju ime biskupa Synerotesa, nadalje 15 drugih nadpisa, od kojih su 10 kršćanski, više opeka s nadpisi itd. Po dojakošnjem uspjehu sudeći, imamo se nadati liepim rezultatom, koj će razjasniti poviest Sirmia za posljednje doba prije propasti toga grada, pače i onodobnu poviest sriemske Panonije. A našem mladomu arkeologu želino uztrajanje i sreću!“

Čudnovato u našoj zemlji! Ove viesti strogo znanstvene priobćuju se najprije u beletrist. listu namjenjenu poglavito krasnomu spolu, koj za nje mari koliko za lanjski snjeg, dočim imamo u samom Zagrebu uprav zato dva organa, *Rad* jugoslav. akademije i *Viestnik* hrv. ark. društva!

Starine u istočnoj Dalmaciji i u Hercegovini. — Piše Slovinac u br. 1. 1883.: „Učeni g. A. Evans sada već u Englezkoj razlaga o svome iztraživanju na balkanskom poluotoku, i tragovima rimskim. On je radnju razdijelio na četvero; dvije je razprave već čitao u starinarskom društvu u Londonu. Jedna radi o starinama *Epidauru*, *Konavala* i *Risiniuma*, gdje dokazuje, da putovi iz Epidaura u Skodru nijesu bili pokraj mora, kako mišljaše Mommsen i drugi, nego preko Trebinja i Bileća, i da svrha gradjenja toga puta bješe kao režanj (segmentum) putu, koji vodjaše na Drinu: Iz Epidaura u Naronu išlo se pokraj mora preko Stonjske prevlake pak Neretvom. Ovim načinom mogu se utanačiti daljine itinerara po ostacima, kojih i sada ima, te neće bit potreba iskati (kako Tomašek i Hoernes) u Rijeci ili u Zatonu (oba mjesta kod Dubrovnika) grad Asamo.

Druga je radnja o rimskim putovima iz *Siscie* u *Salonu*, iz *Salone* u *Naronu* i *Skodru* sa rukavom *Adzidio-Epidaura* kako je u *Tabula Peutingeriana*. U ovoj potonjoj radnji pripovijeda, kako je iznašao pute i starine rimske u Lici, u dolini Uncu, u okolini Trebinjskoj i ost. Ovdje misli, da bješe jedan put iz Narone u Skadru preko Stoca, pak preko ravnice Dabra, gdje bi imao bit otražak rimskog municipija. I u okolini Bilećskoj ima bit još tragova, a na ravnici Nikšićskoj imao je negda bit rimski grad. — Treća razprava radi o rimskim starinama u Bosni, Novom Pazaru i Kosovu polju; a četvrta o predhistoričkim starinama Ilirija. Tešto! Neumorni iztraživalac dosta će koristiti povijesti i starini, a i pravo je, da nam inostranci barem stranom odvrate, što su naši izobila za tudje narode radili“.

Nješto o Krku. — U žurnalu *Archivio Storico per Trieste, l' Istria ed il Trentino* (Roma 1882. Fasc. 3. p. 323) uredništvo samo ocienjuje knjižicu od 16 strana tu skoro tiskanu u Trstu pod naslovom: *Appunti storico-etnografici sull' isola di Veglia* (Trieste, tip. Pisani). Čudnovata je tu bezočnost i neznanstvo, ne toliko onih krčkih građana, koji su tu razpravicu izdali, jer se o njih može već a priori misliti, da neznadu o čem pišu, a da su samo na to gonjeni iz stranačke slipeoće, koliko uredništva onoga lista, koje hoće ipak da zastupa znanost, dočim ju na ruglo izlaže.

Veli se naime, da kao Cres i Lusinj, tako je i Krk produžina star-skoga poluotoka, te toga radi da ovaj i geografički, kao što i historički, Istri pripada. Istarski kicoši u Rimu najprije zaboravili su i na sam pravac

tobož svoga istarskoga poluotoka, ili neznadu, što je poluotok. A kad bi i onako bilo, onda i svi otoci dalmatinski i istočni bili bi njihovi kao pripadne istarske, jer i ondje svuda isti geografski sustav, pošto se sve gorje i kopneno i otočko na istočnoj strani jadranskoga mora istim pravcem kreće; dočim pravo rekši istarsko zemljište i ne spada ošim kao obromak na taj sustav, sastavljajući samo položinu k zapadu okrenutu. Historički pako, u koliko ima pisanih spomena i spomenika, oni otoci, istarski samo od nekoliko godina i to dispotičkim a ne zakonitim načinom, uvijek su, već od pamtivieka, pripadali Dalmaciji, Istri nikada, te jih mi Dalmatinci i sada za svoje vlastite držimo, i dođe vrijeme, hoćeš nećeš, da opet budu naši. Ono zna kod nas i svako pismeno drče, dočim to neznadu (ili bolje neće da znadu) ti golobradi istarski mudraci u Rimu.

Kaže se nadalje, da se i Krk ponosi rimskom i mletačkom kulturom, i da nikada pripadao nije Hrvatskoj. Rimska kultura bjaše u ono doba sveobće dobro za sve krajeve, gdje su Rimljani gospodovali, te i za Krk. Po propasti Solina, komu je od prije i Krk pripadao, Hrvati, naselivši se u Dalmaciji, zapremiše malo po malo i sve njezine otoke dapače i istočnu Istru; a da je bilo u desetom stoljeću medju polatinjenimi Krčani i dosta Hrvata na onih otocih to svjedoči Ivan Djakon g. 998. duždev tajnik i drug mu na putu u Osor. Kašnje oni otoci pripadali su sad Mletčanom sad Hrvatom. Za Krk naposeb ovo nam jamče osim povjesti i sami krčki hrvatski spomenici brojniji i stariji od mletačkih na tom otoku. Mirom u Zadru od god. 1358. svi ti otoci pripadaše Hrvatskoj, a stoprv od god. 1409. Mletčanom i to na temelju nezakonite prodaje; akoprem, pravo rekši, Mletčani su posjeli Krk jedva god. 1481. i to šegavim izgonom zadnjega hrvatskoga njegova kneza Ivana Frankopana (*V. Commissiones et Relationes Venetae, collegit et digessit S. Ljubić. Tom. I. Zagrabiae 1876. p. 29. Giurisdizione antica di Veglia*). Kakova je pako bila ta mletačka kultura i na Krku, znadu to najbolje kazati i njegove šume.

Veli se, da se je pisac one knjižice služio djelom I. K. Kubića o Krku. Mi smo u Radu jugosl. akademije (XXXVII. str. 187 od g. 1876.) poduze ocjenili ovu radnju, i dokazali, da je iz svakoga a navlastito iz historičkoga gledišta ni uspomene vrijedna. A da je ostalo tragova latinskoga ili staro-italskoga govora na Krku isto onako, kao gdje gdje i lievo i desno uz obalu jadranskoga mora¹, to je naravno, te nedokazuje ni boba.

Napokon smješnost recenzentova siže do vrhunca, kadno sasvim ozbiljno svršuje ovako: *da Vigilia deriva evidentemente Veglia. vigilante sentinella dell' Italia e della sua civiltà contro gli Slavi*². Dakle Slaveni (pošto su sada barem Krčani svi osim nekoliko dopuza koreniti Hrvati) bili bi stražari italske kulture proti Slavenom svojoj braći? I još nešto.

Don Giulio Clovio principe dei miniatori, notizie e documenti inediti per A. Bertolotti. Modena 1882. — Malena knjižica

¹ Do mala ugledat će bieli svijet akademičkim izdanjem a po nas uređen budvanski statut iz polovice XIV. stoljeća, italijanski napisan mnogo prije nego se je mletački lav ondje šćucurio, u kom još više tragova takovu govornu.

² Staro ime Krka, po Strabonu 2, 5, 20 Κρυρική (Κρηρική) sačuvalo se je u hrvatskom; novije *Vegla, Veglia* došlo od Porfirogenitove Βέλλα (bekati). O grbu vidi gore pomenutu našu ocieniu.

od 23 strane, mal ne bez ikakve viesti biografičke, ali važna s toga, što iznosi na vidjelo za prvi put Klovijevu oporuku i popis Klovijevih djela sudjelovanjem samog Klovija sastavljen. Piscu je pako radnja Kukuljevićeva o Kloviju sasvim nepoznata.

Bilježnik u uvodu oporuke veli o Kloviju, da mu otac macedonac a mati ilirkinja, ali neveli, da mu se tako izjavio sam Klovij *ore proprio*, kao što kaže malo kašnje glede raznih baštinika, te je vjerojatno, da je u tom sam bilježnik po krivom shvaćanju ili viesti zabludio. Kukuljević veli na prosto, da se rodio g. 1498. u Grižanih, ali ničim nedokazuje. U nadpisu, koj mu god. 1632. postaviše nad grobom, veli se *domino Julio Clovio de Croatia* (bez dvojbe u smislu Hrvatske Dalmatinske). Nasuprot u oporuci kaže se izrično: „in omnibus autem aliis suis bonis mobilibus et immobilibus et futuris *in partibus Dalmatiae seu Schiavoniae* existentibus et consistentibus . . . suum haeredem instituit, fecit ac *ore proprio* nominavit D. Guidum Clovium ex q. fratre suo nepotem“. Po ovom moglo bi se prije misliti, da je bio rodom Dalmatinac, ako mu ondje otčinska dobra i baštinik.

Kukuljević tvrdi, da je Klovij umro 5. siečnja 1578. Po Bertolottijevih izpravah živio je još 3. siečnja, ali u popisu njegova pokućstva od sljedećeg dana spomenut je kao mrtav, a to nam svjedoči, da je preminuo valjda preko noći od 3. do 4. siečnja.

Mi ćemo iznieti jedino Klovijevu oporuku, a popis njegovih djela izostavljamo, pošto je za nas predug, a po svoj prilici i on netočno prepisan. Uz ove dvie dodaje Bertolotti još četiri druge izprave tičuće se našega Klovija ali i ove nepodpune. Sve ovo trebalo bi još jednom na izvorih pregledati i popuniti, te onda iznova priobćiti. Primjetit nam je samo to, da smo u kr. pinakoteki u Turinu vidili izloženu Klovijevu sliku, Kukuljeviću nepoznatu, koja predstavlja Isusov grob.

„Testamento di Giulio Clovio. Die vigesima septima decembris 1578 a nativitate (po rimskom običaju). In nomine domini amen etc. Quoniam mors et vita in manibus Dei sunt, et nihil certius morte et incertius illius hora unum quemque prudentem decet, dum est in sua bona memoria mentisque et intellectus ratione constitutus, animae rebusque suis taliter providere, ne inter posteros suos aliqua lis vel controversia, contentio sive differentia oriri possit; ea propter in mei presentia presens et principaliter constitutus magnificus et reverendus d. don Julius Clovius patre macedonico et matre illirica, miniator celeberrimus, sanus dei gratia mente, sensu et intellectu et in suo bono proposito sanoque et recto iudicio existens, corpore tamen infirmus, timens iudicium divinum, nolens intestatus decedere sed rebus et bonis suis prospicere ac de illis disponere, praesens suum nuncupativum, quod de jure civili sine scriptis appellatur, fecit et condidit testamenta in modum sequentem, videlicet: Imprimis quia anima est nobilior corpore, illam omnipotenti deo beataeque Mariae semper virgini ac toti curiae celesti humiliter et devote comendavit, corpori vero sepulturam elegit in ecclesia divi Petri ad vincula postquam ab eo eius anima segregari contigerit, ibique humari voluit absque pompa in habitu eiusdem religionis cum cerimonia tamen, quam fratres ejusdem religionis solent suis confratribus adhibere;

hoc adjecto, quod super eius cadaver ponatur lapis cum seguente inscriptione, videlicet: HIC JACET DON JULIUS CLOVIUS.

Mandavitque, quod statim sequuta eius morte celebrentur missae sancti Gregorii in ecclesia sancti Gregorii et sancti Laurentii in ecclesia extra muros ad altaria privilegiata dici solitae pro defunctis.

Legavit et jure legati reliquit ecclesiae beatae Mariae consolationis de urbe unum officium parvulum antiquum divae Mariae in parte miniatum, quod modo penes se habere dixit.

Pecuniae autem, quae reperientur tempore ipsius obitus, eas solutis solvendis dividi voluit et mandavit inter monasterium dictae ecclesiae sancti Petri ad vincula et ecclesia divi Lucae apud ecclesiam beatae Mariae majoris.

Legavit etiam et jure legati reliquit d. Claudio Massarolo de Caravaggio eius alumno omnia dissignia q. d. Lucae Cambiasii et Parmesanini et aliaque non sunt eiusdem testatoris manus, omnesque formas relievi jessi et cerae ac cuiusvis aliae qualitatis una cum omnibus utensilibus lignaminis et aliis massariis et coloribus ad usum artis miniaturae et picturae aptis, ac etiam unum dessignum sancti Laurentii, et dessigna extracta per ipsum naturaliter ex officio donato illustrissimo domino cardinali Farnesio nec non cum lecto servitorum una cum duobus linteaminibus et duabus tobaliis.

In delineationibus vero omnibus, qui vulgo dessegni appellantur (demptis suprascriptis) manu ipsius et presertim extractis ex delineationibus q. d. Michelis Angeli Bonarotti cum quadro Babilonie et tribus aliis quadrettis Petri Brugal et quadretto miniato manu ipsius testatoris suum haerodem universalem instituit ac ore proprio nominavit illustrissimum et reverendissimum d. d. cardinalem Alexandrum Farnesium S. R. E. presbiterum cardinalem, eius unicum dominum et patronem.

In reliquis autem aliis suis bonis mobilibus et utensilibus, massariis domus (infrascriptis tamen demptis) cum quadris magnis et parvis et hic in urbe existentibus suum haerodem instituit ac ore proprio nominavit monasterium et fratres dicte ecclesiae sancti Petri ad vincula; prohibuit tamen dictis fratribus dictorum quadrorum alienationem, sed voluit eos semper remanere ad ornamentum ecclesiae et predictae sacristiae illius.

In omnibus autem aliis suis bonis mobilibus et immobilibus, praesentibus et futuris, in partibus Dalmatiae sive Schiavoniae existentibus et consistentibus, nec non in anulis aureis et omnibus lapidibus pretiosis, quos hic in urbe habet, suum haerodem instituit, fecit ac ore proprio nominavit d. Guidum Clovium ex q. fratre suo nepotem, ita quod nil aliud ex bonis ipsius testatoris petere possit. — Item legavit d. Marco Antonio Giorgio de Montelupo eius confessori unam sottannam rasciae florentiae novae. — Legavit insuper Filippo Pucetti de Cingulo eius famulo eius sottannam rasciae veteri cum breviario suo. — Exequutores vero presentis sui testamenti ordinavit et deputavit predictum illustrissimum et reverendissimum d. cardinalem et magnificum d. Jo. Baptistam de Auximo agente ipsius illustrissimi d. cardinalis absentis, quibus dedit potestatem et omnimodam auctoritatem omnia et singula in praesenti suo testamento contenta exequenda et suae debitae exequutioni demandandi, et hoc etc. cassavit etc. et voluit praesens suum testamentum omnibus aliis preferri, super quibus etc.

Actum Romae in palatio praedicti illustrissimi d. cardinalis et in camera cubiculari praedicti d. testatoris, praesentibus ibidem magnifico d. Jacobo Curtio Salutiarum dioc. — d. Antonio Galatterio Montis Regalensis — magnifico d. Joanne Finali clerico Lunen.-sarzanen. — magnifico d. Marco Toccolo clerico Parmen. — d. Curtio Ricciono de Cellis — d. Baptista Angeli Frattoni de Caprerola etc. — d. Philiberto Canet Sabaudien. testibus etc.“

Iz bilježničkog arkiva u Rimu: Notarius Livius Prata 1577—8., fol. 353 a 405.

Oporuka Marka Marulića. — U isto doba, kad dobismo iz Italije oporuku našega slavnoga Julija Klovija, primismo iz Spljeta od velm. g. savjetnika Jos. Alačevića, suurednika žurnala „Bullettino di archeologia e storia Dalmata“ preugodnu viest, da mu je srećno pošlo za rukom naći oporuku i ovog drugoga našega prvaka, slavnoga Marka Marulića, te bi ovako počimala: „In Christi nomine amen. Hoc est testamentum q. nobilis et eximij viri domini Marci Maruli Spalatensis literarum eruditissimi, reper- tum in capsula testamatorum communis Spalati clausum et sigillatum. In parte cujus exteriori sic scriptum et annotatum est, videlicet: 1524. die 4. januarij, indictione XII, hora sexta noctis etc.“

Mi bi želili, da čim prije bieli sviet ugleda.

Storia del Montenero (Cernagora) da' tempi antichi fino a' nostri di, di Giacomo Chiudina. Spalato 1882. — Sbrise li se u naslovu rieč *storia*, a stavi li se mjesto nje na pr. *Cenni* ili što drugo ovomu slično, te ona mrlja *al lettore*, ovo djelo moglo bi podpunoma zadovoljiti svakoga, koj bi želio upoznati se s onom istina malenom po prostoru ama zanimivošću i junačtvom veoma znamenitom državom. I jamačno Crnagora, motriš li ju ma iz koje strane, medju evropejskimi državami već odavna izkazuje se kao njeka osebina, kojoj badava tražiš para kroz cielu sadašnjost a i prošlost, ako ne jedino gdje gdje u staroj Grčkoj; a ta njezina vlastitost u ovom je djelu veoma vješto iztaknuta i živo uslikana. Uzmeš li ga pako kao poviest, sam sebe varaš, ako ga i s toga gledišta odveć hvališ, pošto tu poviesti jedva u velikih i to vele često nestalnih crtah. A drugako i nije moglo biti. Izvori, koje pisac za takove drži, nisu bar djelomice ni pomoćna sredstva, a kamo li da su izvori. Pravih izvora za crnogorsku poviest nešto je izdalo učeno društvo u Biogradu i jugosl. akademija u Zagrebu (i te pisac nije rabio); ali velika većina njih još leži u zabiti u javnih i privatnih arkivih, navlastito pako u mletačkom. Dok se to ogromno gradivo na svietlo ne izvede, nebude prave znanstvene poviesti ni za Crnogoru. Preustrojstvo Crnegore, koje već liepo napreduje, neće jamačno ni na ovo zaboraviti, i zato, da si svoj arkiv umnoži.

Mi dakle, hvaleć pisčev trud u koliko zaslužuje, smatramo si za dužnost ovu knjigu što toplije preporučiti, tim veće, što je pisana upravo zlatnim slovom.

Delle istituzioni marittime e sanitarie della repubblica di Ragusa. Informazione storica documentata del prof. Giuseppe Gelcich. Trieste 1882. — Vis. c. k. pomorska vlada u Trstu, toli za- služna u Dalmaciji, da skoro nema točke na onoj podugoj obali i otocih bez

znaka njezine dobrotvorne ruke, znala si podignuti liepi spomen i na književnom polju izdanjem ove za našu poviest veoma korisne i viešto izradjene i uredjene knjige. Prof. Jelčić odasla ju u sviet pod skromnim naslovom izvještaja, dočim je ona jamačno nješto više, a to mu služi sve veoma na čast. Poslie uvoda, u kom istina sa nekoliko crta kadkada odveć procienjuje mudrost dubrovačkih otaca, u prvom dielu rise poviest trgovačkoga brodarstva dubrovačkoga od najstarije dobe do propasti one republike; u drugom govori o gradnji brodova u brodarnicah dubrovačkih i o dubrovačkoj luci; u trećem o zdravstvenih zavodih u istom Dubrovniku. Za tim sliede izprave, četarnaest na broju, koje nam predočuju po dotičnih strukah sve zakone i navade, po kojih su se Dubrovčani vladali u stvarih pomorskoga trgovanja i brodarenja. Ove su povadjene iz raznih dielova zakonika dubrovačkoga do danas neizdanoga i iz zaključaka prosbenoga vieća; a k tomu se prilaze napokon i naredba za narodnu plovidbu, ondje g. 1794. tiskana.

Cenni storico-statistici sulle saline di Pirano del prof. Emanuele Nicolich. Trieste 1882. — Pod ovim skrovnim naslovom g. prof. Nikolić živimi bojami riše razvoj solnoga obrta u Istri, a navlastito u Piranu, s obzirom i na Dalmaciju, i to od najstarijeg doba tja do danas. Temeljem mu služe sami izvori, navlastito pako oni arhiva mletačkoga; a on jih pako zna rabiti veoma viešto i samo do potrebe. U prvom razdobju iztražuje, kada se započeo taj obrt tjerati u Istri, i kako se razvio u vrieme municipalne uprave i gospodstva oglejskoga; u drugom pokazuje, kako su Mletčani, postavši gospodari istarskog primorja, na svoju korist polagano stegnuli to municipalno pravo u uzke granice; a u trećem napokon crta stanje ovoga obrta u Piranu za prvog vladanja austrijskoga do danas. Ovako izradjene monografije ne samo su po sebi dragociene, dali silno pospješuju izradbu prave poviesti jedne zemlje. Želit je, da isti profesor kao Dalmatinac sastavi ovoj sličnu radnju i za solnice dalmatinske, navlastito za pažku¹. U mletačkom arhivu leži još netaknuta ogromna mogila takova blaga za Dalmaciju u prašini, čekajuć da ju viešta ruka razkopa.

Nada, list za zabavu i pouku. U Spljetu. — Izlazi na 1. i 15. svakog mjeseca. Godišnja ciena fl. 3.50 za carevinu, fl. 4 za inozemstvo. Predplate šalju se tiskarnici A. Zannoni-a. Mi najtoplije preporučamo ovaj organ naše vriedne omladine u preporodjenom Spljetu, komu pako želimo na novo u svakom obziru i de facto ono prvo mjesto, koje je za stoljeća u miloj našoj Dalmaciji imao.

Slovinac — ilustrovani list za književnost, umjetnost i obrtnost, velečesto se bavi i starinama, te je mnogu na svietlo iznio i razjasnio; čega radi mi ga najtoplije preporučamo. Izlazi u Dubrovniku na 1., 11. i 21. svakoga mjeseca u velikoj četvrtini od 16 strana svaki broj, na finoj hartiji sa slikami. Godišnja mu ciena po svoj carevini 5 for. a. vr. Preko granice u zlatu; svuda po Europi 15 franaka, a po ostalih stranah svieta 20.

¹ Prva viest nam poznata o solinah u Dalmaciji dolazi u listini Draga priora zadarskog, kojem je god. 1096. podielio manastiru sv. Krševana u Zadru „omnia illa servitia, que antiquitus priores nostri in castro Lubricata (Vergada) habuissent manifestum est, id est sal, quem incolae illius loci per unquamque donum novem modia colligentes omni anno. et duas piscaciones deserviebant absque illa, que nostro episcopio debentur (Parlati V. 52)“.

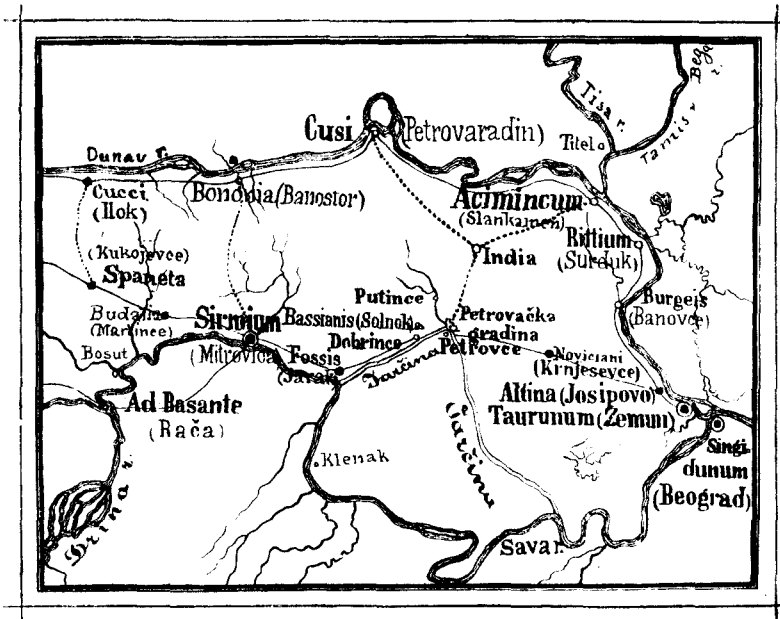
VIESTNIK

HRVATSKOGA
ARKEOLOGIČKOGA DRUŽTVA.

Arkeološka izkapanja

na Petrovačkoj gradini u Srijemu, gdje tobož starorimska

Bassianis.

Da je za Rimljana na glavnoj cesti, koja je spajala *Sirmium* (Mitrovica) i *Taurunum* (Zemun) ležao znameniti grad imenom *Bassiana* ili *Bassianis*, o tom nema dvojbe, pošto ga tu postavlja ju jednoglasno stari zemljopisci i spisatelji.

Najstariji od njih jest *Cl. Ptolemaeus*¹, koj ovako bilježi:

<i>Mursia colonia</i>	43°30' — 45°45'
<i>Sallis</i>	44° — 44°40'
<i>Bassiana</i> (Βασσιάνη)	43°30' — 44°50'
<i>Tarsium</i>	44°30' — 44°30'
<i>Sirmium</i>	44°50' — 45°

Putopisi pako označuju nam još bolje njegov položaj.

*Antonianski putopis*²

poredjuje ovako:

<i>Singiduno castra</i>	
<i>Tauruno, classis</i>	III
<i>Bassianis, civitas</i>	XXX
<i>Sirmi, civitas</i>	XVIII

Peutingerska tabla:

<i>Singiduno</i>	
<i>Tauruno</i>	III
<i>Idiminio</i>	VIII
<i>Bassianis</i>	VIII
<i>Sirmium</i>	XVIII

*Hierosolimitanski putopis*³:

<i>Civitas Singiduno</i>	
<i>mutatio Altina</i>	VIII
<i>mutatio Novicianis</i>	XI
<i>civitas Bassianis</i>	XII
<i>mutatio Fossis</i>	X
<i>civitas Sirmium</i>	VIII

Ravennatis Anonymi

*Cosmographia*⁴:

<i>Taurinum</i>	
<i>Idominio</i>	
<i>Bassianis</i>	
<i>Fossis</i>	
<i>Sirmium</i>	

Spisatelj djela: *Notitia dignitatum et administrationum omnium in partibus occidentis*⁵, opisujući urede podčinjene *comiti sacrarum largitionum*, spominje i *Procuratores Gynaeciorum*, a medju ovimi, kojih je bilo 15 u celom rim. carstvu, na prvom mjestu *procurator Gynaecii Bassianensis Pannoniae Secundae translati Salonis*⁶. Isti spisatelj, navadajući častnike pounskoga vojvode, stavlja uz njih: *Tribunus cohortis primae Thracum civium Romanorum, caput Basensis*. Po Böckingu (str. 690*) imalo bi se tu čitati *Bassianensis m. Basensis*, te dodaje na istom mjestu: »apud Justinianum Novell. XI *Bacensis civitas Secundae Pannoniae ad Bassiana* infra Sirmium refe-

¹ Geographiae libri octo. Ed. F-G. Wilberg lib. II. cap. 14. p. 163.

² Itinerarium Antonini Augusti. Ed. Parthey 1848 p. 131.

³ Itinerarium Hierosolimitanum. Ed. Parthey 1848 p. 563.

⁴ Ediderunt M. Pinder et G. Parthey. Berolini 1860 p. 214.

⁵ Bonnae 1839. C. x. p. 48*. Ed. Böcking.

⁶ Ono *translati Salonis* dvojbena je, te Böcking piše na str. 352: *utrum gynaecium a Salonis in civitatem Bassianensem, an ex hac Salonas, translatum fuerit, propter scripturae discrepantiam dubitare possis: mihi illud veri videtur similis, ut fortasse translati a Salonis rectius legatur*. Isto tako mislio prije njega Pancirolus, koj tvrdi, da se je to dogodilo *propter barbarorum incursiones*. Na ovo će mu ipak Böcking: *boni barbari, quotiens quid agat nescit Pancirolus, semper ei auxilia*

renda esse apparet«; Mommsen pako (*Corp. Inscr. Latin. III. p. 417*) primjećuje na prosto: *magnopere dubito*.

Hieroclis Synecdemus, pisan početkom VI. stoljeća, na str. 393 veli ovako: Ἐπαρχία Παννονίας, ὑπὸ ἡγεμόνα, πόλεις β', Σέρμιον, Βασικόν.

Zadnji napokon pisac, koj spominje Bassianu, jest Jornades biskup ravenški, koj je živio u prvoj polovici šestoga vieka. Pišuć on u pogl. LIII svoga djela: *de Getarum sive Gothorum origine et rebus gestis* (ed. M. Nisard. Paris 1851 p. 473) o provali Gota na susjedne im Satage stauujuće u nutarnjoj Panoniji, veli dalje: „*Quod ubi rex Hunnorum Dinzio, filius Attilae, cognovisset, collectis secum qui adhuc videbantur, quamvis pauci, eius tamen sub imperio remansisse, Ulzingures, Angisciros, Bittugores, Bardores, veniens ad Bassianam, Pannoniae civitatem, eamque circumvallans, fines eius coepit praedari. Quo comperto, Gothi, ubi erant, expeditionemque solventes, quam contra Satagas collegerant, in Hunnos convertunt; et sic eos suis a finibus inglorios pepulerunt*“. Iz ovoga vidi se, da je još tada Bassiana u svom sjaju obstojala, i da su ju tom prigodom sami Goti spasili.

Noviji zemljopisci i arkeologi uz sve te izvore i spomenike, koje cemo dalje navesti, nisu ipak pogodili pravo mjesto, gdje je Bassiana ležala, kako ćemo kašnje viditi.

Mannert (III. p. 679. V. Böcking II. 352) piše: *prope hod. vicum Dobrino paullo plus versus septemtrionem (Dobrinja, Serviae vico non ita procul ab oppidis Uschize et Posega sito) conditus fuit*. On ti zavede i Consa, koj na str. 353 veli: *Bassiana, située dans la Pannonie seconde (auj. Dobrina, pres de Posega, en Servie)*.

D' Anvillius str. 428: *Bassiana tombe infailliblement sur la position de Sabacz, ville située à la droite de la Sava; la distance, et même un reste de l'ancienne dénomination, concourant a déterminer cette position*.

praebent. Ali ni on nezaslužuje, da mu se bolje odvrati. Tko poznaje tadašnje sjajno stanje Solina, reć će namah, da je Böckingovo mnjenje sasvim nevjerovatno i neosnovano. Podunavske rimske granice tečajem trećega i četvrtoga stoljeća nalazile su se neprestano u pogibelji sbog svakdašnjih navala, dočim je Solin podpuni mir uživao. A ni to nesmeta, što nalazimo drugi gynaecium u Spljetu, pošto je ovaj kasnije podignut, i to kao dvorski zavod Dioklecijanov; a s druge strane znamo dobro, da je i blizu Bassiane drugi isto takav zavod bio, naime u Sirmiumu. Glede *gynaecium* veli Forcellini: *locus publicus, in quem conveniunt mercede conductae mulieres, lanificii et textrini causa: et praesertim textrinum ad vestes principis conficiendas constitutum, ut ex Cod. 9, 27, 5 et 11, 7, 5 colligitur*.

Reichhard: prope Dobrincze (isti po Kenneru Putince).

Renner: u Putincih.

Lapiè str. 243: ruines au nord de Dobrincze.

Katančić str. 73: est vicus Petrovci, rudere urbis antiquae conspicuus.

Hassel (Erdb. des osm. Eur.) str. 567: Petrovich.

Pauly (Real-Encyclopädie) ima dva mjesta imenom *Bassiana*, te mješa jedno s drugim: 1. *Stadt in Oberpannonien, nordöstlich von Sabaria, jetzt Dobrinecz, Tab. Peut. It. Ant. u. Hieros. Geogr. Rav.* — 2. *Ort in Niederpannonien Ptol. II, 15, 8. Jornandes u. It. Ant. Nach Reichard jetzt Also Parthey.* Jedini Anton. putopis str. 123 spominje još jednu *Bassiana* i to na putu medju *Sabaria* (Stein am Anger) i *Arrabona* (Raab). O ovoj veli Mommsen (l. c. III. p. 536): *Bassiana haec Pannoniae superioris nusquam praeterea memoratur.*

Forbiger (Handb. d. alt. Geogr. 1877) str. 348: Bassiana, j. Petrovce.

Kenner (Noricum und Pannonia p. 116) stavlja *Bassianu* u petrovačkoj gradini, primjećujući u opazki: „*es ist nicht unwahrscheinlich, dass die Poststation von Bassianis, wie dies auch anderwärts vorkommt, nicht in der Stadt selbst, sondern in einem der nächstbei gelegenen Vorwerke sich befand, die Meilenzahl fällt jedoch besser mit Dobrinze als Putince zusammen.*

Mommsen (III. p. 417): Civitas ea secundum mensuras supra relatas fuerit necesse est prope Petrovce vicum; tituli tamen ibi reperti adhuc perpauci rei publicae indicia nulla habent, cum nominent et veteranos aliquot et principales alae Flavie Pannoniorum.

Biskup *Strosmajer* u Viencu 1874. br. 47: »Razvaline u Petrovcih zauzimlju nekoliko jutara zemlje. Misli se, da je ovdje ležala *civitas Bassianis*, koju jerusolimski putopis spominje, i preko koje vodila je cesta iz Sirmia u Singidunum (Biograd). Kako podrtine svjedoče, *Bassianis* nije bio neznatan grad rimski. Tuj leži kamen do kamena, spomenik do spomenika. Ljudi kad žele kuću podzidati, idu k ruševini, izvade kamena, koliko žele, i upotriebe ga, nepazeć nimalo je l' kamen umotvor, i je l' na njem kaki nadpis. Koliko tu umotvora i povjestničkih spomenika po našem nehajstvu propada!«

Rački (Documenta str. 224) veli po Hieroclisu: *Eparchia Pannoniae habebat duas urbes, Sirmium et Bassianam (Petrovci).*

Napokon *Josip Brunšmid* i *Wilh. Kubitschek* u opisu puta, što su g. 1879. učinili po Sriemu troškom arkeolog. zavoda kod bečkoga sveučilišta, pišu ovako (*V. Archaeol.-epigr. Mittheil. aus Oesterr. 1880. p. 110*): *Brunšmid begab sich mit Herrn Budisavljević nach den Orten Putinci, Petrovci und Dobrinici, an deren Stätte die colonia Bassiana gelegen war. Pod naslovom pako Putinci und Petrovci, kaže se dalje: Zwischen beiden Orten, in der Nähe des letzteren, zieht sich in der Richtung von SW nach NO ein grösseres befestigtes römisches Lager hin, te se taj tabor i njegove starine na dugo opisuju. A pošto se ni riečce ne dodaje o ma kom drugom položaju, gdje je mogla ležati Bassiana, sliedi naravno, da je i po piscu toga putopisa ona ležala na gradini Petrovačkoj, tim veće, jer je u isto doba isti pisac ovo odlučno tvrdio i u našem Viestniku (1880. str. 30): po ovom (nadpisu) i po nadpisu iz Dobrinaca, koj je takodjer su grada petrovačkoga (?) odnesen, smijem uztvrditi, da su Petrovci na mjestu colonije Bassiane.*

Ovi dakle pisci ili su krivo shvatili mjesto, gdje je Bassiana ležala, ili su ju stavili sjeverno od Dobrinaca, naime u Petrovcih.

Ali ni po nadpisih, u kojih ime Bassiane dolazi, ne daje se stalno ustanoviti njezin položaj.

Jedan našast je u Duna-Pentele (*Intercisa*). Mommsen (*C. J. L. III. n. 3336*) ovako ga sam čitao:

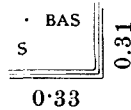
/// IN · QD · ARMAT ///
 LEG · II · AD · STIP · XVI · O /
 IVNDVS · EX · REGIO
 NE · BASSIANESI · DESI
 DERATVS · INDACIA Q ·
 QVI VIXIT ANN · XXXIIII
 SEPT MAXII /// / IS //

Drugi nalazi se sada na groblju Petrovačkom lievo do ulazka, te glasi:

I · O · M · I · R
 M · N̄ · PROCV
 LINVS DE /
 COL · BASS^I / /
 V · P · L · M

Vjerojatno u četvrtom redku BASS^IAN kao dolje u četvrtom nadpisu. Tu kamen ozledjen. Izdao ga Brunšmid u *Archaeol. Epigr. Mittheil. aus Oesterr.* (IV. 1. p. 112). Na koncu drugog redka ostaje prvi dio od v, te nema mjesta ono, što Brunšmid misli o formi *Proclianus*. Na koncu pako trećega redka Brunšmid ima //C/, dočim

se ondje vidi jasno D te i glavni potezi od E, tako da se mora čitati *decurio* a ne [?du]o[v(ir)]. Dužinom četvrtoga redka teče jaruzica, te se vidi samo gornja polovica slova. Kamen je prava pakočka, vis. 1·19, šir. gdje su slova 0·46, u glavi i na podnožju 0·49, sa strane 0·37, gori i doli 0·42. Glava je ukrašena sa dvie ružice. Buduć je ovaj velevažni nadpis ondje na pogibelji da propade, ravnateljstvo nar. zem. muzeja zamolilo je sl. podžupaniju u Rumi, neka ga dade prenjeti u Mitrovicu na ruke prečast. g. Milera za isti muzej. Na istom groblju u Petrovcih nalazio se je sljedeći ulomak, sada u pomenutom muzeju:

Po svoj prilici, da se i tu ima čitati *Bassianensis*.

Treći nadpis s imenom *Bassiana*, krasno sačuvan, nalazi se sada u dvorištu Milana Vukajlovića u Dobrincih, izkopan po svieđočanju samoga starine vlasnika g. 1824. na gradini Dobrinačkoj nazvanoj *Solnok* a ne na Petrovačkoj, kako njeki pišu. Izdali su ga najprije g. Romer Floris u *Archaeologiai Közlemenyek* (1878. XII. 20 f.), te Dr. Iv. Bojničić po prepisu stražmeštra L. Kaisera iz Rume u gori pomenutih *Mittheilungen* (1879. p. 175), a napokon rečeni Brunšmid u istom listu (1880. p. 114), ali svi nepodpuno:

IMP·CAES·
M·ANT·GOR
DIANO·P·F
AVG·PATRI·
PATRIAE R·P
COL·BASSIAN
DEVOTA·NV
MINI·MAIES
TATIQVE
EIVS

Ploča je vis. 1·0, šir. 0·58, deb. 0·30. Pismo podosta upravno, a doli rupa.

Ova tri nadpisa s imenom *Bassiana* bila su dakle našasta na tri razna mjesta, naime u Duna-Pentele, na Petrovačkoj i na Dobrinačkoj gradini, te se po njih nedaje opredjeliti, u kom je od tih mjesta upravo ležao onaj grad.

Mnijenje, da je *Bassiana* ležala, gdje je sada petrovačka gradina, moglo se ipak opravdati dovoljno tim, što se je ondje do sada našlo i najviše spomenika. Evo glavnijih:

A. Mommsen (l. c. p. 417) donosi pod naslovom *Bassiana* (*prope Petrovce*) pet nadpisa iz Petrovačke gradine, a to su (br. 3221, 3222, 3225, 3226, 3227):

1.	2.
I · O · M	<i>conIVgi</i>
ET · OMNIBVS	B · M · P
D I B V S · D E A	S · TÆNTIV AVR
B V S Q V E · V L P	TERTVLJINO · FRaT
FLAVS · V · T · EX · DC	ET fLL / RRITO
V S L M	DEC · AL / / / /

Vis. 1.323, šir. 0.55, dub. 0.50. Prvo τ u 3. r. dvaput prekršteno.

3.	4.	5.
D M	M	M
T · PVB LICIVS	A L E R	N D V S
SVI IO	I · TANN	E N W S
	PA C°	
	<i>m</i> ARITVS	

Prvi nadpis po Mommsenu ležao je kod Jarčine; sada se pako nalazi na trgu izpred petrovačke crkve. Izdao ga i Brunšmid (l. c. p. 114). Po nas u drugom redku bilo bi E^r mjesto ET, a u petom E^x mjesto EX, te na koncu istog petoga redka na osnovnom potezu od D sa nutarnje strane nalazilo bi se malo e, a c presiekalo bi oblučnu stranu od D. U prvom redku slova su povećā, a u zadnjem pomanja kao kod Brunšmida. Na desnoj strani posuda (*Dinochoe*), na lievoj kotur sa krugljicom po sriedi, a na gornjoj strani rupa, valja za kip.

Drugi nadpis izdao je Mommsen po Marsiliusu. Sada ga više nema na groblju. Vjerojatno, da je za gradivo upotrebljen bio.

Treći nadpis stoji i sada na petrovačkom groblju. Priobćio ga i Brunšmid (l. c. p. 113), ali krivo meće P mjesto τ u drugom redku. Od trećega redka ostaje samo gornja polovica slova, ali ova je tako jasna, da se lasno čitati može SVR·IO. Kamen je od sgora doli u dvie mal ne jednake polovice razstavljen, a u obih doluji dio manjka. Nad nadpisom u okviru izrezana su dva poprsja, desno mužko bradato u togi, a lievo žensko armelinskim odjelom zaogrnuto, držeće u desnici jabuku. Sa strane po jedno poprsje djeteta u okviru, a nad njimi desno tesla, a lievo posuda. Okrajci su sve naokolo raznimi ukrasi na zasuk izkićeni. Radnja je veoma liepa,

te bi dobro bilo, da se ovaj spomenik u nar. ark. muzej prinese. Vis. je 0.71, šir. 0.86, dub. 0.62. Krasna slova u nadpisu.

Ni *četvrtoga* nadpisa ondje na groblju više nema.

Isto tako ni *petoga*. Izdao ga i Brunšmid (l. c. p. 111) po učitelju Dlustušu. Drugi mu redak *amANDVS*, a treći *ing? FNVVS*.

B. Iz petrovačke gradine potiču i sliedeći nadpisi:

1.	2.	3.
I O M A E	I · O · M	CORNELIAE
POSVERVŦ	D I I S O M	S A L O N I N A E
GEMELLINS	N I B V S Q V E	AVG
ET VLFALIS	L · B A S S V S	CONIVGI / / /
L I B I E N S	S · V · P O S V I T	AVG / / / / /
VOTO SVO		
Vis. 0.85, šir. 0.35, dub. 0.25.	Vis. 0.92, šir. 0.34, dub. 0,28.	Vis. 1.69, šir. 0.59, dub. 0.42.

4.	5.	6.
·VIX · AN · XXV	VD	DACMENVVS · FILI
ZOSIMVS	A MIB	ET · HEREDES ·
	FILIAB	POSVER
	M A E	
	I O	
Vis. 0.22, šir. 0.57, dub. 0.25.	Vis. 0.33, šir. 0.70, dub. 0.20.	Vis. 1.05, šir. 0.60, dub. 0.7 ³ / ₄ .

Prvi nadpis priobćio je i Brunšmid (l. c. p. 112), ali razno i manjkavo. Leži i sada ondje na groblju.

I drugi isto onako donio je Brunšmid uz prvi, te se i on danas nalazi na groblju.

Treći nadpis, koj mal ne po sried gradine stoji. gdje je god. 1879. izkopan bio, jako je u slovu pokvaren, a to je dalo uzrok Brunšmidu (l. c.), da ga okiti.

Četvrti nadpis iz petrovačkoga groblja prenieli smo u zem. muzej.

Peti nalazi se u avliji Mike Popovića u Petrovcih, iz gradine ondje prenesen. Desno je sasvim iztrošen.

Šesti smo sami izkopalili na istočnom rubu gradine. Gornji mu dio manjka. Pismo je prilično dobro; slova su vis. 0.5, a u zadnjem redu 0.7.

C. Učitelj Ljub. Dlustuš donosi jošte tri ulomka kao prepisana na petrovačkom groblju, kojim sada ondje nema traga. Moguće da je prvi od ovih zlo shvaćeni, gori pod **B** br. 2 navedeni, nadpis.

1.	2.	3.
IVSO	SL	MC
E BASSVO	ANNXV	
M // POSVIT	HS	

O trećem ulomku kaže isti učitelj, da je na istom kamenu s druge strane bio urezan rimski nadpis, ali da ga je njetko izklesao, da ureže krst i ime nekoga Petrovčanina.

D. Pod naslovom *Bassiana (prope Petrove)* navadja Mommsen (l. c. n. 3220, 3223, 3224) još tri nadpisa, ali o kojih se nezna pravo, gdje su izkopani bili:

1.	2.	3.
I O M	IVL · AELIO · DVPLIC · aL	// CEMAES · LICCAVĭ
IVLI // // 'AR	FL · PANN · VIX · ANN · XLV	F AMANTINVS · HO /
IVS VER	STATORIA · SVRA · CON	SEF AMNORVM · DECE
NVS EX PR	IVX · ET · IVL · IANVA	M · GENTE · VNDIVS
TORIO VOTV //	RIVS · FIL · AEMIL · CA	CENTVRIA SECVN
	RVS TR ·	DA · IN FLVMEN · PER
4.		IT HEMONA · POSV
		ERE · LICCAVS · PATE
		R · LORIQVS · ET LICA
		IOS · COGNATI

O prvom nadpisu piše Mommsen: *Rumae prope castrum romanum*; i čita ga ovako: *I(ovi) o(ptimo) m(aximo) Iuli(us) Par[ati]us ve[te]r[is] ex pr[ae]torio votu[m]*. Gdje je taj *castrum romanum* u Rumi nije nam poznato, a našli smo ovaj kamen ondje u vrtu g. Janća. Na kamenu jedva tragovi pismu. Po nas je na koncu drugoga redka VAR a ne PAR. Treći je redak isto dug kao i svi drugi, a pred IVS nešto manjka. I pred NVS četvrtoga redka bila su bez dvojbe još dva slova sada iztrošena. Peti redak bio bi po nas: TOR po votvm. I Brunšmid ga izdao (l. c. p. 109), ali veoma nedostatno.

Drugi nadpis g. 1782 izkopan (?), bio bi po Mommsenu u Kraljevcih, ali po izjavi g. Petra Stanojevića ondješnjeg načelnika sada ga ondje nema.

I trećemu nadpisu, našastu g. 1782, po Mommsenu *nunc in domo sacerdotis* u Putincih, nema više traga, kako nam potvrdio ondješnji župnik prečast. M. Paus, a i sami se osviedočismo.

Četvrtoga Mommsen nema. To je ulomak pečata na cigli u gostioni zelenog vienca u Rumi. Odkud došao, nezna se (Brunšmid p. 109).

Osim navedenih nadpisa tečajem vremena izkopalo se je na petrovačkoj gradini još mnogo drugih raznovrstnih spomenika iz rimske dobe, od kojih su ponajglavniji:

1. Poprsje mramorno tako zvanog *Zeus Sirmios*, vis. 0,67.
2. Kip *Perseusa* sa glavom medusinom u ruci, vis. 0,69.

O ovih kipovih razložio je podugo sam biskup Strosmajer g. 1874 u Viencu: *Dva mramorna kipa nadjena u Sriemu* (br. 47, 48), i priložio je njihove slike. Kupio jih pako u Petrovcih po Ant. Bogetiću, duh. pomoćniku u Rumi, te onda reče, da su svojina njegova, *to jest našega narodnoga muzeju u Zagrebu.*

O poprsju Zeusa veli biskup: *Glava je Zeusa dobro uzčuvana; samo je nešto oštećen gornji profil nosa i donje ustnice. U šir su išle dvie tako zvane švinge (sphinx) t. j. nemani, koje su stražnjim krajem lavovi a prednjim ogromne ženske glave bile. Predstavlja pako po našem mnienju Zeusa (Jupitra) izložena u nekoj bogomolji, posvećenoj Zeusu, da mu se sviet klanja. Imao je svoju podstavu. Da svoje mnienje opravda, biskup prispodablja ga sa poprsjem Zeusa u vatikans. muzeju nazvanim od Otrikola, izradjenim po olimpičkom Zeusu Phidiasovu, te zaglavjuje: *Rieč u jednu sličnost medju jednom i drugom statuom tolika je, da svakomu na prvi odmah pogled u oči pada.* Strosmajerovo mnienje potvrdio je i slavno poznati arkeolog W. Helbig. Kosa Zeusova uzdiže se nad čelom, da se na valove spusti; tako i brkovi, ali se njihovi okrajci uzvijaju, a ovo je mal ne sve, o čem se ovaj kip od Otrikolskog razlikuje.*

Perseusov pako kip ima oštećeno udje, a i glava mu ljuto ozliedjena. Po Strosmajeru našao ga Krsto Surčinski sa celom glavom i kacigom, a djeca ga kašnje u dvorištu igrajuć se oštetili, te mu sada lice osakaćeno, a kacige jedva se vide znaci. Lice je Perseusovo okruglo; vlasi izpod kacige u zavojih liepo na rame padaju; u desnici mu pri ramenu dvooštri mač, a oko vrata plašt, koj se preko prsih uvije oko lieve ruke, dočim je u ostalom gol. Izpod Medusine glave vidi se i dupin. Ovo je radnja slabija od prve.

3. Pomenuti Ant. Bogetić obaviešćuje nas, da je bio u gradini na groblju još jedan treći kip iz bieloga mramora, predstavljajući osobu mužku držeću u ruci grozd, ali da ga nestalo.

4. Brunšmid (l. c. p. 113) veli, da je vidio na istom groblju dva lava *schr schön gearbeitetes en haut relief, von weissem, schwarz- und gelbgeflecktem Steine, 0,41 h. (Pendants). Der l. Fuss der nach r. sehenden u r. Fuss des nach l. sehenden rahen auf einer Säulenwolute.*

Bei beiden fehlt die Schnauze und das Hintertheil von den Schultern an". Oba ova lava dali smo donesti u nar. muzej.

5. Isti Bruušmid (l. c. p. 114) piše, da se na istom groblju nalazi: „*Ruhender Löwe von Kalkstein in Hautrelief nach L., 0.315 h., 0.66 l. Die obere Hälfte des Kopfes und das Hintertheil beschädigt. Arbeit mittelmässig*“. Sada ga ondje nema. Donieli smo u muzej prednji dio glave, po svoj prilici od njega.

6. Bogetić sponinje još dva, svaki s tobolcem ružami prepunim.

7. Isti Bogetić navadja krilati konj (pegaž), koj je kraj ceste ležao, te preko noći ponestao, a sieća se i glave, risa i t. d.

8. Na istom groblju leži i sada ulomak ploče, na kojoj veći dio konjskoga tiela i nogu, prilične radnje. Glava i prsi manjkaju. Onako vis. 0.70.

9. U avliji Jovana Surčinskoga (k. br. 112) nalazi se u ploho-rezbi glava orlova sa ptičijimi kreljutmi, a noge su i rep lavlji.

10. U dvorištu rumskoga kat. župnika dao je prenjeti iz petr. gradine A. Bogetić liepo izradjenu ploču sad u tri komada, namjenjenu nar. muzeju. Na jednom su dva poprsja, jedno u krilu drugoga, starije i mlađe osobe; uz okrajak gori i doli živinske glave sa tielom pliskavice; a desno u polju dvie pliskavice.

11. Na istom petrov. groblju učit. Ljuboj Dlustuš bio bi opazio stup zmijom obavit i s njim spojenu ploču, na kojoj poprsje Rimljanina u okviru. I ovomu sada nema ondje traga.

12. U Rumi kod g. Janća vidi se na pročelju kuće uzidana mala ara sa lavićem s oboje strane, ali sve klakom zamazano, te nadpisu nema traga; u vrtu pako leži ogroman sarkofag bez poklopca i nadpisa. Pred kućom Maksinovića u cesti ukopan bjaše odlomak (dug 1.15, šir. 0.90) ogromne grobne ploče na kom po Brunšmidu (l. c. p. 109) u lisnatom okviru poprsje mužkarca: „*in ein faltiges Obergewand gekleidet, mit einem Cucullus auf dem Haupte; r. davon über ihren Schultern ein Ast*“. U istoj Rumi u palači grofa Pejačevića uzidan je spomenik slabe vrijednosti, na kom je urezano pročelje sgrade razno ukraseno. Na vratih sgrade stoji mužkarac u togi, lievicom na prsuh, a u desnici drži štap. Vjerojatno, da sve ovo potiče iz petrov. gradine.

13. Napokon Brunšmid, razmotrivši svestrano petrovačku gradinu, napisa ovako: „*Die ganze Ebene bedecken Ziegel (doch ohne Stempel), Gefässe, Statuenfragmente (ovim sada ni traga) u. s. w. Der Boden ist überall von den Bauern nach Baumaterial, zumal den grosse*

Kalksteinblöcken, durchwühlt. So kommt es, dass sich augenblicklich keine Spur einer Mauer oder sonstigen Anlage im Lager zeigt. Ein noch bunteres Bild bietet der Friedhof, den man durch einen Graben und Erdwall vom übrigen Lager abgetrennt hatte. Es ist kein Grab, auf den nicht wenigstens ein antiker Stein sich findet: korinthische Capitäle, Säulenschäfte und Basen von verschiedenen Dimensionen, indess durchgängig beschädigt und gebrochen, Reliefe, Statuetten u. s. w.“

Uzmu li se u račun gori navedeni spomenici razne vrsti većinom bezdvojbena, a samo nekoji po svoj prilici izkopani na petrovačkoj gradini, te daljina po starih putopisih od Bassiane do Sirmiuma i do Tauruna, koja mal ne sudara sa istom gradinom; napokon i sam izvanjski oblik iste gradine, koj se već na prvi ogled izkazuje kao ruševina velikog starodavnoga grada, moralo se je u svakoga sasvim naravno poroditi te ukriepiti mnijenje, da je tu imala ležati rimska *Bassianis*. Da se tomu dokazi učuvaju, a navlastito, da se jednom stavi kraj raznašanju i rušenju ondje izkopanih i bez nadzora ležećih spomenika, sve to potaknulo je ravnateljstvo arkeol. odjela nar. muzeja zamoliti vis. vladu (31 srp. 1880), neka odredi, da se oni spomenici, te i drugi koji bi se u naprieda odkrili, prenesu u koju javnu sgradu u Rumi na pohranu. Uslied toga vis. vlada pozva rumsku podžupaniju, neka o tom svoje mnijenje podnese.

Na čelu rumske podžupanije nalazio se je tada g. Bude Budisavljević, koj se već odavna izkazao bio kao umni njegovatelj i arkeol. znanosti i vatreni rodoljub te gorljivi dobrotvor nar. zem. muzeja. Prihvati on tu priliku, da ovu stvar sve više razvije, te predloži vis. vladi sustavno izkapanje Bassiane dakako na petrovačkoj gradini. Muzeal. ravnateljstvo pozvano pako, da se o tom predlogu izjavi, nepočasi časa, da ga svom moću podupre. smatrajući ga od zamašne koristi i po nar. muzej i po znanost. Vis vlada, od nekog doba veoma priklona, da po mogućnosti sve bolje unapriedi, što služi na čast i korist ove zemlje, još 12 rujna 1881 prihvati Budisavljevićev predlog, te 6 ožujka 1882 dozvoli *za izkapanje starina starodavnog rimskog grada Bassiane u podžupaniji rumskoj za g. 1882 paušalnu svotu od 500 for.*

Uslied te vladine odluke ravnatelj ark. odjela nar. muzeja dne 14 svib. 1882 stavi se na put preko Siska, Mitrovice i Rume u Putince, najbližje mjesto do petrovačke gradine, gdje si stana naći mogao. Iz Putinaca pohiti namah na gradinu, da je najprije sve¹strano prouči, i po tom udesi osnovu radnje, koju je ondje izvadjat

kanio. Sreća ga u tom posluži, što je u Putincih našao g. I. I. Vidora, ženijskog nadporučnika, zabavljena tada gradnjom ondješnje željezničke pruge, koj mu veledušno svoju pripomoć obreče te pruži obilno, kadgod je trebovao. Obaviv pako pregradnje i našav pomoću sl. podžupanije rumske i g. Petra Stanojevića, načelnika i mjest. sudca dobrinačkoga, radnike za umjerenu nagradu, još 18 svibnja prihvati se posla, te ga vodio do 11 lipnja, rabeć na dan 12 do 40 radnika.

Gradina Petrovačka leži uz starorimski kanal nazvan sada Jarčina, uprav na uglu, odkud ista Jarčina s jedne strane teče upravno u Savu kod Jarka a s druge isto izravno u Savu kod Progara. Jarčina omedjašuje samo južni bok gradine (dug 340 m.); zapadni nje bok (dug 526 m.) oblije tako zvana Riečica, koja dolazi iz Fruške Gore, i tu se na uglu gradine u Jarčinu izliewa; dočim sjeverni bok (dug 236 m.) i iztočni (dug 525 m.) ograničuje njegda prostrani i duboki jarak, koj je sada mal ne sasvim nasut. Gradinu pako, koja u istinu sastavlja nepravilni šestokut, sve naokolo opasuje ogroman bedem, izvana i s nutra nakoso položen, danas još kako gdje od 4 do 7 m. visok a od 3 do 5 met. širok, o kom se do sada mislilo, da je od kamena sastavljen kao debela zidina, dočim je sve puki nasip¹. I uz gornji rub bedema izvana tekao je sve naokolo mali jarak, odakle je tu zaklonjen branitelj izvanjske napadaje odbijao. Po gori označenoj daljini pojedine strane, koju je strukovno ustanovio g. inžinir Vidor, nutarnji prostor ove gradine iznosio bi po prilici 200.000 četvornih metara. Taj nutarnji prostor leži gdje više gdje manje izpod višine naokolo tekućeg bedema. Na više mjesta spušća se veoma nizko, sastavljajuć kao prostrano korito, a ta ti slika nameće misao, kao da se je tu njekoć dizao teatar ili amfiteatar; drugdje predstavlja ti se kao četvorina ili pačetvorina, te misliš, da se je tu njegda širio prostrani trg itd. Većim dielom površja teku grabe i jaružice, križajuć se i lomeć tako, da ti se čini vidjeti u njih skrivene temelje kad većih kad manjih sgrada ili ulica. Ovdje se kreću na okrug kao kule, ondje oblikom prostranoga hrama, triema, stupnika itd. Sve je pako površje razasuto crepovljem i ciglovljem od najfinije do najprostije

¹ Veli Brunšmid (l. c. p. 111): *hinter dennen (Gräben) sich der hohe und breite Wall aus unregelmässigen behauenen Steinen zusammengefügt erhält.*

vrsti a lika svakojakoga. Kako su postale te grabe i jaružice kažu javno ondješnji seljaci. Vele naime, da je ta gradina već od pamtivieka služila te i danas služi njim i čitavoj okolini kao ruda za gradivo, te da su iz kamena i ciglova tu izkopana podzidane ili sazidane većim dielom njihove crkve i kuće. Primećuju dapače, da se je kroz ta izkapanja velečesto naišlo na krasno izdjelane predmete iz mramora, kao na kipove, stupove, nadstupine, plohorezbe, komade od stuboka, ploče s nadpisom itd., te da se je mnogo takova uništilo, izdjelalo, razneslo, a samo nješto malo sačuvalo po dvorištih i kućah i na njihovom groblju, koje leži u sjevernom kutu iste petrovačke gradine (A).

Na svakom uglu bedema petrovačke gradine, a i po njegovih stranah na svaku 80 m. duljine, gdje se bedem bolje sačuvao, pokazuju se uvijek istolike utvrde ali osobitoga načina, te za strukovnjaka veoma zanimive i važne. Oko polovice višine bedema s vanjske strane diže se humić, a oko njega jarak, koj stoji u svezi s onimi jarkovi, koji, kako je gori rečeno, obilaze bedem uz gornji njegov rub. Vjerojatno, da su i u tom jarku, šamčićem opasanu, stajali zaklonjeni vojnici, i odatle odbijali prve neprijateljske navale. Pošto se takova utvrda pokazivala bolje sačuvana i izražena na sieverozapadnom uglu gradine, započela se radnja na tom uglu (B) i zato, da u isto doba razvidimo i gradivo utvrde i samoga bedema, a moglo se nadati i otkriću gradskih vrata, jer je tu imala nadoći cesta, koja je uzduž Riečice vodila u grad.

Čim se graba, za dva metra široko a za metar duboko izkopala, pokazala se sa strane humića gornji obraz okrugloga stupa (0.60 promj.) osovno položenoga bez nadstupine. Sliedilo se sve dublje kopati, te na dva metra došlo se stupu do kraja, i uvidilo, da stoji samac u zemlji. Ali pošto se uvijek, gdje se kopalo, išlo za tim, da se do zdrave zemlje dopre, radnja se nastavi, te na 2.50 m. pomoli se okrajak ogromne olovne cievi pravcem u grad položene. Opazilo se je namah, da je taj okrajak prama vami usiečen bio, a malo kašnje, da je ova ciev prama nutri tvrdo s drugom svezana. Promjer cievi iznosi 0.14 m., a na glavi gdje se s drugom spaja, mal ne dvostruko, duljina je pako 2.50.

Buduć se došlo međjutim do zdrave zemlje te dobrano poseglo desno i lievo, da se razvidi, ima li izvan bedema gdjegdje traga cievi ili čemu drugomu, udarilo se je dalje tragom cievi u grad, i tako skroz i skroz bude rajsječen cijeli gradski bedem, koj se

pokaza u prosjeku posvemašno sastavljen od nanesene zemlje, te puki nasip.¹ Za drugom slijedila je treća ciev, no od četvrte već samo poveći ulomak. Dva metra dalje, kopajući istim pravcem, opet se ciev pomolila, ali se već sada opazilo, da ova ciev jur desno nagiblje. U nadi, da se pravac neće mienjati, a da se radnja uskori, bilo se međutim po istom pravcu izkopalo više pomanjih dosta dubokih graba, podaleče jedna od druge, no cievim nigdje traga. Toga radi nastavilo se kopati jedino po tragu cievi. Tako našlo se i nadalje ali prekinuto nekoliko cievi na svom mjestu, većinom poveći odlomci, te napokon na daljini za 70 m. od prve otkriveni cievi izčeznu jim svaki trag. Da jim se opet u trag udje, budu izvedene, jedna od druge podaleko, one tri popriečne grabe, ali sav trud osta jalov. Od izkopanih cievi trinaest je doneseno u nar. muzej a jedna izručena g. župniku Paušu za osiečki muzej. Stariji Petrovčani pripoviedaju, da se je i prije na ovoj gradini ne malo takovih cievi izkopalo i razprodalo, a tim im se i zameo trag.

Ove cievi su ostanci vodovoda, koj je ovamo slazio iz Fruške Gore². Vodovod imao je doći u grad mostićem preko pomenute Riečice, jer nemože se ni pomisliti, da bi bio ovdje ulizao pravcem na pravi kut, kako je morao, da je uzduž Riečice došao, gdje mu i nema traga.

Da se sve bolje razvidi nutarnja sastavina pomenute utvrde osobitoga načina, kopalo se je još na tri takove (*C*, *D*, *E*), i to raznim pravcem, ali se nigdje nekadje kamena do same zemlje i kladarče. U *C* naišlo se je na hrpu čovječjih kosti od ljudih u isto doba ondje na kup zakopanih. A da i o sastavini bedema nebude dvojbe, izkopala se je u *F* do zdrave zemlje duga graba, te sve samo gola zemlja. U njoj su se našle dvie velike posude i dvie svetiljke zelene a liepo glazirane.

U *G* i *H* tlo se gibalo kao ogromno korito. Grabe su popriečno izvedene do zdrave zemlje, ali zidu ni traga. U *I*, gdje su grabe predstavljale dvie, jedna blizu druge, sasvim istoga načina i obsega

¹ Kaza nam osamdesetljetni starac Jovan Popović Petrovčanin, da je on sam oko 40 god. prije izkopao tu sa strane kip posadjen medju dva lava, i da se je sve to čuvalo do nedavna ondje na groblju. To je gori opisani kip Zeusov, sada u biskupa Strosmajera, i lavovi sada u muzeju.

² Vodovod iz Fruške Gore slazio je i u Sirmium. Olovnih cievi iste vrsti izkopalo se je po Bogetiću u samostanu Šišatovskom, u Gregurevcih i u samoj Mitrovici.

oblaste slike, na pol metra duboko pokaza se sve naokolo šareni tarac veoma tvrd, do 0.25 m. debeo, a pod njim zdrava zemlja. Sjeverno do *I* u podugoj grabi naišlo se na zid za metar duboko, ali s jedne i s druge strane prekinut i jedva 0.60 širok. U *I* četverostruke grabe sastavljaju četverostruku četverinu, jedna u drugoj te jedna manja od druge. Izvanjska graba duga je 45 m. a nutarnja najmanja 20. Činilo se, da je to *forum*. Tu se kopalo na tri mjesta, te jedva u jednoj grabi na sjevernoj strani pomolio se slab komad zidine o samu. U *M* slika, koju su grabe izdavale, izrazito je pokazivala na hram, kad tamo nigdje zidu, pločniku ili stupu ni znaka. U *N* otkrio se ulomak zida ali i ovdje na samu, te veliki komad četverouglastoga kamena s rimskim nadpisom u zemlji zavaljen. Još se gdjegdje više pokušaja zamao izvelo, ali najviše se radilo u *O*, jer se tu bedem za deset metara dugo lomio tako, da se moglo pomisliti na glavni ulaz u grad. I jamačno ovdje se našlo mnogo nlomaka čvrste zidine i nekoliko podstupina medju sobom u razmjeru položenih, što je nagadjanje potvrdilo, ali nigdje ni stupa ni ma kakova uresnoga kamena. Sve od prije rušeno i razueseno.

Ove radnje, izvedene sve naokolo i gdjegdje po nutarnjem prostoru petrovačke gradine dokazale su jamačno, da se ovdje radi o mjestu, gdje su u rimsko doba ljudi stanovali, ali ne nikako o gradu u pravom smislu te rieči. Zna se, da su Rimljani već za rana na obranu istočne granice sagradili uz ovostranu obalu Dunava ne malo tvrđjavica kao što su bile u Sriemu Cucci (Ilok), Bononia (Banostor), Cusi (Petrovaradin), Acimineum (Salankamen), Rittium (Surduk), Burgeis (Banovce) i Taurunum (Zemun); i da su nedaleko od njih podigli i nekoliko dobro utvrđenih tabora za stanište vojske sa zvanjem, da ondje u pomoć priskoči, gdje bi je od potrebe bilo. Petrovačka gradina nije drugo nego jedan od takovih logora. Ali još je jedan razlog, sbog koga su Rimljani postavili logor uprav ondje, gdje je sada petrovačka gradina. Pridobivši oni Sريم, umah su na to išli, da tu sagrade tvrđjavu prvoga reda, koja bi barbarom zapriečila prolaz u Italiju i u zapadni dio balkanskoga poluotoka, i tako posta *Sirmium*. Trebalo ga sada svestrano osigurati. Sa sjevera osim pomenutih tvrđjavica branila ga Fruška i Vrđnička gora od Iloka mal ne do Petrovaca; a da se zaštititi i sa istočne strane od Petrovaca do Save dvostrukim pojasom, bude izdubena gori pomenuta Jarčina od Petrovaca do Jarka i do Progara. Mjesto pako, gdje se je Jarčina sa istočnim obronkom

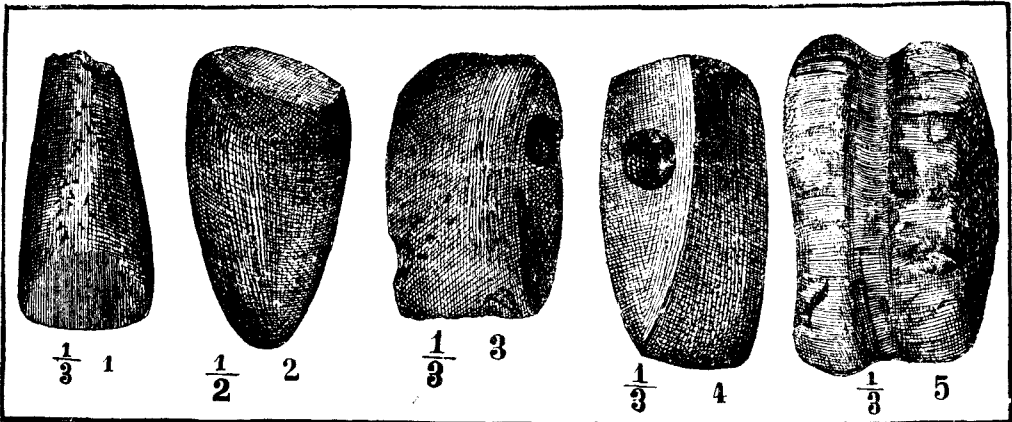
Vrdničke gore sticala, imalo se i kao prelaz k Sirmiumu i na zaštitu iste gore i Jarčine tvrdo osjegurati; a to se postiglo podignućem ovoga tabora. (Sr. Kenner: *Noricum u. Pannonia. Wien 1870 p. 115*).

Pošto dakle po nas petrovačka gradina bjaše jedino stalni rimski logor, opredieljen izključivo za stanište ratne sile, i sgrade, koje su u njem bile, imale su služiti kao vojarne, te kao takove mogle su biti i mnogo duge i široke, ali visoke i monumentalne ne jamačno. Tomu su dokaz ovim kopanjem odkrite zidine budi od opeke ili od kamena, koje se sve izkazuju slaboga sastava. Iznimke moglo je biti ponješto u stanovih za vrhovne zapovjednike i u hramovih, i na glavnih vratih, te zato i ono nekoliko ukrasnih kamena na ondješnjem groblju.

Ako li dakle Bassiani nema mjesta na petrovačkoj gradini, pita se sada, imali joj ipak traga u onoj okolici, gdje ju stari putopisi složno stavljaju? (Konac sliedi.) S. Ljubić.

P r i n o s a k

k iztraživanju predmeta predhistoričke kamenite dobe
u Dalmaciji i u Hrvatskoj.

Piše nam velevriedni naš član i povjerenik, dobro poznati arkeolog prof. Fr. Bulić iz Zadra :

»U podlistku »Narodnoga Lista« g. 1880. br. 83 i 84, u članku »*l' Età preistorica in Dalmazia*«, bio sam pokušao opisati nekoliko predmeta iz predhistoričke kamenite dobe, našastih u Dalmaciji, te

upozoriti občinstvo na ovu vrst starinskih predmeta, koji rek bi po svemu nisu kod nas riedki. Opis ovih i drugih predmeta, točniji i savršeniji, priobćio je u Viestniku Ark. Društva, god. III, br. 1.. veleučeni prof. Šime Ljubić, pridodavši uz to dotične slike na liepo izradjenim tablicam.

Nego rek bi da se u nas u Dalmaciji probudila uspavana sviest i za ove starinske predmete, te da neostaje neopažen ni cigli predmet iz predhistoričke dobe.

Od lanjske godine evo mogu priobćiti, već učenomu občinstvu nova, dosad nepoznata, tri predmeta, iz predhistoričke kamenite dobe.

U Frane Scarpe, pučkog učitelja u Ražancim, selu na podvelebitskom zalievu občine Ninske, nalazi se *kladivac* iz serpentina dug 0.11 m., širok na bridu $0.5\frac{1}{2}$, težak 372.0 gr. Bi našast u Bieloj Glavici, u Šibeničkoj Drazi, nedaleko od Ražanca, g. 1880. Učitelj Scarpa, rek bi, da ga se nebi lahko lišio. Uz liepu sbirku okamenina, što je u Ražanačkoj okolici marljivo i hvalevriedno sakupio, drži on ovaj predhistorički predmet kao neki amanet. (V. sl. br. 1.)

Drugi je predmet *kladivac* iz dioritične kami, dug 0.8, širok na jako otupljenom bridu 0.5, težak 222 gr. Bi našast u Brstilovoj špilji, uz riek u Cetinu, u selu Kučišćim Omiške občine. Posla mi ga na dar prof. Marko Topić, naznačivši mi, da se ne sjeća, kada je uprav bio našast, no da je on bio još djetetom, i da je uz ovaj bilo našasto još drugih sličnih predmeta (V. sl. br. 2.). U ovoj istoj špilji našast je po svoj prilici onaj *komad iz pješćanca*, rek bi stražnji odlomak neprobušene sjekire, opisan na str. 8 gori rečenog broja Viestnika, a sada u mojoj sbirci.

Do prigode nebi bilo s gorega, da se koji učenjak zaleti u ovu špilju, te ju prouči i po mogućnosti prekopa, jer uz ove predmete u njoj našaste, uz okolnost da je nedaleko od rieke, pruža ona dosta dobar dokaz, da su u njoj mogli stanovati ljudi u predhistoričnoj dobi.

U sbirci prirodinina, što je marljivo sakupio na otoku Hvaru pučki učitelj Frane Novak, nalazi se jedan predmet predhistorički, koj sam jednom u njega vidio i ako me pamet ne vara, jest mala sjekirica iz sienite.«

I u našem nar. zem. arkeol. muzeju sbirka iz kamenite dobe liepo se razvija. Ovih dana dobio je isti muzej u dar tri takova komada. Dva mu je iznova poslao veleuč. g. Dr. Josip Prelec, liečnik u Zlataru, a jedan uzorita gospoja Emilia Hrubi iz Zagreba, koja

se i starinami hvalevriedno zanima. O iznašašću onih dvaju komada izvješćuje nas g. Prelc ovako:

»Hochverehrter Herr Director! Zu meiner grössten Freude gelang es mir, mit zwei schönen Exemplaren der sogenannten Celts unser Museum zu bereichern. Es sind dies die inliegenden zwei Aexte der Steinzeit. Der schönere, fast neue, ist im Agramer Gebirge gefunden worden; der zweite im Bache bei Ratkovec in der Zlatarer Gemeinde. Den ersten kann man wohl ein Prachtexemplar nennen, das neben derartigen im Museum zu Kopenhagen oder Stockholm paradieren könnte. Er ist leider beschädigt durch die Unwissenheit des Eigenthümers, der davon mittels einer Feile Pulver gewonnen hat, um das Vieh damit zu behandeln. Der zweite Celt lag lange im Bache und ist durch das Gerölle abgenützt; die kleinen Löcher an den Flächen kann ich mir auf keine andere Weise erklären, als durch den öfteren Gebrauch im Handgemenge. Beide Aquisitionen sind in jedem Falle der Aufbewahrung werth. Was für ein Gestein ist es? Findet man solches Materiale in Kroatien, oder ist die Waffe anderswoher importirt worden? Durch welchen Unfall hat der Jäger die fast neue Axt im Gebirge verloren? Wie viele Jahrtausende trennen uns vom Fabrikanten der Waffe und von dem Jäger, der sie benützt hat? Schöne Fragen, aber schwer mit Gewissheit zu beantworten. Ich hoffe bald in der Lage zu sein, noch einige derartige Gegenstände der löbl. Direktion zur Verfügung zu stellen. Mit Hochachtung Dr. Josef Prelc. Zlatar, am 4. Februar 1883.«

Zamolili smo veleuč. g. prof. Dra. Gj. Pilara, da nam opredjeli vrst kamena, iz koga su ove dvie sjekirice sastavljene, a on s onom udvornosti, koja mu je prirodjena, našoj želji pogodi, na čem mu najtoplija hvala. Veli on o njih:

»Prva sjekirica jest dioritična kam, od koje ima raznih odlika u gori zagrebačkoj. Dali je sjekirica iz domaćega materijala, nemogu odlučiti, jerbo je ležanjem u zemlji primila njeku žučkastu boju, koju još nisam opažao kod domaćih dioritičnih i syenitičnih kami« (V. sliku br. 4.). Težina njezina 450 gr., dužina 0.11½ m.

»Druga sjekirica zelene boje važe 420 gram, 1 decigr. (420·1 gr.), a ima specifičnu težinu od 2.55. Ima četvrti stepen tvrdoće kao i serpentin, dakle će biti ta kam, koje u našoj domovini ima na više mjesta, imenito pako južno od Kupe na rieki Trepči i duž potoka Gline i Burete.« (Vidi sliku br. 3.). Duga je 0·8, ali joj brid veoma otupljen.

Kam na slici pod br. 5 iz pješćanca našasta je u šljunku Save blizu Zagreba. Strane su u obliku istosmjernjaka, a po sriedi okolo na okolo jaružica, koja se čini da je postala tim, što se je uže oko nje na dugo vijalo. S. L.

Stare narodne zadužbine hrvatskih kralja u Dalmaciji.

Svakoga rodoljuba mora radovati ako i postepeni razvitak narodne hrvatske sviesti u Dalmaciji, koja, kô što naše narodne starine leže pod gromilam kamenja zarasla grmom i dračom, tako i narodna samosviest od viekova ležase pretisnuta kamenjem nagromilanih gospodara ugarskih, turskih i talijanskih; zarasla običajim, nošnjom i jezikom tudjina i izrodnih sinova; pa kako na božju sreću danas gledamo, gdje iz staroga hreka i ako sasušenoga i salomljenoga na sve strane šibaju zelene mladice, koje će staro-davno stablo omladiti, ter će opet razviti kitne grane po svoj zemlji hrvatskoj; tako vidimo, da se je počelo raditi o iztraživanju spomenika, starih narodnih svetinja. Lani veleučni gosp. V. Milić u podlistku Kat. Dalmacije naviesti baziliku sv. Petra u Solinu, gdje se kruniše, a ove godine u Viestniku hrvatsk. arkeol. društva prof. Milinović Ot. Šimun naznači opatiju sv. Stjepana, gdje se pokopavaše hrvatski kralji. Milo nam je, da možemo naznačiti našim rodoljubim i učenjacim još dvi slične zadužbine, koje bi vriedilo iztražiti i proučiti, i to u kninskoj županiji, drevnu baziliku sv. Marije oble (*rotunda*), stolnu crkvu hrvatskoga biskupa u Kninu, koju utemelji pobožni kralj Krešimir god. 1050., kod koje stara kronika hrvatska misli, da je dobri kralj Zvonimir držao veliki narodni tabor *v petih crkvah v Kosovi*. Mogaše se reći *v Kosovi*, jer pri Kosovu polju, koje se je prostiralo od klanca pod Petrovcem do Knina; a *v petih crkvah*, jer je mogla biti, su pet iznešenih kapela za pet oltara, kao što je u Splitskom polju sv. Troica.

Naši učenjaci baviše se višekrat o njoj; jedni cieniše, da je morala biti u kosovačkomu klanecu izpod gradine Petrovca, gdje je danas crkva grčko-iztoč. sv. Petra; drugi sudiše, da je bližje Knina; mi danas možemo naznačiti mjesto ovoga dičnog spomenika narodne svetinje.

God. 1760. bijaše gvardianom i župnikom u Kninu vriedni frauovac Ot. Gašpar Vinjalić, spisatelj domaće poviesti (koja još u rukopisu leži u arhivu samostana Visovca), kada po nalogu defini-

torija tajnik Ot. Bono Radnić imadijaše prosljediti u *Liber Archialis Provinciae* dogodopis redodržave, koga Ot. Marijan Lekušić bijaše sastavio do godine 1731. Ot. Bono zamoli sve samostanske starijeh, da bi mu u tu svrhu poslali viesti i listine kod njih se nahodeće, po kojih on mogaše ovršiti naručeni posao. Izmedju ostalih viesti namjerismo se na nekoliko poslanica pomenutoga oca Vinjalića nahodećih se u državnomu arkivu samostana sv. Lovre u Šibeniku, po kojih doznasmo, da stolna crkva sv. Marije oble bijaše u selu Biskupiji do pet kilometara na iztok daleko od Knina, koje zidine obrdane tog vremena (1760.) bijaše cilokupe do izpod prozora a *era rotonda a guisa della metropolitana di Spalatro con arcate all' intorno*, danas izvan temelja pod zemljom, neobstoji kamen na kamenu.

Ova zlamenita bazilika bijaše prvi put razrušena oko g. 1415, kadno u gradjanskomu ratu izmedju Tvrđka i Ostoje u Bosni, vojvoda Hrvoja prizva Turke u pomoć, s kojimi razprha vojsku kralja Sigismunda, i Turci porobiše hrvatske predjele. Jedan odiel preko Grahova svali se u kninsku županiju, oplieni sela, i zapali biskupsku crkvu¹, koja možda se više nije nit popravila, i ako biskup Ivan III. bijaše uoblašćen pridržati si prihode opatije Časmanske god. 1428 *propter destructionem ecclesiae Tinniensis*². Začudno je, da učni Ot. Frarlati nije znao uzrok njezina razrušenja, kada nadodaje: *quae vetustate, aut alio quopiam infortunio corruerat!*³

Pošto u vrieme Ivanova biskupovanja iza smrti Sigismunda nastade državni metež, i Ivan se bavijaše poklisarstvom po kraljskih dvorovih, teško da se je bavio gradjom stolne crkve, koja i onako daleko od grada, a imajući u blizini sbornu sv. Bartula u kapitulu i u varošu župnu sv. kralja Stjepana i drugih pet u mjestu.

Dva nasljednika Dmtar i Frano bijaše premiešćeni u Zagreb, a u to Turci prisvojiše Bosnu, i silne štete nanosiše cijeloj županiji, tako da biskup Nikola IV. god. 1489 bijaše prisiljen udariti novčani namet na svećenstvo za svoje uzdržanje⁴. Po tomu sudimo, da biskupska crkva sv. Marija obla iza sažganja 1415 nebijaše već popravljena. Danas je selo Biskupija napučena uskocim grčke vjere posli protjeranih Turaka i osvojenja Knina 1688., gdje zasnovaše župu i načiniše crkvu na razvalinah Frauovačkoga samostana sv. Katarine, kako ćemo drugom prigodom dokazati. Katolika u selu

¹ Ot. Vinjalić: *Compendio Storico Cron. Rp.* — ² Frarlati, *Illyr. Sacr.* IV. 295. — ³ *Idem ibidem.* — ⁴ *Idem ibid.* 296.

nejma nego 4 ili 6 obitola. Tute posred sela nalazi se i danas staro katoličko groblje na prostranoj ledini sa velikimi mašeti kamenih nadgrobnica, na kojih su urezana različita zlamenja mača, štita i ratila; nad ovijem grobljem bijaše pomenuta bazilika, a možda uzanju biskupski dvori; pokraj groblja za vremena otca Vinjalića vidjaše se ostanci kapele svetoga Luke.

Mi obadjosmo višekrat ove časne spomenike, i požalismo što nebijaše obzidani, jer izpod nekotjih grobnica kosti vire, koje večekrat gnjusna životinja razmeće. Na vrh grobišta opažaju se izpriječani klačarni zidovi zemljom sraženi. To su temelji starodrevne bazilike sv. Marije oble *v petih crkvah v Kosovi*; mi ih naznačismo stavljac na dušu učenjaka i hrvatskih rodoljuba.

Jednake je poviestne važnosti sborna crkva kaptola kninskoga sv. Bartula. koje pečat potvrdjivaše kraljske povelje. Pobožni kralj Krešimir istodobno utemelji kninski kaptolski sbor, koga se veličanstveni ostanci još vide posli 800 godina na kraj Gajnače uz riekru Krku, dva kilometra daleko od varoša. Silna sgrada obstojaše cilo-vita do turskoga osvojenja 1522, kada biskup i svećenstvo pobieže da sahrani glave, a Turci kaptolskim kamenjem zidaše dvore i čardake; ali crkvu nekim strahopočitanjem poštediše. Ot. Vinjalić piše, da živa medju Turci predava pominjaše: kako balija, koj se bijaše popeo na krov za rušiti svod, kad prvi put udari mašklinom u sedru, mrtav se na zemlju strovali; ter od toga vremena nijedan se ne osudi u crkvu krećati. Ona bijaše razkopana posli osvojenja 1688; njezinim kamenjem Mletčani načinjaše državne sgrade.

Na koricah stare knjige darovane knjižnici franovaca sv. Lovre u Šibeniku od trogirskoga biskupa Ivana Vidovića, štije se vlastoručna uspomena god. 1690, koja glasi: *Dum peragebam in civitate Tiniensi sive Kninensi, quando dicta civitas erat in potestate seu dominio serenissimae reipublicae Venetiarum, ego abbas Joannes Vidovich ministerium missionarii Apostolici; tunc supra portam ecclesiae, quae appellabatur Capitulum, et est extra civitatem, inveni cum reverendo curato Hieronymo Cvitnić Sibenicense, et legi haec verba inscripta, scilicet:*

**Anno ab incarnatione Dñi nri. Jesu Christi 1203
Regnante Rege Emerico aedificata est ecclesia ista
a Venerabili Praeposito Dobrosavi filii Prodantii
Comitis Tiniensis nepotis Pradoslavvi Comitiss
ad honorem Domini et S. B. et Setae M. et Sancti P.
pro redemptione animae suae et suorum.**

Intus in ecclesia in muro supra unam lapidem parvam erant scripta hec verba:

Hic jacet Vrsa Neorich

Neorich paenes Konjsko est pulcherima Arx; hec ultima verba ob memoriam tante nobilis Dñae.

Po čemu bi sliedilo, da je *Praepositus* Dobrosav načinio tadanju crkvu mjesto one, koju će biti dao načiniti Krešimir kralj u prvomu utemeljenju kninskoga kaptola.

Jeli ovi spomenik i oni Urse Nehorića još u ruševini kaptola; ima li još kakvih spomenika? To bih se znalo, kada bi rodoljubna duša svjestno potražila i otkrila onu dičnu zadužbinu pobožnoga kralja hrvatskoga.

Fr. Stip. Zlatović.¹

N a d p i s i.

a) Korčulanski nadpis od god. 1451.

HIC · JACET · MARIA · MATR : SP
 ETABILIS · ET · GROSSI · ORI
 NICOLAI · MAVORODEND · GVR
 COLA · TERRE · MARI · TI ·
 COMITIS · QVA · OBIIIT · XXV
 OCCCCBRIS · M · CCCC · LI

Ploča vapn. vis. 1.10 m., šir. 0.65 m. Na ploči je prosti štit. U vrhu je grb zavnut kao kruna, a na polju je sriedom ugnut, pa razdjeljen vodoravno velikijem pasom. O spomenutoj je ploči ovo upisano u kronici korčulanskoj *Serie dei conti ecc.* »VIII°. conte Illustrissimo signor Nicolò Morosini. Nel tempo della sua reggenza gli morse una sua figlia, et fu sepolta nel cimitero vecchio del

¹ Vriedno je ovdje iznjeti na vidjelo i ono, što nam ovaj vrlo rodoljub i pisac primjećuje u svom privatnom pismu o svojih radnjah na polju domaće poviesti: „Ja se od nekoliko vremena bavim sakupljanjem viesti za poviest djelovanja Franovaca u Dalmaciji, i već sam na kraju poduzetá. Vidjet ćete, da će se na svietlo iznjeti veliko blago viesti, koje do sada ležaše u prašini naših arkiva, koje će znatno nadopuniti crkovnu i gradjansku poviest kod nas, osobito za vremena turske vlasti, i predjela, kojimi se još nitko bavio nije. Samo u jednomu samostanu našao sam preko 600 izvornih turskih listina, koje sam dao prevesti, i u njima sam našao ciele poviest puka i svećenstva preko 200 godina groznoga robovanja. Biti će takodjer preko 200 izvornih sviedočba crkovnih i pokrajinskih dostojanstvenika, kao i gradjanskih zastupstva i pučkih poglavara, koje još svietla ne vidiše; izvan posobitih kronaka i viesti od više viekova, medju kojimi i te, što vam šaljem o starim narodnim zadužbinam, koje, ako sudite da vriede, možete urediti i pečatati u *Viestniku*“.

duomo apresso la santissima trinità. Hora il cimitero è serrato con iscrizione alla sepoltura . . . e fu 1450«. Sada je ova ploča na paloku u zatvorenoj zmajkovoј (Ismaelli) crkvi kod sv. Marka. Mletačka porodica Mauroceno igrala je veliku ulogu velečesto u našoj domovini. Uz spomenutu je ploču sljedeća, isto na paloku, a u vrhu štita su ukresana ova slova:

Ι Ε Ω

Zadnje slovo nakoso je ertom presječeno. Nadpis je odjeljen od grba krivom ertom. Stit je razdjeljen popriečno pasom. Izpod pasa je kao grif, a na podignutu su pasu tri gjula.

b) Hercegovlaški nadpis (V. Viestnik 1883. br. 1, str. 22):

МНЕСТО □ОЄ□ОДЄ
СТННАНА МНЛО
РАДО□НКА
А ПОНО□Н
КИ □ОЄ□О
ДА ПЄТ
АРЬ СИНЬ
МѢ¹

Na Ošenićima blizu Stolca pred crkvom su dva u kamenu stancu prosto ukresana stola, jedan manji a drugi viši. Na višem je ovaj nadpis na sjedalci sa zaljedjka do bedraće. Ko se penje na stolove, uzlazi uz njeku vrstu prostieh basamaka.

Svakako ovo je zlamenito u našoj poviesti, jer će slobodno bit Miloradovići po službi božjoj sudili s ovieh stolova. Prvi je sto bio za vojvodu, a drugi će bit bio za djaka ili pisara.

Miloradovići bili su veliki dobročinitelji u narodu, jerbo je, kako se priča, Ljuboslav, najmladji brat Miloslava Miloradovića, sgradio pomenutu crkvu. Ova je crkva bila iznova ponovljena god. 1833., kako svjedoči nadpis na njoj od te godine.

Četiri sata od Mostara na lievoj strani Neretve je pravoslavni manastir Zitomislići. Kaže se, da ga je sgradio oko g. 1585. vojvoda Miloslav Miloradović i za nj ostavio liepe zadužbine, pa i od velikoga padišaha dobio potvrdu. Pričaju, da se je isti Miloradović preselio u Rusiju, i tu da su mu nasljednici stekli liepa glasa i imetka.

Vid Vuletić-Vukasović.

D o p i s i.

1. U Rimu na 7 siečnja 1883. — Veleučeni gospodine! G. Vid Vuletić-Vukasović u 4 broju lanjskoga Viestnika liepo pripoviedajuć o starinaru Matu Kaporu Korčulaninu, reče ih nekoliko i o njegovu bratu popu

¹ U trećem redku stoji u rieči *Miloradovića*, k mjesto *ć*, po starosrbskom pravopisu. Mjesto **КН** u 4. redku bi se moglo valjda čitati **Ю** ju (ponovi ju, t. j. crkvu).

Ivanu, bivšemu nadpopu ovoga slovinskoga sbornoga kapitola sv. Jeronima; no dvie neistinite¹: da se je taj nadpop pod starost odrekao te svoje prebende, i da je 1846 godine umro. Jer on se nije nikad odrekao svoje nadpopovije, nego 1842 godine dokaza svetoj stolici, da je u ovoj crkvi od 7 svibnja 1802 do 24 svibnja 1805 godine bio *beneficiatom*, a od tada do prosinca 1809 kanonikom, pak nadpopom, i tako da je izslužio 40 godina; pak u nje zaprosi i izprosi, a to na 14 travnja, *jubilaciju*; a to je: ostati nadpopom i uživati vas svoj dohodak a bez službe. Pak druge godine, 1843, negdje o Svih Svetih, otidje doma počivat i uživati; a inoga nadpopa za njega živa nemogahu imenovati. Tako i sadanji naš veli pop Marko Buničić Cresanin na 28 lipnja 1869 god., dokazav sv. stolici, da je u ovoj crkvi doslužio 40 godina i više (t. j. 52), izprosi u nje *jubilaciju*, pak jur šest godina žive doma u Cresu, ter vas svoj dohodak na miru uživa. A umro veli pop Ivan Kapor nije ni 1840, kako da mu je na grobu zapisano, ni 1846, kako g. Vukasović izpravlja, nego 1849 godine, i to na 3 siečnja, kako ovdje naši zapisi, popisi i napisi, i još računski kažu. Pak ja vriednoga g. Vukasovića liepo molim, da mu to na spomeniku dade ispraviti. Tolika neistina neima ostati na njegovu grobu!

I još nečemu u istom Vjestniku imam prigovoriti, onomu: „Dva rezbara iz Šibenika, do sada nepoznata“, tobože „Natal sin Jerolimov“ i „Natal Bonifazio“, kako g. Bertolotti sudi u *šegavom* časopisu „Archivio Storico per Trieste l' Istria ed il Trentino“. Jer to Vam bijaše isti rezbar, a to: Natal Bonifacij (sám se je talijanski pisao Bonifacio), sin Jerolimov, ter Šibeničanin, o kom je veleučeni g. Kukuljević u Slovníku jugoslavinskih umjetnika napisao četiri strane, ter je tu za njega dokazao, i to vjerno po zapisnicih ovoga slovinskoga sbora, da je bio članom istoga sbora od 3 srpnja 1579 pak sve dokle je umro, a to negdje od 1599 do 1602 godine, i još je spomenuo mnogu njegovu rezbariju. A da je njegovu otcu bilo ime „Jerolim“, to sam doznao po njegovu bratu, Franu Bonifaciju, liečniku, koji je, kako ovi zapisnici („Decreti“) kažu, bio članom istoga sbora od 6 rujna 1579 do 1621 godine, pak je na 25 veljače 1604 p. svjedočio, da je podpis Marka Samuela baranina, a čuvara istoga sbora u zapisniku od 5 lipnja 1583 istinit, spomenuv svojega oca ovako: „Magnificus D. Franciscus de Bonifaciis q(nondam) *Hieronimi* civis Sibenice. Chirurgicus, medte. (*mediante*) tactis etc. (t. j. *tactis evangeliiis*), recognovit manum l(ite)ram et personam p(raedic)ti D. Marci Samuelis guardiani de ciuitate Antibaris, semotis etc. in forma o(mn)i etc. super quibus etc.“ I to Vam je zapisano pod podpisom toga Marka.

Vaš štovatelj Dr. Ivan Črnčić.

2. U Trstu 15 veljače 1883. — Veleučeni gospodine! Tršćanski muzej bogat je raznimi dragocjenimi starinama, kako iz najdrevnijih vremena staroga vieka, tako i iz srednjeg a i našeg vieka. Veći dio tih starina izkopan je na zemljištu Trsta i njegove okolice. Tako dakle može da se ponekle i razjasni činjenica, da ogromni dio starina muzeja tršćanskog sa-

¹ Zavela ga knjižica Nikole Ostoića, Ivanova prijatelja, pod naslovom: *Compendio storice dell' isola di Curzola* str. 77. S am se pako Vuletić osvjedočio iz župne knjige na Korčuli, da j Ivan umro 3 siečnja 1849; te je iz iste dapače doznao, da je isti Ivan kršćen bio u onoj s'to'no crkvi 18 ožujka 1776.

činjava personalne darove mnogih uglednih i odličnih građana grada Trsta, koji no ih rodoljubivom požrtvovnošću gradskomu muzeju darovaše. Tim načinom pomnožalo se eminentnom količinom i bogatom vrijednošću arheološki blago tršćanskog muzeja, koj u svojih dvoranah čuva mnoge i dragocjene riedkosti, kakove se tako lako po drugih muzejih, kako god naše monarkije, tako i drugih država, naći ne mogu.

I evo polovicom veljače o. g. nadjena je u Trstu i opet dragocjena jedna starina. Još u prosincu prošle godine kopao se između Via Madonina i Via St. Giusto na Castellu u Trstu temelj zidu za gradjenje ljetne vile, koju tamo g. Atanasij Caravida, građanin tršćanski, podići želi. Gradjevni terrain nalazi se baš nekako nasuprot Bosco Pontini-u. Po tom terrainu nalazi se djelomice raztrešen, djelomice jošter čvrst materijal ruševinskih drobnica, starog gradjevnog kamenja, drevnih opeka, na kojih no se još vidi vapneni liep. Pri kopanju temeljišta za vilu moglo se je već u dubljini jednog metra opaziti jasno, da je na tom mjestu stajala negda sgrada, koju su morali sagrađiti još Rimljani. Svi izvanjski znaci na preostalih ruševinah te sgrade daju mi naslućivati, da je ta sgrada morala postati žrtvom vatre i plamena, jer se na nadjenom temeljištu vide prilično dobro srdmji ogarci.

Kadno su radnici kopali dalje i doprli do dubljine od $1\frac{1}{2}$ metra, najdjoše oni na dobro sačuvane ostanke mozaičkog tla. Nadjoše oni mnogobrojne posude rimskog poriekla i rimskog fačona, a osim toga opaziše i tvrde medjuspročne zidove, koji no su valjda razdjelivali jednu sobu od druge. U dubljini od četiriju metara namjeriše oni liepe kanelirane komade kamenitih stupaca i četvornjaka. Nu svi ti komadi bijahu se zagorili tokom tolikih stotina godina u vapno, i kad ih radnici podigoše i na odaljenije mjesto staviti htjedoše, svi se ti komadi u sitne komadiće raztreskaše.

Kopajuć tako dalje i razbacajuć razkopani materijal postranice, nadje u gustom konglomeratu nagorenog nasipka neki radnik 7 centimetara visok mjedeni odlomak, na kom se je posve dobro mogao razpoznati okružni okrajak i jajasta ornamentura. Kad je to opazio g. A. Caravida, počeo ga taj slučaj vrlo zanimati i on zapovjedi radnikom, da u po njem naznačenom pravcu dalje kopaju. Ta njegova odredba bila je brzo s najljepšim uspjehom okrunjena, i g. Caravida, kao čovjek znanja i umieće, baveći se već i od prije sa arheologijom i numismatikom, nije sada žalio, što je imao većeg i nenadanog troška.

Radnici kopaše i prebacivaše zemlju i zidne osipke vrlo pazljivo. I gle, oni najdjoše još devet komada onakvih mjedenih okrajaka, kao što ono bijaše onaj prvi. Te činjenice potvrđuju mi svojom važnošću pozitivnost moje tvrdnje, da se je na tom interessantnom terrainu za blaženih rimskih vremena nalazila ovelika i prostrana rimska kuća, koja no sa svim mogućim luksusom i komfortom, kakav no je bio u modi kod Rimljana za dotične periode, kad je još kuća čitava i obitavana bila — bijaše uređena i providjena. To su fakta neoprovziva, kako no se glavom na licu mjesta osvjedočih.

Videći to g. Caravida, poče sam nadzirati daljnje kopanje i prekopanje. Treći dan poslje mučnog i trudnog rada nadje on *mjedenu poprsnicu*. Veselje njegovo bijaše sada bezgranično. Trud njegov izplatio se dostojno. Nadjena mjedenjena poprsnica visoka je 22 centimetra i predstavlja

rimsku gradsku boginju. Poprsnica interessantna je ne samo sbog svoje velike arkeologičke vrijednosti u obće, nego i sbog svoje špecijalne važnosti i historičke znamenitosti po ukupnu poviest grada Trsta.

Pokušat ću, da detailliram formu i eksternitet te mjedene poprsnice. Na glavi njezinoj, ili bolje rekuć, na tjemeništu njenom nalazi se četvero-uglasta, prekrasno izradjena kruna, na kojoj se opet sa lieve i desne strane vide dobro izradjena oveća vrata. Žljebišta i okrajci na kruni vrlo su dobro konzervirani. Po plećih statuete padaju niz glavu duge kose, privijajuć se skladno o hrbtenicu. Preko lievih prsa pritišće se uzano skutovit i nagrišpan plašt. Očne pupile na glavi pokazuju točne i skladne udubine, tu izgledaju skoro tako nekako, ko da se je u njima čuvalo i držalo drago kamenje, ili drugi kakav draguljasti urjes. Izraz ličnih crta pokazuje u eminentnoj jasnoći typ grčke ljepote. A te me eto činjenice i prinudjaju na tvrdnju, da je ta mjedena poprsnica ili u prvoj liniji originalno djelo grčko, ili da je po grčkom kalupu kojim rimskim mjedorezcem umjetnički prema rimskim zahtjevom kopirana i izradjena. Jedno od toga dvoga bit će svakako.

Toliko o samoj poprsnici. Medjutim nadjoše radnici u neposrednoj blizini pokraj spomenute mjedene poprsnice još i mjedenedih novaca. Ja sam imao prilike glavom te novce vidjeti. Žalibože jedan jedini komad konzerviran je dobro, dočim su ostali posve ozledjeni i nečisti. Taj dobri mjedeni novac potiče od tupoglavca *Tiberia Claudia*, sina *Druza* i *Antonije*, a brata *Germanika* (10 god. prije rodj. Krst.). *Tiberius Claudius* bio je muž najprije *Messaline*, a onda *Agrippine*. Ova posljednja otrovala je muža svoga — *Tiberia Claudia* — jelom, koje no je rimska vračarica *Locusta* umjetno bila priredila iz otrovnih gljiva. *Tiberius Claudius* umro je dakle otrovan u 64. svojoj godini. Toliko o tom komadu novca, u koliko se on tiče historičko-numismatičkog diela svoje vrijednosti.

Kašnje bude nadjena još i jedna *amphora* ovećeg objema sa dvjema okrajnima držcima. Ali žalibože radnici, koji no su taj put bili preveć bezobzirni i neoprezni, razlupaše tu dragocjenu amphoru na silne komadiće željeznim nabijačem.

Sada nalazi se nadjena mjedena poprsnica sa onih 10 mjedenedih okrajaka i sa novcem u vlasnićtvu g. Hinka Minija na Corsu. Taj gospodin bavi se u svojih slobodnih časovih sa študijami o starinah, a osebice onakvih, koje no se u prvoj liniji tiču upravo grada Trsta i njegove okolice. Kako sam se neki dan ubavjestio i čuo, nije gradsko zastupstvo Trsta nikakvih još koraka poduzelo, da tu poprsnicu i ostale starine za svoj gradski muzej prekupe. Upozorujem s toga mjerodavne krugove kod naše hrvatske vlade u Zagrebu na tu zgodnu činjenicu i preporučam žarko, da se nadje vrieme i način, kako bi se te dragocjene starine za naš hrvatski muzej u Zagrebu prekupile i nadobavile, *dok je još vrieme i zgoda*, jer poslje bi bilo prekasno. Nek se dakle ta liepa zgoda upotriebi, jer bi danas ili sutra te starine moglo kupit i preuzet gradsko zastupstvo u Trstu. Moje je skromno mnienje to, da bi te dragocjene starine svakako služile na čast i urjes našem hrvatskomu muzeju u Zagrebu.

Konačno prinjećujem jošter, da nadjena mjedena poprsnica sa onom svojom krunom, predstavljajuća boginju rimsku rimskog grada, ima neiz-

mjernu i frapantnu sličnost sa onom boginjom, koja no se nalazi u grbu grada Trsta. Ta heraldička sličnost daje svakomu arkeologu uzroka mišljati, da nadjena ovih dana u Trstu poprsnica od mjedi ima veliku važnost i svezu sa cjelokupnom povješću grada Trsta. A da će se povest inicijativa glede pozitivnosti i razjašnjenja te eventualne istinitosti u dotičnih znanstvenih krugovih grada Trsta, koji no se za stvar direktno i već sbog sama predmeta eo ipso interessiraju, o tom ni malo ne dvojim.

Eto, toliko smatrao sam si za hrvatsku moju dužnost, da o tom interessantnom našašću u struci arkeologičkoj dotične interessirajuće se krugove hrvatske ubavjestim i izvjestim, S osobitim šovanjem

Fran Kučinić.

3. U Korčuli dne 28 veljače 1883. — Veleučeni gospodine! Evo me na obećanje, da sledim bilješke o našim starostavnijem grobovima po Hercegovini, (V. Viestnik 1883 str. 20.)

Stolačka je okolica baš slovinska *nekropola!* Tu je njeгда življelo dosta našega naroda, a po grobovima se vidi, da je ondje bio narod možan i izobražen.

a) Na *Gorici*, daleko od Stoca put zapada po sata hoda, je ploča bez ikakvih uresa. Na njoj je starinski nadpis sa strane u dvije redke. Slova su pokvarena, te se nemogu da pročitaju do dvije ili tri rieči. Još je na Gorici spomenika, a na njima obilježje. Na pr. na jednoj je grobnici (sada u vinogradu) oveći polunjeseć otvorom uzgori. Na dvije je grobnice udaren po razgranast krst. Na tri su grobnice ukresana razgranjena stabla. Ovuda je naokolo u sve četrdeset i četiri spomenika. Nazad malo doba, kad se je cesta popravljala, neki je Suzić zapalio lagumom na gdjekoji spomenik na Gorici i Radimlju, ali ga je rodoljub župnik latinski dočerao na red. Opazit mi je, da i u istom Stocu vidi se po koji ulomak starinskih grobnica, s uresima na propupke; a, da kako, biće bilo i više u staro doba, prije nego su se pogratile kuće i bašće, jer su nješkoji komadi uzidani u kućne ćoške.

b) Kod samoga Stoca *pod Krajišinom*, put zapada, je oveći spomenik bosanski, t. j. nepravilna kocka, koja svršuje u trostrani bridnjak sa osnovicama zašiljeniem i nagnutiem unutra. Čudna slučaj! Početkom ovoga vieka umre u Stocu neki hebrejski hodočastnik (bogoljubni rabi), i bude uz ovaj spomenik sahranjen, a na slovinski grob (Bog zna kojega vlastelina) ukresan hebrejski nadpis u pet redaka!

c) Na *Nekuku* je, daleko od Stoca put iztoka po sata hoda, oko sedamdeset prostieh spomenika, a samo su na nješkem vrste hieroglifa. N. pr.

1. Ploča ogromna naslonjena na drugu. Na njoj su dva križa na grane, biva u vrh ploče i u dno ploče.

2. Ploča, a na njoj izdubljena kupa.

3. Tri ploče položene jedna na drugoj poput *dolmena* ostalih drevnih naroda.

4. Stećak naslonjen na ploču i urešen granama.

5. Stećak liepo ukresan, ali bez simboličke plohorezbe.

Uz sve ove ploče posriedi se iztiće križ uresima na cvjetove, po prilici vis. 2.40 m., a krak mu je dug 0.50. Na križu je s vrha gotovo do

dna nadpis starobosanski u 21 red. Pismena su veoma stara i iztrošena. Na Nekuku ima jošte nekoliko muhamedanskih drevnih spomenika. Narod nazivlje ove grobove *Šhiti*.

d) Na *Vidoštaku*, daleko od Stoca put zapada jedan sat hoda, je preko 60 bosanskih grobnica, ali su na mekoti, te jih je većinom vrieme zavalilo. Ploče su velike bez simboličkih znakova, ali su na njekim i liepo udareni biljezi. U grmlju je zaraštena ploča po prilici duga 1.80 m., izvan zemlje vis. 1.0 m. Ploča je izpisana od vrha do dna našiem starinskiem slovima, ali se jedva poznadu, jer su jih priklopili kameni lišaji i mahovina. Nadam se, da će se postarati naši rodoljubi, da bude spomenuta ploča očišćena. Na dvie je grobnice po oveći polumjesec otvorom uz gori.

U ovomu je grobištu još dostojan pripomene sliedeći spomenik. Ploča na zemlji, a na njoj naslonjen stećak u vrhu širok. Na njem je štit razdjeljen uzdignutiem pasom popriečno s desne put lieve. U gornjoj je strani polja vienac, a tako i u dolnjoj. Ovo je cigli štit, što sam do sada opazio u okolici Stolačkoj, da je ovako liepo ukrasen po pravilima araldike. Puk priča, da je na Vidoštaku kraljica Vida sgradila sebi za zadužbinu onu liepu vođu, i da je i ukopana ondje. Kazuju mi, da se i sada vide na brdu zidoderine, a narod jih zove *Gradinom*. I tamo je velikieh ukresanieh spomenika, ali jih ja nijesam izpitao sada.

Napomenut mi je, da je još spomenika :

1. U *Brdima* kod *Ljutaca*, tri sata hoda od Stoca.
2. *Grad Koštum* u *Dubrici*, daleko od Stoca tri do četiri sata hoda put sjevero-zapada.

3. *Boljuni*, omirine crkve daleko od Stoca tri sata i po put jugo-zapada.

Još je spomenika u *Glumini* kod *Rasnoga*, u *Elezovicima*, u *Rjelovićima mahali*, u *Morinama* dva konaka od Stoca, i u *Nevesinju*.

Kaže mi m. p. gosp. Vit. Stjepan Putica, da je vidio na Utovu (u Zablátku na Vrutku prama Nonkovićevoj kući) ploču, a na njoj pisana dva redka. Najpokorniji sluga
Vid Vuletić-Vukasović.

4. Bribir dne 24. prosinca 1882. — Slavnomu hrvatskomu arkeologičkomu društvu u Zagrebu. Obećao sam, da ću obaviešćivati društvo o starinah ove okolice, a to, da se po mogućnosti zahvalnim pokazem za pripošiljanje „Viestnika“ bez predplate.

Već prije više vremena spominjali su mnogi, da u okolici Bribira (u Vinodolu) ima više mjesta, koja kriju u sebi starine. Proučivši „naputak za iztraživanje predhistoričkih starina navlastito u mogilah i humcih“ što ga ravnateljstvo nar. zem. muzeja objelodanilo, odputim se na, mjestnim župnikom, označeno mi mjesto, da ga iztražim. Moji težaci bijahu podrasli djaci oboružani svojimi *hraštnicami*. To je humak izmedju Bribira i Novoga po prilici na sried puta uz stazu, što no vodi na bivše crkveno dobro sv. *Mihovil*. Humak taj od pećine jest ponešto zemljom pokriven, nu tu i tamo pomolili su se već stršćei grebeni od kamena kao stupovi, medju kojima ima manji ili veći prostorić zemlje. Tu sam počeo kopati. Jedva su moji „težaci“ zakopali nekoliko puta u zemlju, nastade vika, ko da su našli lonac s novci. I sbilja! jedan crip od žare bio je nastavljen u zemlji, čemu se veoma razveselih misleć, da će biti kakova goder posuda, *nu ciela*;

al' kad tamo: ono samo criep od pečene zemlje. Izmedju toga criepovlja, kojega bijaše jako mnogo, nadjoh i pet pokrovca od kojih Vam dva na promatranje šaljem. Od takove zemlje bijaše sve criepovlje.

Mislim da je tamo bilo nekoč groblje. To svoje mnjenje utvrdio sam to bolje, što sam našao na istom humku u sredini i grob čovječji. Obilazeć taj humak dodjoh u sredinu te opazih medju grebenići dulji prostor zemlje. Kušajmo ovdje! rekoh. Djeca zamahnu dva, tri puta „hrasticami“ te evo pokažu se kosti! Tad sam kopao sam oprezno i lagahno ogrnjuć zemlju, dok sam očistio čitav kostur na oznak ležeći s nogami pruženimi a rukami uz tielo položenimi. Kostur je ležao glavom prama JJIz., te bijaše samo na dva decimetra pod zemljom. Od celoga toga kostura bijahu još ciele samo gornje goljenice (bedra), ostalo je skoro posve strunulo. Vidio se je samo u zemlji trag glave i rukuh, prsta i noguh. Mišljah, da ću uz taj kostur kakovo drugo znamenje naći, nu osim navedenoga ništa nebijaše uzanj.

Pod ovim humkom našao sam jednu mogilu, koju sam takodjer s djecom počeo prekapati. Nu pošto sam uvidio, da djeca k tomu dorasla nisu ostavio sam to do bolje zgođe. U ono malo prebacene zemlje bijaše takodjer criepovlja — nu čini mi se nešto novijega nego su ovi pokrovci.

U Podgoru (selu župe bibrirske) na zemljištu Frane Antonića prekapajuć zemlju, našli su dva jednaka kamena na priliku glave s turbanom. Na tih kamenih ima mnogo naliepljene zemlje, što — mislim — dokazuje, da je to kamenje dugo pod zemljom bilo. Oti kameni jesu od čistoga pješčenika i dosta mekani.

Molim Vas dakle ako mislite, da bi daluje prekapanje i iztraživanje potrebno bilo, izvolite me obavijestiti i obširniji napatuk mi priposlati. Nu buduć da ja k tomu potrebnih sredstva ne imam, to Vas ujedno za taj slučaj za potrebna sredstva umoljavam. S osobitim šovanjem

Josip Granec, ravn. učitelj.

Razne viesti.

Znameniti dar hrv. arkeol. društvu. — Putem našeg člana i povjerenika vrlg rodoljuba g. N. Frančića, veletržca u Tifisu, a posriedovanjem slavno poznatoga junaka gjenerala Staroseljskoga, carev namjestnik Kavkaza u Tifisu, Nj. visost knjaz *Dondukov-Korsakov*, udostojio se darovati našem društvu gorostasno djelo, tiskano vladinim troškom, pod naslovom: **АКТЫ . СОБРАННЫЕ КАВКАЗСКОЮ АРХЕОГРАФИЧЕСКОЮ КОМИССИЕЮ . АРХИВЪ ГЛАВНАГО УПРАВЛЕНІЯ КАВКАЗСКАГО . ТОМЪ II - VIII . ТИФЛИСЪ** za g. 1868, 1869, 1870, 1873, 1874, 1875, 1878, 1881, a da nam se pošalje na vladin trošak. Obećaje se i nastavak. To je osam toma izvanredno ogromne veličine i debljine, u kojih se opisuje potanko, vierno i viešto poviest predobića ruskih u Aziji, naroda koji su ruskomu oružju podlegli, te uprave ruske u onih stranah, a to iz svakoga gledišta. Osnovu čitavoga djela nije nam moguće za sada predstaviti, pošto ogromnost djela zahtjeva mnogo vremena za i sam nacrt bud i mršave uredne slike. Ovo ipak možemo i već sada utvrditi, da se u ovih tomah sadržava neprocijenjeno blago za spoznanje onih krajevah, navlastito u što se tiče

zemljopisa, statistike, ekonomije itd. Tu o Persiji, o Georgiji, o Dagestanu, o Astrakanu itd. a navlastito o Kavkazu sve, što bi si strukovnjak zaželiti mogao. Na onom, što spada na Kavkaz, ponajviše je radio osobitom vieštinom dobro poznati gjen. Stebnicki. Djelo je pako sjajno tiskano i razno ilustrovano, a osobito se iztaknuju slike ondješnjih ruskih zapovjednika i carevića sa suprugami onostranih barbarskih vladara, koje su tako vješto izradjene na kamenu u samom Tifisu, da jim jedva para. Osim toga počastio je naše društvo gjen. Stebnicki sa dvie ogromne karte, sastavljene u vojno-topografičkom odjelu kavkazkoga vojnoga okruga uprav majstorski (**ДОРОЖНАЯ КАРТА КАВКАЗСКОГО КРАЯ 1870. — КАРТА ЗАКАСПИЙСКОГО КРАЯ**), a g. Francić sa nekoliko svezaka ark. predmeta.

Znatniji darovi ovih dana prikazani ark. odjelu nar. zem. muzeja u Zagrebu. — Prečast. g. *Franjo Huszar*, turopoljski arcidjakon i kanonik zagrebački, u svojoj oporuki od 22 stud. 1882 ostavio je istomu zavodu za nabavljanje hrvatskih historičkih znamenitih starina, pravo nabavljanja pripada zem. muzeju u Zagrebu, pet sto forinta. Osim toga sliku sv. Franja Seleskoga, i još nekoliko predmeta pomanje vrijednosti. Lalika mu zemljica! — Velevriedni povjerenik nar. muzeja i hrv. ark. društva i vatreni rodoljub g. *Miho Balaš*, škol. odbornik i veletržac u Karlovcu darovao je svu svoju birku numismatičku, koju je kroz mnogo godina sabrao za svoju zabavu, naine 3 dukata (Valentinianus jun., Anastasius, Clemens XII), 235 srebrnog i 127 bakrenog staroga novca, te obećajem ujedno, da će i nadalje stari novac sakupljati, pak čim što vrijednoga saberem, poslati će opet sl. ravnateljstvu na raspolaganje. — Vrli gr. načelnik u Brodu g. *Vaso Bratelj*, ondješnji povjerenik hrv. ark. društva i nar. muzeja, budno pazi na starine, koje se ondje izkapaju prigodom gradjenja mosta na Savi i po okolici, te je već izručio nar. muzeju nekoliko lijepih predmeta iz predhist. dobe.

Priznanje u inozemstvu znanstvenoga rada našega hrv. ark. društva i nar. ark. muzeja. — Više put smo čitali u stranih časopisih, gdje se veoma laskavo ocieňuje rad našeg hrv. ark. društva i iztaknuje važnost nar. muzeja, ali smo voljeli sve to mukom mimoići, da ne vriedjamo sjetila one ruke ljudi, koji i kod nas još i danas smatraju znanost kao svoj samotrž, te nas umjetno mal ne sasvim ignoriraju. To može biti donekle dobro a možda i plemenito, no mora ipak da prestane svaki obzir, kad pohvala dolazi od strukovne strane, koja stoji tako visoko, da o ma kojoj priklonosti nemože nikako biti govora.

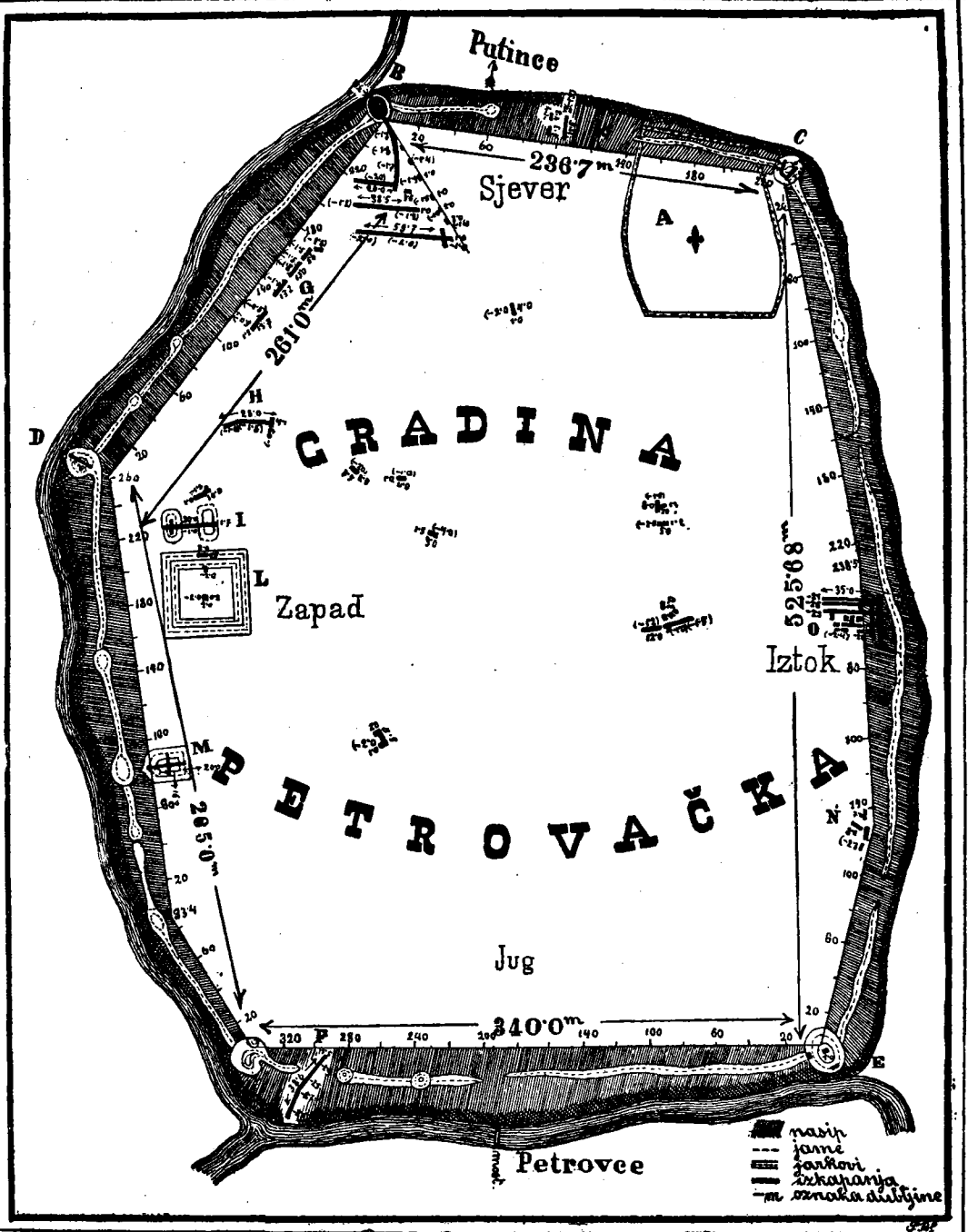
Revue archéologique (Sept. 1882. Paris. s. 183), prvi arkeol. časopis u svijetu, piše o nas: „La Revue archéologique croate (Viestnik hrv. arkeološkoga društva), qui est entrée récemment dans sa quatrième année, continue de publier des travaux fort intéressants, trop peu accessibles malheureusement à la masse des lecteurs. Cette revue continue d' être rédigée par M. Sime Ljubić, le savant conservateur du Musée d' Agram. Pendant un récent voyage chez les Slaves méridionaux, nous avons eu l' occasion de visiter ce musée magnifiquement installé dans le local de la Jugoslavenska akademija, et nous ne saurions trop le recommander aux archéologues. Le musée est surtout riche en inscription romaines, en numismatique romaine

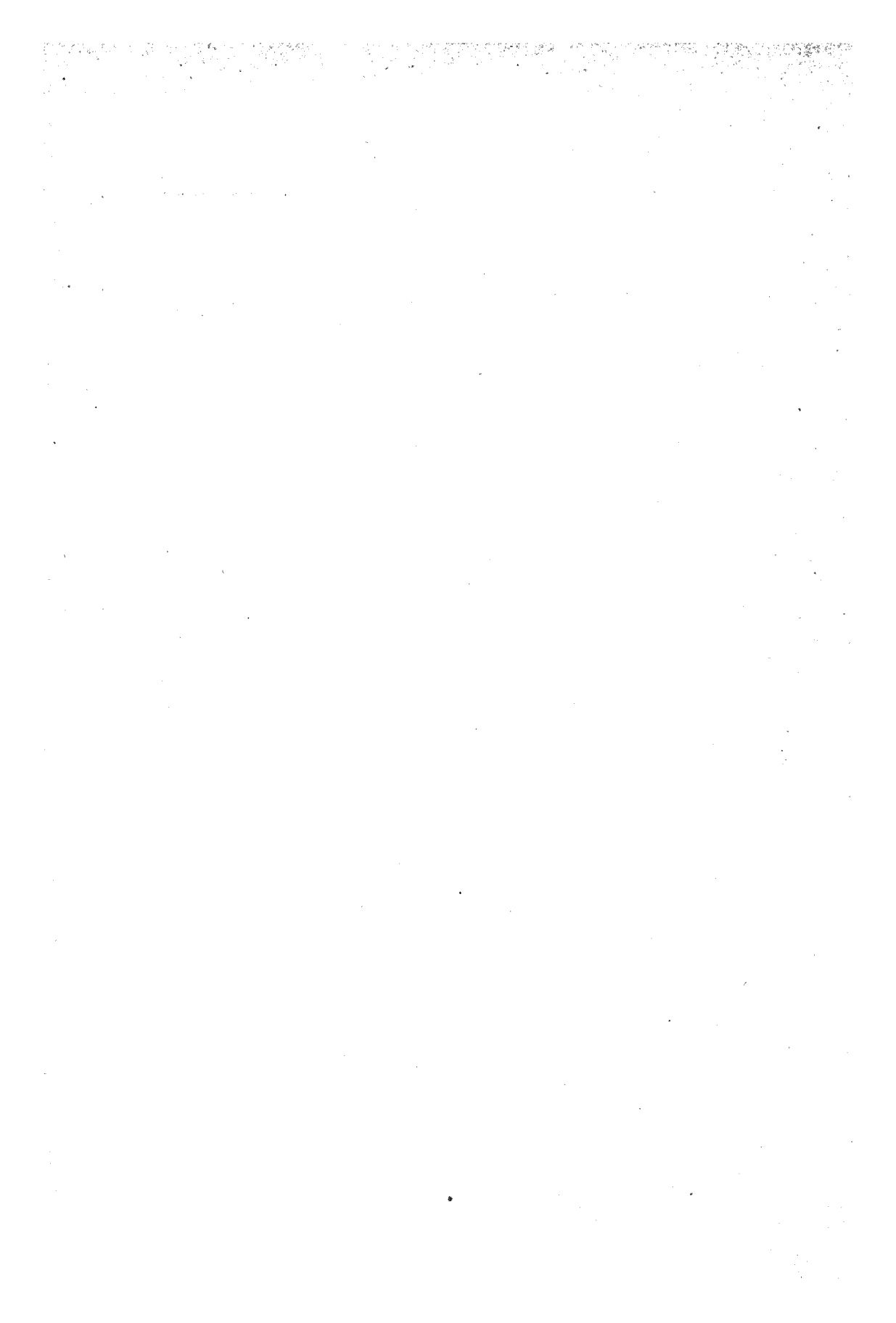
et slave. M. Ljubić a donné la meilleure description des monnaies sud-slaves (Opisanie jugoslavenskih novaca, Agram 1875)⁴.

Slavno poznati ruski arkeolog H. A. Попов u djelu: Древности. Труды Московскаго Археологическаго Общества (Томъ IX. выпускъ I-й. 83—86) priobćuje u dugom članku pod naslovom: Хорватское Археологическое Общество dosadašnji rad kod Hrvata na polju arkeološkom, te priznajući zasluge i u tom obziru jugosl. akademije (a tu veli: Собственно же археологическія изысканія въ изданіяхъ Югославянскоіи Академіи принадлежать Симѣ Любичу, извѣстному издателю „Югославянскоіи нумизматики“¹), crta povjest našega društva, pohvalno ocjenjuje njegove radnje u Viestniku, te napokon zaglavљуje: Изъ этого краткаго обзора содержания первыхъ пяти выпусконъ сборника, издаваемого Хорватскимъ Археологическимъ Обществомъ, можно видѣть, что названное Общество обѣщаетъ сдѣлаться важнымъ органомъ для изученія мѣстныхъ древностей и своимъ специальными трудами дополнить тѣ общирныя задачи, которыя до сихъ поръ съ такимъ успѣхомъ выполняла Югославянская Академія наукъ.

Krain, Küstenland und Dalmatien. Geschildert v. Dr. Franz Swida. Wien 1882. — Ovo je svezak XI djela, što izdaje u Beču pod naslovom: *Die Länder Oesterreich-Ungarns in Wort u. Bild* njeki Dr. Frid. Amlauf, kako smo već iztaknuli prosudjujuć svezak tićući se Hrvatske i Slavonije, samo svrhom, da si kesu omasti (Viestnik 1882 str. 64). Ostavljamo drugomu, da izreče sud ob onom, što pisac kaže o Kranjskoj i o Primorju. Nama je reći našu za Dalmaciju. Leteć parobrodom od Pole do Kotora, pisac misli, da si stvorio već dobru sliku o Dalmaciji; a to je najružnija nakaza. Na tom letu dakle blistalo mu se nešto, a nešto mu opet stranac utukao; no prirodno kratkovid, ono malo što si ipak utuvio, prikazalo mu se naopačke, a on tako i nacrtao. Sramota za naš viek. A takav smet hoće da nam se nametne kao apostol kulture i znanosti! Upustiti se u dalju razsudbu, gadi nam se; ali treba jednom tim švindlerom reći zadnju rieč, jer se čini, da rastu kao gljive preko noći. Čitali smo i ovih dana, i to žalibože na odličnom mjestu u spisih bečke akademije znanosti (*Sitzungsberichte. Phil. hist. Classe 99 Bd. II. Heft. 1881 p. 799*) dug izvještaj od našim čitateljem dobro poznatoga Morica Hoernesa (*V. Viestnik 1881 str. 50, 90; 1882 str. 92*) pod naslovom: *Altherthümer der Hercegovina (II.) und der südlichen Theile Bosniens, nebst einer Abhandlung über die römischen Strassen und Orte im heutigen Bosnien*. I ovaj putuje uz dobre dnevnicе na letu iz Dubrovnika ravno kroz Hercegovinu i Bosnu, i hoće da opiše staroslavenske spomenike tih strana ponajviše dakako po obaviestih ondješnjih tudjinaca; pošto naši kao ni oni ni pisnuti nezna, a zemlja mu *terra incognita*. Toga radi nije čudno, što mu sve osim slika nutina i putina, puka slama za lomaču. Takove kulture daleko od nas.

¹ Morao je stranac udariti pravi naslov ovomu djelu, jer se piscu branilo tako ga nazvati, ako će da dobije pram mrašavu podporu. A da je to sve! Bilo i krupnijega. Morao ga dopapokon i u dvostrukom izdanju obielodaniti.

VIESTNIK

HRVATSKOGA

ARKEOLOGIČKOGA DRUŽTVA.

Arkeologička izkapanja

na Petrovačkoj gradini u Sriemu, gdje tobož starorimska

Bassianis.

(Konac. V. Viestnik br. 2, str. 33.)

Pri koncu ovog našega rada na Petrovačkoj gradini bude nam dojavljeno od ondješnjih stanovnika, da se je tu ne davno na odlomku željezničke pruge, koj se je uprav tada dogotavljao od Petrovaca do Kraljevaca, mal ne na polovici te daljine, na mjestu nazvanu *Solnok*, otkrilo nekoliko starinskih grobova. te i ne malo komada čvrsto gradjenih zidina. Da se o tom što bolje obavijestimo, putem g. inžinira Vidora zamolismo g. inžinira Brandemburga, koj je gradjenje toga željez. odlomka vodio, neka se iz Rume do Solnoka potruđi, da nas na licu mjesta od tih otkrićih što točnije obavijesti. Gosp. Brandenburg rado se odazva našoj molbi, na čem mu najtoplija hvala. Odosmo dakle tamo; a da u isto doba i tlo dalje prokušamo, privedosmo sobom i nekoliko radnika. Gosp. Brandenburg uputi nas točno o svem, što je opazio bio za radnje na tom mjestu, navlastito o grobovih ondje izkopanih i o tragovih zidina, koji su se na više strana pomaljali, a ugledasmo ne malo kupova svakovrstnih čisto rimskih opeka ondje izkopanih. Dadosmo zatim dalje kopati, te podje nam za rukom još nekoliko grobova otkriti. Svi ti grobovi, koji leže izvan obsega gradine a uz nju, izgledaju na način podugoga sanduka, od ogromnih pačetvornih s dvoje strane na okrajku uzvitih opeka sastavljena, pravcem k sjevero-zapadu položena. U njih osim iztrunutih okostnica nenadjosmo nikakova predmeta. Samo u jednom nadjosmo jedan bakreni rimski novac, naime: **CONSTANTINVS IVN NOB C.** Glava cesarova ovienčana desno.) (**PROVIDEN—TIAE CAESS—.** € SIS. Zgrada (*V. Cohen VI, p. 235 n. 150*). Ostaneci zidina, do sada slučajno otkriti, dosta su ob-

sežni i gdjegdje veoma debeli i čvrsti, te pripadaju svakojako zgradam, koje samo plemenitomu gradu dolikuju. Tu se zemljište sve više diže. te sastavlja posried ravna polja podosta veliki plosnasti brežuljak, što ondješnji narod *Dobrinačkom gradinom* zove. Cielo tlo te gradine nasuto je odlomci criepovlja i ciglovlja; a vlasnici onih livada kažu, da u oranju plugovi jim neprestano zapinju o zid, te se i zemlja pokazuje klačevinom obasuta.

Tu je izkopan bio i onaj nadpis, što smo gori naveli kao treći medju one, koji nose ime COL-BASSIANA (V. str. 38). Osim toga našla su se na Dobrinačkoj gradini još dva druga nadpisa rimska, naime :

1.

SILVANO
SACR
VRINERATIVS
ET NIGRINVS
DEC·COL·ET
SABINVS·ET
QVINTIO
POSVERVNT

Vis. 0.95, šir. 0.63,
deb. 0.32. Prelomljen.

2.

Poprsje
žene, dečka i muža.

D M
AVR·IANVARINO·Q·VIX·ANN·X·
AVR·IANVARIVS·TRIB·LEG·II·ADIVTR
P F' / R VALENTINA·FILIO·C / RISSI
MO·ET·SIBI·VIVI POSVERVNT

Vis. 0.75, šir. 0.74, deb. 0.18.

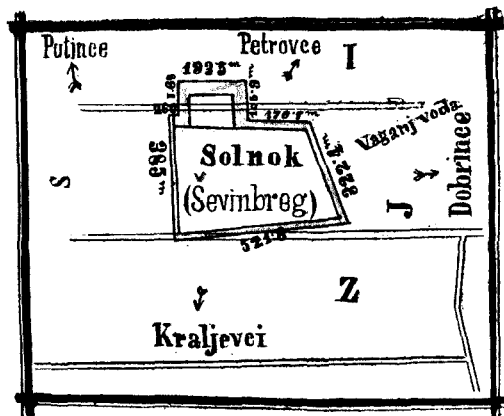
Prvi nadpis čuvao se je na Dobrinačkom groblju, i to u sjevero-zapadnom kutu istoga, kako nas obaviešćivao 17 studena 1874 muzeal. povjerenik u Rumi g. Ante Bogetić, koj nam onda i njegov prepis posla. Isti dapače nabavi kamen za naš muzej; no malo za tim vlasnik zaveden prekrši pogodbu, te ne samo ga nehtje izručiti, nego obtuži Bogetića, tobož kao krivca, što se je kamen polomio, rumskomu sudcu. Ovaj se pako tako surovo napram Bogetiću i našem zavodu izkazao, da se je ne bez temelja pomisliti moglo, da je on sam seljaka na prielom pogodbe nagnao, te vjerojatno i na to, da spomenik uništi. I jamačno mi ga sa g. Vidorom na onom mjestu do dva sata badava tražili.

Drugi nadpis, koj se sada čuva u dvorištu Milana Vukajlovića u Dobrincih, izdao je g. prof. Jos. Brunšmid u *Archaeol. Epigr. Mittheil. aus Oesterr.* 1880 str. 115, i u našem *Viestniku* 1880 str. 31, ponješto razno. Ono slovo pred VALENTINA u četvrtom redku jest R bez dvojbe, te lasno, da je i tu bilo AVR. Svudi je pako u nadpisu slovo o od drugih ponješto manje.

Knez Vjek. Ferd. *de Marsigli*, koj je pri koncu XVII stoljeća ove naše strane pomnjivo iztražio i iz arkeologičkoga gledišta, u

svom ogromnom dielu, koje nam od nekoliko dana pred oči stoji zaslugom našega velezaslužnoga sveučil. knjižničara Iv. Kostrenčića u prevodu franceskom a pod naslovom: *Description du Danube . . . A la Haye 1744*, u drugoj knjizi na str. 45 spominje ne samo Petrovačku nego i Dobrinačku gradinu, ali o Bassiani tu ni slovea. On piše: „*Petrovatz. C' est le nom qu' on donne aux restes d' un ancien Fort, de celui d' un Village voissin de Sirmi. Le Rempart, qui est encore assez haut et entouré d' un Fossé, est fait de terre en quarré long, dont les deux plus grands côté ont plus de 500, et les deux autres 400 pas ordinaires. On voit en ce même endroit une partie de' Ligne qui, à en juger par le vestiges que l' on voit encore, s' étendoit du Village de Kopinik, sur le Save, jusqu' à Mitrovitz, et renfermoit dans son enceinte tout le terrein situé le long de cette Riviere entre les deux lieux que je viens de nommer. Il paroît fort probable que le susdit Fort quarré long servoit à la défense de cette Ligne, qui d' ailleurs étoit garnie en cet endroit de plusieurs Redoutes ou d' autres Ouvrages semblables, comme on peut le conjecturer, autant par ce qui reste encore d' un petit Fort nommé Solnok par les gens du païs, que par l' inégalité du terrein qu' on remarque en quelque endroits.* Na tabli pako 19 prilaže sliku Petrovačke gradine, a sa tri crte na pravi kut označuje i Dobrinačku; ali dočim Petrovačku bilježi zapadno od Jarčine, Dobrinačku stavlja iztočno. U ostalom kao što opis, tako su mu i slike dosta netočne i nepodpune.

Nama je pošlo za rukom naći daleko bolji nacrt Dobrinačke gradine, prem da mladji, t. j. iz početka našega vieka. Ovaj se

sada nalazi u arhivu rumske podžupanije na florisu dobrinačke občine pod naslovom: *Planum Dobrinzense*, datumom i podpisom ovako: *Rumae die 4 augusti 1806. Ant. Donerg i. r. Hungariae geometra*. Upozorio nas nanj gosp. Kol *Ritzoffi* podžup. inžin. pristav u Rumi, te nam dozvolio, da prepis uzmemo, na čemu mu najtoplija hvala. Danas onim zidinam nema traga.

Po našem mnjenju dakle rimska *Bassianis* imala je ležati i ima se tražiti u Solnoku, naime na Dobrinačkoj gradini. Tu je pravo zahtjevaju i rimski putopisi, o kojih smo gori razložili. Prigodom izkapanja na Petrovačkoj kanili smo bar gdjegdje i po ovoj gradini pokuse praviti, da u koliko nam za tada moguće iztražimo uje unutarujost, ali u ono doba buduć cieo prostor liepimi usjevi zaokupljen, nebijaše nam dozvoljeno.

Ostaje nam jošte, da pobilježimo glavne predmete, koji su uslied našeg izkapanja na Petrovačkoj gradini na svietlo došli, te rimsku sbirku nar. muzeja pomnožili. Osim nadpisa gori navedena (str. 40 br. 6): iz *caklaste tjestine*, sjaset zrna od niza; — iz *kosti*. više bodaca za kosu, medju kojimi se dvie osobito odlikuju, jegala, puceta itd.; — iz *bakra*: njekoliko zapinjača i spona (jedna predstavlja konja), kljestica, dvie minjaše, udica, pet jegala, tri ručke, ključ, težuljka i mnogo nakitnih komada; — iz *olova*: komad bajoslovne predstave, i trinaest ogromnih vodovodnih cievi (581 kilogr. težkih); — iz *pečenice*: više svietiljka, medju kojimi dvie žuto glasirane a na jednoj nadpis PVLII; više lonaca i posuda, od kojih jedna smjedo a druga zeleno glasirana. a ulomaka sjaset od najprostije do najbolje radnje; isto sjaset opeka raznoga načina i veličine, od kojih jedna nosi pečat sa nadpisom ↓ LEG II AD, druga ΣΙΣC (te i sr ili e), a na trećoj nadpis je s opetovanog natiska pomućen ovako:

iz kamena sjaset mramornih ulomaka od liepo izklesanih okružica, od žljebastih stupova, živinskih kipova itd. Pobrerala se i velika hrpa rimskih bakrenih novaca, a jedva nekoliko od srebra, većinom ipak nerabljivi jer iztrošeni. Svi su iz carske rimske dobe, a najbolje su zastupani *Trajanus*, *Gordianus*, *Philippus*, *Salonina*, *Aurelianus*, *Probus*, *Licinius*, *Gratianus* i *Constantinus iun. nob. caesar*.

Iz Putinaca pohitismo do Surduka (*Rittium*), da pregledamo rimske starine našaste na ondješnjoj gradini, koje sakupio bjaše mjestni veleuč. parok g. Svetozar Sečanski i nudio našem muzeju na prodaju (*V. Viestnik 1879 str. 97*). Starine su te dosta važne za mjesto, gdje su izkopane, ali neviude onoliko, koliko jih gosp. parok cieni. Naš muzej rado bi jih nabavio za prikladan iznos. Rimski nadpis, koj je glavni predmet te sbirke, nije posvema onako, kao što smo u *Viestniku* (*l. c.*) nagadjali. To su dvie samostalne pakocke. Obe na gornjoj strani imaju rupicu, gdje je valjda kip nasadjen bio, a na prednjoj strani nadpis sasvim isti, ali razno porazdjeljen:

I · O · M · D · E · DEO · PAERN
 COMAGENO · M · AVR · AP
 OLIHNARIS · DEC · M · MVR
 SELENSIVM · V · S · L · M

I · O · M · D · ET · DEO · PAERN
 COMGEN · M · AVR · APOL
 NNRIS · DEC · M · MVR
 SELENSIVM · V · S · L · M

Na povratku, pregledasmo u Rumi rimski nadpis, koj se nalazi u bašći g. Janča, već izdan od prof. Brunšmida (*l. c. p. 109*). Veoma je izglodan, te se samo gdje gdje tragovi slova razaznati daju. Na koncu četvrtog redka bilo bi po nas EX PR ili EX PF, a na koncu petoga PO VOTVM.

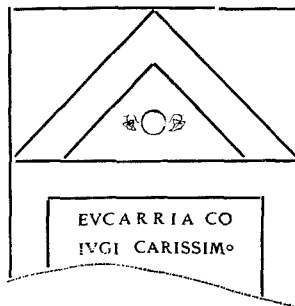
Izvan Rume blizu mjesta, gdje se sada diže željeznička postaja, prigodom gradjenja ondješnje pruge otkrilo se je nekoliko grobova iz rimske dobe. Ondješnji željez. inžinir veleuč. Dr. Brandenburg uloži svu pomnju, da se starinski predmeti, koji bi se u tih grobovih našli, pomnjivo poberu i spase; ustupi jih pako velečast. g. Mihi Pausu, podarcidj. i župniku onda u Putincih, koj jih veledušno većim dielom darova nar. zem. muzeju, priloživ tri liepa novca: veliki bronz Trajanov, i srebren novac Trajana i Apolonije epirske. *Od bakra su*: dvie ručke i ulomci od posude; *od željeza*: troje koplje razne veličine, tri noža velika i jedan mali, jedna zapinjača i dvostruka spona; *od pečenice* ali surove radnje: jedan grnac s velikim otvorom, četiri lonca, jedna žarica, jedna posuda, tri težine i još nekoliko pomanjih stvari.

U Mitrovici imali smo sreću, da nas je ondješnji župnik, dobro poznati rodoljub opat P. Miler za ono malo vremena, što smo onjed probavili, izveo da razgledamo bar njeke važnije starine, na kojih veoma obiluje naš veleslavni Sirmium. Već smo u prošlom broju Viestnika (str. 19) iztaknuli dva do onda nepoznata a velevažna nadpisa, koja posviedočuju bitak basilike sv. Synerotesa na onom tlu. Isti g. Miler preda nam kao dar nar. zem. muzeju sliedeća tri ulomka rimskih nadpisa:

	2.	3.
<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg); margin-right: 5px;">0.68</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin-left: 10px;"> <p style="text-align: center;">A X ω (u okrugu)</p> <p>IN PACE QVIESCET</p> <p>MACARIVS DIACO</p> <p>NVS CVS AN - / / /</p> <p>PONTIAC / / / / / / /</p> </div> </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: fit-content; margin: 0 auto;"> <p>ET·AVRE</p> <p>DOROT</p> </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: fit-content; margin: 0 auto;"> <p>ΠΑΤΙ</p> <p>ΟΥΝ</p> <p>ΚΟΝ</p> <p>ΜΑ</p> <p>ΤΟΝ</p> <p>ΩΔC</p> <p>ΖΑΝ</p> </div>

Dužnost nam je napokon najtopliju hvalu izreći onim, koji su nam osobito svoju pripomoć obilno pružili za našega izkapanja u Petrovcih, a to su: gg. *J. Jenö Vidor*, genijski inžinir, vit. *Josip Muzler*, podžupan rumski, *Mijo Paus*, arcidj. župnik u Putincih, *Ante Vitanović* i *Aleksander Šamšalović* u Rumi i *Petar Stanojević*, načelnik i mjestni sudac u Dobrincih.

Rimski nadpis iz Korčule.

Ovaj je utarak našao g. Ivan Kunjašić na svome zemljištu u Potirni kod Blata Korčulanskoga, i sad je kod njega u Blatu. Rek bi, da se češće poštogod nadje u Potirni i oko Blata. Navlastito seljaci nalaze rimskih i grčkih novaca, pa jih prodaju g. Franju

Kalogjeri, posjedniku u Blatu. Gosp. Kalogjerà i dosad ima zlamente sbirku zlatnih, srebrnih i bakrenih novaca. Dični pok. Mato Kapor odkrio je uz N. Ostoića oko Blata i drugih predmeta, kao n. p. ploča s nadpisima, koju sulicu sjekiricu, mjedenih povraža itd. Malo je od ovieh predmeta sad u našoj domovini, jer su većinom bili darovani tudjiem muzeima. ili su jih inostranci pokušovali. Svakako su dostojni pohvale gg. Kunjašić i Kalogjerà, jer nastoje sada, da se starine uzdrže i prikupljaju na jedno mjesto. Koliko bi bilo bolje, da svi naši rodoljubi daruju svoje sбирčice našem osrednjemu muzeju u Spljetu ili u Zagrebu! Tako bi ti predmeti ostali na vjekove, a njihovo bi ime bilo blagoslovljeno od potomaka.

Kod grada Korčule nema rimskih ostataka, nego samo u Lombardi; a po ostrvicama oko grada nalaze se tako rečene *bulte*, a to su kamenokopi usred zemlje, što su jih Rimljani zasjecali za gradjenje sgrada u Saloni i okolo. Može se reći slobodno, da je *Corcyra Nigra* bila najviše napučena na zapadnoj strani otoka; pa ko zna s vremenom, kad bi se marljivo iztražilo zemljište, koje bi se *deducije* navele o položaju drevnoga grada, što vele, da ga je Antenor utemeljio!

Vid Vuletić-Vukasović.

Solinski Sustjepan.

(V. Viestnik br. 1, str. 13.)

Oko Solina bivalo je više veličanstvenih hramova sa redovničkim sborovi i samostani, što no su ih hrvatski vladari i velmože podizali i bogatimi zadužbinami obdarivali. Medju timi ponajviše slovijahu oni s. Petra, s. Stjepana i s. Marije; a jer su negdje u solinskomu području obstojali, zвахu se »solinskimi« *de Salona* (Farlat. III, 50).

O prvomu ću drugom zgodom, a za dva potonja znade se, po svjedočanstvu Tome arkidiakona, da ih je hrvatska kraljica Jelena sagraditi dala i na svedjerno uživanje splitskoj crkvi poklonila. Iz samoga poštovanja naprama kraljskim grobovom bijahu prevremeno predani nekim redovnikom, koji su neprestano bogoslužja obavljali. U predvorju »Sustjepanskomu« pokopan je i presajni kralj Krešimir sa mnogimi inimi kralji i kraljicama (Documen. 486). Neprestanoga nad grobnicama slavopjevanja radi, dotični sustjepanski redovnici prozvani su »Nespavači« *Acoematae*; taj istočnjački običaj bio i k zapadnjakom prešao (Farlat. III, 156).

Ne zna se koja je to Jelena bila, što se je podizanjem slavoljernih hramova proslavila, koju nam Toma arkidiakon »kraljičinim« imenom kiti. U jednomu rukopisu od god. 1716, čuvanu u knjižarnici plemenitog gosp. Fanfonje u Trogiru. kaže se: »crkvu solinskoga Sustjepana . . . sagradi oko god. 830. Jelena supruga Mislavova« (Documen. 487). U jednomu drugomu rukopisu iste knjižarnice stoji: »Krešimir I, *regiam Salone figit an. 932, usor Helena, basilicarum s. Stephani et s. Mariae apud veterem Salonam fundatrix, obiit circa an. 954*« (Rad. XXVI, str. 173). I Zvonimirovoj supruzi bilo je ime »Jelena-Lepa«, ali neima prilichnosti, da je ova bila, koja no bi spomenute hramove sagraditi dala. »Najvjerojatnije da ih je *apud veterem Salonam* podigla slavna Jelena supruga Krešimira I. oli II.« (Farlat. I. 450). Krešimir I. vladao je god. 928—946, a Krešimir II. sa bratom si Gojslavom g. 1019—1024, sam do g. 1031.

Nije takodjer izviestno, je su li naši najprvi vladari Porga, Porin i Ladislav pokršćeni bili, to se samo stavno za Mislava znade, a kada je on, možemo još većim razlogom vjerovati, da je i njegova supruga. Pogledamo li pak na novoobraćenike vladare budi koga naroda ondašnjih vriemena, posvuda ćemo opaziti, kako vladari i vladarice nadmeću se i nastoju svoja nabožna čuvstva izkazivati podizanjem veličanstvenih hramova i samostana, obdarivajući ih istodobno mnogimi zadužbinami. To isto opažamo i kod našega Mislava, a biti će isto i njegova supruga činila. Mislav dade obnoviti, ili možda iz temelja sagraditi crkvu s. Jurja u Putalju, obdarivši ju velikimi zadužbinami i poklonivši ju pravomoćju prvostolne splitske crkve. Isto je učinila i Jelena sa hramovi s. Stjepana i s. Marije.

Nameće nam se najprije pitanje: gdje je crkva s Jurja mogla biti? Po svih izgledih i po obćemu mnienju poviestničara rek bi, da je bila na brdu po vrh Kaštel-Sučurca. gdje no je i sada istoimena prastara crkvica sa mnoštvom groblja i svakojakih ruševina. Tu je bilo po svoj prilici i selo toli često spominjano *villa s. Georgii*. Koncem četrnaestoga vieka neke pustolovne pustahije stale nasrćati na nadbiskupova posjedovanja plieneći i paleći. Nadbiskup Andrija, da obrani svoje kmetove od tih navala, stao god. 1392 oko svojih pri moru dvorova podizati jaku tvrdjavu. Tomu se uzprotivio ban Vulko. Andrija uteće se bosanskomu kralju Dabiši, koj mu je kao i Tvrdko vrlo naklonit bio, i postiže, da ban obširnu dozvolu izdade, neka *in Dilato . . . in loco Lućac* spomenutu tvrdjavu sagradi. Lućac je isto što i Sućurac (Farlat. III, 336). Tu oko nadbiskupovih dvo-

rova, kojima su pripadali, okupiše se kmetovi, preselivši se sa brda k moru. Tako stvoriše novo mjesto, novu župu, i sagradiše novu crkvu s. Luke, na uspomenu one istoimene na vrh Kožjaka (Ibid. 344). Ali novo mjesto, nova župa i župnički pečat uzdržaše dosle svoje prastaro ime »s. Jurja« ili običnije »Sućurca«.

Novopokršćeni vladari zbilja morali su se svakako postarati i za pristojne obiteljske grobnice. Ako uzmemo u obzir, da su hrvatski vladari kroz četiri stoljeća na Biaču stolovali, moramo pomisliti, da im obiteljske grobnice predaleko od prijestolnice nisu mogle biti. Hram vladarov s. Jurja, bio je blizu Biača, a možda priča o zmaju i s. Jurju, toliko kod našega naroda razprostranjena, siže u najprva vrijeme njegova pokršćenja. Po svakomu razlogu da i hramovi s. Stjepana i s. Marije, za obiteljske grobnice određeni, nisu predaleko od Biača morali biti.

Dohodi nam ovdje pitanje: je li Jelena Mislavova supruga bila, što je spomenute hramove podigla? U Tirpimirovoj listini na Biaču oko god. 852 izdanoj, spominje nam se crkva s. Jurja i posjedovanja vladareva oko Klisa *que Clusan dicitur*, i bila je prigoda, da se i ovi hramovi spomenu kao oni, koji su takodjer splitskom pravomoćju poklonjeni. Još je veća prigoda pružala se, da barem u Mutimirovoj listini oko god. 892 takodjer na Biaču izdanoj, budu spomenuti. Tom listinom riešavala se žestoka parba, što se glede pravomoćja nad crkvom s. Jurja porodila izmedju hrvatskoga ninskoga biskupa Alfreda i splitskoga nadbiskupa Petra. Da budu onda obsojale crkve s. Stjepana i s. Marije, Alfred bi ih bio sa većim razlogom svomu pravomoćju iskao, nego istu crkvu s. Jurja. Pošto u rečenih listinah neima o njih nikakva spomena, najpriličnije da nisu ni obsojale; po tomu nije ih Mislavova Jelena ni sagraditi mogla. Najvjerojatnije dakle da ih je sagraditi dala Krešimira I. Jelena, koju je Toma arkidiakon podpunim razlogom »kraljicom« nazvati mogao.

Sada nam nastaje glavno pitanje: gdje je mogao biti hram »Sustjepanski« sa grobnicama hrvatskih vladara? Krešimir IV. u listini što ju je god. 1069 u Ninu izdao, spominjući grobove svojih predšastnika veli: *atque avi mei beate memorie Cresimiri regis, patrisque mei regis Stephani in elisio campo feliciter quiescentis*. Ovako je ovo mjesto čitao Farlat (T. V, 48), Lucio (lib. II, c. 8, p. 77), Kukuljević (Cod. dipl. I, 131) i svi drugi izdavatelji rečene listine do Račkoga, koj kaže, da se mora čitati *clisio campo* a ne *elisio campo*,

navodeći ove razloge: »Ja sam ovo mjesto u prepisu od god. 1248 pozorno razgledao i snimio, te neima sumlje, da se imade čitati *in elisio campo*, t. j. sahranjen u kliškomu polju, groblju, a ne *in elisio campo*, koja bi se fraza poganska teško mogla konstatovati u listinah one dobe« (Rad XXVII, str. 211). Bez zalaziti u kakvu prepirku, napomenuti mi je ipak, da neimamo dotičnu listinu u izvorniku. a prepisač je lasno mogao u slovcu pogriješiti. Nego nahodimo u onodobnih listinah još i na drugomu mjestu pogansku frazu *elisium*. U Zvonimirovoj listini od god. 1078, daklem samih devet godin kašnje izdanoj, stoji: »*Hoc vero nostrum observantes decretum amena loca ubi piorum anime requiescunt elisii possideat in eternum*« (Documen. 117). Ovdje znači ono isto što je i u Krešimirovoj listini značiti moralo: »blaženo«, »mirno«, »pokojno prebivalište«. Prvoj listini sastavitelj je bio hrvatski biskup Anastasij, a drugoj Zvonimirov kančelir Teodor. Ovi je najprije bio kančelir kod prvostolne splitske crkve, a od god. 1069 dvorskim Krešimirovim kapelanom, te kao dobro poznati vieštak, nahodeći se na dvoru, mogao je sasvim lasno uplivati pri sastavljanju prve, po tomu kod obedve i u istomu smislu frazu pogansku *elisio* i *elisii* rabiti.

Prem nam se Klis u sredovječnih listinah često i u različitim okolnostih spominje, ipak nigdje već nenahodimo izraza *elisio campo*. Njegov prirodni položaj kao što i sve mu okolice to je priećio, kao što se i sada kod puka riedko čuje »kliško polje«, već mu se radje pojedine česti spominju. Ravnica podkliška, ona barem što je prama Solinu pružena, spadala je na područje solinskoga polja *ager salonitanus*, kao što i sa druge strane Solina pružena ravnica do nekadašnjega rimskoga grada *Sica* oli *Sicula*, *doveva reputarsi teritorio dell' istessa Salona* (Lucio. Memor. 9). Kašnje »solinsko polje« stezalo se do stupa izpod Ostroga, gdje su se sticala trogirska i splitska posjedovanja. Na jednoj strani bilo »veliko«, a na drugoj »solinsko polje«. U obsegu ovoga morao je biti i »solinski Sustjepan«, koj se u spomenicih kaže: *de Salona, in Salona, ad Salonam, penes-prope Salonam*.

Za vrieme kralja Zvonimira, izmedju god. 1077—1087, bio je u Ninu državni sabor, u komu se iztaknuo nadbiskup Lovro, išćući da se opet pravomoćju splitske crkve sa svimi pripadajućimi imanji povrate crkve s. Stjepana i s. Marije *in Salona* (Documen. 213). Začudno je pak, da u jednoj listini od god. 1080, spominje se ne-

kakvo zemljište »raka« *arca* kod Sustjepana. *Et alia terra . . . in loco ubi dicitur arca supra terras s. Stephani* (Ibid. 131).

Neki velmoža Petar Černe sa svojom suprugom Anom, oko god. 1065 dade sagraditi crkvu s. Petra u mjestu »Selo« nazvanu kod Solina, *ad Salonam* (Ibid. 65). »Selo« je bilo blizu Sustjepana: *in loco qui dicitur Selo, circa ecclesiam sancti Stephani* (Ibid. 127). Ne daleko od Sustjepana na istok, ima i sada mjesto »Selo« i »Sela« zvano. Na liepomu tomu položaju opaža se svakojakih ruševina nekakvih golemih zidina, čvrstih i obsežnih zgradja. Puk ih zove »bedemi«, a prilično da su to ostanci crkve i samostana s. Petra Crnova. Po vrh »Sela« je prastara »Gospina« crkvice sa grobljem Sućuranaca i raznim okolišnim razvalinama, koje te osvjedočavaju, da su tuda nekoč ogromne zgradje bivale. Tu je i kuća posebnoga svećenika toj crkvi pridružena, i od prastarih vriemena uzdržana samimi dohodci crkovnih zadužbina, sižućih možda još u doba Jelene kraljice i drugih hrvatskih vladara. Obično u spomenicima crkva s. Marije sa onom Sustjepana skupa i nerazlučivo se spominju, i obedve *de Salona* kažu.

Isti Petar Črne god. 1086 dariva samostanu s. Petra u »Selih« *penes Salonam* zemljište *vocato campo . . . sicut currit littus usque potoch* (Ibid. 144). I sada se navlastito »poljem« zove prostor oko Sustjepana do potoka, koj je do jedan kilometar k zapadu i pravi mejaš između Gomilice i Sućurca. Blizu ovog potoka je »Žuvanče«, koje možda odgovara onomu: *de terris in Zunano* (Ibid. 177), kamo svakojakih ruševina da se nahodi.

Od Sućurca prama Solinu protegnuta je nekakva polegnuta i kamenita kosa »Stienica« nazvana *prope Salonam . . . territorium iuxta Stiniza ad rupem* (Ibid. 29). Možda je i *Petracca* prevod »Stienice«, kao što je *Calamito* Trstenika.

Mjesto »Soline« blizu Sućurca uz more pruženo često je u listinah spominjano kao Solinu pripadajuće: *supra saline ad Salonam* (Ibid. 177). Tako budi rečeno i od »Slanoga«.

Neka opatica duvna splitskih Kaza pobilježi god. 1171 samostanska zemljišta, koja su ponajviše na ovom prostoru bila, pak već tada hrvatskim imenom piše »Soline«: *et terra ad Solinne, subtus Malcin lugo* (Cod. dipl. II, 88). Ima i sada »veliko Luko« i »malo Luko«; prvo je na brdu, a potomje na ravni po vrh »Solinâ«. Prilično da »malo Luko« odgovara latinskom *Malcin lugo*. »Stubice« su na brdu, a »Brdine« na podnožju: *in loco dicto Burda apud*

salinas usque viam (Docum. 29), *de Stilbiza usque deorsum*. Isto budi rečeno od »Špila« i »Podšpila«. I »Ratac« je blizu »Solinâ«, a možda odgovara onom: *promontorium . . . piszi rit* (Ibid. 129).

God. 1134 neki pop Crnota dariva samostanu s. Benedikta: *Dolcio . . . tendentes ad aque antiquum conductum territorium Doleci* (Cod. dipl. II, 27). Imadu i sada dva »Doca«, jedan kraj Gospe, a drugi uz Trstenik. Već smo u prvom dielu spomenuli, da kroz »Sustjepan« probodi nekakav vodovodić. Na drugom mjestu god. 1144 spominju se na ovom prostoru i grobnice Crnotovih predšastnika: *parum subtus capella, ubi eius antecessorum cadavera iacent* (Ibid. 37). Ima i sada kapelica po vrh Sućurca, koja da je prastara. Izmedju Gomilice i Sustjepana imadu »Krtine«, a neznam odgovarali onomu *qui sclavonice Pod Chilce . . . Cilco* (Ibid. 37) kaže se. Mogli bi još mnoštvo drugih zemljišta i imena spomenuti, koja u listinah dohode, a i sada se na prostoru oko »Sustjepana« istim nazivom kažu, i kao mjesto Solinu pripadajuća naznačivaju *de Salona*.

Za vrijeme splitskoga nadbiskupa Petra god. 1185, bio je držan crkveni sabor, u komu medju inimi bijahu splitskoj crkvi jošter dosudjene: *ecclesiae s. Mariae, s. Stephani . . . ecclesiae vero s. Stephani regis et capellae nostrae* itd. (Farlat: III, 214). Papa Klement III., god. 1191 potvrdjivajući ova posjedovanja splitskoj crkvi veli: *ecclesiam . . . s. Stephani in Salona* (Ibid. 224). Boraveći u Splitu god. 1198 kao vojvoda Andrija sin Bele III., potvrdi splitskoj crkvi: *ecclesiam s. Stephani de Salona* (Ibid. 138). A kada je kao kralj god. 1217 kroz Split u Palestinu prolazio, onda je sboru kanonika darovao zemljišta u obsegu zidina nekadašnjega Solina. ali u tomu obsegu nespominju se crkve s. Stjepana i s. Marije; po tomu mogli bismo suditi, da su izvan obsega zidina bile. U jednoj listini od g. 1264 spominje se takodjer: *terra posita prope s. Stephanum de campo . . . supra s. Stephanum* (Farlat: IV, 348).

Po nalogu kralja Sigismunda god. 1397, za vrijeme nadbiskupa Andrije bi naredjeno osobitomu jednomu odboru, da pobilježi sva posjedovanja splitskoj crkvi pripadajuća. U tomu popisu nahodimo: *terra continua s. Stephani de Primorge* (Farlat: III, 339). U ovom popisu dohode i neka mjesta slična onim oko Sućurca, kao: Stienice, Podšpilice, Trstenik itd. Nu ovi »Trstenik« sa drugimi tu naznačenimi mjesti spadaju na stranu »Poljica« počam od Žrnovice, blizu koje je i sada mjesto »Trstenik«.

U svemu prostoru od Solina do Žrnovnice izpod Klisa, u nijedno doba nismo našli kakvu crkvu »s. Stjepana«, niti u obsegu solinskih zidina. Istom koncem četrnaestog vieka spominje se jedna crkva s. Stjepana »primorskoga« *de Primorge*, ali ova je bila negdje oko poljičkog Trstenika. Druga nam se spominje trinaestog vieka: *prope s. Stephanum de campo*, koju, ako nesmjemo nazvati »solinskom« iz ciele listine možemo zaključiti, da je ova crkva s. Stjepana negdje oko Biača bila, s toga *de campo* nazvana. Treću crkvu s. Stjepana, nahodimo počam od jedanaestog vieka, na prostoru od Solina do Ostroga često uz onu s. Marije spominjanu, i kao »solinskom« naznačenu *de Salona*. Nahodeći se i sada mjesto »Sustjepan« zvano, to bismo mogli sa vjerojatnošću utvrditi, da bi ovi mogao biti oni isti, koj nam se »solinskim« kaže. Sravnjivajući i druga mjesta, koja nam se uz »Sustjepan« spominju u raznih listinah, zbilja smo ih ovdje našli. Našli smo »Gospu« pod brdom, »s. Petra« Črnova pod Gospom, a »s. Stjepana« uz more. Sve tri ove crkve, kao da su uzporedno obstojale. Prva održala ime »s. Marije« u onomu »Gospe«, druga u onomu »Selâ«, a treća u onomu »Sustjepana«.

Ako daklem uzmemo za istinitu viest Tome arkidiakona, da je u »Sustjepanskomu predvorju« pokopan slavni Krešimir sa mnogimi kralji i kraljicami, po momu tvrdomu uvjerenju morao bi se na ovomu mjestu tražiti taj »Sustjepan«, koj kada bi se odkrio, možda bi nam u svomu »predvorju« toli željne grobnice naših vladara pokazao.

Fr. Š. Milinović.

Glagolski nadpis iz Beloga na otoku Cresu.

Priobćio Ivan Milčetić.

Prošlih jesenskih praznika proputovao sam neke primorske krajeve, baveći se filološkim i književnim studijama. Na Belom na otoku Cresu proboravio sam kod rodoljubivog župnika g. Mihovila Mužine više dana, jer se taj kraj odlikuje interesantnim govorom čakavskim, koji imade u sebi elemenata, koji se inače pripisuju kajkavštini.

G. Mužina upozori me tom prigodom na neki glagolski nadpis, koji je nepoznat ostao i mom vrlo poštovanom učitelju, gosp. dru. L. Geitleru, koji se je ovdje desio pred nekoliko godina. Nadpis nalazi se na ploči, koja je služila kao sjedalo pred nekom kućom tik župne crkve.

Ploča duga je na neokrnnjenim mjestima 83, a široka 46 centimetara. Desni i lijevi ugao ploče jest oštećen na gornjoj strani. Nadpis ima 9 redaka, ali svi nijesu čitljivi, jer je ozgor ploča okrnjena, a imade više slova takodjer izlizanih, očevidno u poznije vrijeme.

U prvom redu, gdje su uglovi okrnjeni a ostalo je izlizano, razabiru se na lijevoj strani samo krakovi slova, koje bi moglo biti *l*. Ovdje je bila nedvojbena uklesana godina. Pred *l* moglo je biti prostora samo za jedno slovo, ali je moguće da je nadpis započeo sa *l*, a tada je mogla prva riječ glasiti *leta* (𐌷𐌺𐌰𐌸𐌰).

Na početku 2. redka jasno je *sc*, onda se razabiru prilično dobro donja tri kraka slova *a*, dakle *sca* (mêseca). Dalje je sve izgledano, na kraju još je ploča i okrnjena. Zadnje slovo u ovom redku bilo je *m*, kako se vidi iz početka redka, što slijedi.

Na početku 3. redka čitljivo je *artin*, za tim prilično jasni kraci slovâ *su*, pak nejasne crte dviju slova, onda čitljivo *e*. Na to se lako čita: *i jakovi škotići*.

Redak 4. daje se lako pročitati: *a kaštaldi i guvernadori vse br*.

Čitljiv je i 5. redak, ma da su gdjevoja slova izgledana: *atte stoga* (*svetoga*) *šebestijana i fabijana*.

6. redak glasi: *ki guvernaduri zgora pisani imiše*.

7. redak: *oblasti odi stoga oca papi julija*.

8. redak: *da oni i ki brati budu pol njih da*.

9. redak na početku: *imaju*. Time se nadpis svršava, jer je ploča ovdje sa svijem neoštećena.

Ja dakle nadpis čitam ovako:

1. . (𐌸𐌺) (lêta?) . . . . .
2. 𐌷𐌺(𐌰) (mêseca?) . . . . . (𐌺)
3. 𐌰𐌺𐌴𐌸𐌰𐌸 𐌰𐌺 . . . 𐌰 𐌰𐌺𐌰𐌸𐌰𐌸 𐌰𐌺𐌰𐌸𐌰𐌸𐌰𐌸,
4. 𐌰 𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰 𐌰 𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰 𐌰𐌰𐌰 𐌰𐌰-
5. 𐌰𐌰𐌰𐌰 𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰 𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰 𐌰 𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰;
6. 𐌰𐌰 𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰 𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰 𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰 𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰
7. 𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰 𐌰𐌰𐌰 𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰 𐌰𐌰𐌰𐌰 𐌰𐌰𐌰𐌰 𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰
8. 𐌰𐌰𐌰 𐌰𐌰𐌰 𐌰 𐌰𐌰 𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰 𐌰𐌰𐌰𐌰𐌰 𐌰𐌰𐌰𐌰 𐌰𐌰𐌰, 𐌰𐌰𐌰
9. 𐌰𐌰𐌰𐌰.

Smisao nadpisa jest ovaj: »kaštaldi i guvernadori«¹ bratovštine sv. Fabijana i Sebastijana, Martin . . . i Jakov Skotić, dobiše od pape Julija za sebe i za braću, koja »budu pol nih«² neku »oblast«, ali ne veli se, kakovu oblast.

Ploča, na kojoj se taj nadpis nalazi, bila je nedvojbena uzidana u župnoj ili kojoj drugoj crkvi, te je prigodom rušenja ili popravljanja oštećena i odstranjena sa svog prvobitnog mjesta. Župnik g. Mužina obećao mi je, da će ploču na novo uzidati. Glagolica već je i onako izginula iz javnog života; nek se dakle ne uništi bar ono, što se je iz prošlosti spasilo!

Iz kojeg je vijeka taj nadpis? Pošto godina fali, može se to tek približno odrediti.

Nadpis spominje papu Julija, a crkvena istorija pozna 3 pape toga imena: Julija I. med g. 337—352, Julija II. med g. 1503—1513 i Julija III. med g. 1550—1555. Naš nadpis ne može se odnositi nego na Julija II. ili Julija III. Paleografski i jezični razlozi govore za to, da naš nadpis ide u XVI. vijek, i to vjerojatno u prvu polovinu toga vijeka.

Pismo predstavlja uglatu glagolicu, ali ima nekih slova, koja nekako opominju na kursivno pismo. Tako slovo *e* i *k*. Ligatura ima više.

Jezik nadpisa jest čakavski. Gen. sg. ženske *a*-deklinacije na *i* (*papi*) (stbg. *u*) nije ništa osobita ni u današnjoj čakavštini, jer se čuje na više mjesta po kvarnerskim otocima. Nego, u koliko mi se čini, oblik *vse* pokazuje na veću starinu, jer danas čakavci vele *se* ili *svē*.

Na XVI. vijek pokazuje, kako mi se čini, i poraba poluglasa *ı* (*h*), koji se u glagolskim rukopisima XVII. vijeka javlja neobično rijedko, a u XVIII. vijeku gotovo nikada. Imam u svojoj zbirci dva velika glagolska rukopisa crkvenog sadržaja iz druge polovine XVI. vijeka, u kojima je poluglas gotova rijedkost: cijeli odlomci nemaju poluglasa. Protiv toga nalazimo na belskom, dosta malenom nadpisu, šest puta poluglas na kraju riječi, a jedan put usred riječi,

¹ *Castaldo* znači u talij. upravitelja ili nadziratelja tuđjih dobara; *guvernador* prema mletačkom *governador* (governatore u tosk. nariječju).

² *Pol* u čakavštini = *kod*.

što je još važnije: *братъе* (starobug. *братни* i *братъа*, odkud hrvatski brat-ja, braća). — Ovaj razlog¹, mislim, da je najvažniji.

Još nješto. — Na jednom od spomenutih glagolskih rukopisa, što se u mene nalaze, a koji nadjoh u samostanu sv. Mandaljene na otoku Krku, čitam na koricama slijedeću opazku: „*Od roistva kerstova č. f. o. b. (1582) počēše bratija stih mučēnik fabijana i šebestijana činiti prošišion v kapah*“.

Evo dakle i ovdje se — u XVI. vijeku — govori o bratovštini sv. Fabijana i Sebastijana (samo što nema ni traga poluglasu!)

Takih bratovština bijaše negda, kako sam čuo svuda po otocima. Ako li se ne varam, živi tako bratovština (članovi prinose nešto na godinu, mole za duše nekadanjih članova, jednom se u godini zajednički goste itd.) još i sada u Dubašnici na Krku, a upravitelji su njeni fratri sv. Mandaljene.

U belskoj župnoj crkvi ima više neznatnijih glagolskih nadpisa. Župne knjige pisane su sve do prošlog vijeka glagolicom. Matice krštenih počimlju g. 1570, krizmanih 1654, vijenčanih 1749 a mrtvih 1747.

Na koncu, da još navedem nješto iz Beloga².

Ima u Belom kuća, koja je sačuvala malo od prvotne starine. al o njoj živi u mjestu pučka predaja, da je u njoj negda stanovao neki *kralj Beli*. Ako li nijesu toga izkombinovali učeni ljudi, dovedavši u savez ime *kralja Bele* s hrvatskim imenom mjesta *Beli* (gen. Beloga), onda bi tu imali sačuvanu tradiciju o boravku hrv. ug. kralja Bele IV. na otoku Cresu. Kako uče historici, boravio je kralj Bela IV., bježeći pred čoporima mongolskim g. 1242, i na hrvatskim otocima.

U Varaždinu, mjeseca lipnja 1883.

¹ Doista u svjetskim spomenicima, što su pisani glagolicom, više puta dolazi rijedko poluglas već u XIV. stoljeću; ali u crkvenim spomenicima održao se je poluglas duže vremena, a ja ubrajam amo i belski nadpis, te držim da ne može spadati u XVII. vijek.

² Beli, talij. Caisole, lat. Capisulum jest poveće mjestance na otoku Cresu; leži na strmom briegu, odakle se gledaocu divan vidik rastvara, baš nasuprot Glavotoku, samostanu na otoku Krku.

Hercegovачki nadpisi

na Radimnji blizu Stoca.

1.

† СИС АСЖИ РОБ . . . . ТОС СИНЬ ВОСВОДС СТИПАНА НА СВОИ
КЛИНИИ НА КАТ . В . АХ .

СИ БИЛИ (Г?) . ПОСТАВИ А АУС БРАТЬ МОИ ВОСВОДА ПЕТАРЬ

Visok po prilici 1.80 m., dug 1.40.

2.

. . И КА (?) АУЪ ВЛАХОВ (Н) УЪ

. . УМИРАТЬ О Б . РАТКВО . . ИЦЪ

Visok 1.8 m., dug 2.0.

Ova dva nadpisa poslao nam je gosp. Vid Vuletić-Vukasović, a opisuje jih u svom dopisu, koj sledi dalje. Dajemo jih pako po izpravki veleuč. gosp. Dra. L. Geitlera. S. L.

Dvie stare narodne izprave.

1.

»Stephanus Dabissa dei gratia Rasciae, Bosnae Maritimaeque etc. rex. Fidelibus iudicibus, consiliariis, comunitatibus et universitatibus insularum nostrarum Curzulae, Pharae¹ et Brachae salutem et dilectionis augmentum. Cum nos propter rebellionem, infidelitatem et pertinatiam rebellis et infidelis nostri Joannis bani et suorum praeteritorum castellanorum Almisii modernorum castrum ipsum Almisii tamquam nostrum pro nobis recuperare et ad manus nostras recipere, et ipsos rebelles, infideles quoque nostros utpote castellanos praesentes eidem exterminare et delere de memoria hominum deliberavimus et intedimus omnino, fidelitati universitatis vestrae praesentium tenore firmiter et districte sub infidelitatis poena, ad quam eo ipso contra contumaces et rebelles quoslibet subito et irremissionabiliter procedendo, comittimus et mandamus, quatenus statim hiis receptis et lectis, cum quot et quibuscumque navigiis, hominibus, ballistris et armis aliis ad hoc aptis una cum

¹ Imamo izpravu od 9 ožujka 1394, iz koje se vidi, da je Hvar tada priznavao Dabišu za svoga kralja a Ivana Horvata bana za svoga kneza (V. naše Listine V. 352 i naše izdanje statuta hvarskoga: *Mon. htstor.-jurid. Slav. Mer. Pars I. Vol. III. p. 386*).

fidele nostro dilecto nobile viro comite Ivan Radinoevich, quem nunc illuc ad hoc specialiter destinamus, ut dictum castrum et castellanos obsessum et expugnatum cum auxilio dei et iustitiae nostrae, quo quantum et quantumcumque decet, vos etiam comuniter et unanimiter omnes, qui ad hoc transire poteritis, cum toto conatu et potentia vestris, transactis dilatione, dissimulatione et occasione quibuscumque remotis, castrum ipsum et castellanos praefatos usque ad extremum potentiae vestrae viriliter et fideliter invadendo, congregiundo, occupando simul una cum ipso sic faciendo. Denique circa praemissa pro merito possitis de fidelitate, obedientia, diligentia et strenuitate apud nos sic de vobis confidendum comendamus, nam ad id vestrum etiam cedet comodum valde. Datum Suteschae die 5 mensis iunii, anno domini 1394.«

2.

»In christi nomine. Amen. Anno Domini 1394, indictione secunda, die 28 mensis iunii, in pleno et generali consilio civitatis Curzulae in ecclesia s. Marci coadunato ad sonum campanae, ut moris est. In quo fuerunt consiliari 30, eorum nemine discordante captum fuit, quod dominus Zipanus ac ser Brancus Zubacich vadant pro ambasciatoribus domino comiti Radinoevich sub Almissum cum comissione eis danda, et vitria decem boni vini.«

Ove dvie izprave od g. 1394 poslao nam je g. Vid Vuletić-Vukasović po prepisu u knjižnici Kaporovoj u Korčuli. Priobćnjemo jih doslovce, kako su nam poslane, i to veoma rado, pošto bacaju ne malo svietla na ovu godinu, koja je u našoj poviesti veoma znamenita, a još u mnogom tminom zastrta. Kaže se naime, da kralj Dabiša nije ni poslije djakovačkoga mira (g. 1393) prekinuo prijateljskih odnošaja s kolovodjama hrvatskih ustaša a navlastito s Ivanom Horvatom banom, i da je ovoga i njegove prijatelje pustio slobodnih ruku u svojoj zemlji, ili da jim se bar protivio nije (*Rad III. 144, 150, 151*). Veli se, da ono, što kaže kralj Sigmund u listu od 5 srpnja 1394, naime da će doskora povesti veliku vojsku *contra banum Bosnensem*, nije upravljeno proti banu Ivanu Horvatu, nego ravno proti samu Dabiši okrivljenu za sve, što su ustaše u Bosni proti njemu snovali i radili itd. Ove bi pako listine na suproč posviedočile, da je Dabiša radio sporazumno sa Sigmundom već dugo prije nego se ovaj uputio u Poljsku te prije dakako njegove navale u Bosnu (kol. 1394).

S. L.

Rimski novci carski zem. muzeja u Zagrebu,

kjih nema u Cohenu ili se u čem od njegovih razlikuju.

(Nastavak. V. Viestnik 1883. br. 1, str. 18.)

Marcus Aurelius Probus.

(God. 276—282.)

3. **IMP. C. M. AVR. PROBVS P. F. AVG.** — Poprsje Probovo zračno lievo sa carskim plaštom, držeći žezlo s orlom na vrhu.
CLEMENTIA TEMP. — Probus u vojničkoj odori, gologlav, stojeći desno. u lievici drži žezlo s orlom na vrhu, a desnicom prima kruglju iz ruku Jupitera gola stojeća lievo s plaštom nazad razvitim, i držeća žezlo. U podkrajku **KAR**.
 Sr. Cohen V. 250 br. 156. Bronz. Teži 3.40 gr.
4. **IMP. C. M. AVR. PROBVS P. F. AVG.** — Poprsje Probovo zračno desno sa plaštom.
CONCORDIA MILIT. — Probus, stojeći desno, pruža ruku stojećoj slogi. U podkrajku $\frac{T}{XXI} \left(\frac{S}{XX} \right)$.
 Sr. Cohen V. 253 br. 187. Bronz. Teži 3.10 gr. Dva komada.
5. **IMP. C. . . . . VS AVG.** — Poprsje Probovo zračno desno.
CONC — ORDIA — MIL. — Car, stojeći desno, pruža slogi¹ stojećoj vojničku zastavu; sav prizor pako medju dvie vojničke zastave.
 Sr. Cohen V. 254 br. 197. Bronz. Teži 2.95 gr.
6. **IMP. C. PROBVS AVG.** — Poprsje Probovo zračno desno s oklopom.
CONCORD. MILIT. — Car, stojeći desno, pruža ruku stojećoj slogi. U podkrajku **XXI**
 Sr. Cohen V. 256 br. 208. Bronz. Teži 3.91 gr.
7. **IMP. C. M. AVR. PROBVS P. F. AVG.** — Poprsje Probovo zračno desno.
CONCORD. MILIT. — Car, stojeći desno, pruža ruku stojećoj slogi. U podkrajku **XXI**.
 Sr. Cohen V. 256 br. 213. Billon. Teži 5.76 gr. Dva komada.
8. **VIRTVS P — ROBI AVG.** — Poprsje Probovo kacigasto zračno lievo, držeće koplje i štit.

CONCORD MILITV (*sic*). -- Car, stojeći desno, pruža ruku stojećoj slogi. U pogkrajku **XXX**.

Sr. Cohen V. 257 br. 216. Bronz. Teži 3.31 gr.

9. **IMP.C.M.PROBVS INVICT.AVG.** -- Poprsje Probovo zračno desno sa plaštom.

CONCORD.MILIT. -- Car, stojeći desno, pruža ruku stojećoj mu na suprot slogi. U podkrajku ^B**XXI**.

Sr. Cohen V. 257 br. 218. Bronz.

10. **IMP.C.M.AVR.PROBVS P.F.AVG.** -- Poprsje Probovo zračno lievo.

CONS — ERVA.AVG. -- Sunce zračno na pola golo, stojeće lievo, desnicom podignutom i krugljom u lievici. U podkrajku **TXXZ**.

Sr. Cohen V. 257 br. 220. Bronz. Teži 3.35 gr.

11. **IMP.C.PROBVS P.F.AVG.** -- Poprsje Probovo zračno lievo. Zadak kao br. 10. Cohen l. c.

12. **IMP.C.PROBVS P.F.AVG.** -- Poprsje Probovo zračno desno. Zadak kao br. 10. U podkrajku **XIAT**. Cohen l. c.

13. **IMP.C.M.AVR.PROBVS AVG.** -- Poprsje Probovo zračno desno sa plaštom.

FELICITAS SAECVLI. -- Felicitas, stojeć lievo kod gorućeg žrtvenika, drži žrtvenicu i merkurov štap. Do nje desno u polju **A**. U podkrajku **XXI**.

Sr. Cohen V. 261 br. 252, Bronz. Teži 3.49 gr. Dva komada, od kojih jedan darom g. V. Milića onda sudca u Budvi.

14. **IMP.C.PROBVS P.F.AVG.** -- Poprsje Probovo zračno lievo sa carskim plaštom, držeć žezlo s orlom na vrhu.

FIDE — S — MILIT. -- Vjernost, stojeć lievo, drži sa svake strane po jednu vojničku zastavu. U podkrajku **XXI**.

Sr. Cohen V. 262 br. 263. Bronz. Teži 3.36 gr.

15. **IMP.C.M.AVR.PROBVS P.F.AVG.** -- Poprsje Probovo sa zračnom kacigom lievo, držeć koplje na ramenih.

ORIGINI AVG. -- Medvjedica desno, daje mlieko Romulu i Remu. U podkrajku **XXIT**.

Sr. Cohen V. 271 br. 336. Bronz. Iz sisačke sbirke Dieričeve.

16. **IMP.C.PROBVS P.F.AVG.** -- Poprsje Probovo zračno lievo s oklopom.

PAX A — VG — VSTI. — Mir, stojeći lievo. drži maslinovu kiticu u desnici a žezlo nakoso u ljevici. U polju desno čini se **O**. U podkrajku **XXI**.

Sr. Cohen V. 273 br. 357. Bronz. Teži 3.31 gr.

17. **IMP.C.PROBVS P.F.AVG.** — Poprsje Probovo zračno desno s oklopom, držeć koplje.

PROVIDENT.AVG. — Providnost, stojeć lievo, drži u desnici kruglju a u lievici žezlo nakoso. U podkrajku **XXIII**.

Sr. Cohen V. 279 br. 400. Bronz. Teži 2.85 gr.

18. **IMP.C.PROBVS P.F.AVG.** — Poprsje Probovo zračno desno sa plaštom.

RESTITVT.O — RBIS. — Ženskinja, stojeć desno, prikazuje caru gologlavu, stojećemu u vojničkoj odori lievo i držećemu kruglju i žezlo, vienac. U podkrajku **XXIII***.

Sr. Cohen V. 280 br. 412 Bronz. Teži 3.47 gr. Devet komada.

19. **IMP.C.M.AVR.PROBVS P.AVG.** — Poprsje Probovo zračno desno s oklopom.

RESTITVT OR — BIS. — Ženskinja, stojeć desno, prikazuje caru, stojećemu u vojničkoj odori lievo i držećemu u desnici kruglju a u lievici žezlo, vienac. U podkrajku **XXIP**.

Sr. Cohen V. 280 br. 415. Bronz. Teži 2.70 gr.

20. **IMP.C.M.AVR.PROBVS AVG.** — Poprsje Probovo zračno desno sa plaštom.

ROMAE AET — ERN. — Car stojeći desno u togi; Rim kacigast sedeći lievo, držeći u desnici pobjedu a u lievici žezlo; doli do pobjede štit. U podkrajku **ΔXXΓ**.

Sr. Cohen V. 238 br. 428. Bronz. Teži 3.22 gr.

- 21 **PROBVS AVG.** — Poprsje Probovo kacigasto s oklopom lievo, držeć koplje i štit.

SOLI INVIC — TO. — Sunce zračno, na polu golo, u četveropregu juri lievo, držeć kruglju i bič; u podkrajku **XXIP**.

Sr. Cohen V. 292 br. 507. Bronz. Teži 3.61 gr. Dar Gavra Babića iz Vinkovaca.

22. **IMP.C.M.AVR.PROBVS P.F.AVG.** — Poprsje Probovo zračno lievo sa carskim plaštom, držeć žezlo s orlom na vrhu.

SOLI INVICTO. — Sunce zračno na polu golo u četveropregu juri lievo, držeć kruglju i bič. U podkrajku **XXIT**

Sr. Cohen V. 293 br. 514. Bronz. Dva komada, od kojih je jedan iz sbirke Dra. Gaja.

23. **IMP. C. M. AVR. PROBVS AVG.** — Poprsje Probovo zračno desno sa plaštom.
S — OLI INVICTO. — Sunce zračno, polugolo, s desnicom pruženom a u lievici mu bič; dva konja jure desno a dva lievo s lica. U podkrajku **KHΔ**.
 Sr. Cohen V. 294 br. 524. Bronz. Teži 3.98 gr.
24. **IMP. C. M. AVR. PROBVS P. AVG.** — Poprsje Probovo zračno lievo, sa carskim plaštom, drži žezlo s orlom na vrhu.
S — OLI INVICT — O. — Sunce zračno, polugolo, punoliko, drži desnicu pruženu a u lievici bič; dva konja jure lievo a dva desno s lica.
 Sr. Cohen V. 294 br. 524. Bronz. Teži 3.65 gr.
25. **IMP. PROB — VS P. F. AVG.** — Poprsje Probovo zračno desno s oklopom.
VICTOR — IA GERM. — Trofej medju dva sužnja sjedeća na tlu s rukama svezanima nazad. U podkrajku **R > < A**.
 Sr. Cohen V. 300 br. 577. Bronz. Teži 2.94 gr. Tri komada.
26. **IMP. C. M. AVR. PROBVS P. F. AVG.** — Poprsje Probovo zračno lievo, sa carskim plaštom, drži žezlo sa orlom na vrhu.
VIRTV — S AVG. — Mars kacigast, stojeći lievo, desnicom naslonjen na štit, a u lievici mu koplje. U podkrajku **AB**.
 Sr. Cohen V. 305 br. 625. Bronz. Teži 3.86 gr.
27. **IMP. PRO — BVS AVG.** — Poprsje Probovo zračno lievo sa oklopom.
VIRTVS PROBI AVG. — Mars kacigast gol korača desno i nosi preko ramena koplje i trofej. Do njega desno u polju **O**, a u podkrajku **XXI**.
 Sr. Cohen V. 307 br. 637. Bronz. Teži 3.80 gr.
28. **IMP. C. M. AVR. PROBVS P. F. AVG.** — Poprsje Probovo zračno desno sa plaštom.
VIRTVS PROBI AVG. — Car uzastopee jaši desno, kopljem probadajuć neprijatelja, čiji štit leži pod konjem. U podkrajku **KAN**.
 Sr. Cohen V. 311 br. 667. Bronz. Teži 3.10 gr.
29. **IMP. C. M. AVR. PROBVS P. F. AVG.** — Poprsje Probovo zračno lievo, s carskim plaštom, drži žezlo s orlom na vrhu.
VIRTVS PROBI AVG. — Trofej medju dva sužnja sjedeća na tlu s rukama nazad svezanima. U podkrajku **XXIV**.
 Sr. Cohen V. 312 br. 679. Bronz. Teži 3.58 gr.

Marcus Aurelius Carus.

(*God. 282—283.*)

1. **IMP. C. M. AVR. KARVS P. F. AVG.** — Poprsje carevo zračno desno s oklopom.

SPES PVBLICA. — Boginja nade korača lievo, držeć ružu i razkriljujuć haljinu. U podkrajku **SXXI**.

Sr. Cohen V. 326 br. 76. Bronz.

Marcus Aurelius Numerianus.

(*God. 283—284.*)

1. **M. AVR. NVMERIANVS C.** — Poprsje carevo zračno desno sa plaštom i oklopom.

PRINCIPI IVVENTVT. — Numerian, stojeći lievo u vojničkoj odori, drži prutić i žezlo popriečno. U podkrajku **KAΔ**.

Sr. Cohen V. 340 br. 61. Bronz.

Marcus Aurelius Carinus.

(*God. 284—285.*)

1. **IMP. C. M. AVR. CARINVS NOB. C.** — Poprsje carevo zračno desno s oklopom.

PRINCIPI IVVENT. — Karin, stojeći lievo u vojničkoj odori, drži prutić i koplje popriečno. U podkrajku **XXI**.

Sr. Cohen V. 358 br. 98. Bronz.

Opazka. U zem. nar. ark. muzeju nalazi se bakreni medaljon, koj je veoma slabo sačuvan. Pošto nam nije pošlo za rukom naći mu slična u Cohenu, opisat ćemo ga po mogućnosti što točnije.

IMP CARO . . . . . NVMERIANO. — Po sriedi tri poprsja lovorvjenčana, srednje punoliko, a ostala dva k ovomu okrenuta. Izpod poprsja **CAESS**.

Victoria? **AVGG.** — Pobjeda juri lievo pred tri konjanika, jedan za drugim poredana, vojnički odjevena, desnicom u vis a kopljem u lievici. Za ovimi još jedna osoba. Izada konjanici sa vojničkim zastavami.

Bronz. Teži 29.72 gr.

Nigrinianus.

(Nepoznat. Njeki ga smatrao za sina Aleksandra nasilnika u Afriki, a drugi za sina Karina.)

1. **DIVO NIGRINIANO.** — Poprsje Nigrinianovo desno s oklopom.

CONSECRATIO. — Orao razkriljen, punolik, obraća se lievo.

U podkrajku **KA.**

Sr. Cohen V. 368 br. 2. Bronz.

(Nastavak sledi.)

S. L.

D o p i s i.

1. Velečastni gospodine! -- Više puta sam najavio, da na Muću imade ruševina starih sgradja, na kojima bi se dalo iskopati velevažnih starina. Jedno od najbogatijih jest mjesto nazvano *Grudine* na Dobreću. Tu se nalaze tragovi svakakvih zidova, tu grobnica, tu komadi uradjenih stiena, razbijenih nadpisnih ploča; odtud izvezlo se velikih komada razbijenih stupova i od mramora i od biele stiene, a prostrano zemljište sve je posuto komadim opeka i bielog mramora, dapače i porfida. Nazad tri godine našlo se za deset metara olovnih cievi za vodovod za u kupalište. Šteta što vlastnik onog komada njive nije htjevao dati kopat u dublje, jer bi stavno došli do poda na mozajk.

Na 4 o. m. u sredini tog zemljišta kopali su za vaditi opeka za peć. Na metar dubljine ugledali bielu ploču, te ju izkopali i vadili na njivu. Vlastnik njive nije dopustio daljnje iskapanje. Na 5 popodne otišao ja, da vidim tu ploču. Ploča je nadgrobna od biele japnenaste stiene, dobro i ugladjeno udjelana, razdijeljena u dva okvira. Gornji okvir mal da ne vas odbiven i razbijen, te komadi razbacani kojekud. Na njemu je bio nadpis, od koga samo pri dnu ostala zdrava dva krajna slova F.C. Po komadima dosad skupljenim nemore se ništa dobiti za nadpis. Donji okvir, visok 82 cm., a širok 84 cm., s desue strane je razbijen, ali se dade na cijelo sastaviti. Na njemu su mjernička obilježja.

U kopanju niže ove ploče bili su otkrili i drugu ploču ogromnu. Kad su mene tu ugledali, eto momčadi i ljudih odasvuda, a eto i samog vlasnika te njive. Opazio sam odmah, da je ploča uradjena ali licem doli okrenuta. Naredio, da se dobro okopa, a po mogućnosti izvrne i izvadi. Iz pod nje kao temeljni zid, a ona kao na istom temelju uzidana, što se očito vidilo po zamazu japna i pržine. Kad smo je izvrgnuli bilo je šta i vidjeti. Nadgrobna ploča visoka 2.42 metra, široka 0.91, a debela 0.32, razdijeljena u dva okvira; gornji visok 1.27 metar, a donji 76 cm. Na gornjem dva kipa, muško i žensko, duboko im glave udjelane, ne goli nego odjeveni. Na ženskoj, koja se nalazi s desne strane, vidu se nabori na odjeći, a na muškoj vojnička častnička odjeća. Ženska otraga kao zagrlila muški kip lievom svojom rukom, čije se prsti vide na lievom ramenu muškića. Svoju desnu ruku diže uzgor uz svoje prsi, a uz njezinu diže tako i svoju

desnu mužkić. Niz lievi mu bok visi nekakvo kratko oružje, što on svojom lievom rukom i drži. Izmed oba kipa udjelan je kao mač. Na donjem okviru nalazi se sljedeći nadpis liepim i pravilnim slovima napisan:

SER · ENNIVS · SER ·
 CLAVDIA · FVSCVS
 DOMO · CEMENELI¹
 MILES · COH · VIII VOL^o²
 STIP · XVIII · ANN · XXXIIX
 FVLVIA · VITALIS · V · F · SIBI
 ET CONIVGI · B · M · F ·
 H · M · H^o N^o S^o

Sva je prilika, da bi se tu nalazilo mnoštvo starina i iz dobe rimske i iz dobe kršćanske. Ali izkapanje treba da se tu čini pravilno, neka bi se došlo u poznanje, kakve su tu sgrade bile. Tko, u koje doba i zašto je tu nadgrobnu ploču dao kao ozidjati izvrnutim licem na temeljnom zidu, mučno je nagadjati. To bi moglo biti jednako i posli nego su ovuda Vandali prošli i za vrijeme turskog gospodovanja.

Držim da ovaj nadpis nije još pročitán, i da se ne nalazi ni u Mommsonovu zborniku³.

Danaska otišao opet onamo da bolje prigledam i ploču i nadpis, te sam obašao sve gomile nabacanih ruševina, te i nehoteć zavapio: gdje su novci da se otkrije što još pusto tu leži pokrito i sakriveno! Na bliznoj njivi mladić orao, te mi kaže: eto tu jutros mi zapinjalo ralo, pokopav malo masklinom, i našao zid pravcem k sjeveru; a znadem, da će mi jednako zapeti i onamo, pa ću i tu malo masklinom neka vidim, je li i tamo zid. — Ovo sve Vami na znanje i ravnanje.

Dubokim počitanjem

Muč Gornji, 10 svibnja 1883

M. J. Granić, župnik.

2. Velečastni gospodine i prijatelju — Eto ti šaljem snimak nadpisa našasta prošle jeseni na Čitluku (*Aequum*) uz nutarnje mire sa sjeverne strane, na jednomu kamjenitu pragu, koj je sada u ovdašnjoj gimnazialnoj sbirci. Ne dade se bolje snimit, a snimak ti šaljem samo s toga, da upoznaš oblik slova. Na ploči se sasvim dobro čita; ali šteta da prvom i drugomu redku fali više, a trećemu rek bi samo jedno slovo. Što ima čita se ovo:

CN · SECCIO · AVCTO · C n. seccio
 FELICI · CN · SECCIO · CRESCENTIO · cn · s ·
 DIADV MENO · CN · SECCIO · MYSTI · S E C C I

Dug 1,30 m., vis. 0,40.

¹ Cemenelium, piše *Forcellini*, dirutum oppidum prope Nicæam, ad Varum fluvium, nunc Cimios, quod male apud *P^{lin.}* 3, 5, 7 Cemelion dicitur. Inscr. apud *Fabrett.* 620, 168 P. Enistalios P. P. Cl. Paternus Cemenelensis. F. — *Op. Ured.*

² Od god. 69 po Is. nemamo dokaza, da je kašnje ma koja legija stanovala u Dalmaciji. Otišavši lezije, zauzeše obranu ove države pomoćne čete, a prve su bile *cohors III Alpinorum, VIII Voluntariorum* i *I Belyarum*. Četa *VIII Voluntariorum*, o kojoj je govor u ovom nadpisu, spominje se u pečatnici Domicijanovoj od god. 92 po Is. kao u Dalmaciji nastanjena. *Mommsen* navadja deset nadpisa našastih u Dalmaciji od ove čete, od kojih jedan (C. I. L. III, n. 2744) dapače u Muću (*Andetrium*), te veli (*ibid.* p. 282): „cum diploma supra relatum (t. j. Domicijanov) ostendat iam a. 92 fuisse eam cohortem in Dalmatia, titulus n. 2706 anni sit p. C. 245, alii denique incertae sed omnino labentis ætatis, apparatus per duo saecula minimum in Dalmatia eam mansisse“. —

³ Tu ga nema. — *Op. Ured.*

Op. Ured.

Na jednoj ravnoj, sa jedne strane zakučitoj cigli našastoj kraj Sućurca u Kaštelih, a sada u ovdješnjoj sbirci, ima nekoliko slova, možda sigla tvornice, koja ti u njihovoj naravnoj veličini, ako i ne u najljepšem obliku ovdje prilažem:

VRK ANDVVSIN

Najiskrenije pozdravljajući te, ostajem — tvoj odani
Sinj 28 svibnja 1883.

O. Šimun Milinović.

3. U Korčuli, dne 10 maja 1883. — Veleučeni gospodine uredniče! Sad me je red, da Vam opišem možda najzlamenitije starinsko groblje (slovinско) u svoj Hercegovini (*V. Viestnik 1883, str. 61*).

Radimnja je daleko od Stôca malo više od pô sata hoda (put zapada), te je ukraj same ceste.

Ovdje je svakieh spomenika, te ću jih potehano naznačiti, a počet ću iz dno groblja:

1. Ogromni križ izmedju dva stećka.¹ Na križu je ukresan u plohorezbi podbočen čovjek, obučen u dolami. — 2. Stećak, oko njega ukresano u plohorezbi kao pet liepieh stupova skopčanieh plosnatiem lûkom. Naokolo je različito stećak urešen valovitiem crtama. — 3. Stećak širok kao ploča, a naokolo nakičen valovitiem crtama. — 4. Stećak, širi u vrhu, postavljen na ploču, s prostiem uresima na grane. — 5. Stećak, oko njega kao pet stupová u plohorezbi. (Ovaj je stećak njeko prevalio.) — 6. Stećak bez uresâ. — 7. Ploča zarubljena. — 8. Stećak zarubljen bez uresâ. — 9. Stećak na podstavku. Sa strane je na njemu čovjek u kalpaku (što sliči mitriji), a drži ruku na prsima. Prama čovjeku je, s desne strane, diete. Naokolo su različiti uresi. — 10. Mali stećak na podstavku. Oko njega sa skopčani stupovi u plohorezbi. Sa strane je ukresan momak, u dolami, lievom se rukom podbočio, a desnu drži uzgori. — 11. Ogromni stećak na podstavku, u vrhu širok. Povrh glave na njemu je ukresan čovjek (stoji na podstavku u plohorezbi) podbočen lievom rukom, desnu drži uzgori, te kaže kolut (discus). S desne mu je strane štit, iza štita mač, a preko polja mu je s desne na lievu popriečno pâs uvijen kao pruga. Poviše desne je lûk. Naokolo su na stećku skopčani stupovi u plohorezbi. (Vidji nadpis.) — 12. Ploča. — 13. Ploča zarubljena. — 14. Ploča. — 15. Križ zarubljen, a kod njega na podstavku stećak isto zarubljen. — 16. Ploča. — 17. Ploča. — 18. Stećak zarubljen. — 19. Isto. — 20. Ploča naslonjena. — 21. Stećak (njeko ga je obalio) zarubljen. — 22. Stećak zarubljen, a u vrhu vodoravan. — 23. Stećak (sada prevaljen). Na njemu je čovjek podbočen, a desnom rukom kaže kolut. S protivne je strane stablo s granama. — 24. Stećak vodoravan u vrhu. Naokolo su mu za ures skopčani (udubljeni) stupovi. — 25. Stećak (sada prevaljen) urešen s granama. — 26. Stećak u vrhu vodoravan. S dvije strane su mu za ures grane i po stablo. — 27. Ploča. — 28. Stećak obrubljen omanjiem uresima. — 29. Isto. — 30. Ploča naslonjena. — 31—34. Isto. — 35. Stećak pir-litan granama. — 36. Stećak na podstavku. Na ovomu je stećku nadpis u dva redka. — 37. Stećak na podstavku. Na njemu je štit (s gornje

¹ Nenačudjam veličinu ovieh spomenika, jer su u tomu slični ostaliem, što sam jih opisao prije u *Viestniku*.

strane), a za štitom mač. Sprieda je stećak urešen, te su dva konja put desne, pa štit, za njim mač, a u polju dvije ruže. — 38. Stećak na podstavku, prosto urešen. Na njemu je sprieda ogroman štit. — 39. Stećak u vrhu vodoravan. Oko njega su stupovi u ploherezbi. — 40. Stećak obrubljen. Na njemu je s gornje strane štit. — 41. Ploča. — 42—44. Isto. — 45. Stećak u vrhu vodoravan. — 46—47. Isto. — 48. Ploča. — 49. Stećak na podstavku. — 50. Ploča. — 51. Stećak. — 52. Isto. — 53. Ploča. — 54. Stećak (zarubljen) na podstavku. — 55. Ploča naslonjena. — 56. Isto. — 57. Ploča. — 58. Stećak na podstavku. Straga mu je križ razgranani i štit, a sprieda samo štit. (Ovaj je stećak okrnut). — 59. Stećak. — 60. Isto. — 61. Ploča, a na njoj štit. — 62. Ploča naslonjena na podstavak kao stećak. — 63. Ploča. — 64—65. Isto. — 66. Stećak ravan u vrhu. — 67. Ploča. — 68. Stećak. — 69. Ploča. — 70—75. Isto. — 76. Ogroman stećak, u vrhu ravan. Na njemu je u ploherezbi konj s konjanikom put lijeve. Prama njemu su četiri osobe poridane u kolu, a za njim dvije s mačevima. S druge je strane stećka ukresan mač, a okolo omanji uresi. — 77. Stećak obrubljen i narešen naokolo. — 78. Ploča naslonjena. — 79. Stećak na podstavku. — 80. Isto. — 81. Ploča. — 82. Stećak na podstavku. — 83—84. Isto. — 85. Ploča. — 86. Stećak (sada obaljen). — 87. Stećak u vrhu vodoravan. Sprieda su na njemu trojica na konjima put lijeve, a jedno put desne. Straga igra kolo pet osoba, a niže njih druge četiri. Sprieda je uniže pseto za konjem put desne, pa dva pseteta za jelenom i veprom. Opet je straga kolo od petero čeljadi, dvoje žensko, a troje muško. U dnu su tri životinje (kao konji) put lijeve.¹ — 88. Ploča. — 89. Ploča. Na njoj četiri životinje (kao divokoze) put desne, a prama njima čovjek. — 90. Ploča. Na njoj je ukresan križ, a kod njega pō mjeseca niz dole. — 91. Ploča. — 92. Ploča. Na njoj je ukresano sprieda dvoje muško put lijeve, a dvoje žensko put desne. Muški su odjeljeni od ženskih prugom (razdjelkom) — 93. Ploča. — 94—97. Isto. — 98. Stećak. — 99. Ploča. — 100. Stećak (iztrošen). Na njemu su dva štitka, al' se jedva poznaju. — 101. Stećak na podstavku, zarubljen i vodoravan u vrhu. Na njemu je štit, iza štita mač, s lijeve ruka, a izpod nje² ☩; za štitom je opet omanji mač. Sprieda su i straga spomenika uresi. Još je sprieda pet osoba u kolu, a za njima dvije životinje (kao osli). — 102. Stećak, koj svršuje u trostrani bridnjak. Okolo je obrubljen, a sprieda je na njemu ukresan štit. Na četiri kraja štita je po ruža, a sred njega čovjek (jedva se pozna). Iza štita je golem mač. (Vidji nadpis.) — 103. Ploča podjeljena okomito stisnutiem užetom. Na njoj je, na četiri kraja, po ruža. — 104. Ploča. Na njoj je kao ulomljena kupa. — 105. Ploča. — 106. Omanji stećak. — 107. Ploča. Na njoj je ukresan golem mač. — 108. Ploča. — 109—113. Isto. — 114. Ploča naslonjena na način *dolmena*. — 115. Ploča zarubljena i raz-

¹ Ovaj je spomenik veoma zamršen, al' valja pomisliti, da su sve ove ploherezbe razdijeljene jedna od druge crtom, te je svaki pojedini čin u posebnomu, da tako rečem, okviru. Neka su slike prvobitne, al' su svakako zlamenite, jer su na njima nošnje naše (slovenske, kao i na ostalim spomenicima) kao n. pr. dolame, anterije i t. d. Jeda Bog da, da koji rodoljub nariše ovaj divni spomenik, te ga objelodani kroz *Vjestnik* i onda bi ga se najbolje shvatilo po slici.

² Spomenuti bi znak mogao biti *lak*, a 1 Rimljani su ga češće kresali na stećke.

djeljena okomito. — 116. Ploča naslonjena. — 117. Isto. — 118. Ploča. — 119—122. Isto. — 123. Stećak u vrhu vodoravan. Sprieda je osmero u kolu, t. j. šest muških i dvije ženske. — 124. Ploča. — 125. Ploča. Na njoj je (put desne) pò mjeseca otvorom uzgori, a niže mjeseca zviezda. — 126. Stećak. — 127. Isto. — 128. Ploča naslonjena. — 129. Ploča. — 130. Ploča. Na njoj su sprieda dva štita, a iza njih mačevi. — 131. Ploča.

Groblje s gornje strane ceste. — 132. Stećak (prebijen u zadnje doba). Na njemu je ukresan čovjek na konju put desne, a prama njemu četiri osobe. — 133. Ploča pokvarena. — 134. Ploča. — 135. Ploča naslonjena. — 136. Ploča urešena. — 137. Stećak u vrhu širi. Urešen je naokolo skopčanijem stupićima u plohorezbi. — 138. Ploča. — 139. Ploča. Na njoj je obični štít. — 140. Ploča. Na njoj je znak: ☒. Još je na ploči i drugih potezâ, al' (držim) su prosti uredi. — 141. Ploča. — 142. Ploča, a uza nju ogroman križ.

Opazio sam, da se sada svak prti u ove drevne grobove, što su jih i osmanlije poštedili za toliko vjekova; s toga bi bilo dobro, da se oko njih napravi liepa ograda, i da ih se očisti. Ova nekropola valja suba zlata za izpitivanje naše kulturne povjesti.¹

Sada je ovo prost popis, a nadam se, da ću se još navratiti na ovo groblje, da uzporedjivanjem udarim gdjekoji zaključak, a to po tradiciji i narodniem pjesmama, al' prije valja, da *nabavim nekoliko slika.*

Vaš štovatelj

Vid Vuletić-Vukasović.

4. Muć Gornji 18 lipnja 1833. — Velečastni gospodine prijatelju! . . . Lani sam Vam pisao, da sam odlučio za malo novaca odstupiti svu moju sbirku na korist muzeja, a Vi ste na moj predlog i pristali²; nego ja to nisam još poslao, a poslat ću ove godine.

Ovih dana našli smo u ovom grobištu³ a u jednom grobu srebrni savijeni prsten. Bieli kamen (neznam je li diamant) dosta velik razbijen je u 4 komada, i odbio se sa svojom krunom od prstena.

Pò milje daleko od ove crkve a kod drugih grudina našast je liep bronceni kipić, jedna srebrna narukvica s nakitom jajastim dugim 3¹/₂ c. a promjerom u sriedi 2 c. Na tomu nakitu bilo je 12 kamenčića, ali je dojedan odpao. Suvviše i ovu babku, koju uklapam⁴. Ja sam to sve kupio. Kipić mora biti velike vriednosti. Dao sam ga narisati, i poslat ću Vam isti naris i ovom istom knjigom, ako mi na vrieme prisprije⁵.

Vidite, da nas sreća poslužuje, a ja želim, da budemo još srećniji u izkapanju. Da sam bogat, ja bi pretražio dva bogata rudišta za starine.

Da ste mi zdravi i veseli!

Vaš srčeni M. J. Granić.

¹ Ovo pišćevo veoma umjestno opaženje preporučamo što toplije vis. zem. vladi u Sarajevu, a ministru bosan. Kallaya, i po znanosti na glasu, naposeb

² Dakako rado ćemo primiti tu Vašu ponudu i zahvalno.

³ Gdje se onomlani našao znameniti Branimirov spomenik, najstariji hrvatski.

⁴ To je cara Kludija I obični novac kovan god. 41 po Isuk. (*V. Cohen I 164 n. 73*).

⁵ Kipić Merkura sa krilašci uz poznati mu šešir, te tobolčićem u desnici a štapićem u lievici. Spređa je zastit kornjačiniem štítom.

Razne viesti.

Kraljevska milost. — Hrvatsko arkeologičko društvo primilo je od vis. kr. zem. vlade sliedeći dopis:

Kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada. Odjel za bogoštovje i nastavu.
Broj 7142.

Glasom dopisa c. kr. vrhovnoga komorništva u Beču od 28 lipnja t. g. br. 753 blagoizvoljelo je Nj. ces. i kr. apoštolsko **Veličanstvo** previšnjim riešenjem od 21 lipnja t. g. premilostivo dozvoliti, da se književne radnje hrv. arkeologičkoga društva u Zagrebu, sadržane u njegovom časopisu „*Viestniku*“ od god. 1879 do 1882, primu u c. kr. obiteljsku-fideikomisnu knjižnicu.

O previšnjem ovom odlikovanju obavješćuje se predsjedništvo u riešenju podneska od 28 svibnja t. g. ugodnoga znanja radi.

U Zagrebu 10 srpnja 1883.

Pejačević

Slavnomu predsjedništvu hrv. arkeologičkoga društva u Zagrebu.

Vis. kr. zem. vlada složno s vis. saborom i za tekuću godinu podielila je arkeol. odjelu nar. zem. muzeja izvanrednu pripomoć od 600 for. u ime izkapanja starina. Tom će se svotom poglav to nastaviti izkapanje na tlu rimskoga grada Andautonije u Šćitarjevu, po svoj prilici prakolievke ovoga našega glavnoga grada Zagreba, započeto lanjske godine. O lanjskom izkapanju ondje već smo izviestili u ovogodišnjem *Viestniku* br. 1, str. 1—13. Ako nebude zaprieka započeti će se i izkapanje grobova naših hrvatskih kraljeva na solinskom Sustjepanu kod Kaštel-Sučurca blizu Spljeta (*V. ovogodišnji Viestnik str. 13—17 i 70—76.*

Izkapanje predhistoričkih starina u Prozoru. — Kako je našim štiocem dobro poznato, ravnatelj nar. zem. muzeja uslied obaviesti muzeal. povierenika M. Markovića iz Prozora (*Viestnik III, br. 1, str. 11*) našao je u istom Prozoru ogromnu rudu predhistoričkih starina, koje po njegovu sudu spadati imaju na ilirsko doba (*Viestnik IV, br. 1, str. 12*). Pošto se to neprocijenjeno blago daljnim kopanjem g. Markovića sve više množalo, trebalo je na licu mjesta one studije i opažanja izvesti, koje su od neizbjezive potrebe, da se temeljito o stvari razložiti uzmogne. Isti ravnatelj toga radi odputi se prošlih dana preko Ogulina u Prozor, da se o svem

tom uputi, a povede sobom g. J. Bonifačića svoga pisara, da mu potrebne nacрте na mjestu napravi. Ovo nam je samo za sada kazati, da je uspjeh budi iz znanstvenog budi iz materijalnog gledišta bio i preko nade povoljan. Došle su u muzej ovom prigodom i dvie podpune čovječje okostnice, jedna iz predhist. iz Prozora, a druga iz rimsk. doba iz Bačke. Izvješće potanko donieti će Viestnik, čim se stvari donesene u muzej prouče i prirede.

Iznašašće starogrčkoga nadpisa na Korčuli. — Kako nas oba-vješćuje vriedni naš povjerenik gosp. Vid Vuletić-Vukasović tu nedavno nadjena je u mjestu Potirni nedaleko Blata na otoku Korčuli ploča sa staro-grčkim nadpisom, a to je prvi od te vrsti spomenik iz onog otoka. Poznato je, da jih se već više našlo na otoku Visu i Hvaru, te iz ovog zadnjeg ima jih nekoliko osobito važnih i u našem nar. muzeju. Ta ploča vis. je 0.46 m., šir. 0.22, dub. 0.10, a teži 23.2075 klg. Kopajući neki težak, našao ju, veli se, u grobu, te još svietiljku i nješto drugo, uz grob pako još četiri liepo izradjene poklopnice, ali osim ploče sve ostalo bjaše iz neznanstva uništeno. U Potirni otkrilo se je i od prije ne malo starina, kao što sviedoči ondješnji gradjanin Niko Ostojić u svojoj knjžici: *Compendio storico dell' isola di Curzola*. Isti gosp. Vuletić poslao nam je i naris i otisak na papiru te i fotografiju toga nadpisa; ali pošto su slova veoma izgłodana, nije do sada još moguće bilo sasma ga razriešiti te na svietlo dati. Sada se tim bavi naš domaći strukovnjak, a kad posao bude gotov, ugledat će bieli sviet. Ploča je medjutim pala u dobre ruke, naime gosp. Ivana Kunjašića, te je tvrda nada, da će našoj nauci na korist biti sačuvana.

Stari novci našasti u Dravi kod Osieka. — Prošle godine studenoga, kada se je kopao temelj za stupove novoga željezničkog mosta preko Drave u Osieku, dogodilo se to, da su se pilovi, donekle sagrađjeni, iznenada srušili, jer pod njihovim temeljem bila velika šupljina, naime zavaljen brod; a to prouzrokova ne malenu štetu. Kad se opet dno čistilo za nov temelj, našao se taj brod, a u njem dva lončića puna zlatnih, srebrnih i bakrenih novaca. Ovo bude odmah medj inžiniri i radnici porazdjeljeno i kudkamo razneseno. Svi Magjari, znali su sve pritajiti; te ni ondješnje njemačko glasilo ili neznalo što o tom, što je nevierojatno, ili i ono sve zatajilo. Gosp. Franjo Ljud. Wolfschütz, dobivši nekako ipak dva komada od tih novaca, darovao jih blagodarno našem nar. muzeju (oba *Antoninus*). Neznamo, jeda li se bud kako osiečki muzej iz tog funda okoristio. Svakojako ondješnje poglavarstvo, komu stvar nije izbjeći mogla, imao je raditi po zakonih za takove slučajeve našom vladom izdanih.

Još jedno otkriće rimskih novaca i drugih predmeta kod Broda. — Na otočiću *Adi*, koj leži sred Save na blizu Broda, prošle ve-ljače prigodom kopanja temelja za pilove željeznčkoga mosta na dubljini od 9½ m. naišli su radnici na čupić pun rimskih novaca. Kako se kaže moglo jih biti u sve do 400 komada. Mjesto da se sve ukupno sačuva bar dok se točno prouči, novci su bili odmah većinom razdani. Najviše jih dobila uprava, koja ondje vodi poslove o gradnji istoga mosta, t. j. 158. Ova jih namjenila bjaše vojnomu ministarstvu u Beču; ali c. kr. zapovjed-

ništvo 13 vojnoga sbora u Zagrebu, komu stoji na čelu slavni junak *Ramberg* vrli njegovatelj starina, preko vis. kr. zem. vlade odpremilo jih arkeolog. odjelu nar. zem. muzeja, gdje jim pravo mjesto. Muzej je već dobio bio od toga otkrića deset komada od g. Stjepana *Purgarića* redarstvenog povjerenika u Brodu, a četiri od g. Franja *Folnegovića* nar. zastupnika i muzeal. zakrlnika na povratku iz Broda. Svi ovi novci su bakreni i prilično sačuvani. Većim brojem spadaju na Konstancija Galla (g. 351—354) a manjim na Juliana II (g. 355—363). Ovo nam kaže, da su po svojoj prilici zakopani bili početkom vladanja Julianova. — Tu se našlo još jedno bakreno koplje 0.38¹/₂ m. dugo, željezni podnožnik koplja, nož isto željezni s jedne strane zaoštren a s druge pilast, dug 0.38 m., i rog od jelena. Ove je pako predmete istomu muzeju poklonio gradonačelnik u Brodu g. Vaso *Brutelj*, a k tomu priložio g. Stjepan *Domjunić* još jedno kopje veće i jedno manje. Svim darovateljem iskrena hvala.

Nova vojnička povelja rimska, koja se nas tiče, našasta je tu nedavno, kako se veli, u *Carnutum*, i nabavljena za peštanski muzej. Prvi ju izdao naš vrli prijatelj g. Dr. Josip Hampel, ravnatelj arkeolog. odjela nar. zem. muzeja u Pešti u *Ungarische Revue* 1883 str. 216, a sada ju iznova izdaje i obilno tumači slavno poznati tajnik arkeolog. zavoda u Rimu g. Henzen u *Bullettino dell' istituto di corrispondenza archeologica*, N. VI, p. 133. Ovom se u mnogom ispravlja i popunjuje imenito ondašnji ljetopis. Izdana je bila od cara Domicijana a. d. III. nonas septembres to jest 3 rujna 84 godine po Isukarstu na korist vojnika, koji biahu svoju vojničku službu od 25 godina i više izslužili, a tada se nalazili u panonskoj vojsci pod zapovied ondješnjega *legata* L. Funisulana *Vettoniana*, koj nam je dobro poznat iz nadpisa našasta u Šćitarjevu (*Andautonia*) a sada u našem muzeju (*Viestnik* 1883, str. 7) i iz krunjavog nadpisa odkrita u Forlimpopolu (*C. I. L. XI, 571*). Ova povelja bje izručena Dasiju sinu nekoga *Dasens* ili *Dasentes* po rodu Dalmatinca, koj je služio u prvoj četi Brdjana (*cohortis I Montanorum*), kojoj je tada nadstojnikom bio neki *Nipius Aquila* do sada nepoznat. Ta četa spominje se kao služeca u Panoniji barem od god. 80 do 167 po Is. (*V. C. I. L. III. D XI i XLVI*).

Obreta mamutovih kosti. — Velezaslužni povjerenik nar. muzeja i našega društva g. Martin Bišćan, sudb. pristav u Iloku, ušao je iznova u trag kostim predpotopne životinje na ondješnjoj obali, te je već poslac istomu muzeju dva ogromna mamutova roga, koja je ondje izkopati dao. Zlo samo, što jih već vlažna zemlja, u kojoj su na tisuće godina ležala, bjaše jako izkvarila. Svomu odličnomu povjereniku i muzej i društvo i ovim putem izriču najtopliju hvalu.

Albanska i slovjenska pisma. — Pod ovim naslovom ugledalo je tu nedavno bieli svijet u Beču novo znamenito djelo gosp. Dra L. Geitlera našeg sveučil. profesora u njemačkom jeziku. O njem kaže zadnji *Vienac* (br. 27): „*Pisac je upravo krasno uspio, te stvorio temeljnu radnju za svako daljnje proučavanje glagolske i ćirilske starine*“; te zatim u kratko riše posliedke, koje je dokućio pisac tim djelom. Ne bi od potrebe bilo, da se i naši izda?

Pravo, juridički list, koj je do lipnja izlazio u Spljetu pod vieštom rukom gosp. Antuna Simonića, ravnatelja pomoćnih ureda kod ondješnjega suda, te u *deset* godina svoga obstanka iznio na bieli svijet i ne malo starih juridičkih spomenika i dotičnih ociena, prestao je izlaziti, pošto mu vrli nrednik teško obolio. A da se nije našao, tko bi to djelo dostojno nastavio? *Žalostno po nas*, a još žalostnije, što *domaća glasila* ni slovcem neizjaviše, da jim žao, što prestaje za svoju struku na dugo jedini a toli zaslužan i vriedan organ. Ovo dosta dobro označuje sadašnje stanje naše novinarske štampe.

Di san Tommaso d' Aquino e dell' enciclica aeterni patris di S. S. il sommo pontefice Leone XIII cenni agli aspiranti a sapienza di Dr Luigi Ces. Pavissich i. r. cons. e ispettore scol. prov. ecc. Venezia 1883. — U ovom djelu, koje se bistroćom osobito iztiče, riše naš vrli prijatelj pregledno ali oštromno i podpuno cielu nauku andjeoskoga pisatelja Tome upravo po misli, kojom je nadahnuta poslanica našeg katol. nadpastira Lava XIII. Neidemo dalje u ocieni, pošto to nije naše zvanje; no preporučujući ga što toplije onim, koji italijanski znadu, primjećujemo piscu, da bi si jamačno stekao bio još veću i viečitu uspomenu u narodu, kojega je odlični sin, da je svoje djelo napisao u svom materinskom jeziku, komu je, kako je poznato viešt podpunoma.

Warasdin-Töplitz in Croatien v. Dr. A. Fodor. Agram 1883 56 str. u 8ni. — Bili bi mukom mimoišli ovu knjižicu, da je pisac budi kako ostao pri svom predmetu, a neuvrstio ono nesrečno *Geschichtliches*, u kom, opetujući nespretno što se njekoč gatalo o tom mjestu, zlostavljajući nekoliko rimskih nadpisa i drugih spomenika ondje našastih, neobziruć se ni pošto u tom na ono, što je naš *Viestnik* (god. 1871 br. 2) o njih razložio.

Djelovanje Franjevaca u Bosni i Hercegovini za prvih šest viekova njihova boravka. **Nacrtao Fra Mijo Vjenceslav Batinić bosanski Franjevac Svezak II. Provincija 1517—1699. U Zagrebu 1883. 186 str. u 8ni.** — Mi smo ovu knjigu javili i u kratko ocienili (*Viestnik 1882 str. 64*), te ju i sada žarko preporučujemo.

Illustrirter Führer durch Dalmatien etc. Wien 1883. — Ovom knjižicom dobili su strani posietitelji i naše Dalmacije svoga vodca; a pošto je to uprav prvi pokus te vrsti knjige a pisac stran, i našem jeziku po svoj prilici neviešt, nije čuda, što je radnja i odveć mršava i vele često veoma pogrešna. Priloženo je i nekoliko slika; no ove su većinom ili zlo shvaćene te nerazumive ili jako manjkave.

Mittheilungen der anthropologischen Gesellschaft in Wien. XII. Band. 1882, str. 164. — Dobro poznati ethnolog Dr. Fligier vadi iz našega lista i razsudjuje dvie naše razpravice o predhist. predmetu pod naslovom: *Die erste Entdeckung eines Steinzeitalters in Dalmatien.* — *Eine vorhistorische illyrische Venus.*

VIESTNIK

HRVATSKOGA

ARKEOLOGIČKOGA DRUŽTVA.

Ulomci starogrčkoga nadpisa iz otoka Korčule.

Veleučeni gospodine uredniče!

U mjestu nazvanu *Koludrt* (valjda od rieči *koluder* ili monah), pol sata daleko od sela Lombarde blizu grada Korčule, vidi se prostrana klačoderina, o kojoj se zna, da se je tu u srednje doba dizala crkva sv. Ivana sa manastirom, čemu danas jedva traga u temelju.¹

Nazad šest godina Božo Kršinić pok. Frane iz Lombarde stavi se da rije oko te klačoderine, bez dvojbe nakanom da traži blago ondje skrito. Nakon njevoliko napora nadje Božo u jednoj rupi ogromnu ploču svu napisanu, obrnutu, kako sam kaže, slovima u

¹ O ovoj crkvi piše Dr. Paulini (*Istoria ecclesiastico-profana di Corzola. MSS. p. 361*) ovako: „Lombarda. S. Giovanni è chiesa assai antica con l' eremo adiacente. Dell' anno 1388 era in rovina, da che può congieturarsi, quanto rimota fosse la sua fondazione:

== 1388. indictione XI. Eodem millesimo, indictione et die primo mensis augusti reverendus pater dominus Fr. Joannes dei gratia episcopus Curzolenis et Stagnensis omnibus modo, via, iure et forma, quibus melius potuit et scivit, considerans ecclesiam s. Joannis de Lombarda derelictam et desolatam, facere constituit et ordinavit ser Sinicum Bogosevich illic presentem ac acceptantem verum et legitimum procuratorem, actorem, negotiorum gestorem, et specialiter ad recuperandum iura ipsius ecclesie et ipsam reaptandam . . . dans etc. volens etc. Actum super molum portus, presentibus ser Jaccsa Micsich et d. Antonio Godovich testibus.

Attestano, che ne' tempi di gran lunga più lontani vi fosse il monastero le seguenti lettere ducali del 1425. primo ottobre: Franciscus Foscarei dei gratia dux Venetiarum nobili et sapienti viro Pancratio Georgio de suo mandato comiti Curzule et successoribus suis fidelibus dilectis salutem et dilectionis affectum. Recepimus vestras litteras, per quas hortamini, quod quedam ecclesia tituli s. Joannis iuxta casale nominatum Lombarda illius insule, que dudum fuit monasterium, et eius redditus qui dividitur inter seculares, reducat in terminum, quod est iustum, quod tale eius redditu.

zemlju. S njim skupa nastave radnju tri mu brata, veli se, u društvu nekog Grka, ali nenadju ništa do pomenute ploče.² Pošto ta ploča bjaše veoma liepo izradjena, odluče ju prenjeti u Lombardu; videći pako, da radi nje ogromnosti nebi u stanju bili obaviti posao sredstvi, koja jim na razpolaganje stajala, razbiju ju, te poveća četiri komada kući u Lombardi odvuku.

Iztražujući starine po ovom otoku, dočuh i o toj ploči, te nadjoh u stanu braće Kršinića ona četiri komada. Evo vam jih šaljem točno narisana u četiri table, a naris je pod mojim nadgledanjem izveden od poznate vam viešte ruke učitelja gradjanske škole g. Slavomira Sinčića, komu po sto puta hvala za veliki trud, što je veledušno u ovom poslu uložio.

Ulomak pod br. I. je sada u podrumu Boža Kršinića. Na ovom je ulomku do petdeset redaka najpravilnijih grčkih slova, koja su postavljena jedno do drugoga kao u najboljem tekstu. U vrh ulomka je nekakva izdubina, kako je naznačeno u narisu, baš kao da je za ono mjesto ploča bila zakvačena olovom, da bude nepomična. Ploča je veoma viešto ugladjena, te je od sitnozornog vapnenjaka, baš tvrda kao bijeli mramor. Ovaj ulomak visok je 0.82 m., debeo 0.16, širok 0.36—0.25—0.3.

---

in ipsam ecclesiam revertatur, et quod ipsa ecclesia, locus ille deveniat in manus alicuius presbiteri boni, qui divina ibidem celebret, et in culmine illa teneat; qui teneat missam in ea saltem tribus diebus in hebdomada celebrare, et de dictis redditibus eandem tenere de tempore in tempore in augmento et bono ecclesie, et eorum residuum remaneat presbitero prelibato pro victu suo. Et quoniam quemdam dominum Yunium filium Joannis Petri tanquam ad hoc idoneum recomandatis nobis per vestras litteras, nos adhibentes fidem indubiam his, que nobis de ipso, de sufficientia et fidelitate sua scripsistis, contenti sumus et volumus, quod si est de libertate nostri domini vel nostri regiminis providere super materiam super scriptam, provideatis, et tunc de tempore in tempus super inde, prout fuerit expediens atque debitum pro honore dei et conservatione ecclesie prelibate, preficiendo presbiterum dominum Junium eiusdem ecclesie. quem, ut superius est dictum, multipliciter comendastis. Data in nostro ducali palatio die prima mensis octobris, indictione quarta 1425. *A tergo*: Nobili et sapienti viro Paneratio Giorgio comiti Curzule et successoribus“.

² Vele pomenuta braća, da jim je kazao taj Grk, da je u staro doba bio u manastiru sv. Ivana *bank sučetadi*, i tu da je bilo svakoga bogatstva. Drugi pako ondješnji težaci kažu, da se je Grk iza njih povratio s otočića Vrnika, gdje se sklonio bio, te povadio golemo blago, pa braća onda od jeda razbila ploču.

Ulomak pod br. II. nalazi se kod Viska Kršinića. Visok je 0.67—0.35 m., debeo 0.16, širok 0.39—0.4—0.3. U ovom ulomku su 42 redka.

Ulomak pod br. III. je sada spremljen kod Franja Kršinića. Visok je 0.20 m., debeo 0.16, širok 0.12. U njem je jasnih dvanaest redaka. Ovaj je komad žalibože izdjelan bio, ili kako rečeni Franjo veli *škvadran* na trokut.

Ulomak pod br. IV. stoji ugradjen poviše vrata pomenutog Franja Kršinića, te je po prilici visok 0.25 m., širok 0.18. Ovaj je komad četverouglast, te je najviše postradao, jer je i ovoga rečeni Franjo izdjelao, da mu ga je bolje vidjeti poviše vrata.

Srce mi se razžalilo, kad sam vidio ovaj vandalizam, te sam strogo ukorio Kršiniće. Ali se nije tomu čuditi na selu, gdje nema muža da shvati te tumači znamenitost starinskih spomenika. S istog uzroka malo po malo u istoj Lombardi nestalo je i *Dukljanova ergastola*, a nije se našlo žive duše, da podigne glas te ukori seljake, da nediže ono kamenje, divno djelo, tako rečeno *opus reticulatum*.

U Korčuli dne 1 kolovoza 1883.

Vid Vuletić-Vukasović.¹

Sustjepan kod Solina. Rimski nadpis u Sućurcu. Izkapanje starina na Solinu.

Naš vriedni dopisnik O. Š. Milinović trudio se je dokazati u ovogodišnjem Viestniku (br. 1 str. 13 i br. 3 str. 71), da se crkva sv. Stjepana s manastirom, o kojoj kaže Toma arkidiakon, da su se u njezinom predvorju nalazile grobnice hrvatskih kraljeva i kraljica, ima tražiti za kilometar zapadno od Sućurca na mjestu, koje

¹ Prilažemo naposeb otiskana ova četiri ulomka ovoga velevažnoga staro-grčkoga nadpisa, te još jedan, peti, što nam je nadalje poslao isti g. Vuletić kašnje u istoj Lombardi od njega otkrit. Možda jih još bude, a trebalo bi paziti budno i na najmanje odlomke. Ovom prigodom usudjujemo se preporučiti *visokoj dalmatinskoj vladi* što toplije ovoga velevriednoga učitelja, koj se sve dalje u arkeologičkoj znanosti izobraziti želi. Uz marljivost, kakove jedva da nadješ, i okretnost duha, koje toga mladića odlikuju, fali mu samo viša nauka u ovoj znanosti, za kom on silno hlepi, a ondje, gdje živi, postignuti nemože. Neka mu dakle vis. dalm. vlada blagodarno pruži način, da na korist naše zemlje i same znanosti i ovu postigne.

Uredništvo.

*

se i danas Sustjepan nazivlje. Pošto dokazi, koje je gosp. Milinović zato naveo, uprav očaraju, a važnost predmeta zahtjeva, da se ozbiljno o tom postupa, buduć se radi o stvari, koja, kada bi srećno uspiela, otkrila bi nam najsvetije amanete naše prošlosti, najdragocienije arkeologičko narodno blago, što bi željeti mogli, odlučismo sami se na licu mjesta sve bolje osvjedočiti o Milinovićevih tvrdnjah; te nadalje razvidjeti, jeda li bi se dalo ondje izvesti one radnje, koje su od potrebe, da se jednom do cilja dodje. U Spljetu srećno nadjosmo samoga Milinovića, a nam se pridružili još dva druga vrlo domorodca i njegovatelja domaćih starina gosp. savjetnik Milić i gimnazijalni ravnatelj K. Matas, te u Sućurcu ondješnji rodoljub g. Luketin.

U Sustjepanu uputi nas sam g. Milinović i ustmeno o svojih dokazih obširno i razgovetno, pokazujući na očite tragove starodavnih sgrada od ondješnjih žitelja još danas Sustjepan nazvanih. Bjaše nam namjera ne samo proučiti položaj, dali i pokuse izvesti kopanjem na ovom tlu u slučaju, da nebude zaprieka; no toga smo se okaniti morali, pošto zemljište, na kom je imala ležati pomenuta crkva sa manastirom sv. Stjepana, bjaše stoprv od četiri godine sve naokolo lozom zasadjeno. Vlastnik vinograda u najboljem cvatu bio bi se opro dakako i ma kakvoj radnji bez odštete, koja se je na debelo računala.

U Sućurcu, upućeni od g. Luketina, opazismo na pročelju kuće Stjepana Pavelića pok. Viska uzidanu nadgrobnu ploču ove godine u onoj okolici izkopanu sa sljedećim nadpisom:

D · M ·
 VARIÆ · LEO
 NINI · MATRI ·
 PIENTISSIMÆ
 FIRMAVS
 FILIVS POSVIT

Vis. 0.25 m., šir. 0.15.

Sliedeći dan u družbi gori pomenutoga g. K. Matasa razgledasmo na Soliu izkapanje kršćanskoga hrama, koje se od više godina državnim troškom ondje na blizu crkvice sv. Dujma nastavlja, komu smo mi već davno dali prvi povod, te prvi i njegovu znamenitost iztaknuli. O ovih izkopina višekrat se pisalo u domaćih glasilih te uočila njihova izvanredna važnost navlastito za sveobću najstariju kršćansku arkeologiju, ali kao da se zato u Beču malo haje.

Da su ovi ostanci gdjegdje blizu Beča, bili bi se dakako ne samo na brzo razčistili, ogradili i sjajno na samom mjestu uz svu obskrbu sačuvali, dali i svestrano proučili i na svietlo u svečanoj odori iznjeli, jer su jamačno veličanstveni, neizmierno poučni i dragocieni. Na proti ovdje leže u zabiti, u smradu, većinom neobradjeni, razlupani, osakaćeni, bez pažnje; izloženi dakle svakoj nepogodi vremena i svojevolsnosti domaćih i stranih vandala. To je uprav sramotno, a golema je uvrieda i po samu znanost. Nego što još više u oči dira, jest to, da i sami nadpisi, koji se ondje na mnogobrojnih sarkofagih nalaze, nisu do danas, po koliko znamo, bieli sviet ugledali. Toga radi kanili smo sve prepisati, ali nam za to vremena nedostajalo, te nas i sunčana žega, koja nas u onoj uvali nesmiljeno bila, na uzmak prisilila. Evo što smo na brzu ruku ocertati mogli:

1.

374	DEPOSITVS CONSTANT IVS V C EX PROCONSVL E AFRICAE DIE PRID NO N IVL POST CONS·DN GRA TIANI AVG·III ET E QVITI V C	CONSTANTI CONIVX PARVORVM MATER HONORIA DVLCIBVS EXIMIE CARISSIMA SEMPER ET VNA COMPLES TER DENOS QVAE VITAM VIXERIT ANNOS MARTIRIBVS ADSCITA CLV ET CVLPARV VLA CON TRA RAPTA PRIVS PRAESTAT TVMV LI CONSORTIA DVLCIS DEPOSITA VII KAL APRILES
-----	--	---

2.

Na pokrovcu lievo:

DEPOSITA PETRONIA DIE III KAL
 AVG

Na pokrovcu desno:

DEPOSITA SOFRONIA
 DIE XII·KAL IVL

Na sarkofagu:

DEPOSITVS NEREVS
 DIE II NONAS AGVSTAS
 PRO NEFAS ISTE TVVM LO
 qVITVR PETRONIA NOMEN
 IAM TITVLVS NONO VIXdVM
 LACRIMABILIS ANNO·NATA
 dIV dVLCIS ET LONGI PIGNVS
 AMORIS·VITA BREVIS SED
 NVNC ISTIC IAM LONGA PA
 RENTVM·VVLNERA NERE
 VS GENITOR GENETRIXq
 FVNESTI SOFRONIA BREVI
 bVS TVMVLI FIEVERE qVEREL
 LIS TVTAMEN HINC SPERA
 CAELVM PIA MENTE FIDELIS

3.

.....
 NVS HONORES CVLIAR. ///
 MILITVM DIGNVS SET DIGNVS
 AMAREH DVX IDEM SOCIVS QVI
 SVI CVM MILITE REGIS DIGN
 MEMORATV CLVSAT PER SAE
 CVLA FAMA P) B¹ VII ID²S AVG
 360 CONSTANTIO AVG X E IVLIANO
 CAES III CONSS

4.

DEPOSITIO EVGRAFI
 CHOREPISCOPI D·X·I·
 NOVEMBRES

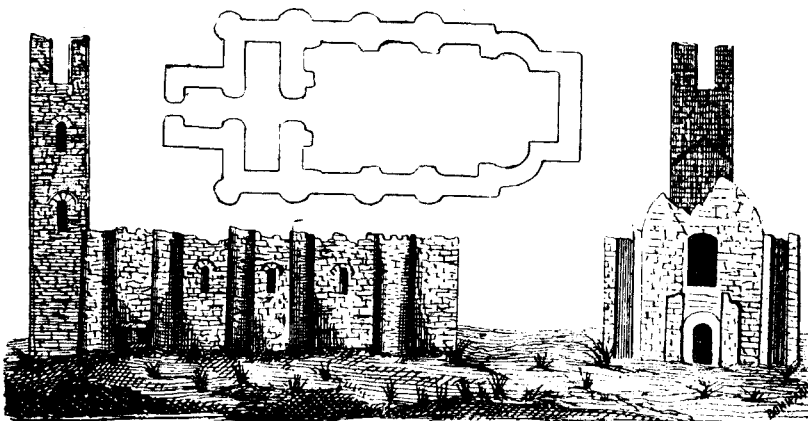
5.

Isto na Solinu kod željezničke postaje na kočkastom kamenu:

/// LIV
 P F
 RESTVT
 VIVVS·SI
 BI FECIT

S. Ljubić.

Stara crkva i grobište u Vrelu Cetine.

Od davnih vremena znamenito bijaše zemljište uzduž rijeke Cetine, izkrižano rimskimi kolovozi i spojeno mostovi, na komu

¹ E u D = die. — ² V u D = idus.

tiekom rieke u dužini kakvih 50 kilometara vide se ruševine od pet starinskih gradova: kod Garduna, Citluka, Potravlja, Garjaka i Ježevića, rimskimi uspomunami nadpisa, novaca i krnjotinami raznovrstnih zemljavih i staklenih posudja.

Rek bi da ovi gradovi propadoše prvo naseljenja Hrvata, jer na zasnovanju cetinske županije nijednoga ne uzdržaše, nego na istomu zemljištu načiniše nove tvrde gradove: Glavaš, Vrliku, Potravlje, Brez, Sinj, Vir, Čačvinu i Nućak, kojih ostanci i danas vide se po krševitih klisurah.

U Županiji, tako gradovi okićenoj i kršćanskim narodom napućenoj, vremenom se podigoše dične zadušbine, ugledno svećenstvo crkve i samostani; što sve Turci razprhaše i razrušiše po navadi muslomanske nesnosljivosti i divjačke zanešenosti. Poviest nam kaže, da u Vrlici bijaše sielo nadpopa; i kako u XIV. vieku velmože Šubići namjestiše Franovce u Bribiru i Skradinu, Nelepići u Kninu, tako i cetinski podigoše im samostane u Vrlici i Cetini, od kojih jedina nam još uspomena u zidini stare crkve u Vrelu Cetine, koje sliku prilažemo sa nekoliko crtica, što nam dohrani poviest i pučka predova. Začudno je, da ovi časni ostanci odolješe preko trista godina vjetrim i olujam, strielam i potresim! A što je najzačutnije i ljudskoj zlobi!! Možda je poglaviti uzrok to, što je u okolnomu puku ukorenjeno osvjedočenje, da je o. o. mjesto pod nebeskom zaštitom, i kada bi se samo grana skršila zlobno starodavnoga naokolo dublja, ili se sa zida oborio kamen, da bi grad onesrećio svu Cetinsku krajinu.

Kadno na svrhi XVII vieka Turci bijahu potjerani iz Cetine, iz okolnih mjesta naseliše Cetinu uz katolike dobar broj hrišćana; katolici namjestiše se okolo varoša Vrlike, a hrišćani zapremiše okolicu; tada oni koji bijahu u Vrelu Cetine počеше pokopavati svoje mrtve pod stečke u stare grobove pokraj zidina ove stare crkve, što sliede i dandanas, a katolici svoje donose u grobište svetoga Petra kod varoša. Kako hrišćani zaokupiše staro groblje, tako u veće navratoka pokušaše prisvojiti zidine stare crkve; ali im toga katolici nedopustiše, nego za dokaz prava i vlastništva napraviše kameni otar na stečku uz pročelje sa poldnevne strane, i svake godine na križe (spasovdan) svetčanim hodočašćem dolazi župnik pukom iz Vrlike, obavi blagoslov polja, i na pomenutom otaru služi svetu misu. — Od ovoga svetčanoga hodačašća na Spasovdan crkva se prozvala Svetoga Spasa.

Po ostancih, koje nam slika predstavlja, može se suditi, da crkva bijaše sasvim izvanrednoga sloga, kojoj prilična nebijaše ikoja na ovom kraju; sva od sitnoga kamena bez redovitih šava i slojeva; neobičnimi prigradama i razdieli.

Crkva je obrnuta od zapada istoku; na pročelju uzidan je s njim zajedno visoki četvrtasti zvonik i po njemu duguljasti prozori jedan poviš drugoga u razmjernoj dalečini sa sve četiri strane, samo na vrhu bijahu prostraniji prozori za zvona. Krov i vrh davno se na zemlju strovališe. Na podanku sveden je zvonik na šiljasti čemer, izpod koga poglaviti je ulazak u crkvu kroz vrata preveć nizka i malahna.

Na ulazku pokazuje se u crkvi prigrada, nad kojom stajaše molište, iz koga jedino mogaše se na vrata u zvonik ulaziti. Iz ove prigrade prostrani otvor uvodi u tjele crkve, koje tlo bilo bi četverokutno, dvaputa dulje no širje; a četverokut kao da bi na kraju završio polukrugom, ali ga rastavlja manji četverokut, kojim bi sačinjao svetište *Absid*.

Uzdruž zidova iznutra uzidani su iznešeni četvrtasti stupovi razmjernom daljinom, a između njih po tri oduga prozora sa strane.

Na ove jake stupove oslanjahu se izkrižani tanki svodovi, na kojih ležaaše veliki šiljasti svod svekolike crkve.

Izvana naprama nutrenjim stupovim bijaahu nazidane kao tanke poluokrugle kule do pod krov; prilično je, da to bijahu podpore i utvrde zidova, da se nebi razmakli pod težinom velikoga crkvojnog svoda. Krov i svodovi sve se je srušilo i propalo u crkvu, ter nasulo kojim metrom debeline sedre i kamenja, opeka i klačarde crkveno tlo, koje je zaraslo trnjem i dračom, ter putniku pristup zabranjiva.

Sgrada ovako neobičnoga sloga sličila bi kakvoj starinskoj basilici, s toga neki mišljahu, da to bijaše biskupska crkva, koji bi u davna vremena u blizini stanovao;¹ a drugi, da je mogla biti templarska sgrada² koji bi tud nastanjeni bili; ali nije niti jedno niti drugo, nego stara matica Franovačkoga samostana Cetine:³ *Conventus Cettinensis ante ann. 1400 conditus . . . ad fontes fluvii Cetin considet.*

¹ Lovrich. Osservazioni . . . 28 . . . Ivi era, per quanto dicevi la residenza d'un Vescovo ne' tempi remoti.

² Lago. Memorie . . . II. 256.

³ Greiderer. Germ. Franc. I. l. 2. N. 200.

Mi ćemo se na drugomu mjestu baviti poviesti ovoga samostana, ovdje ćemo samo pomenuti, da do god. 1400 pripadaše kuštodiji Duvna, a kašnje postade poglavitim posebne kuštodije, koja se po njemu nazivaše Cetine i sastojase od samostana: Cetine, Vrlike, Klisa, Skradina, Visovca, Knina i Karina.¹

Ovi franovački samostan u Vrelucetine bijaše ne jednom od onih čarobnih plemenitih položaja, koje u stara vremena najbolje znadoše pronaći samostanci za svoja pribivališta, ter i ovomu cetinskom mučno bi se sličan našao u pokrajini. Samostanska sgrada tako je srušena i sražena, da joj već biljega nit uspomene ne ostade, izvan temelja zemljom zasutih.

Uz crkvu bijaše prostrano grobište, koje se dugo sjeveru proteže. Ovo grobište, na komu računa se, da izvan prostih sebičnih grobova moglo bi biti do 500 mašeta kamenih stećaka, imalo bi pozvati na se pozornost narodnih učenjaka, prvo nego se sakriju vidu ljudskomu. Učni Fortis prošastoga vieka u naukovnih iztraživanjih mogaše ih nabrojiti do blizu 200, danas ih se ne vidi niti polovica tog broja! ne s toga što bi uništeni bili ili drugamo prenešeni, nego s uzroka što su na podanku širokog polegnutoga polja izmedju planine Dinare i Gnata izmedju zemljavih brda, ter pokle je gora sasječena, vjetri i kiše sanose zemlju i obasiplju grobove, od kojih samo ogromniji još se vide nad zemljom. Ovi se razlikuju od ostalih u Dalmaciji veličinom i oblikom; ima ih do tri metra dugih i do dva širokih ili debelih komada; i dok su ostali samo četvrtasti ili na greben, ovdje ih ima na veće kuta i obraza.

Jedan naš učen domorodac bavi se njihovim nacrtom, i kani ih strukovnjački proučiti i opisati, želimo samo da to bude naskoro. Do sada različiti pisaoi različito o njima mnenje istakoše; jedni misljahu da bi njekeji bili od prastarih doba, tj. predrimskih.² Mi se ne osudjujemo upuštati u taka pitanja; ali budi nam prosto iztaknuti skromno mnenje da, pošto se na nje kojih iztječe urezan križ, držimo ih neoprovrljivo, da su od doba kršćanskih, a pošto nam domaća crkovna poviest ne zabilježi tako cvatuće kršćanstvo na onomu kraju sa onako obilatim grobištem i množinom grobnih spomenika prvo došašća Hrvata, osudjujemo se utvrditi, da su mogli biti samo hrvatski. Ovo naše mnenje bilo bi ukripljeno tjem, što

¹ Wading. Ann. XV. 337.

² Bullettino di Archeol. e Stor. Dalm. 1882. Nr. 9. 130.

na istih mašetih nalazi se običajni znak, tako narečen ilirski, to jest polumjesec sa zvijezdom, koga i u kasnija vremena Hrvati običavaše urezavati po nadgrobnih pločah, kako se može osvjedočiti grobovima kod crkava po zagorskoj Dalmaciji.

Drugi su cijenili, da bi mašeti jednako mogli pokrivati poganske stare grobove, kojim bi se kašnje Hrvati bili poslužili za poklopce svojih grobova, na kojih bi kašnje urezali križe i svoje znakove. To bi se nama činilo ne prilično, jer bi nastalo pitanje: jesu li Hrvati našli mašete na tom istom mjestu, ili su ih s drugih strana dopeljali? Po crkovnih pripisih Hrvati kao kršćani moradoše posvetiti zemljište za pokopanje mrtvih. Bili svećenici posvetili mjesto prepuno poganskih kostura, kada na sve strane imadoše prostih poljana za pokopavanje svojih mrtvih? Da su pak s drugih strana tute privučeni, jedno što bi se tako djelo protivilo običaju i uvjerenju naroda, koji vazda znao je poštovati grobove ma čiji bili, i sluti veliku nesreću, kada bi se u njih krećalo; drugo nije moguće da bi se ti mašeti po cijeloj krajini pobrali i tute na jedno mjesto postavili; bio bi još ma koji na prvašnjem mjestu ostao; dočim se toga nigdje ne vidi, dališ na samu grobištu kod katoličke crkve u Vrelu Cetine.

Nije prilično ni to, da bi na gotovih starih mašetih Hrvati kašnje urezavali križe i narodne znakove, jer kada bi to bilo, oni bi križe i znakove samo udubli u stećke; ali to nebijaše, nego križi i znakovi stoje iznešeni u *rilievu*,¹ a da oni rilievi ostanu, valjalo je saklesati i otući vaskoliki stećak; jeli moguće misliti, da pri obilnosti kamena na sve strane oni bi krećali tudje grobove, i oko njih se mućili za da im križi i biljezi pomole kao što se na njima vide?

Mi cijenimo dakle, da su ono grobovi starih Hrvata cetinskežupanije, gdje se možda pokopavahu osobito imućniji, velmože i pučki prvaci iz sve krajine uz maticu liepu crkvu franovačkoga samostana; kao što se do zadnjih vremena pokopavahu uz maticu svetišta Visovca franovačkoga samostana na Krci koluneli, serdari, harambaše, kapetani i pučki poglavice iz Drniške, Kninske i Skradinske krajine; iz Zagore, Kotara i Bukovice.

¹ Krstovi u relifu bili su našasti god. 1838 na velikih grobnih mašetih na Bolu, a medju njimi jedan sa rimskim nadpisom. Dr. N. Ostoić u listu *Gazzetta di Zara* 1838 n. 41, 42, dokazao je, da su svi ti grobovi istodobni, te da spadaju na prva doba kršćanska, svakojako prije Konstantina Velikoga.

Ako je van crkve na prostranom grobištu toliki broj znamenitih spomenika, koji bi dokazivali znamenitost obitola i osoba pokopanih onog vremena, kada se velmože i dostojanstvenici običavaju pokopavati po crkvah u umjetne grobove sa urezanimi pismenimi nadpisi, zar se nebi moglo dobrom nadom nagovieštati, da bi se na zasutomu tlu ove narodne zadušbine starinske crkve moglo naći umjetnih grobova i pismenih uspomena poviestnih dostojanstvenika?

Evo što nas je odlučilo da obielodanimo ove crtice i ukriepilo u nadi, da bi one mogle potaknuti koga rodoljuba, da se odvaži na posao kako bi se izniela klačarda i kamenje iz crkovnih zidina, čim je tlo zasuto, stavnim uhvanjem, da bi trud i trošak bio naplaćen kojim važnim odkrićem, za koga narodna poviest i učenjaci bili bi mu harni i zahvalni.

Kada bi se moglo dokazati, da je hrvatski sabor na mlado ljetu god. 1527 držan u našoj Cetini u Dalmaciji, tada bi ova crkva još znamenitija bila kao poviestni spomenik, jer bi baš u njoj sastali se bili velmože narodni zastupnici, i u njoj bila napisana adresa, kojom je Ferdinand Habsburgski bio odabran za hrvatskog kralja.

Fr. Stip. Zlatović.

Drevna špilja

na otoku Braču kod samostana (herema) Stipančića.

Nalazeći se na Bolu prošlih praznika, čuo sam pripovjedati čudne stvari o nejakvoj špilji više sela Murvice, gdje su njezga dva brata pustinjaka svoje dne u samoći do smrti provela. Ovo sbudi u meni želju, da ju čim prije razgledam i proučim, te 11 kolovoza ranim jutrom zaputih se u samostan Stipančića, koj leži na blizu rečene špilje. i gdje sada stanuju gornje koludrice (pizokere) reda sv. Augustina. Kod samostana je crkvice, a na njoj ploča, na kojoj je liepo ukresan ostensorij sa dvie svieće po boku i godina 1477.¹

¹ Koludrica *teta Lucia* (tako se zovu medju sobom koludrice, a sada jih sedam na broju) pokaže mi dosta starih listina i pergamena iz mletačke dobi. Latinske su i italijanske, a u njima su zapisane redovničke zadužbine, potvrde i pravila samostana. Navlastito je zlamenita oporuka *Jakoba Jurinkovića* iz Pražnica, kojom ostavlja svoja dobra samostanu, jer bi ga mogla zateći smrt u hodočašćenju sv. Jakoba od Kompostelle (*che è in cavo al mondo*). Darovnica napisana je god. 1540 *die veneris sexta februarj*. Uz

Spomenuta je špilja daleko od samostana oko 150 m. Otvor joj je dug po prilici 15 m. a visok 20. Sada je otvor pregradjen zidinom, te će biti s vrata do vrh špilje 16 m. duljine. Špilja se unutra sve prama vrhu sužuje. S desne i lijeve strane špilje su naokolo uresi. Na pr. s lijeve strane su različite rupe za držanje posudja, a bit će jih preko dvadeset svakoga oblika. Kod rečenih su rupa dvie glave, jedna duge brade na šiljak, a druga u profilu, te predstavlja polumjesec. Niže spomenute je glava otvorenih usta; pa malo dalje dolazi ogromni lik krokodila, čiji prednji dio tiela izlazi iz litice, a žvalo mu je otvoreno, kao da hoće da proždre tigru, koja je nad njim, te je okrenuta glavom put desne, dočim krokodil put lijeve. Krokodil ima uši, i tako postaje mithička životinja. Poviše krokodila je druga glava felinske životinje. Na izbočenu su kamenu dvie glave ljucke, al' imadu ogromne uši kao u vuka. Na čelu je jedne glave kao amajlija (amulet) svoga oblika. Izpod krokodila je kao kamenica s uresima, te sliči kakvoj plitkoj posudi. Za krokodilom je sedam izdubina (nikija), od kojih je jedna ogromna. Malo poviše je izdubljena česma u živcu kamenu, te se napunja kroz ciedionike. Ovo bi bilo s lijeve strane; a sad da vidimo što je s desne, počamši sa dno špilje.

I ovdje je česma ciedionik, a malko niže križ ukresan kašnje. Niže česme je ukresana glava u četvorini, na kojoj je okvir. Stalagmit, koj se ciedi iz česme, pokrio je glavu debelom korom. Uz česmu je ogromna pečena džara jajastoga oblika. Visoka je 0.93 m., u premjeru joj je najviše izbočenosti 0.85, a otvor joj

---

spomenute spise i sljedeća pergamena, koju priobčujem i za primjer drevne čakavštine: „U ime bosie: za uspomenutie i to na 29 luia nachon 1530 jest ucinio gratiu i dopuschieniyе gospodin Petar Murisin (Moresini) chnez dom Paulu Dubraucichiu i Giurgiu bratu gnegouu i onim choludricam, che se nahode, i po vrime dosastno budu nahodit se od gnih drusbe v ouoi gnih schupschini, gnim i gnih nastascnichom alitim successorom i nastascnicam, od zenglie cha se nahodi unutra meu Dragognin Chudi i put optieni nad vino-grade Muruische i meu Muruischi Dolaz i Duboui Dolaz, onacho chacho pari v instrumentu od te gratie i dopuschtengia, chi e sada u sgar recenoga don Paula, buduchi procaratur don Marian Figuich a sfidochi Martinich y ios drugi, zabio sam tcho, a cancelir Mucio.

Ove zgar ricene rici ya Peter Philippouich sin gospodina Yercha ispisah is yedne polize nasim yasichom pisana buduchi moglien od gospodina Dubravcichia na ime Stjepana Jurincouichia od gorgni spila na lug od Dubovoga Dolza, ya buduchi za cogitura cancellarie Bracche“.

je u promjeru 0.40. Oko džare nije nikakva nadpisa ili pečata. Niže džare je ukresano pet izdubina oblo na kut i na list djeteline. Malo podalje je u jednoj izdubini negativa, koja izpunjena dala bi pravi oblik glave. Tu su i nekakvi dubki uresi. Sad dolazi iza druge pregrade izdubina, gdje je ukresan kao oblik kapele, a za ovim prava kapela, kojoj je otar ukresan bez stupova u litici. U kapeli su dvie podstupine lionske a jedna nadstupnina *renaissance*. Na otaru je gospin kip pokvaren a još uza nj drveni krst dobro izradjen. Uz kapelu su ukresani stepeni, a poviše kapele je ruka, koja drži kao sud, te andjeo, golub gdje pita golubiće na gnjezdu; pa niže gnjezda dva poprsja, koja predstavljaju muško i žensko, a na glavi jim po križ. Malo podalje je izdubina, a uza nju sjedalo. Niže sjedala je grob ogradjen i sada otvoren, te u njemu nije ostataka.

Blizu su špilje tri sjedala u živcu. Glavno je sjedalo napravljeno tako, da je naslonjalo za ruke i glavu, te bi rekao, da je otisak čovjeka kad sjedi. Iza sjedala je liepo ukresana kamenica. S ovih je sjedala liepo pogledati na divnu prodolinu, koja se stere niže špilje. Malo podalje od spomenutih sjedala ukresani su kao stepeni, a uza nje je zidina, te to puk sve zove *kamenicama*. Nad špiljom je pak ogradjeno u sušici nekoliko ograda kao torova.

Ova špilja bjaše njegda sva nasuta zemljom, a to se pozna i po ovoj sgodi. Nazad doba njeko dodje da kopa blago, te premećući izkopa glavu *sfinge* i još jednu te i omanjih posuda od mramora. Valjalo bi tu dalje kopati, jer bez dvojbe tu leži skrito još mnogo predmeta, po kojimi bi se moglo točnije opredjeliti doba ove davne i zlamenite špilje.

Vid Vuletić-Vukasović.

D r i d.

Navodeći Porfirogenit jedanaest hrvatskih županija, šesta mu je »Parathalassia« ili »primorska«. Nu više je priedjela na obalah hrvatskoga mora »primorjem« se nazivalo, i u jednomu od ovih »Drid« je bio. Treba nam daklen najprije zapoznati, u komu je »Drid« bio, i onda o »dritskih starinah« koju navesti.

»Primorje« od Neretve uz Pelješac k Dubrovniku sa Slanom i Smokovljem (*Šafar. slav. alterth. II, 295*), komu su jošter pripadali i otoci: Mljet, Korčula, Brač i Hvar, te se *Maronia* zvalo. God.

839 Petar dužda mletački ugovarao je mir *cum Drosaiico Marianorum iudice* (*Docum. 336*). Ono je sa čestju Zahumlja hrvatskoj vlasti istom za Krešimira II i sina mu Držislava pripalo. Kako je pak *Maronia et Chulmiae ducatu* (*Thom. arch. c. 13*) državno Hrvatskoj, tako je duhovno splitskoj metropoli pripadala *tota Maronia* (*Farlat. III, 12*).

Pak »gornje primorje« od Cetine do Neretve, koje se i »Krajinom« zvalo (*Farl. III, ibid.*), i ovo je politično Neretvaniji ili Paganiji pripadalo. U njemu su tri županije obstojale: rastočka, morskarska i duvanjska. Prve dvije bijahu uz more, a treća odaljena.

Najpotla »primorje« od Cetine do Krke. Napučivši ga Hrvati, utemeljiše ovde jednu od njihovih županija; a jer je uz more bila, prozvaše ju »primorskom« (*Lucio, Mem. 24*). Ovo je bila Porfirogenitova »Parathalassia« (*Šafar. II, 295*). Nego i ovo »primorje« opet se na tri omanja djelilo.

Prvo, na »donje primorje«, od Cetine izpod Mosora i Klisa do Solina, ukrašeno čestim seli i bujnim ravnicami (*Farl. III, 158*). Ovde se spominje »kliška županija« g. 892, sa Leledragom *iupanus Clissae* (*Docum. 16*). Onda »poljička županija« sa god. 1070 *Dalizo iupano poliscico*, a god. 1076—8 *Uiseno polstico*, i god. 1089, *Vratina polsticus* (*Ibid. 149*). Je li *Jacobiz zastobriscicus iupanus* god. 1070 bio župan Stobreča, nebi znao reći. Nu Stobreč je bio, pak je i sada, uz more u »donjem primorju«. Prilično da »zastobrečki« na ovi se Stobreč odnosi.

Drugo »primorje« oli »Podmorje« prostiralo se od Solina do Trogira, koje se i kraljsko-biačkim poljem zvalo (*Lucio, Mem. 207*). Ovo je svakako najznamenitije uvijek bivalo, jer su u njemu: dvorovi, zaseoci, mnogobrojni zavjetni hramovi i grobovi hrvatskih vladara obstojali. Svakovrsni ostanci porazbijanih ruševina najbolje nam povjedaju, kolika je jednoč moć i slava hrvatska tuda sjala. Ovda se najviše i *praedia regalia* spominju.

God. 1065—74 spominje se Rusin *iupanus morsticus*. On je bio brat kralja Slavice, te pokloni dio svoga zemljišta u Trsteniku kod Sućurca redovničkom samostanu sv. Petra u Selu. Potvrdjivajući ovu darovštinu g. 1074—5, njegov brat Slavica pridoda i svoj diel zemljišta (*Docum. 98*). God. 1080 činila se ovde nekakva pogodba *coram morstico Rusino* (*Ibid. 135*).

Isto je tako i Jakov *marianorum dux* nosio i naslov *iupanus morsticus*, te ga ponajviše u »biačko-solinskom Podmorju« nahodimo

Iz ovoga se lasno zaključiti dade, da su naslov *morsticus* nosili jedino župani »biačko-podmorski«. Kao taka samo nam dva u listinah dohode, Rusin i Jakov. Prvi je bio brat kraljev, a drugi takodjer vrlo odlična osoba. Po momu daklen muienju, *iupani morstici* zvahu se samo župani biačkoga »Podmorja«. Oni obavljajući tu čast u županiji, gdje su vladari obično stolovali, morali su biti obirani između najuglednijih i najpouzdanijih osoba, kao što je Rusin brat istog kralja bio. Uz to neki obavljali su još i veće časti, kao što je bio Jakov *marianorum dux*.

Treće i najposljednje »primorje« steralo se od Trogira do Krke. U ovomu nahodimo »Drid« i »dritsku županiju«. U listini od god. 1088—9 spominje se *Osrina dridistici iupanus (Ibid. 149)*, pak onda *Dragoslav dridisticus iupanus*.

Nije se sva »Parathalassia« zvala »Dridom« već samo poluotok sa bližnjimi okolicami, što no oko 14 kilometara na zapad Trogira započima u more prodirati. Iznad prečbe mu, uzdiže se i proteže vrlo strma planina, prije »Drid«, a sada »Drit« zvana. Od ove nazva se istoimenom predležeci poluotok sa svim ubavim prostorom do trogirskoga polja (*Lucio, Mem. 24*), gdje se je i hrvatska »dritska« županija zasnivala.

Na vrh »Drida« obstojala je prastara, na svod i u spodobi zvonika, sagradjena crkva. Na njezinih ruševinah podignuta je opet slična crkvice. Ona je nalik onoj sv. Jurja u Žestinju kod Biaća, koje no ti prastari hrvatski slog odaju. Za vrieme turskih navala, oko g. 1500, nastojanjem trogirskoga biskupa Marcella, prenešena je ovdolen na otok Čeovo čudotvorna slika Bogorodičina i postavljena u franjevačku crkvu sv. Ante i Marije Mandaline. Sa slikom prenešen je i naziv, jer od ono doba crkva i samostan zovu se »sv. Marije od Drita«. Slika mora svakako prastara biti, te možda još od starih hrvatskih vremena potiče.

Kod prvašnjega »Drida« ima vrlo znamenita pećina, o kojoj puk svašta povieda, a posvećena bila na čast sv. Jakova. Tako isto i uz crkvu »sv. Marije od Drita« ima zamjerna pećina. Trebalo bi svakako da kakov strukovnjak razgleda spomenutu sliku i pećinu, jer, koliko mi je poznato, dosle nije to učinjeno.

Poluotok »Drid« zvao se u najdavnija vriemena *Hyllis* i *Promontorium Diomedis*, a glavno ga napučivali *Hilini* i *Bulini*. Antonin spominje ovde grad *Praetorium*, a Peutingerinska tabla još i grad *Loranum*.

županom, svjedokom, sudcem, zapovjednikom vojske i osobitim kraljskim pouzdanikom. Zvonimir kralj god. 1076—8 odabire *Jacobum ducem marianorum ex parte nostra legatum et introductorem abbatisae fieri in memoratis terris (Ibid. 113)* poznate Pustice u Lažanju. Pri zemljištnoj razpri kod Solina porodivšoj se između Petra Črne i Miroslava bio je Jakov *cum suis militibus* pozvan, te je pravda riješena *ante notitiam ducis iam dicti (Ibid. 128)*. Isti Petar Črne kupujući *locum in Salona*, to čini *ante presentiam Jacobi morstici et sue uxoris (Ibid. 132)*.

Praetorium je bio u dno poluotoka sa istočne strane, gdje je sada »stari Trogir« (*Lucio, Mem. 5*), a predstavljala mu je prekrasna luka Arhangel, drugčije *Mirara*. U sred grada uzdizao se *Forum*, koga su obkruživala uresna predvorja. Neima tu živih voda, zato su napravljeni bili veliki bunari. Razbacane svakovrsne ruševine posvjedočavaju nam kakav je to grad morao biti (*Lucio, de Reg. lib. I, cap. 4*). U koliko mi je poznato, ostanke bivšega grada *ubi adhuc vestigia cernuntur (Farl. I, 146)* nisu strukovnjaci razgledali.¹

¹ Mi smo ovu okolicu god. 1873 razgledali, ali tu onda nije bilo duše, da nam pruži o njoj ni ma koje vesti. Ostaneci, koji se još danas vide, jesu tik obale debeli zidovi četverouglaste sgradjevine, koja po prilici bjaše duga do 200 metara a 80 široka, okrenuta pročeljem k podnevu. Sjeverna je strana malco oblučasta. Samo desno do kuta spreda prodire vani zid na poluokrug. Uz lievo i desno krilo nje vide se opet zidovi četverouglaste sgrade, po prilici do 20 m. u dužini a do 10 u širini. U sgradi ostaju obilni tragovi i nutarnjih zidina, te i prostrani zatavanjci veoma debeli i čvrsti kao podovi.

Za 200 metara podaleče na južnoj strani luke vide se i ovdje nedaleko od obale tragovi jakoga zida. Drugih starina nismo opazili. Put, koj slazi iz brigova sa sjeverne strane u luku, po vesti našeg kočijaša iz Trogira zove se i danas *principov put*, a tragovi su mu očiti u ogradah. Sve to se zove stari Trogir, ali tu nema na dugo nikakove kuće. Spomenut nam je i to, da je tu po Petru Nisetiću, poznatomu arkeologu iz Starog grada na Hvaru, imala ležati Silaceva *Heraclea (Hyllenida)*, od koje nam ostaju novci našasti po naših otocih i po kopnu (V. našu „Numografia Dalmata“ u Arhivu XI. bečke akademije od g. 1851). Urednik.

Loranum je bio negdje na zaokuči rata kod dridske uvale, odkolen niče poluotok kod mjesta *Lovrečina*. Neima nikakvih ostanaka koje bi ti zasvjedočivale položaj oli veličinu grada (*Lucio, Mem. 5*).

Prečbu poluotoka sačinjavaju dvi uvlake ili morske drage sa prekrasnim okolicami. U dno istočne, pod planinom »Dridom«, u staroj dritskoj dolini, za vrijeme turskih navala, koncem petnaestoga vieka, kada su u »Podmorju« za obranu podizala se čvrsta kaštela, istodobno i na zapad Trogira kod »Drida« podizala se tvrđava, oko koje, kao i oko »Kaštela«, stvorilo se novo mjesto. Trogirski biskup Frano Marcello, sa dozvoljom Mletčanina, trogirskog kneza Barbadiga, da svoje kmetove od turskih nasrtaja obrani, podiže na vlastite troškove jaku tvrđavu, kao što nam uz grb i sljedeći nadpis svjedoči :

MCCCC. K. K. Augusti
Francisei Marcelli Patritii Veneti Pontificis
Tragurini hec universis ere proprio uti
singolare munimen propugnacula constant.

Odavno ovda se nazivalo latinski nekakvo mjesto *Basilen* (*Thom. arch. c. 33*), a Marcel scieneći, da će opet oživjeti prastari *Bulini* i *Hilini*, oba ova naroda stopi u jedno, i nazva novo mjesto *Bossollina*. Ovo mjesto posta glavnim ciloga poluotoka¹, a sada broji do 1374 stanovnika. Od ono doba stari »Drid« sa novim mjestom, zovu se talijanski *Bossollina*. Nu Hrvati neprihvatiše talijanski naziv, ali neuzdržaše niti prastari, već prozvaše novo mjesto i vas »dridski« predjel *Marinom*, od jedne prastare crkve sv. Marine, koja je uz obalu u dno uvlake bila, *e tal nome Marina oggi nella lingua Slava ritiene* (*Lucio, Mem. 25*). Za vrijeme poviestničara Lucija, ova je crkva bila razkrivena i porušena, nu sada je opet napravljena.

Što je daklen bio stari *Hyllis* i *Promontorium Diomedis*, to je bio hrvatski »Drid«; a to se sve sada talijanski zove *Bossollina*, a hrvatski *Marina*.

Od zapadne strane prečbena uvlaka zove se sada *Stupin*, a prije *Stolpona*, u vrh koje podignuto je novo mjesto »Račišće«, dok se na protivnoj strani podizala Marina, . . . *in intimo orientalis sinus littore villam extruxerunt, quam Bassillinam nuncuparunt; prout alia ex parte ad fauces occidentalis sinus Stolponae, sive Strapini dicti, villam aliam a cornibus dictam, fundarunt* (*Lucio, de Reg. lib. I, c. 4*).

¹ K. Müller u izdanju Silaževa *periplusa* (*Geographi Graeci Min. Parisiis, 1851. 28.*), nepoznajući položaja, nječe da je to poluotok; a ima tu sjaset i još krupnijih.

Još Ptolomeo (*Geograph. II, 17*) spominje liburneski grad *Stlupos*, što je kod Plinija (*Hist. nat. III, 21*) *Stlupi* i *Stlupini*, koga sciene u Japidiji kod Tedanija. Porfirogenit pak brojeći glav-
nije gradove pokršćene Hrvatske, medju inimi navodi i »Stolpon« (*Docum. 400*). Neki sciene, da je ovi bio gdje je sada Sluin; drugi ga traže na Bistrici kod Livna (*Šafar. II, 297*).

Ako pomislimo da je svaka hrvatska županija i svoj županjski utvrđeni grad imala, to ga je dakako i »dritska« morala imati. U »Dridu« nespominje nam se kakav utvrđeni grad. Uvlaka i krasna dolina na zapad »dritske županije« nosi Porfirogenitovo ime »Stolpone«, a i ruševina da se opaža. Iz ovoga moglo bi se sa vjerojatnošću utvrditi, da je hrvatski »Stolpon« u dritskoj županiji ob-
stojao, od koga i okolišna uvlačka dobi ime »Stolpona«.

»Drid« je bio većinom *regale praedium*, koji je bio svojina hrvatskih velmoža. Stoga su ponajviše hrvatski vladari i velmože trogirsku crkvu obdarivali »dritskimi«, kao što su splitsku »solinskimi« posjedovanji. I sada u »Dridu« postoji mjesto »Biskupija«, što znači biskupovo imanje. Kada je u Trogir prispio kralj Koloman, onda je na prošnju sv. Ivana Ursina, trogirskoj crkvi ne samo prvašnje darovštine potvrdio, već ih i uzumnožao *donā quae . . . a Croatiae regibus seu a Salonitanis principibus promeruerat, ampliavit* (*Farl. IV, 314*). Ove darovštine morale su se ponajviše na »Drid« odnositi (*Lucio, Mem. 24*).

U ovoj darovštini spominju se i »solinski knezovi«. Svak znade, da se ovo odnosi na poznati ulomak Kvirinove listine. Nije ovdje mjesto, da joj vjerodostojnost oli nevjerodostojnost branim, ali svakako mi ju je, u koliko se na »Drid« odnosi, iztaknuti.

Isti Lucio, koji ulomak listine navodi (*Mem. 8*), stavlja ju u sumlju; naš pak Rački (*Rad, XXVII, 200*) nju sasvim zabaciva. Suvremeni i bezimeni životopisac sv. Ivana Ursina morao ju je pred očima imati, a tako isto i učni trogirski biskup Treguan, koji je takodjer g. 1203 na točnih izvješćih životopis svečev sastavio; i oba navode darovštine, što ih je crkva *a Salonitanis principibus* stekla. Na što Farlat (*T. IV, 308*) dobro primećuje: *in quorum numero Quirinus hic haberi potest ac debet*.

Ako se pomišlja samo na »stari Solin« i na stare solinske velmože, onda zbilja Kvirinova listina neima nikakva smisla. Dali ako se razmisli, da je i kraljski Biač zvao se kadkad »novim Solinom« (*Riccupiti, Memorie 60*), a tako i hrvatski velmože, sbog

svojih po solinskomu polju postojećih dvorova i posjedovanja mogli su se »solinskimi« nazivati, pak se tako i Kvirin nazivao, onda spomenuta listina može imati pravoga smisla, i njezinim zadržajem odnositi se na »dritske darovštine«. Listinu u izvorniku neimamo, a prepisačem valjda je pred očima samo »stari Solin« lebdio, te su joj uz godine i onaki oblik predstavili.

U erkovnomu splitskomu saboru g. 1185, »Drid« je dosudjen pravomoći trogirске crkve. Pri izboru splitskoga nadbiskupa 1197 Mihovilu trogirskomu biskupu bijahu počasti učinjene, kao što se običavalo pravomoćniku crkve u *Marini (Lucio, Mem. 26)*. Hrvatsko-dalmatinski vojvoda Koloman, sin Andrije II, potvrdi g. 1226 trogirskoj crkvi *ob requiem anime gloriose quondam nostre matris Gertrude regine locum, qui dicitur Drid . . . ab occidente Stelpona (Furl. IV, 337)*. Ovo je sljedeće godine njegov otac Andrija potvrdio, ukloivši svako pravo, koga bi Vulčina oli Grgur rodjak Budislavov ili budi tko drugi na *praedium Drid* iztahnuti mogao. — Kada je Vulčina nad »Dridom« pravo zadobio, nezna se, nu on je svakako prije g. 1213 knezovao, jer g. 1226 knezom trogirskim bio je *Ilija*, sin splitskoga kneza Grubese. Vulčinov sin bio je Martinušić, a ovoga Mika, koji je pravdu obćini i biskupu zametnuo, prisvojavajući si »Drid«. Pravda je istom g. 1272 riješena (*Lucio, Mem. 87*).

Pravomoćje trogirске crkve stegnuto je bilo s početka na vrlo uzki obseg, jer je pravomoćje ninskoga hrvatskoga biskupa protezalo se preko Solina. Istom nakon devetoga vieka, pokle je biogradska i kninska biskupija uzpostavljena, trogirska je crkva zadobila »primorsko-dritsku« županiju.

Zemljište »Drida«, osim nekoliko vrlo ubavih predjela, nije najplodnije; ali se je uvijek velikimi pašnjaci odlikovalo. U vrijeme splitskih razpra, neki Tolen, sinovac poznatoga splitskoga kneza Petra iz Zahumlja, zaplieni u prvoj polovici trinaestoga vieka iz »Drida« do 80.000 ovaca (*Thom. arch. c. 33*).

Kada su Turci god. 1659 na Drid udarili, i mjesto novo »Marinu« obsjednuli, bilo je samo 150 kuća okolo tvrđave sa do 200 oružanih stanovnika. Nu ovi su se sa njihovimi ženami prezamjernom hrabrostju branili, a naš Kačić ih u svojih neumrlih pjesmah proslavio. Toliko je onda mjesto »Marina« bogata bila, da su Turci jedno na 1200 natovarenih konja mogli odagnati zarobljeni novac i prtljagu (*Katalinić T. III, 139*). F. Šimun Milinović.

Hercegovački nadpisi.

I.

ЗДѢ ПОЧИВАСТЪ РАБ : БЖИ МАРКА
 ПАНКОВИЧЪ : РОЖДЕСТВОМЪ : ИЗ
 БОСКОПОЛА : ЖИТИЕМЪ ПАМЕ
 И О . И : И ПОЖИВЕ ЛѢТЪ : 83 :
 И ПРЕСТАВИ СЕ МЦА : ФЕРВЪРА
 23 ТО ЛѢТА 1691 О ЛЕТА

Ovaj je nadpis poprieko uzidan, mjesto cigle kao materijal metnut pod pučku učionu u Jamini. Visok 0.50 m., širok 0.40.

II.

ЗДѢ ПОЧИВА
 БТЬ РОБ БОЖИ
 ВЛАБТЬ КОИ СІ ЮН
 ОШЬ БѢ И ЖБОДЕ ГО Н
 ОЖЕМЪ ГМГОРИС
 ДАНИЛОВИЪ. КОИ АС
 ЖИ ПРЕДЪ НЕГО
 О РОЖЕНА ЖИВИС
 ГМЛОСТИ И ЖБИ
 Б ДАНЬ ДРОЗГОГ
 А ЛѢТА О РОЖ
 АУЛЕ МОЧЬ
 НОС . А . ДАНЬ

Redak 8. čitaj: *ot rođenja.*

Ovaj i sljedeći kamen pod br. 3 leže na oranicaš Jaminskih idući iz Jamine pram Račinovci na lijevu stran puta. Visok je 0.85, širok 0.25. O ovom i o sljedećem nadpisu narod veli, da su bila dva vierna druga, zaljubili se oba u krčmaricu, pobili se na noževе, i jedan drugoga ubio.

III.

ЗДѢ ПОЧИВАЄ
 РАКЪ БОЖИ ГЛ
 ГОРИЄ ПОЖИКЪ А
 ЪТЪ . КЄ. И ПОГИКЄ КЪ ВОИ
 СЦИ. ЮНОШЪ БЪ И ЗБОДС
 НЪ. НОЖЄМЪ. ЮВАНЪ КЪКО
 ВИТЪ. КОИ ЛЕЖИ ПОРЕДЪ
 † РОЋЕНА ЖИВШЄ † (МИЛО)
 СТИ †(А?)‡БИ †ДАНЪ
 ЛКТ † Р(О)ЛЖАС. МЦА
 НО. А. ДАНЪ

Visok je 0.78 m., širok 0.45.

IV.

А СЕ ЛЕЖИ СТЕПАНЪ А ЧИНИО МИ
 ОТГОСТЬ КОВАЧЪ

Stećak s postavkom (svršuje na trostrani bridnjak sa osnovicama nagnutiem unutra) dug 1.66 m., vis. 1.32, deb. 0.78. Izpod nadpisa je štit, a za njim mač s donje strane. Na glavi je križ na zavojke.

V.

† А СЕ КАМИ НА ВЪКЦЪ НАПЕТ ОВИ
 †‡ А СЕ ПИСА КОЛАШИИЪ БОГАШИТЪ

Stećak s postavkom (svršuje na trostrani bridnjak kao i prednji) dug 1.70 m., vis. 1.20, deb. 0.81.

VI.

СИЄ ЛЕЖИ ДОБРИ РАДОЄ СИИЪ КОЄКОДС СТИПАНА
 НА СВОИ БАЋИНИ НА КАТНОГАХЪ
 СИ БИЛИГЪ ПОСТАВИ НА МЄ БРАТЬ МОИ
 КОЄКОДА ПЕТАРЪ

Stavan sam, da se baština zove Batnoge; pa i dan današnji tako je ime odjelu Ošenica kod Stoca. Po svoj prilici ovaj je spomenik podignut od Petra Miloradovića (on je ukopan na Vlahovićima u crkvi sv. Lazara kod Ljubinja) bratu Radoji. Bila su četiri

brata Miloradovića (o njima narod pjeva u Gabeli odulju pjesmu): Jasen, Stjepan, Demun i Petar. Poznati su u Hercegovini spomenici — Jasen krst — Stjepanov krst — i Demunov krst, a u Dalmaciji Miholj krst (u Čepikućima poviše Slanoga kod Dubrovnika).

VII.

(СИС ЛЕЖИ КЛАЧЬ КЛАХОВ(И)ЧЬ
ПОСТАВИ СИ КРАМИ РАТКО БРАТИКО(Љ)ИЧЬ

Ova četiri zadnja nadpisa nalaze se na Radimnji blizu Stoca (V. Viestnik 1883 str. 81). Vid Vuletić-Vukasović.

Rimski nadpis na Bolu (na otoku Braču).

D M
Q V I N T I A N O
E I A N O F I L I I S
A · X I I · P R I M V
L A M A T E R
P O S V I T ¹

Ploča vapnenjača debela 0.8 m., široka 0.40, visoka 0.64. Na vrh ploče je ruža i uresi, naokolo okvir, a redke dieli crta. Slova su sasviem pokvarena i grdna. Ova je ploča bila ugradjena u kadrnu ondješnjega manastira, a sada se čuva u podrumu. Nije mi poznato, gdje je izkopana, al sam sjeguram, da bi se još dosta stvari našlo oko manastira. Na pr. kod samoga puta lani su težaci izkopali žaru, ali su je pokvarili i bacili u more.

Vid Vuletić-Vukasović.

¹ Ovako smo nagadjali po veoma zločestom otisku, pošto iz Vuletićeva prepisa nedaje se ni slova shvatiti osim *posvit*. O rimskih starinah na Bolu pisao je Dr. N. Ostoić iz Starog grada u „Gazzetta di Zara 1838 n. 41“.

Uredništvo.

D o p i s i.

1. U Korčuli, dne 15 septembra 1883. — Veleučeni gospodine uredniče! Vratio se s putovanja iz Hercegovine dne 7 t. m., te ću Vam eto po običaju slediti dopis *popunjanjem* i *opisivanjem* bosanskih spomenika (V. Viestnik 1883, str. 90). Opazit mi je (V. Viestnik 1883, str. 60), da

je na *Nekuku* starogroblje na tri mjesta. Opisao sam groblje s desne i na *Njivicama*, a s lijeve na glavici (daleko 20 časa od prvoga) prošli put nije mi bilo poznato.

U sve je neopisanih grobova na *Nekuku sedamdeset*, ali nijesu veličanstveni kao opisani; ipak zaslužuje, da se barem bolji napomenu:

a) 1. Ploča visoka kao stećak. Na njoj je križ. 2. Ploča, a na njoj kupa. 3. Ploča. Na njoj je štap, oko njega vrpca, pa uniže ogromna ruža. 4. Ploča, a na njoj konj put desne. 5. Stećak slabo ukresan. Na njemu je križ. 6. Ploča, a na njoj križ na viencu. 7. Ploča visoka kao stećak. Na njoj su (s lijeve) kao velike škaru u okviru, pa (s desne) zvijezda, a izpod nje polumjesec otvorom put lijeve. 8. Ploča visoka kao stećak. Na njoj je ogromna kupa. — Na ovoj je strani do četrdeset običnih i zavaljenih grobnica, a s druge jih je strane plotu trideset, al je samo na sljedećem obilježje: — 9. Ploča, a na njoj križ. 10. Ploča, a na njoj kupa. 11. Isto. Na njoj je križ. 12. Isto. Na njoj je postavljena okomito grana ruže.

Lani nijesam opazio, da je na *Šehitima* (*bašluci* — njekakvih turskih mučenika — na *Nekuku*) luk, baš kao kod rimskih *sagitarija*. — Ovo je cigli primjer, što sam do sada opazio na muslomanskiem spomenicima.

b) Nedaleko od crkve Ošanske put sjevero-zapada su podrtine grada *Banje*.

c) Kažu mi, da se nalazi na *Pješevici* (kod *Dubrava*) starinsko groblje, al ga nijesam izpitao.

d) Na *Prenju* je u *Dubravama* kod latinskoga groblja na glavici do šest predhistoričkih gomila.

e) Na *Opličima* je (daleko od *Stoca* put zapada tri sata hoda) veoma znamenito groblje radi nadpisa, koje ću lagano iznašati na svietlost.

1. Ploča zarubljena. Na njoj je ukresan štit, na njemu je ruža, a iza njega mač. 2. Ploča, a na njoj kupa. 3. Ogromni krst. U kracima mu je po ruža. 4. Ploča izgranana granama. Na njoj je štit, a na njemu po sriedi ruža. 5. Ploča. Na njoj je ukrivljen štit, iza njega je mač, a u vrhu kupa. 6. Ploča. Na njoj su dvije ogromne ruže. u vrhu jedna nad drugom. Kod donje je sljedeći nadpis, al rek bi nesvršen:

† АСЕ СЕЧЕ
ГРЪБА
УБ

Čita se: † Ase seče Grubac.

7. Omanji stećak (sada prevaljen). 8. Ploča ponješto okrnjena. 9. Stećak naslonjen. 10. Stećak u vrhu ravan kao ploča. Dug je 1,80 m., vis. 0,80 m. Oko njega je nadpis. 11. Stećak u vrhu ravan (sada prevaljen). Na njemu je sprieda kao zmija, pa kao dva topuza i njekakva mithička životinja. S druge je strane kao pas. U vrhu su naokolo grane izmitoklašene. 12. Stećak (velik) u vrhu presječen. Dug je 2 m., vis. 0.60—0.80 m., šir. 1.60 m. Oko njega je nadpis. 13. Ploča bez nadpisa. 14. Stećak naslonjen na ploču. Na njemu je sprednje strane križ urešen, a tako isto i straga. 15. Ploča naslonjena. 16. Ploča zavaljena. 17. Stećak. 18. Ploča.

19. Ploča, a na njoj mač. 20. Isto. 21. Stećak naslonjen, a u vrhu ravan. Dug je 2.20 m., šir. 1.10 m., vis. bez naslona (postavka) 0.60 m. Na ovomu je stećku nadpis razdjeljen na dvoje. Uvrh glave (k zapadu) piše:

А \ ВРСК (?) ЛВЬ СЕ ИСТУЕ
ГРЪБАЦЬ
КОВАУЬ

Čita se: A \ Vreb (?) Lav/ se isječe Grubac/ kovač/

Izpod nadpisa su tri životinje (postepeno velike). Životinja u niže (s desne strane) ide put lijeve, a druga (viša) zavrćena je repa i okrenuta je put desne. Treća je najmanja, te rek bi, da prestavlja vasku¹ (psa). Na licu (sprieda) ovo piše:

† АСЕИ АСЖИ КИЗЪ РАДИКОИ ВЛАТКО
ВИТЬ З ТОИ ВРИМЕ НАИКОИ МЪЖИ
З ДЪБРАХАХЪ КИХЪ

Čita se: † asej leži knez Radivoi Vlatković u toi vrime najboli muž u Dubravah bih²

S druge strane putače (u gori) je preko dvadeset spomenika, te služuje, da se priobće sliedeći: 22—23. Dva stećka. Oko njih su ukresane grane, a svršuju u trostrani bridnjak sa osnovicama nagnutiem unutra. 24. Ploča naokolo zarubljena granama. 25. Ploča (zaraštена u gori). 26. Stećak. 27—28. Ploče. 29. Četverouglasti stećak. Na njemu je polumjesec otvorom uzgори, 30. Stećak u vrhu ravan. Na njemu je uhićeno kolo. 31. Isto. Dva polumjeseca otvorom uzgори. 32. Isto. Na njemu je križ na grane. 33. Četverouglasti stećak naokolo obrubljen granama.

Pred pravoslavnom je crkvom na Opličićima do trideset velikieh starobosanskih grobova, ali nije na njima osobitieh znakova. — Kazat mi je, da se još opaža na osami po gdje koji starobosanski grob po Dubravama, al budući na osami i bez osobitieh znakova, neiztićem ga na svietlost.

f) Na *Rečicama* je kod Domanovića (blizu Počitelja) do šest grobova, a tako jih je nekoliko na *Tasovčićima*. Od tih je jedan zlamenit (na *Tasovčićima*), te je naslonjen na ploču i svršuje na trostrani bridnjak sa osnovicama nagnutiem unutra.

g) Manje od po sata hoda s Metkovića opaža se po koja starobosanska grobnica u *Doljanima*, ali nije od kakve zlamenitosti.

Zatvarajući današnji dopis, uzgrede mi je napomenuti, da je oko Domanovića deset ogromnih predhistoričkih gomila, a na *Klepcima* je tako velika gomila, da prekrija čitav vrh brda. — Osobitijem štovanjem

Vid Vuletić-Vukasović.

2. U Sisku 13 listopada 1883. — Još prošle godine zaključilo je zastupstvo grada Siska, da će dati lievu obalu rieke Kupe urediti i podzidati, samo korito rieke mjestimice očistiti, a otvorene do sada kanale po gradskih ulica

¹ Na Boljunima su mi kazali seljaci: To je gospodine *vaska*.

² Opazit mi je, da su slova čisto ukresana, al su *redci krivi*, baš kao, da je kresano bez ikakve crtarije.

zamieniti zidanimi, podzemnim. — Sa čišćenjem Kupskoga korita započelo se već prošle godine pod jesen, te se ondje u nebrojenoj množini rimskih opeka naišlo na više odlomaka amphora i drugih rimskih posuda; osim toga pako u samoj obali na dnu korita na drvenu sgradu od debelih okomicie stojećih tesarnih hrastovih dasaka, iz koje bje izvadjeno vrlo mnogo svakovrstnih kosti čovječjih i životinjskih ali nikakvih inih predmeta. — Predmeti što su jih radnici kopajući dno obale nalazili, tim su me više zanimali, što se je medju njimi tu i tamo nalazio po koj slabo ili nikako čitljivi rimski novac (dva Claudija i Valerianus) te više liepo izradjenih 30 centm. dugih a 5 do 6 centm. širokih mramornih pločica, služećih nedvojbeno oblogom otmjenijoj sgradi.

Propitkujući, doznadoh, da se je kod zidanja male kaptolske gostione, do nje stojećega kaptolskoga magazina, kao i spram njemu stojeće dvokatne kuće nalazilo mnogo još sada stojećih rimskih bolta upirućih se na same male kratke zidane stupove, kojih stupova da je sva tamošnja obala puna.

Nastavljajući ove godine uređivanje Kupske obale, naišlo se opet na takove stupove i to spram gostione „rimska pivnica“. Ovi stupovi, kojih je do osam odkopanjem obale razrušeno, zidani su t. j. sastoje od četverouglastih a gdje koj i od okruglih opeka; visoki su 78 centimetra, a stoje na taracu od rimskih opeka neobične veličine t. j. preko pol metra u kvadratu. Taj tarac leži dva metra duboko pod današnjim zem. površjem, te se stere dalje prema „rimskej pivnici“.

Nedvojbeno je, da je to rimska parna kupelj, tako zvani *caldarium*, kakovih imade u starom Budimu uz 297 stupića, zatim u njemačkom Altenburgu, u Drnovi u Kranjskoj, u Solinu, u Dalmaciji itd., te bi od velike važnosti bilo, da se kopanje ondje nastavi, tim više, što bi se onaj prazan prostor medju stupići, tako zvani „*hypocaustum*“ dao liepo očistiti, te spojiti sa tamo se nalazećimi kanali, kojimi se je razgrijani zrak unj vodio, a drugimi voda u Kupu izpuštala. I viseći pod tako zvani „*suspensurae*“ stoji još mjestimice nezledjen, a sastavljen je kao obično od čista vapna pomješana tučenom opekom.

Drugi dio kupelji tako zvani „*Tepidarium*“ i „*Frigidarium*“ nije još otvoren, te bi po mom mnienju imao biti dalje prema „rimskej pivnici“.

Tko poznade rodoljubje našega vriednoga starine gosp. načelnika Lovrića, a uvidjavno zanimanje gg. gradskih zastupnika za historičku prošlost svoga grada, taj će uvjeren biti, da će slav. zastupstvo dozvoliti, da se na tom mjestu nastavi u proljeću kopanje. Društvo „*Siscia*“ počivajući ove godine, tim će uspješnije do godine, ako Bog dade, zajedno sa hrv. zem. muzejom svoj rad nastaviti.

Predmeti nadjeni stranom ovdje, stranom na drugih mjestih grada Siska, nalaze se u mojih rukuh i to brižljivošću gosp. Milčića, predsjednika „*Siscie*“, gosp. Gjure Benovića, trgovca i gosp. Andrije Colussia, graditelja, te o njih pobliže drugi put.

D. Jagić.

Razne viesti.

Odličan dar nar. zem. muzeju. — Gosp. baron od Handel-Maz-zetti, kapetan kod XII pješačke pukovnije, putem sl. c. kr. središnjeg od-bora za umietnost i povjestne spomenike u Beču blagoizvolio je ponuditi u dar našem arkeol. muzeju jedan velevažni Mithras-spomenik, što je on pri-godom iztraživanja i izkapanja starina u Golibiću kod Bihaća u bosanskoj Hrvatskoj našao. Ta ponuda bje dakako oberučke prihvaćena, te se taj spo-menik već sada nalazi u muzeju.

U isto doba, kada se putem kotar. ureda u Zavalju preuzimao taj spomenik od g. Hildebranda majora u Bihaću, isti major blagodarno priloži još tri druga spomenika, koja je pomenuti g. kapetan u Bihaću ostavio bio na pohranu; te su i ova tri istodobno ovamo došla.

O kapetanovu otkriću te i ob ovih spomenicah prosborio je u spisih bečke akademije znanosti (*Sitzungsberichte der phil.-hist. Classe, 99 Bd. s. 466*) g. prof. W. Tomaschek.

Prvi spomenik, u dvoje razstavljen, predstavlja Mithrasko posvetilište. Gori u kutu lievo poprsje sa zrakovi u okrugu oko glave i s zubljom u desnici; desno u kutu isto takovo poprsje sa mjesječastim srpicem izpod glave uzgor okrenutim i s zubljom u lievici; a to su očito znamen sunca i mjeseca. Glavna slika dieli se na troje. Desno i lievo po jedan muškarac stojeć sa zubljom kao gori; po sriedi osoba sa letećim plaštem zada i frižkom kopicom upire lievo koljeno na zadnjicu svezanoga bika, čvrsto držeć ljevicom njegovu glavu a desnicom nož urinut mu u grlo. Sa tla skaće pas biku na prsi, gdje se i zmija uzvija, a dolje lievo plazi rak. Ovoj srednjoj predstavi lievo stoji nadpis :

AVE
LIVS
MA
XIMVS
PANTADIE
NVS

Drugi spomenik, ponješto doli okrnjen, veoma izglodan jer iz mekoga vapnenjaka, i isto onako razdvojen, ima sliedeću sliku: lievo stojeć go Hercules sa batinom i lavskom kožom; po sriedi ženska osoba desno okrenuta, u dugoj nabranoj haljini i sa rukama na krst; lievo pako tragovi nečesa, što se razaznati neda, jer je ovdje kamen okrnjen.

Treći spomenik jest četverouglasti stup sa nadpisom ovako :

S	S	I	L	V	E
S	T	R	O	S	
A	N	D	E	S	P

Četvrti spomenik predstavlja njeku veoma oštećenu i nepodpunu sliku sa pticom dole. O njem piše g. Tomaschek: „*Perseus mit der Graia wird es kaum sein; eher dürfte der Stein aus slawischer Zeit stammen, da ähnliche Figuren sich auf einem Grabstein bei Ružici in der Hercegovina vorfinden*“ (Moriz Hoermes, *Sitzungsberichte*, 1880 s. 549).

G. Tomaschek je na svietlo iznio još drugih spomenika i nadpisa od g. kapetana u Golubiću otkritih, te misli, da se u Golubiću ima tražiti položaj starodavnoga grada Raetinum (Ραιτινον, Dio Cass.).

Našinci u Bosni ugledali se u g. barona od Handel-Mazzetti, komu kao što i g. majoru Hildebrandu naša najtoplija hvala.

Solinska sbirka u nar. zem. arkeol. muzeju. — U zemaljskih muzejih, gdje se poglavito za tim teži, da se strukovnjaku predstave na ocieniu što bolje i podpunije domaći arkeologički proizvodi, veoma se preporučuje po koliko moguće njihovo geografičko uredjenje. U našoj trojedinici imamo tri poglavita mjesta, koja su se do danas svojim bogatstvom osobito izkazala na arkeolog. polju, a to su Solin (*Salona*) u Dalmaciji, Sisak (*Siscia*) u Hrvatskoj i Mitrovica (*Sirmium*) u Slavoniji. Ima pako sjaset drugih, gdje se isto tako starine kod nas izkapaju, ali ne u cnoj mjeri i onolike vrijednosti, kao što ovdje. Ravnateljstvo arkeol. odjela nar. muzeja od njeko doba nastoji i o tom, da bar po koliko se za sada shodno i koristno pokazuje, i geografički svoje sbirke priredi. Toga radi sve što je tečajem vremena došlo u naš muzej darom ili nabavom iz Siska, a ono navlastito što mu svake godine šalje slavno arkeol. društvo *Siscia* u Sisku, sve osim nadpisa na kamenu stoji naposeb priredjeno u osobitoj dvorani. Arkeol. blago g. 1880 u Bakru izkopano, ima za se naposeb dva ogromna i veoma ukusna ormara. Za *Sirmium* za sada nemože biti govora, pošto je do danas Mitrovica u našem muzeju veoma slabo zastupana. Arkeol. dragocienosti ondje tijekom vremena obilato izkopane, ponajviše su prošle u tuđji sviet, tuđjinci se dakle ponose s njimi, te nam je putovati u tuđjinstvo, ako ćemo da što o prošlosti Sirmiuma znamo. Sbirka starina iz Sirmiuma, koju posjeduje preuzv. g. biskup djakovački i koju je opetovano ovomu zavodu obećao, čim ovamo dodje, jamačno će omogućiti, da se i starine iz Mitrovice naposeb izlože i prirede. Isto se do ovih dana moglo reći i o Solinu. Istina bilo je u muzeju ne malo predmeta solinskih, ali ne toliko, da bi zaslužili osobito odieljenje. Od sada neće biti tako; i solinska sbirka biti će do mala naposeb priredjena.

Početkom kolovoza nalazeći se muz. ravnatelj u Spljetu, doču slučajno, da liepa sbirka rimskih solinskih predmeta već je spremna da putuje u Italiju. Ravnatelj pohiti, da ju razvidi i prosudi; te mu pomoću gosp. I. Bigonia ondješnjega muzeal. povjerenika podje za rukom nabaviti ju za naš muzej u gosp. Ivana Girometta, koj ju od mnogo godina na licu mjesta sakupljao, uz veoma umjerenu cieniu (202 for.). Nabrojiti ćemo samo pregledno predmete, koji ovu sbirku sastavljaju:

U *zlatu*: dvie velike naušnice, od kojih jedna dragim kamenom ukrasena, i jedno srđce; te nekoliko drugih kamenčića.

U *srebru*: prsten sa dvie glave i dvie jegle bodače, na jednoj od kojih poprjsje žensko, a na drugoj *Amor* sa naperenim lukom.

U *bakru* i u *bronzu*, gdje najviše obiluje: arkaički kipić bakusa sa čašom u desnici i još tri druga idola, više raznovrstnih živina, tri ogledala, tri tablice mitologičke, do 30 zapijuća i više spona, 16 ključeva, 4 phalusa, 13 narukvica, 7 prstena, 1 kočka, 1 posudica (oinoche) osobite ljepote, 11 raznih težina, od kojih na jednom m uz cviet od krina, na drugoj P, na trećoj SOL, 3 kotaca, veliki žrtvenički tanjur i t. d.

Od *kosti*: 2 prstena, na jednom crvenkasti četverouglasti kamenčić, ručka uglasta na kojoj su urezane četiri osobe u podpunom liku osobite vrijednosti, jedan podpun a drugi manjkav mirisar, jegla bodača sa poprjsjem ženskim na vrhu i još 24 drugé razne veličine i oblika, i 3 žlice.

Iz *tjestine*: tri prstena sa glavicom, na kojih razne slike, 26 zrna od niza, 24 dugmeta, 4 kocke za igru, glavica, odlomak češlja i t. d.

Iz *pečenice*: 63 svjetiljke različitog načina i sačuvanja, od kojih većina s gornje strane nosi sliku, kao na pr. orla, janjeta, obilnice, žrtvenika, lepeše, čovjeka u što hvata jelena i t. d., ili s donje nadpis kao CRESCES, PVLLI, VIBIANI i t. d. Medju ovimi se odlikuje jedna sa krstovim monogramom, i jedna četveronosna veoma riedka, na kojoj se s gornje strane vide simboličke dvie ribe i pet kruha; te jedno poprjsje žensko i 9 malih glava, jedna ručka, jedan poklopac na kom naokolo C2PLOTA ARRIQ, 9 raznih posuda povećih i više malenih, i tri ploče sa pečati: PANSIANA, NERONS CLAVPAE, NER GAVD PNSIN.

Iz *stakla*: ogromna mrtvačka urna, boca na način guštarice a veličine kako jedva da je gdje ima, te sjaset drugih flaša i suznih bočica.

Iz *željeza*: prsten sa krasnim urezanim kamenčićem, drugi sa glavom, 7 ključeva i t. d.

Iz *mramora*: dvie liepe glave, jedan idol, i jedan oblasti tanjur.

Iz *kamena*: Silvanus u vel. relievu, vis. 0.45, šir. 0.30, deb. 0.12, te komad ukrasa, na kom rimska krabulja.

Osim toga još mnogo rimskih bakrenih novaca, te nekoliko predmeta iz srednjeg doba.

Starogrčka sbirka nar. zem. muzeja. — Akoprem je glavna zadaća našega nar. zem. muzeja težiti za tim, da mu sbirke prikažu što podpuniju sliku domaće starožitnosti, ništa ne manje iz više razloga je od potrebe, da se njegove sbirke do nekle barem popune i u onih strukah, kojim nema zastupnika ili jedva na našoj zemlji. Toga radi bje već davno najviše brigom jugoslavenske akademije nabavljena naša egjipatska sbirka, koja bi riesila i najugledniji muzej u svijetu. Do danas starogrčka sbirka u nas bjaše samo postrance zastupana. Imamo krasnu sbirku posuda iz Velike Grčke u južnoj Italiji i nekoliko predmeta i velevažnih nadpisa iz starogrčkih naselbina u Dalmaciji, ali iz prave Grčke sasvim ništa. I toj nestašici gledalo se da bude za sada bar kakov kraj. Dočuvši muzeal. ravnatelj, da se u Trstu nalazi prilična sbirka starogrčkih predmeta u privatnih rukuh, ne davno a potajno iz Atine ondje donešena, zametue dogovore

s vlastnikom za njenu nabavu. U isto doba, dokazavši njezinu vrijednost i potrebu za naš zavod, obrati se na vis. vladu s molbom, neka ju istomu zavodu pribavi. Vis. vlada rado prihvati taj predlog, te se ta sбирка već sada nalazi u našem muzeju neznatnim troškom od 400 for. U toj sбирki najbolje je zastupana kiparska znanost.

Kao glavni, veoma riedki predmet ove sбирke jest četverouglasta ploča iz *bieloga mramora*, vis. 0·33 cm., široka 0·34, debela 0·5, na kojoj stoji uprav vješto izražena u plohorezbi grčka gozba (*συμπόσιον*). Muška osoba, do pola trbuha gola, leži na krevetu. Gornji joj dio tiela malko nakoso, pošto je na laktu lievice podslonjen. U desnici pruženoj u vis drži rožnu čašu (*φύτρον*). Do njezinih noguh i k njoj okrenuta sjedi na istom krevetu ženska osoba, desnicom na krilu, dočim joj u lievici čaša na bedru muške naslonjena. Za ovom stoji go rob. I ovaj u lievici pri prsiah drži čašicu, a u desnici iznad velike posude na tlu stojeće malu posudu, kao da s ovom iz velike crpi. — Još su iz mramora: ženski kip do izpod trbuha, vis. 0·25 cm. a šir. do 0·12. Desnica pri prsiah izlazi iz ogrtača, u kom je zavrt, a lievica doli uz bok pružena kao da nješto drži. Zada na plećih stoji urezano: „Andrea Buzzelli. Giovedì sei Agosto 1840 donomi questa pietra del tempio di Venere d' Atene lord Elgin. Spogliò il Partenone“; — devet glava od kipova u naravnoj veličini; njekeje s vratom visoke do 0·20 cm. — i jedna ogromna posuda iz alabastra sa dvie ručke, visoka 0·33 cm., a najvećim promjerom 0·30.

Iz *vapnenjaka*: dvie muške pjesnice držeći kuglju, odlomci od plohorezbe; — dva poprsja — glava frižkom kapom; — dva ženska istovjetna kipa; žena s koprenom i nizom na vratu sjedi na stolici i drži djete na krilu; — prednji komad noge.

Iz *pečenice*: devet kipova, devet poprsja, 26 glava i tri ulomka, jedno živinjsko tjelo bez glave, 46 svietiljka, od kojih jedna sa dvie mišice, 13 sa predstavom s gornje strane a pet sa nadpisom doli NERI, FORTIS, CASSI, VIBIAN, VIBIANI, tri zdjelice, jedan tanjur, jedan poklopac, i 35 posudica, sve razne veličine. Medju ovimi posudicama jedan *κρπτηρ* bez ručke, čunjast prema otvoru, vis. 0·15 cm., promjerom na otvoru 0·9, sa crnim likovi i bielimi pjegami na crvenkastom dnu. Predstava mu: muškarac jaši njeku neman, a pred i za njim čovjek prama njemu u neprijateljskom položaju.

Iz *stakla*: 18 staklenka razne veličine i načina; — isto tako sedam čaša osobite ljepote; — i jedna velika urna, visoka 0·24 cm., promjerom najvećim 0·25, a na otvoru 0·18^{1/2}.

Izkapanje starina uz pripomoć nar. zem. arkeol. muzeja i hrv. arkeol. društva. — Gosp. Jakov Pavelić, muzealni povjerenik i učitelj u Munjavi, stavio se bio prošlog kolovoza da kopa starine u Sušnjevom selu kod kuće Gračanina na tlu starodavnoga grada (*Arapium*? V. Viestnik 1882, str. 12—23). Odkrivši prvi dan zidove prostrane i plemenite sgrade, zadrugari Gračanin, vlasnici toga zemljišta, opozvaše dozvolu, koju mu bjahu dali, da ondje kopa, te uslied toga radnja se obustaviti morala. Kašnje isti je kopao na južnoj kosini brega Treskavca, gdje Josip

Popović, kopajući kamen, već davno bjaše odkrio starodavno groblje od žara, te je i on naišao na tri žare sa predmeti iz predhist. doba. Pavelić opazi, da su te žare poredjene po stalnoj daljini jedna od druge, te nadje u svakoj od njih sažgane čovječeje kosti i nekoliko predmeta od bakra. Žare iz slabe tvari, vjerojatno na suncu izpečene, čim bi se pomolile, rušile se u komade. Žara takovih našlo se jošte uz brieg Čakovac, a starina na briegu Viničica zvanu. Na tih mjestih kani Pavelić svoja iztraživanja nastaviti.

I g. Antun Bogetić, muzeal. povjerenik u Račinovcih, ove je godine kopao starine ondje pri Savi, gdje je bivša brodska pukovnija graničila sa petrovaradinskom, u mjestu nazvanu *Letun*, kuda se obala jako uzvišuje. Ta visočina mal ne je sva criepovljem i kosti čovječjimi i od raznih životinja prepuna. Odkrio je tu Bogetić za metar duboko više ognjišta, gdje su mrtvaci sažgani bili, te opazi na svakom ognjištu žaru naopako položenu, dnom uzgor a otvorom doli. Veli dalje: „ognjišta su okrugla u promjeru jednoga metra, ugladjena poput peći, u kojih se kruh peče“. Našao je i dva ognjišta ležeća jedno pod drugim, te i na ovom drugom žaru kao gori naopako položenu. Žare sve do jedne bjahu u komadih. Kopajuć dalje naišao je amo tamo na nekoliko kolobara i dugmeta bakrenih, na jelenske kosti i na jedan lončić malko okrnjen, koj je ležao isto kao žare s otrovom doli na tlu. Podaleče za jedno 20 metara namjerio se je i na željezne predmete, koje ne bi ipak stajali u savezu s gori označenimi ruševinami.

Predmeti, vrijdni da se čuvaju, u tih izkapanjih našasti, već se nalaze u nar. zem. arkeol. muzeju.

Popunak rimskoga nadpisa. — U članku „Putopisne arkeološkičke bilješke od Ogulina do Prozora (Viestnik IV, br. 1, str. 16)“ naveli smo dva nadpisa, koja smo otkrili u Munjavi pred kućom Rada Popovića br. 17, te smo opazili, da je drugi bio zaboden na uglu te kuće, i da je toga radi nemoguće bilo cieloga, dakako u koliko ga ima, prepisati te priobćiti. Pošto je ovaj kamen trudom g. Jakova Pavelića, muzeal. i društva. povjerenika u Munjavi, već sada svojina nar. zem. muzeja, u stanju smo ga popuniti, u koliko se daje, buduće je ovo samo gornji dio velikog četverouglastoga stupa:

I O M D D
P R O S A L V T E
I M P P L S E P T S E
V E R I E T A N T O
n i n i C A
.....

Na desnoj strani izrezan tanjur po sriedi s čunjom, a na lievo posuda.

Zbirka rimskih novceov nabral na Dernovem pri Leskovcu Franjo Jarc, župnik na Mirni. V Ljubljani 1883. — Gosp. Fr. Jarc za svoje sedamgodišnje duh. službe u Drnovu marljivo se je i tim bavio, da kupi starine, koje bi se odkrivale na ondješnjem tlu, gdje se je njekoč dizao slavni *Neviodunum*. Tako si znatnu sbirku predmeta a navlastito novaca (oko 1000 komada) sakupio. Njekeje od onih blagodarno prikaže u

dar i našem muzeju. Novce on sada na svjetlo iznaša, da i tim sve bolje razsvietli poviest onoga grada. Svi su rimski, te izuzam samo nekoliko iz republ. doba svi ostali su iz carskoga, i teku do cara Teodosija († 395), kada je po svoj prilici i *Neriodunum* propao. Ima tu i nekoliko veoma riedkih. Neimajući pri ruci strukovne knjige, da se po njoj ravna, nije čuda, što mu opis gdjegdje podosta hrama. Njegov je ipak trud hvale vriedan i zato, što su u nas njegovatelji arkeologičke znanosti a numisma-tičke naposeb veoma redki.

Bezobraznost pod krinkom domorodca. — Čitamo u Katoličkoj Dalmaciji (1883, 27 kolovoza, br. 63): „*Poviestna opazka.* — Primamo: Hvar ili Pharea (Lesina): Ako li se dvojica prepiru, treći koji se hoće uložiti (??), mora najprije da razvidi razloge obojice, pa na temelju istih da izrazi svoj sud. — Prepirka o Pharei (*sic*), mislim da je svršena, jer Boglič pobio je Ljubića, koji je za svojim porazom umuknuo. Dakle kako su mogli velecienjeni V. Klaić (Op. zem. u kojih obit. hrv. II. svez. Druž. S. Jer. g. 1881 str. 180) i T. Smičiklas (Pov. Hrv. I. dio, g. 1882 str. 26) na Ljubićevu pristati? (*Pristali su, pokle su sve razvidili i prosudili, kao što Mommsen i svaki, koj se tim predmetom do sada bavio*). Kažu mi, da jedan (??) od obitelji Machiedo pripravlja se pisati o istom poslu (*sic*), zato neću ja dalje. Domorodac.“

Ljubić porazen, umuknuo? Da i još nješto. Ako Bogličeva radnja sbilja vriedi, da ju Ljubić na svoje rešeto baci, imali on to raditi još prije, nego se ciela na vidik bud makar u koledaru, kao što onaj prvi nje dio u programu, pomoli? Ne jamačno, da nedere rešeta više put. Ustripi se dakle, ljubki domorodče! Tjeraj brajka na svoje obećanje, a čim pogača bude ciela, neće ti, vjere mi, uzmanjkati smoka i do sitosti.

Odgovor na pakostno zadiranje. — U nekome tobož opisu ovoga nar. muzeja, koj je na svjetlo izišao u ovdješnjem mrtvorodjenom žurnalu *Kroatische Revue* pod naslovom: *Das kroatische archaeologische Nationalmuseum*, veli se na str. 203: „*Ueberhaupt sind hier noch sehr viele Gegenstände aufgehäuft, die eher in eine Marktbube oder in ein Curiositaetencabinet passen würden, als in ein archaeologisches Museum*“. Ovo se na prosto odbija kao puka neistina, svakomu, koj muzej pozna, a oči ima, očita. A tko ti ruži tako zavod, koj si već u porodu svietsko ime stekao?

Dalje se na istoj strani veli: „Zur Gebrauch der Beamten besitzt das Museum auch eine Handbibliothek, die jedoch noch sehr mangelhaft ist, und *mehr historische Werke* enthält, als archaeologische. Der letztere Umstand kommt daher, dass die bisherigen Direktoren *Historiker* waren und nicht Archaeologen“. U ovom pako ne samo puna šaka neistine, dali i zlobe. Od pravog postanka muzeja te do danas bjaše samo jedan ravnatelj, a to prof. S. Ljubić, koj je svoje arkeol nauke uz povjestne (a arkeologija bez povjesti je nemoguća) dokončao na bečkom sveučilištu pod glasovitim prof. Arnethom, ravnateljem car. dvor. kabineta za numismatiku i starine, a to znanje dosudili su mu pako najviši zastupatelji arkeol. znanosti domaći i strani na temelju njegovih djela; te zato sam sabor hrvatski predloži ga

kruni za muz. čuvara još g. 1860, do kada ga u Hrvatskoj nije bilo, kao što i jugoslav. akademija znanosti i umjetnosti opetovano ga izabra muz. ravnateljem g. 1869 i g. 1871. Protivno može brbljati samo onaj, koj niti je arkeol. katedre vidio, niti se po zvanju toj znanosti dao, te ju nerazumije. *Coecus non judicat de colore.*

Ovo zadnje potvrđuje bielodano i ono, što se ondje veli o muzeal. knjižnici. U ovo malo godina svoga obstanka arkeolog. muzej pribavio si dapače takovu strukovnu knjižnicu, da je tu i toga dovoljno za svaku njegovu struku, te se i tim ponositi može. Gola je pako potvrda što se dalje kaže, da se historička djela više nabavljaju nego arkeologička. Muz. dotacija za knjige jedva od 300 for. na godinu troši se mal ne izključivo za djela arkeologičko-numismatička, a to neoborivo dokazuju muzeal. godišnji računi vis. vladi podnešeni. Uzmimo na pr. prošlu godinu 1882. Nabavile su se za te godine sljedeće knjige i žurnali:

<i>Mortillet.</i> Musée préhist.	for. 18.—	<i>Correspondenz-Blatt der</i>	
<i>Karapanos.</i> Dodone	36.75	<i>Anthropologie.</i> Berlin.	for. 12.—
<i>Blummer.</i> Lehrbuch d. gr.		<i>Zeitschrift f. Numismatik.</i>	
Privataltert.	3.60	Berlin	9.—
<i>Schliekey.</i> Münz-Abkürz.	9.60	<i>Archeol. Zeitung.</i> Berlin.	7.—
<i>Benndorf.</i> Antike Gesichts-		<i>Mittheilung d. anthrop. Ge-</i>	
sehne	5.—	sellschaft. Wien.	6.—
<i>Overbeck.</i> Gesch. d. grich.		<i>Arch. epigraph. Mitthei-</i>	
Plastik	8.—	lungen. Wien	4.50
<i>Boetticher.</i> Olimpia.	12.—	<i>Numis. Zeitschrift.</i> Wien	6.20
<i>Brutkovski.</i> Dict. Numis.	2.—	<i>Bullettino di Paleontolo-</i>	
<i>Bucher.</i> Ges. v. t. Künste	2.—	gia ital. Parma.	4.—
<i>Zanoni.</i> Scavi della Certosa	20.—	<i>Bullettino di archeologia</i>	
<i>Padovan.</i> Monete de Ve-		Cristiana. Roma.	7.—
neziani	5.40	<i>Histoire primitive de l'</i>	
<i>Corpus inscrip. latin.</i>	55.—	home. Toulouse.	10.—
<i>Dictionaire.</i> Arch. Paris.	11.70	<i>Archeografo Triestino.</i>	
<i>Annali i Bullettino dell'</i>		Trieste	13.—
Inst. Arch. di Roma.	25.—	<i>Bullettino di archeologia</i>	
<i>Mommsen.</i> Ephem. epigr.	5.85	dalm. Spalato	5.—

Ova čisto arkeologičko-numismatička djela iznose svotu od for. 303.60; potrošilo se je dakle na to for. 3.60 više nego je sama dotacija. Još se potrošilo nekoliko forinta na Sanutovo izdanje, koje bi imali podpirati svi naši zavodi (za privatnike nije), pošto se u veliko bavi našom narodnom prošlosti, te bi velika griehota bila da izlaziti prestane. Što je historičkih knjiga u muz. knjižnici, to dolazi iz negdašnje muz. knjižnice, koju je pobrala sveuč. knjižnica, i kojih kao pomoćne muzej trebue.

K ovomu imali bi još mnogo toga nadovezati, navlastito o cilju toga napadanja, ali za sada nek bude dosta.

Ι Ο	
Γ Α Τ	
Δ Μ Ω Ι Δ Σ Δ	
Δ Τ / Λ Β Ο Ν Τ Α Ν Χ Ω Ρ	
Λ Ο Σ Μ Ε Σ Ο Λ Α Μ Ο Υ	Η Η
Ι Ι Ο Σ Α Ρ Ι Σ Τ Α Ρ Χ Ο Υ	Ψ Υ Δ /
Ι Σ Ν Δ Ε Ι Ν Α Ρ Χ Ο Υ	Α Γ Ο Λ
Ζ Ω Ε Ν Λ Ο Υ	Τ Ε Λ Ε
Δ Λ Μ Ι Σ Ρ Ι Ν Τ Ω Ν Ο Σ	Α Ρ Ι Σ Τ
Μ Ο Σ Α Ρ Ι Σ Τ Α Χ Ο Υ	Σ Ω Μ Λ
Ο Λ Θ Ω Ν Θ Ε Ο Τ Ι Μ Ο Υ	Κ Α Λ Λ
Ι Τ Α Λ Λ Ο Σ Σ Ω Γ Α Τ Ρ Ο Υ	Δ Ι Ο Λ
Ψ Α Η Σ Σ Ω Σ Ι Ω Σ	Θ Ε Ο
Ι Τ Ρ Ι Κ Ω Ν Α Ρ Ι Σ Τ Η Ν Ο Σ	Ν Ι Κ /
Δ Ω Σ Μ Ν Α Ι Ο Υ	Α Ρ Ι Σ
Δ Ο Σ Θ Ε Μ Ι Σ Τ Ι Ο Υ	Ξ Ε
Ε Γ / Σ Τ Υ Ρ Ο Υ Ο	Α Γ /
Ν Α Ρ Ι Σ Τ Η Ν Ο Σ	Γ Ρ
Α Ρ Τ Ε Μ Ι Δ Ω Ρ Ο Υ	Γ Ρ
Ν Δ Ρ Ο Σ Δ Ι Ο Ν Υ Σ Ι Ο Υ	Κ /
Κ Λ Ε Α Ρ Χ Ο Υ	Α
Ο Σ Φ Ι Δ Ω Ν Ο Σ	Φ
Δ Η Σ Δ Ω Ρ Ο Υ	Α
Ν Ε Τ Ρ Α Τ Ι Γ Γ Ο Υ	Α
Μ Ι Κ Α Σ Ι Ω Ν Ω Σ	Γ
Σ Σ Θ Ε Ν Ο Ν Ο Σ	Θ
Δ Ο Σ Α Ρ Ι Σ Τ Η Ν Ο Σ	Κ
Ν Α Ρ Ι Σ Τ Η Ν Ο Σ	Ζ
Η Σ Α Ν Τ Ι Μ Α Χ Ο Υ	Ι
Δ Υ Σ Ι Κ Ρ Α Τ Ε Ο Σ	
Δ Ω Ρ Ο Υ	
Μ Η Τ Ρ Ι Κ Ω Ν Τ Ο Σ	
Ρ Ο Σ Θ Ε Μ Ι Σ Τ Ι Ο Υ	
Γ Α Ν Τ Ι Κ Α Ε Ο Σ	
Σ Ε Σ Θ Ω Γ Ο Ρ Α	
Ρ Δ Α Μ Α Τ Ρ Ι Ο Υ	
Ο Μ Ο Δ Ω Ρ Ο Υ	
Α Σ Δ Ι Ο Ν Υ Σ Ι Ο Υ	
Η Σ Κ Ο Υ	
Μ Ι Σ Τ Ι Ο Υ	
Α	
Ε Ρ Ο Υ	
Ι Γ Γ Ο Υ	
Ν Ι Κ Α Ν Δ Ρ Ο Υ	
Μ Ο Υ	
Ρ Δ Α	
Ο Μ Η Δ Ο Υ	
Χ Ο Υ	
Τ Ο Ξ Ε Ν Ο	
Ρ Χ Ο Υ	
Ι Σ Κ Ο Υ	

II.

ΙΣ
 Ω Ν
 Ρ Χ Ο Σ
 Τ Ω Ν Α Ν
 Ο Κ Ρ Α Τ Η Σ
 Ο Τ Ρ Ο Φ Ε Η Σ
 Τ Α Γ Ο Ρ Α Σ Φ
 Ε Τ Α Ρ Χ Ο Σ Ί
 Ε Ο Δ Ι Κ Ο Σ Μ Ν
 Χ Ε Β Ι Ο Σ Δ Ι Ο Μ
 Η Α Ρ Χ Ο Σ Δ Ι Ω Ι
 Ι Α Μ Ο Σ Μ Ε Ν Ε Ι
 Μ Ο Δ Ω Ρ Ο Σ Γ Ο Σ Ε Ι
 / Τ Α Ρ Χ Ο Σ Α Ι Σ Χ Ρ Ι Ω Μ
 Α Σ Υ Μ Α Χ Ο Σ Ε Υ Α Ρ Χ Ο Υ
 Κ Κ Α Λ Ο Σ Ε Υ Α Ρ Χ Ο Υ
 Ι Μ Ι Α Σ Κ Α Λ Λ Η Ν Ο Σ
 Α Μ Ι Α Σ Γ Ρ Ω Τ Α Ρ Χ Ο Υ
 Ο Υ Μ Η Ν Ι Ο Σ Δ Ι Ο Ν Υ Σ Ι Ο Υ
 Ω Ι Α Ο Σ Γ Ρ Ω Τ Ε Ο Σ
 Ι Α Ι Κ Ο Σ Ί Ω Ι Λ Ο Υ Σ
 Ι Ο Ν Υ Σ Ι Ο Σ Ε Υ Β Α Τ Ο Υ
 Γ Λ Ω Τ Ρ Ο Φ Ι Η Σ Μ Ν Α Σ Τ Η Ρ Ο Σ
 Λ Ε Α Ι Ν Ε Τ Ο Σ Η Ρ Α Κ Λ Ε Ι Δ Α
 Υ Β Ο Υ Λ Ο Σ Φ Ι Α Ω Τ Α
 Υ Θ Ω Ν Φ Ι Λ Ο Σ Τ Ρ Α Τ Ο Υ
 Υ Κ Λ Η Σ Ε Υ Β Ο Υ Δ Ι Δ Α
 Ρ Ι Σ Τ Η Ν Α Λ Ε Ξ Ι Γ Γ Ο Υ
 Ν Η Σ Ι Γ Ο Λ Ι Σ Α Κ Ο Υ Σ Ι Δ Α
 Ν Τ Ω Ν Σ Ω Σ Θ Ε Ν Ε Ο Σ
 Λ Ο Κ Ρ Α Τ Η Σ Σ Α Μ Ο Υ
 Γ Λ Ω Τ Ρ Ο Φ Η Σ Δ Α Φ Ν
 Ε Η Ν Ω Ν Ί Ω Γ Υ Ρ Ο Υ
 Γ Γ Ο Δ Α Μ Ο Σ Μ Ε Ν Ε
 Δ Ω Ρ Ο Σ Λ Ε Ο Ν Τ Ο
 Ί Ω Ι Α Ο Σ Δ Ι Ω Κ
 Δ Ι Ο Ν Υ Σ Ι Ο Σ
 Φ Ι Ν Τ Ω Ν Δ
 Μ Ι Κ Ω Ν Α Ο Λ
 Κ Λ Ε Ο Σ Τ Ρ
 Ε Λ Ω
 Κ Λ Ε

Α
 Ε Ε Ν
 Τ Η Λ Α Μ Ι
 Χ Ο Ι Ρ Ι Α Ο Σ Κ
 Ν Ι Κ Α Ρ Χ Ο Σ Δ
 Η Ρ Α Κ Λ Ε Ι Δ Α Σ
 Σ Ι Τ Α Λ Κ Η Σ Α Ρ Ι
 Η Ρ Ω Ι Δ Α Σ Β Ο
 Δ Ι Ο Ν Υ Σ Ι Ο Σ
 Α Ι Σ Χ Υ Λ
 Δ Ι Ο Ν Υ
 Τ Ι Μ
 Δ

III.

/
 ΑΣΥ
 ΕΟΔΩ
 ΣΓΑΣΙΓΓ
 ΔΟΥΛΟΣΚΛΕΟΜ
 ΟΚΛΗΣΑΚ / Σ
 ΑΕΟΡΟΣΑΡΧΙΓ
 ΑΑΣΩΗΣΧ
 ΙΓΟΔ / Ε Σ
 ΟΤΙΜΟΣΔ
 ΣΣΑ
 ΕΝΟΣ
 ΥΑΓ

V.

ΔΙ
 ΦΙΛΕ /
 ΑΓΕΣΙ
 ΕΟΦΩΝΓΟ
 ΑΣΙΩΝΟ
 ΜΑΜΑΡΧ
 ΟΝΥΣΙΟΥ
 ΔΙΟΝΥΣΙΟ
 ΤΟΣΗΡΑΚΛΕΙΑ
 ΟΝΤΟ Σ
 ΕΙΝΗΣΟΔΥΜΓΙ
 ΣΚΕΡΚΩΝΟΣ
 Θ / / / / Ω Σ Θ Ε Ν Ι
 Τ / / / Γ Λ Ρ Τ Ρ Ο
 ΣΙΩ / ΑΡΧΕΒΙΟ
 ΣΙΟ / ΓΡΟ

IV.

ΑΝΤΑΝΓΟΛΙΝ
 ΓΑΜΦΥΛΟΙ
 ΙΜΟΥ / ΟΝΑΣΙΜΟΣΚΕΦΑΛΟΥ
 ΣΚΟΥ / ΒΟΥΛΑΓΟΡΑΣΦΙΛΕΑ
 ΟΘΩΝΟΣΣΑΜΑΣΦΙΛΩΝΟΣ
 ΟΚΡΑΤΕΟΣΓΑΝΘΕΙΛΑΣΗΡΑΚΛΕΙΑΔΑ
 ΗΟΣΑΝΤΙΓΑΤΡΟΣΣΑΜΑ
 ΟΣΟΡΘΩΝΦΙΛΙΑΡΧΟΥ
 ΟΣΔΥΣΑΝΙΑΣΞΕΝΟΤΙΜΟΥ
 ΕΟΣΣΩΣΙΜΑΧΟΣΒΟΥΛΑΓΟΡΑ
 / ΝΟΣΟΝΑΣΙΔΑΣΔΙΟΦΑΝΤΟΥ
 ΟΤΟΥΚΛΕΥΣΤΡΑΤΟΣΚΛΕΟΜΗΛΟΥ
 ΝΟΣΝΙΚΑΝΩΡΝΙΚΩΝΟΣ
 ΟΥΟΡΘΩΝΝΙΚΩΝΟΣ
 ΗΡΟΣΑΓΕΛΟΧΟΣΘΕΟΔΩΡΟΥ
 ΟΥΔΩΡΙΚΛΗΣΔΑΦΝΑΙΟΥ
 ΑΞΕΦΥΡΟΣΔΑΜΑΤΡΙΟΥ
 ΑΤΕΟΣΝΑΥΤΩΡΣΙΒΑΔΙΟΣ
 ΔΑΙΟΥΣΩΝΥΛΟΣΜΕΝΥΛΛΟΥ

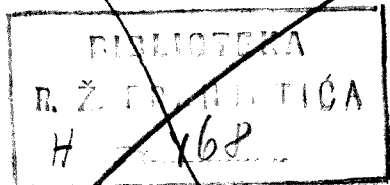

VIESTNIK

HRVATSKOGA

ARKEOLOGIČKOGA DRUŽTVA.

GODINA V.

U ZAGREBU.

TISKARSKI I LITOGRAFIJSKI ZAVOD C. ALBRECHTA.

1883.

7070

7952

SADRŽAJ

Viestnika hrv. arkeologičkoga društva.

Godina V. 1883.

	Strana
Broj I. — 1. Andautonia (Šćitarjevo), i započetak izkapanja od strane nar. zem. muzeja na onom tlu. Sa slikom. — S. Ljubić	1—13
2. Solinski Sustjepan. — O. Šimun Milinović	13—17
3. Rimski novi carski zem. muzeja u Zagrebu, kojih nema u Cohenu ili se u čem od njegovih razlikuju. Nastavak. — S. Ljubić	17—19
4. Basilika sv. Synerotesa u Mitrovici. — S. Ljubić	19
5. Dopisi:	
a. O. Augustin Zubac, iz Mostara	19—20
b. Vid Vuletić-Vukasović iz Korčule	20—23
c. Dr. Petar pl. Despinić, iz Budimpešte	23—25
6. Razne viesti (S. L.):	
a. Odlikovanje tajnika jugosl. akademije	26
b. Zapisnik odborske sjednice hrv. ark. društva	26
c. Rimski nadpis kod Stona	26
d. Izkapanja u Mitrovici	26
e. Starine u istočnoj Dalmaciji i u Hercegovini	27
f. Nješto o Krku	27
g. Don Giulio Clovico principe dei miniatori	28—31
h. Oporuka Marka Marulića	31
i. Storia del Montenero . . . di Giacomo Chiudina	31
k. Delle istituzioni marittime . . . del prof. G. Gelcich	31
l. Cenni storico-statistici sulle saline di Pirano del prof. E. Nicolich	32
m. Nada, list za zabavu i pouku. U Spljetu	32
n. Slovinac — ilustrirani list za književnost. U Dubrovniku	32
Broj II. — 1. Arkeologička izkapanja na petrovačkoj gradini u Srijemu, gdje tobož starorimska Bassianis. — Slika i tabla. — S. Ljubić	33—49

2. Prinosak k iztraživanju predmeta predhistoričke kame- nite dobe u Dalmaciji i u Hrvatskoj. — Slika. — S. Ljubić	49—52
3. Stare narodne zadužbine hrvatskih kraljeva u Dalmaciji. — Fr. Stip. Zlatović	52—55
4. Nadpisi. — Vid Vuletić-Vukasović	55—56
5. Dopisi:	
a. Dr. Ivan Črnčić, iz Rima	56—57
b. Fr. Kučinić, iz Trsta	57—60
c. Vid Vuletić-Vukasović, iz Korčule	60—61
d. Josip Granec, iz Bribira	61—62
6. Razne viesti (S. L.):	
a. Znameniti dar hrv. ark. društvu (knjaz Dandukov- Korsakov)	62—63
b. Znatniji darovi prikazani ark. muzeju	63
c. Priznanje u inozemstvu znanstvenog rada našeg dru- štva i muzeja	63—64
d. Krain, Küstenland u. Dalmatien v. Fr. Swida 1882.	64
Broj III. — 1. Arkeološka izkapanja na petrovačkoj gradini u Srijemu, gdje tobož starorimska Bassianis. Konac. — S. Ljubić	65—70
2. Rimski nadpis iz Korčule. — Vid Vuletić-Vukasović	70—71
3. Solinski Sustjepan. — O. Šimun Milinović	71—77
4. Glagolski nadpis iz Beloga na otoku Cresu. — Ivan Milčetić	77—80
5. Hercegovački nadpisi na Radinunji blizu Stoca. — S. Ljubić	81
6. Dvie stare narodne izprave. — S. Ljubić	81—82
7. Rimski novci carski zem. muzeja u Zagrebu, kojih nema u Cohenu ili se u čem od njegovih razlikuju. Nastavak. — S. Ljubić	83—88
8. Dopisi:	
a. M. J. Granić, iz Muća Gornjega	88—89
b. O. Šimun Milinović, iz Sinja	89—90
c. Vid Vuletić-Vukasović, iz Korčule	90—92
d. M. J. Granić, iz Muća Gornjega	92
9. Razne viesti (S. L.):	
a. Kraljevska milost podijeljena hrv. arkeol. društvu ..	93
b. Pripomoć arkeol. muzeju od vis. vlade i sabora	93
c. Izkapanje predhist. starina u Prozoru	93—94
d. Iznahašće starogrčkoga nadpisa na Korčuli	94
e. Stari novci našasti u Dravi kod Osieka	94
f. Još jedno otkriće rimskih novaca i drugih predmeta kod Broda	94—95
g. Nova vojnička povelja rimska, koja se nas tiče	95
h. Obreta mamutovih kosti	95

	Strana
<i>i.</i> Albanska i slovjenska pisma	95
<i>k.</i> Pravo Antuna Simonića	96
<i>l.</i> Di san Tommaso d' Aquino. Dr. L. C. Pavissich	96
<i>m.</i> Warasdin-Töplitz in Croatien v. Dr. A. Fodor. 1883	96
<i>n.</i> Djelovanje Franjevaca u Bosni i Hercegovini. O. M. V. Batinić. 1883	96
<i>o.</i> Illustriertes Führer durch Dalmatien. 1883	96
<i>p.</i> Mittheilungen der anthrop. Gesellschaft in Wien	96
 Broj IV. —	
1. Ulomci starogrčkoga nadpisa iz otoka Korčule. Nadpisi naposeb priloženi. — Vid Vuletić-Vukasović	97— 99
2. Sustjepan kod Solina. Rimski nadpis u Sućurcu. Izkapanje starina na Solinu. — S. Ljubić	99—102
3. Stara crkva i grobište u Vrelu Cetine. Sa slikom. — Fr. Stjep. Zlatović	102—107
4. Drevna špilja na otoku Braču kod samostana Stipančića. — Vid Vuletić-Vukasović	107—109
5. Drid. — Fr. Šimun Milinović	109—115
6. Hercegovački nadpisi. — Vid Vuletić-Vukasović	116—118
7. Rimski nadpis na Bolu. — Vid Vuletić-Vukasović	118
8. Dopisi:	
<i>a.</i> Vid Vuletić-Vukasović, iz Korčule	118—120
<i>b.</i> Dragutin Jagić, iz Siska	120—121
9. Razne viesti (S. L.):	
<i>a.</i> Odličan dar nar. zem. muzeju	122—123
<i>b.</i> Solinska sbirka u nar. zem. arkeol. muzeju	123—124
<i>c.</i> Starogrčka sbirka nar. zem. arkeol. muzeja	124—125
<i>d.</i> Izkapanje starina uz pripomoć nar. zem. muzeja i hrv. arkeol. društva	125—126
<i>e.</i> Popunak rimskoga nadpisa iz Munjave	126
<i>f.</i> Zbirka rimskih novcev nabral na Dernovem pri Leskovcu Franjo Jarc, župnik na Mirni. 1883	126—127
<i>g.</i> Bezobraznost pod krinkom domorodca	127
<i>h.</i> Odgovor na pakostno zadiranje	127—128

**Imena dopisnika u časopisu „Viestnik hrv. arkeol.
društva“ za g. 1883.**

~~~~~

Črnčić Dr. Ivan, predstojnik sv. Jerka u Rimu.
Despinić pl. Dr. Petar, sudbeni savjetnik u Budimpešti.
Granec Josip, učitelj u Bribiru.
Granić M. J., župnik u Gornjem Muću.
Jagić Dragutin, tajnik arkeol. društva „Siscia“ u Sisku.
Kučinić Fr., publicista u Trstu.
Ljubić prof. Sime u Zagrebu.
Milčetić prof. Ivan u Varaždinu.
Milinović Fr. Šimun, ravnatelj u Sinju.
Vid Vuletić-Vukasović, učitelj u Korčuli.
Zlatović Fr. Stjepan, tajnik u Spljetu.
Zubac Fr. Augustin, ravnatelj u Mostaru.

—•••—

VIESTNIK

HRVATSKOGA
ARKEOLOGIČKOGA DRUŽTVA.

~~~~~  
GODINA V. — BR. 1.  
~~~~~

SADRŽAJ.

1. Andautonia (Šćitarjevo), i započetak izkapanja od strane nar. zem. muzeja na onom tlu. — S. Ljubić. — Str. 1—13.
2. Solinski Sustjepan. — O. Šimun Milinović. — Str. 13—17.
3. Rimski novi carski zem. muzeja u Zagrebu, kojih nema u Cohenu ili se u čem od njegovih razlikuju. Nastavak. — S. L. — Str. 17—19.
4. Basilika sv. Synerotesa u Mitrovici. — S. L. — Str. 19.
5. Dopisi. — O. Augustin Zubac, iz Mostara. — Vid Vuletić Vukasović, iz Korčule. — Dr. Petar pl. Despinić, iz Budimpešte. — Str. 19—26.
6. Razne vesti. — Str. 26—32.

~~~~~  
U Zagrebu 1. siječnja 1883.  
~~~~~

Obznane uredništva.

Viestnik za sada izlaziti će svaku tri mjeseca. — Godišnja predplata stoji 4 for. a. vr. za sve austrijsko-ugarske zemlje; a za inozemstvo 8 maraka ili 10 franaka.

Spisi, pošiljke i godišnji prinesci imaju se od sada odpravljati pod naslovom: Hrvatskomu arkeologičkomu društvu u Zagrebu (u zemalj. muzeju).

Naručbe na predbrojku Viestnika prima i knjižara L. Hartmana u Zagrebu.

Članovi

koji su dalje položili prinos za godinu 1882. (V. uvojak *Viestnika* br. 1, 2, 3 i 4, 1882).

Ansion Vilko, predstojnik u Glini	Majhofer Jos., podžup. pisar u Jaški.
Babić Božo, ravnatelj naut. škole u Bakru.	Mikić Mijo, dekan župnik u N. Gradiški.
Balaš Mijo, škol. odbor. u Karlovcu.	Mikoević L., predstojnik u N. Gradiški.
Batistić Jak., ljekarnik u Bakru.	Mitrović vit. Spiro, podpuk. u Zadru.
Beruta Jos., župnik u Koprivnici.	Narodni dom u Bakru.
Brčić Ant., savj. priz. suda u Zadru.	Oršić Matija, kanonik nadpop u Cresu.
Budisavljević Bude, podžupan u Požegi.	Pavišić pl. Dr. Alviž, vlad. savjetnik u Trstu.
Butorac Drag., podžup. pisar u Jaški.	Pechan Ant., učitelj u Petrinji.
Erben Franjo, inžinir u Petrinji.	Pečnovski A., župnik u Trnjanih.
Fosco Ant. Jos., biskup u Šibeniku.	Premuzić Mirko, blagaj. pristav u Sarajevu.
Franić Jos., podžup. tajnik u Jaški.	Pučić grof N. V. u Dubrovniku.
Gabrić P., župnik u Zloselih 1881—2.	Rabar Iv., gim. prof. u Osijeku.
Glaser Tomo, prof. u Petrinji.	Seć Franjo, inžinir u vojnom Križu.
Gorenjec Dr. Vjek. u Petrinji.	Sparhak el Juk., podžup. perovodja u Jaški.
Granić Jak., ravnatelj ratar. škole u Trogiru.	Spinčić prof. Vjek., škol. nadzornik i nar. zastupnik u Kopru.
Horvat Levin, pristav kot. suda u Varaždinu.	Stipić Zdravko, kot. perovodja u Zlataru.
Kamber Dr. Pavao, odv. u Spljetu.	Šašel Janko, bogoslov u Ljubljani.
Kappus Drag., inžinir u Zemunu.	Šestakova Franjka, učit. u Osijeku.
Kassa Šken., podžup. živinar u Jaški 1881—2.	Učiteljište u Petrinji.
Košćec Franjo, župnik u Šestinah.	Vuković Marijan, škol. nadzornik u Belovaru.
Krešić O. Stjepo, župnik u Miljevcih.	
Leber Pajo, župnik u Maji.	
Maček Ivan, inžinir u Jaški.	

Članovi

koji su položili prinos za tek. godinu 1883.

Batistić Jak., ljekarnik u Bakru.	Mikić M., dekan župnik u N. Gradiški.
Benaković Jos., načel. u Županju.	Mikoević L., predst. u N. Gradiški.
Beruta Jos., župnik u Koprivnici.	Milinović O. Šimun, gimn. ravnatelj u Sinju.
Bulić Franjo, prof. i škol. nadzornik u Zadru.	Monti Dr. Lovro, odvjetnik u Kninu.
Čitaonica u Belovaru.	Perpić Ned., c. k. satnik u Kutersihu.
Čitaonica narodna u Požegi.	Pogačić Gj., kot. prist. u N. Gradiški.
Čitaoničko društvo „Dvorana“ u Varaždinu.	Posilović Juraj, biskup u Senju.
Folnegović Franjo, podarcid. i župnik kod sv. Kate u Selih.	Preradović pl. Dušan, pomor. nadporučnik u Poli.
Gimnazija velika u Osijeku.	Radetić Iv., gimn. prof. u Senju.
Granić J., ravn. rat. škole u Trogiru.	Seć Franjo, inžinir u vojnom Križu.
Gutal Matej, duh. pomoć. u Djakovu.	Spinčić Vjek. prof., škol. nadzornik i nar. zastupnik u Kopru.
Kamber Dr. Pav., odvjet. u Spljetu.	Učiteljska knjižnica u Otočcu.
Karaman Srećko., odvjet. u Spljetu.	Učiteljište u Petrinji.
Karić Pave, podpuk. u Temišvaru.	Vitezić Dr. Đinko, vlad. savjetnik i nar. zastupnik na car. vieću u Zadru.
Lapaine V., inžinir u Petrinji.	Vuković Marijan, škol. nadzornik u Belovaru.
Ljubas Fr. Filip, župnik u Kotorišću.	
Mavračić St., župnik u D. Miholcu.	

Darovi sa zahvalnosti primljeni od arkeolog. odjela nar. zem. muzeja tečajem god. 1882.

Gg. *Bubić G.* iz Lukátsház-a kod Günsa po preč. g. kan. arkid. Gašpariću: 11 staklenih zrna iz predhist. humca.

Buschleta Ivan, brz. činovnik u Pančevi: pet sr. rimskih novaca našastih u kopanju željeznice blizu Beograda.

Despinić pl. Dr. Petar, sudb. savjetnik u Pešti: srebrni slavonski novac.

Sl. *Františkovo Museum* v Brně: česki i njemački opis ondješnjega muzeja.

Hajdić Niko, trgovac u Banjaluki: sr. vel. novac Sigmunda III. Poljskoga (g. 1623.).

Hellman iz Bribiru po J. Granecu, ravn. učitelju u Bribiru: mjed. pečat četverouglasti, nadjen na grobničkom polju.

Išković Juro, gimnazijalac u Zagrebu: bakr. novac Konstantina I., i srebren Leopolda I.

Jalić Vilhelmina iz Ribnika: 4 sr. novija novaca.

Keraus J., carin. nadprijemnik u Zagrebu: Kolendare od g. 1823., 1829., 1831. i 1840.

Okrugić Ilija, župnik u Petrovaradinu: 4 bakr. rimska, te 30 sr. i 3 bakr. novca novija.

Šavor Jos., podarcidjakon i župnik u V. Bukovcu: provislo i dotična uba od bakr. predhist. posude, izkopano u selu sv. Petru kod V. Bukovca.

O p o m e n a.

Članovi, koji jošte nisu položili prinos za god. 1881. i 1882., umoljeni su, da te prinose čim prije uredničtvu *Viestnika* poštar-skom doznakom pošalju. Isto tako i prinos za god. 1883.

Članovi, koji su kašnje stupili u naše društvo, mogu dobiti *Viestnik* od prednjašnjih godina za prinos od 2 for. na godinu.

Novi povjerenici

hrvatskoga arkeološkoga društva i nar. zem. Muzeja.

Horvat Levin, pristav kot. ureda u Varaždinu, za Varaždinsku županiju.
Balas Mio, trgovac i škol. odbornik na Banji, za Karlovac-Rakovac.

K n j i g e

hrv. arkeol. društva na prodaji kod Hartmanove knjižare u Zagrebu i u
pisarni samoga društva uz veoma obaljenu cieniu.

Arhiv. Knjiga II. Razdjel I. i II.	2 for. — nč.
" " IV. i V. svaka po	— " 80 "
" " VI. do XII. svaka po	— " 50 "
Codex Diplomaticus, knjiga I. i II. svaka po	1 " — "
Bibliografija hrvatska	— " 50 "
Bibliografija della Dalmazia	1 " — "
Supplementi alla bibliografija della Dalmazia	— " 25 "

Kod iste Hartmanove knjižare i u pisarni nar. muzeja mogu se dobiti i
sliedeće radnje prof. S. Ljubića:

Opis jugoslav. novaca. U Zagrebu 1875. vel. 4. sa 20 tabla, za 8 i 12 for.
Ob odnošajih Dubrovačke sa Mletačkom republikom. Tri obširne razprave
iz *Rada* — za 4 for.

Skrovište rim. zl. novaca iz Zemuna. U Zagrebu 1876. sa tabl. — za 70 n.
Popis predmeta predhist. u zem. muzeju. U Zagrebu 1876. sa 4 table —
za 1 for.

O VIII. zasjedanju antropol. i arkeolog. sastanka u Pešti. U Zagrebu 1877.
— za 70 nč.

Razvod Istarski. U Zagrebu 1874 — za 1 for.

Viestnik nar. zem. muzeja. U Zagrebu 1870. sa 2 table — za 1 for.

Pučkim učiteljem. — Opazuje se, da medju članovi našega društva malo je učitelja pučkih škola. Upravljajući odbor uvieren, da su uprav pučki učitelji u stanju najbolje pomoći društvenim svrhama, nudi jim svoj *Viestnik* badava uz to samo, da uredničtvu Viestnika pošalju točno i što obširnije izvješće o starinah u svojoj okolici, i da ga nadalje revno obavieščuju o svakom obretu arkeolog. predmeta, o kom bi ma što doznali. U slučaju pako, da nebi imali o čem izviesćivati, mogli bi namerivati svoj prinos sa starinskimi predmeti, koje bi po vriednosti odkupio arkeol. odjel nar. muzeja, a tim bi postali i članovi društva.

Štov. povjerenikom. nar. muzeja i hrv. arkeol. društva, te svim našim članovom i svim drugim rodoljubom i ljubiteljem domaćih starina i narodnoga napredka što toplije preporučamo, neka budno paze na svaki prekršaj naredba Vis. zem. Vlade i Vis. zem. krajiške oblasti, koje smo izdali na uvoju Viestnika predpr. god. o sačuvanju starina, te za svaki slučaj neka umah obavieste ravnateljstvo arkeol. odjela nar. muzeja ili upravu hrv. arkeol. društva za dalnje postupanje u stvari. One naredbe kadre su odlučno pomoći i domaćoj nauci i nar. arkeol. muzeju, samo ako jih do-tične oblasti budu sdušno vršile.

VIESTNIK

HRVATSKOGA

ARKEOLOGIČKOGA DRUŽTVA.

~~~~~  
GODINA V. — BR. 2.  
~~~~~

SADRŽAJ.

1. Arkeološka izkapanja na petrovačkoj gradini u Srijemu, gdje tobož starorimska Bassianis. — Slika i tabla. — S. Ljubić. — Str. 33—49.
2. Prinosak k izraživanju predmeta predhistoričke kamenite dobe u Dalmaciji i u Hrvatskoj. — Slika. — S. L. — Str. 49—52.
3. Stare narodne zadužbine hrvatskih kraljeva u Dalmaciji. — Fr. Stip. Zlatović — Str. 52—55.
4. Nadpisi. — Vid Vuletić-Vukasović. — Str. 55—56.
5. Dopisi. — Dr. Iv. Črnčić, iz Rima — Fr. Kućinić, iz Trsta. — Vid Vuletić-Vukasović, iz Korčule. — Josip Granec iz Bribira. — Str. 56—62.
6. Razne viesti. — Str. 62—64.

~~~~~  
U Zagrebu 1. travnja 1883.  
~~~~~

Obznane uredništva.

Viestnik za sada izlaziti će svaku tri mjeseca. — Godišnja predplata stoji 4 for. a. vr. za sve austrijsko-ugarske zemlje; a za inozemstvo 8 maraka ili 10 franaka.

Spisi, pošiljke i godišnji prinesci imaju se od sada odpravljati pod naslovom: **Hrvatskomu arkeološkomu društvu u Zagrebu (u zemalj. muzeju).**

Naručbe na **predbrojku Viestnika** prima i knjižara L. Hartmana u Zagrebu

Novi povjerenici t. j. dopisujući članovi hrv. ark. društva.

Balaš Mijo, školski odbornik i veletržac u Karlovcu.
Bratelj Vaso, gradski načelnik u Brodu.
Fligier dr. Kornel, slavno poznati arkeolog u Gradcu

Članovi

koji su dalje položili prinos za godinu 1882. (V. uvojak *Viestnika* br. 1, 1883.)

Bunjik Koloman, šumar u Trnjanih.	Kraičović Aleksa, obč. načelnik i liekar u Vukovaru.
Buzolić St., rav. učilišta u Zadru.	Tropper Emil, kotar. predstojnik u Zemunu i za god. 1881.
Čegetek Franjo, sudbeni viećnik u Zagrebu.	Vihodil V., rav. u Križevcih.
Fermendžin O. Eusebij u Baji i za god. 1881	Vučetić Ante, gimn. prof. u Dubrovniku i za god. 1881.
Gimnazija velika u Karlovcu.	Začek dr. Josip, liečnik u Beški
Kiepač Stjepan, inžinir u Krapini.	

Smičiklas Tadija, sveuč. prof., položio dalje za god. 1883 deset for. kao član utemeljitelj.

Članovi

koji su položili prinos za tek. godinu 1883. (V. uvojak *Viestnika* br. 1, 1883.)

Alačević Dujam, kr. poreznik u Zadru.	Gimnazija velika u Karlovcu
Altman Josip, mjernik u Zagrebu.	Gimnazija velika u Varaždinu.
Arnold dr. Fr., jav. bilježnik u Zagrebu.	Globočnik A., okr. kapetan u Postojni
Balaš Mijo, škol. odbornik i veletržac u Karlovcu	Gogolja D., šted. činovnik u Zagrebu.
Baloković Lovro, župnik u Bizovcu.	Golub Vjek., gimn. prof. u Zagrebu.
Bauer Gjorgj, profesor na vel. realki u Zagrebu.	Granić M. J., župnik na Muću gornjem
Benković Iv., gr. viećnik u Zagrebu.	Grzetić dr. N., puk. liečnik u Aradu.
Bresztyenszky dr. A., sveuč. prof. u Zagrebu.	Guteša Ilija, veletržac u Zagrebu
Brusina Spiro, sveuč. prof. u Zagrebu.	Halper Mirko, vl. savjetnik u Zagrebu.
Bunjik Koloman, šumar u Trnjanih.	Herkov R., fin. nadsavjetnik u Zagrebu.
Buzolić Stjep., rav. učilišta u Zadru.	Horvat Nik., arcid. kanon. u Zagrebu
Čegetek Franjo, sudb. vieć. u Zagrebu.	Hervoić Ljud., vl. tajnik u Zagrebu.
Crnetić Janko, gr. oficijal u Zagrebu.	Hudovski Adolf, gr. viećnik u Zagrebu.
Crnovšek Jer., brz. činov. u Zagrebu.	Iveković dr. Fr., sv. prof. u Zagrebu.
Cvietković M., fin. savjet u Zagrebu.	Ivkanec Ljud., predsjed. sudb. stola u Ogulinu.
Dautović Mijo, predstojnik vlad. odjela u Zagrebu.	Jakčin Andrija, odvjetnik u Zagrebu.
Deutsch Albert, knjižar u Zagrebu	Jančić Hinko, prebendar u Zagrebu.
Dollhopf Gustav, vl. odjel. savjetnik u Zagrebu.	Jurinač Ad. Eug., gimn. prof. u Varaždinu
Friš Andrija, kanonik u Rimu.	Jurković Janko, vl. savjet u Zagrebu.
Gajdek Tomo, arcid. kanon. u Zagrebu.	Jurković pl. dr. Nikola, vlad. tajnik u Zagrebu.
Gašparić Fr., arcid. kanon. u Zagrebu.	Keraus Jos., car. nadprijem. u Zagrebu.
Geitler dr. Lav., sveuč. prof. u Zagrebu.	Kern dr. Hinko, liečnik u Zagrebu.
	Kišpačić dr. M., prof. na realki i sveuč. docent u Zagrebu.

Kondrat Ferdo, inžinir u Zagrebu.
 Kontak dr. Gjuro, odvjetnik u Zagrebu
 Kostrenčić Ivan, sveuč. knjižničar u Zagrebu.
 Kraičević pl. Aleks., občin. načelnik i lekar u Vukovaru.
 Kramberger dr. Drag., muz. pristav u Zagrebu.
 K্রেীć Milan, tajnik trg. komore u Zagrebu.
 Kristianović Ig, biskup u Zagrebu.
 Kržan Antun, kanonik u Zagrebu.
 Kuralt Franjo, tajnik gosp. društva u Zagrebu.
 Kus Miroslav, drž. blagajnik u Zagrebu.
 Lobmajer dr. A., prof. i liečnik u Zagrebu.
 Lopašić R., vladin tajnik u Zagrebu.
 Mankanec dr. Julio, okružni liečnik u Sarajevu.
 Mankanec dr. M., odvjetnik u Zagrebu.
 Mallin Teodor, gr. tajnik u Zagrebu.
 Mašić Ivan, šted. činovnik u Zagrebu.
 Matz Mavro, vladin tajnik u Zagrebu.
 Maurović Mijat, nadinžinir u Zagrebu.
 Mazzura dr. S., odvjetnik u Zagrebu.
 Mažuranić Vlad., katastr. predstojnik u Zagrebu.
 Modec Ljud., škol. ravnatelj u Zagrebu.
 Modrušan Janko, veletr. u Karlovcu.
 Mošinski Adolf, vl. tajnik u Zagrebu.
 Mrazović dr. M., odvjetnik u Zagrebu.
 Muhić dr. Pavao, umir. vl. predstojnik u Zagrebu.
 Nikolašević Marijan, vlast. činovnik u Pogoracu.
 Okrugić Ilija, župnik u Petrovaradinu.
 Pavec J., vlad. škol. nadzornik u Zagrebu.
 Pavić Armin, sveuč. prof. u Zagrebu.
 Pavlešić Ivan, biskup u Zagrebu.
 Petračić Fr., sveuč. prof. u Zagrebu.
 Pilar dr. Gjuro, sveuč. profesor i muz. ravnatelj u Zagrebu.
 Pliverić I., nadbis. tajnik u Zagrebu.
 Prister Jerolim, veletržac u Zagrebu.
 Rački dr. Fr., akadem. predsjednik i kanonik u Zagrebu.
 Rakovac dr. L., vlad. tajnik i liečnik u Zagrebu.
 Realka velika u Osieku.
 Realka velika u Rakovcu.
 Ritionia Sl., trgovac u Karlovcu.
 Rubetić Cvjetko, kateketa na v. realki u Zagrebu.
 Schauff Adalb., odvjetnik u Zagrebu.
 Sladović A., šn. savjetnik u Zagrebu.
 Sljepčević Petar, veletr. u Karlovcu.
 Smetiško Mijo, kanonik u Zagrebu.
 Sokač pl. Ziga, blag. oficial u Zagrebu.
 Stern Makso, gr. zastupnik u Zagrebu.
 Šérbak Ivan, prok. pristav u Zagrebu.
 Šaj Ferdo, odvjetnik u Zagrebu.
 Šenoa Jul., šted. knjigovodja u Zagrebu.
 Šegerc vit. R., pukovnik u Josefstadtu.
 Šimunčić Gj., šk. kateketa u Zagrebu.
 Šišić Jak., odsj. vl. savjet u Zagrebu.
 Špiček St., gr. zastupnik u Zagrebu.
 Šram dr. pl. Lav., odvjetnik u Zagrebu.
 Šuljok Aleksa, dvor. savjet. i podpred. stola sedmorice u Zagrebu.
 Švinderman Blaž, nadbiskupski tajnik u Zagrebu.
 Tallian Eduard, kanonik u Zagrebu.
 Tkalčić Ivan, prebendar u Zagrebu.
 Tkalčić Mirko, šted. činov. u Zagrebu.
 Turk pl. Franjo, veleposj. u Karlovcu.
 Vakanović Antun, namjestnik banski u Zagrebu.
 Vancaš dr. Al., nadliečnik u Zagrebu.
 Vidrić dr. Lovro, odvjetnik u Zagrebu.
 Vojnović conte Ivo, sudb. pristav u Zagrebu.
 Vončina Iv, vl. predstojnik u Zagrebu.
 Vrbanić Mijo, šum. nadzor. u Zagrebu.
 Vujević O. Stjepan, predstojnik samostana u Crniku.
 Vuković Adolf, rav. brzojava u Zagrebu.
 Zagoda Adolf, prof. gimn. u Varaždinu.
 Zahar dr. Ivan, odvjetnik u Zagrebu.

Učena društva, s kojima je ove godine naše društvo stupilo u zamjenu.

Brucelles. — Academie d' Archéologie.
Bukurest. — Academia Romana.
Kiev — Прковно аркол. общество.
Lavov. — Towarystwo archeologiczne krajowe.
Meissen. — Verein für Geschichte der Stadt Meissen.
Montreal. — Geological Survey of Canada.
St. Petrograd. — Импер. Университетъ.
Riga. — Gessellschaft für Geschichte und Alterthumskunde.
Salzburg. — Städtisches Museum.
Tiflis. — КАРКАЗКОЕ ОБЩЕСТВО Истори́й у Археологичъ.
Torino. — Reale Accademia delle scienze.
Venezia. — Ateneo Veneto.
Venezia. — R. Deputazione Veneta di Storia Patria.

Dobro poznati ljubitelj našeg nar. muzeja vrli g. Bude Budisavljević, sada podžupan u Požegi, odpravio je na uglednike svoje podžupanije sljedeću okružnicu, koju mi ovdje uz najtopliju zahvalnost rado izdajemo, da bude primjerom i drugim, kojim na srceu leži dobrobit i čast naše hrvatske domovine.

P. n. gospodine!

Narodni zemaljski muzej, hram spomenika naše prošlosti, slabo se je dosle, bar koliko ja znam, obogatio prilozi iz ovoga ubavoga kraja, u mnogom također dosta znamenita: i što je pismenih starina, i što je numismatike i umotvorina i prirodoslovnih dragocienosti itd.

Možda ima starinskih grobova, po koji humak ili gomila, po koja raka s važnijim nadpisom na kamenoj ploči ili na njoj izklesana razni znakovi a u jednom il pod drugim obzidane mrtvačke kosti ili samo pepeo od sažežena tiela, oružje, nakiti, posudje, odore, kamenite il zemljene žare, svietiljke; možda ima starinskih crkvišta, gradina, špilja, zdenaca i u onih kipova ili inih predmeta iz kamena, drva, tuča, mjeda, bakra, željeza davne starine.

A biti će za jamačno ruda, okamina, bilina, razne dobe novaca: vriednih da ne minu narodnoga muzeja.

Budi Vam s voljom, plemeniti gospodine, razpitati, ili pripaziti na ovakove starine u tamošnjem predjelu, liepo Vas molim a meni ćete učiniti ljubav, uzračti li Vam se obavjestiti me, bi li i uz koje bi se uviete moglo štogodj dobiti za više spomenuti domači znanstveni zavod.

Vjerujete da se prijaznu odazivu radujem, kao što mi je drago, što i ovom sgodom Vašemu domoljubivomu srceu prinieti mogu iskreno poštovanje Vašemu gospodstvu unapried zahvalnoga

Požega, 16 siečnja 1883.

Budisavljevića.

Pučkim učiteljem. — Opazuje se, da medju članovi našega društva malo je učitelja pučkih škola. Upravljajući odbor uvieren, da su uprav pučki učitelji u stanju najbolje pomoći društvenim svrhama, nudi jim svoj *Viestnik* badava uz to samo, da uredničtvu *Viestnika* pošalju točno i što obširnije izvješće o starinah u svojoj okolici, i da ga nadalje revno obavješćuju o svakom obretu arkeolog. predmeta, o kom bi ma što doznali. U slučaju pako, da nebi imali o čem izvješćivati, mogli bi namerivati svoj prinos sa starinskimi predmeti, koje bi po vriednosti odkupio arkeol. odjel nar. muzeja, a tim bi postali i članovi društva.

Štov. povjerenikom. nar. muzeja i hrv. arkeol. društva, te svim našim članovom i svim drugim rodoljubom i ljubiteljem domaćih starina i narodnoga napredka što toplije preporučamo, neka budno paze na svaki prekršaj naredba Vis. zem. Vlade i Vis. zem. krajiške oblasti, koje smo izdali na uvojk u *Viestnika* predpr. god. o sačuvanju starina, te za svaki slučaj neka umah obavieste ravnateljstvo arkeol. odjela nar. muzeja ili upravu hrv. arkeol. društva za dalnje postupanje u stvari. One naredbe kadre su odlučno pomoći i domaćoj nauci i nar. arkeol. muzeju, samo ako jih dotične oblasti budu sdušno vršile.

VIESTNIK

HRVATSKOGA

ARKEOLOGIČKOGA DRUŽTVA.

GODINA V. — BR. 3.

SADRŽAJ.

1. Arkeologička izkapanja na petrovačkoj gradini u Sriemu, gdje tobož starorimska Bassianis. (Konac. V. Viestnik V. br. 2 str. 33). — S. Ljubić. — Str. 65—70.
2. Rimski nadpis iz Korčule. — Vid Vuletić-Vukasović. — Str. 70—71.
3. Solinski Sustjepan. (V. Viestnik V. br. 1, str. 13. — O. Šimun Milinović. — Str. 71—77.
4. Glagolski nadpis iz Beloga na otoku Cresu. — Ivan Milčetić. — Str. 77—80.
5. Hercegovački nadpisi na Radimnji blizu Stoca. — S. L. — Str. 81.
6. Dvie stare narodne izprave. — Š. L. — Str. 81—82.
7. Rimski novci carski zem. muzeja u Zagrebu, kojih nema u Cohenu ili se u čem od njegovih razlikuju. (Nastavak.) — S. L. — Str 83—88.
8. Dopisi. — M. J. Granić iz Muća Gornjega. — Šimun Milinović iz Sinja. — Vid Vuletić-Vukasović iz Korčule. — M. J. Granić iz Muća Gornjega. — Str. 88—92.
9. Razne vesti. — Str. 93—96.

U Zagrebu 1. srpnja 1883.

Obznane uredništva.

Viestnik za sada izlaziti će svaku tri mjeseca. — Godišnja predplata stoji 4 for. a. vr. za sve austrijsko-ugarske zemlje; a za inozemstvo 8 maraka ili 10 franaka.

Spisi, pošiljke i godišnji prinesci imaju se od sada odpravljati pod naslovom: **Hrvatskomu arkeologičkomu društvu u Zagrebu (u zemalj. muzeju).**

Naručbe na **predbrojku Viestnika** prima i knjižara L. Hartmana u Zagrebu.

Novi povjerenici hrvatskoga arkeološkoga društva.

Dorčić Petar, župnik u Baški na Krku.
Odžić Ivan, kr. podžupanijski šumar u Rumi.
Pavelić Jakov, učitelj u Munjavi.

Članovi utemeljitelji.

Brunšmidt Josip, gimn. profesor u Vinkovcih — 30 for.

Č l a n o v i

*koji su dalje položili prinos za godinu 1882. (V. uvojak Viestnika
br. 1 i 2, 1883.)*

Bolf Ivan, posjednik u Delnicah i za g. 1881.
Galjer Matija, učitelj u Sesvetih.
Göszl Jakov, ravnajući učitelj u Rumi.
Ivić Mate, odvjetnik u Zemunu.
Kaiser Ljudevit, oružnički stražmeštar u Rumi.
Muha Antun, učitelj u Rumi.
Odžić Ivan, kr. podžupanijski šumar u Rumi.
Pauš Mijo, podarcidjakon i župnik u Indiji.
Šamšalović Aleksander, kapelan u Rumi.

Č l a n o v i

*koji su položili prinos za tek. godinu 1883. (V. uvojak Viestnika
br. 1 i 2, 1883.)*

Bišćan Martin, sudbeni pristav u Iloku.
Buratti grof Dr. Ivan, veleposjednik u Zagrebu.
Eisenhuth Ljudevit, miernik u Karlovcu.
Ivić Mate, odvjetnik u Zemunu.
Jarc Franjo, župnik na Mirni u Kranjskoj.
Kodrić Andrija, gimnazijalni profesor u Osieku.
Lobmajer August, župnik u Erdeviku.
Malec Dr. Josip, odvjetnik u Zagrebu.
Mašić A., profesor kod realke u Zemunu.
Miler Pajo, opat i župnik u Mitrovici.
Milčetić Ivan, gimnazijalni profesor u Varaždinu.
Oklopčič pl. Isak, c. kr. nadporučnik u Osieku.
Simić Vatroslav, financijski ravnatelj u Osieku.

Darovi sa zahvalnosti primljeni od arkeolog. odjela nar. zem. muzeja ove godine:

- G. Stjepan *Damianović* iz Broda — nož iz bakrenoga doba nadjen od ribara Ive Bakića u Savskoj obali kod Šamca.
- G. Ivan *Šejat*, trgovac u Munjavi — 12 rimskih bakr. i 11 nov. novaca.
- G. Miloš *Borić*, bilježnik u Koraju u Bosni po Bogetiću — sr. groš republike dubrovačke i bakr. rimski novac.
- G. Gjuro *Kobovac*, trgovar u Račinoveih — 3 novija novca.
- G. Antun *Bogetić*, muz. povjerenik u Račinoveih — 2 bakr. rimska novca.
- G. Milan *Šunko*, arhitekt u Križevcih — liepi naert od kaleža iz XIV sto-ljeća nalazeća se ondje u kapelici sv. Roka, na kom tri grba sa: *Georgius, presbiter, construxit, c.*
- G. Josip *Tausig*, iz Vinkovaca — rimski bakreni *Valens*.
- G. Stjepan *Sučić*, posjednik u Križevcu — 1 bakr. novac rimski (*Faustina*), te 19 sr. i 79 bakr. novijih.
- G. Franjo *Ciraki*, gradski načelnik u Požegi — 9 bakr. rimskih novaca i 7 srebr. sriedovječnjih.
- G. Josip Dr. *Prelc*, kotar. liečnik u Zlataru — dvie krasne kamenite pred-historičke sjekire.
- G. J. *Bonifačić*, kand. prof. u Zagrebu — 3 sr. novija novca i snop gla-golskih folianta i knjižica, te dva ulomka glag. nadpisa, sve iz Bačke.
- G. Emilia *Hrubi* iz Zagreba — nekoliko uresnih predmeta iz staro-hrvat-skih grobova kod Slatine, i predh. kamen u šljunku kod Save našast.
- G. Antun *Ittlinger*, dekan i župnik u Račinoveih — 1 sr. rimski novac (*Domitianus*) i 4 bakrena, te 2 sr. i 2 bakr. novija.
- G. Ivan *Solonja* iz Zagreba — 12 bakr. rimskih novaca u Mitrovici našastih.
- G. Josip *Magdić*, gradjan. učitelj i muz. povjerenik u Ogulinu — 10 bakr. rimskih novaca nadjenih u Šušnjavom selu kod Munjave.
- G. Milan *Gašparović*, trgovac u Ogulinu — 3 sr. novca Oglejska našasta u Jasenku.
- G. N. N. — portrait Karoline Mihanovićeve na platnu, od nje same iz-radjen. Predao g Beluš.
- G. Josip *Fink*, inžinirski pristav u Delnicah — knjigu tiskanu g. 1694 sa slikami „Päpstlicher Svetonius“.
- G. Gustav *Veller*, posjednik u Zagrebu — staru vodovodnu ciev izkopanu u njegovom vrtu ove godine.
- G. *Didolić* braća iz Selaca na Braću — 2 bakr. grčka (*Faria*), 4 sr. i 17 bakr. rimskih novaca, 9 novijih i jednu spomenicu.
- G. Mate *Iveković*, gradski cestar u Zagrebu — 2 sr. novija novca.

Opomena.

Članovi, koji jošte nisu položili prinos za god. 1882 i 1883, umoljeni su, da te prinose čim prije uredničtvu Viestnika poštarskom doznakom pošalju.

Knjige

hrv. arkeol. društva na prodaji kod Hartmanove knjižare u Zagrebu i u pisarni samoga društva uz veoma obaljenu cieniu.

Arktiv. Knjiga II. Razdjel I. i II.	2 for. — nč.
" " IV. i V. svaka po	— " 80 "
" " VI. do XII. svaka po	— " 50 "
Codex Diplomaticus, knjiga I. i II. svaka po	1 " — "
Bibliografija hrvatska	— " 50 "
Bibliografija della Dalmazia	1 " — "
Supplementi alla bibliografija della Dalmazia	— " 25 "

Kod iste Hartmanove knjižare i u pisarni nar. muzeja mogu se dobiti i sljedeće radnje prof. S. Ljubića:

Opis jugoslav. novaca. U Zagrebu 1875. vel. 4. sa 20 tabla, za 8 i 12 for. Ob odnošajih Dubrovačke sa Mletačkom republikom. Tri obširne razprave iz *Rada* — za 4 for.

Skrovište rim. zl. novaca iz Zemuna. U Zagrebu 1876. sa tabl. — za 70 n. Popis predmeta predhist. u zem. muzeju. U Zagrebu 1876. sa 4 table — za 1 for.

O VIII. zasjedanju antropol. i arkeolog. sastanka u Pešti. U Zagrebu 1877. — za 70 nč.

Razvod Istarski. U Zagrebu 1874 — za 1 for.

Viestnik nar. zem. muzeja. U Zagrebu 1870. sa 2 table — za 1 for.

— — — — —

Pučkim učiteljem. — Opazuje se, da medju članovi našega društva malo je učitelja pučkih škola. Upravljajući odbor uvieren, da su uprav pučki učitelji u stanju najbolje pomoći društvenim svrhama, nudi jim svoj *Viestnik* badava uz to samo, da uredničtvu *Viestnika* pošalju točno i što obširnije izvješće o starinah u svojoj okolici, i da ga nadalje revno obavješćuju o svakom obretu arkeolog. predmeta, o kom bi ma što doznali. U slučaju pako, da nebi imali o čem izvješćivati, mogli bi namerivati svoj prinos sa starinskimi predmeti, koje bi po vriednosti odkupio arkeol. odjel nar. muzeja, a tim bi postali i članovi društva.

Štov. povjerenikom. nar. muzeja i hrv. arkeol. društva, te svim našim članovom i svim drugim rodoljubom i ljubiteljem domaćih starina i narodnoga napredka što toplije preporučamo, neka budno paze na svaki prekršaj naredba Vis. zem. Vlade i Vis. zem. krajiške oblasti, koje smo izdali na uvojkju *Viestnika* predpr. god. o sačuvanju starina, te za svaki slučaj neka umah obavieste ravnateljstvo arkeol. odjela nar. muzeja ili upravu hrv. arkeol. društva za dalnje postupanje u stvari. One naredbe kadre su odlučno pomoći i domaćoj nauci i nar. arkeol. muzeju, samo ako jih dotične oblasti budu sdušno vršile.

VIESTNIK

HRVATSKOGA

ARKEOLOGIČKOGA DRUŽTVA.

~~~~~  
GODINA V. — BR. 4.  
~~~~~

SADRŽAJ.

1. Ulomci starogrčkoga nadpisa iz otoka Korčule. — Vid Vuletić-Vukasović. — Str. 97—99. — Nadpisi naposeb priloženi.
2. Sustjepan kod Solina. Rimski nadpis u Sućurcu. Izkapanje starina na Solinu. — S. Ljubić. — Str. 99—102.
3. Stara crkva i grobište u Vrelu Cetine. — Fr. Stip. Zlatović. — Str. 102—107. Sa slikom.
4. Drevna špilja na otoku Braču kod samostana Stipančića. — Vid Vuletić-Vukasović. — Str. 107—109.
5. Drid. — F. Šimun Milinović. — Str. 109—115.
6. Hercegovački nadpisi. — Vid Vuletić-Vukasović. — Str. 116—118.
7. Rimski nadpis na Bolu. — Vid Vuletić-Vukasović. — Str. 118.
8. Dopisi. — Vid Vuletić-Vukasović iz Korčule. — D. Jagić iz Siska. — Str. 118—121.
9. Razne vesti. — Str. 122—128.

~~~~~  
U Zagrebu 1. listopada 1883.  
~~~~~

Obznane uredništva.

Viestnik za sada izlaziti će svaku tri mjeseca. — Godišnja predplata stoji 4 for. a. vr. za sve austrijsko-ugarske zemlje; a za inozemstvo 8 maraka ili 10 franaka.

Spisi, pošiljke i godišnji prinesci imaju se od sada odpravljati pod naslovom: Hrvatskomu arkeologičkomu društvu u Zagrebu (u zemalj. muzeju).

Naručbe na predbrojku Viestnika prima i knjižara L. Hartmana u Zagrebu.

Novi povjerenici hrvatskoga arheološkoga društva i nar. zem. muzeja.

Bigoni Julio, starinar u Spljetu.
Butković Nikola, svećenik, učitelj u Dobrinju na Krku.
Ljubas O. Filip, župnik u Banjaluci.
Mužina Miho, župnik u Beli na Cresu.

Članovi

*koji su dalje položili prinos za tek. godinu 1883. (V. uvojak Viestnika
br. 1, 2 i 3, 1883.)*

Batinić O. Mijo V., provin. tajnik u Fojnici.
Butoraz Dragutin, podžupanijski pisar u Jaski.
Crnadak Mirko, umirovljeni major u Zagrebu.
Čučković Dr. Uroš, kr. državni odvjetnik u Varaždinu.
Dorčić Petar, župnik u Baški na Krku.
Franić Josip, podžupanijski tajnik u Jaski.
Gimnazija velika u Karlovcih.
Grahor Janko, arhitekt u Zagrebu.
Gruber Dane, gimnazijalni profesor u Požegi.
Jagunić J., gimnazijalni profesor u Karlovcu.
Kassa Skender, podžupanijski živinar u Jaski.
Knjižara Zupanova (Albrecht i Fiedler) u Zagrebu.
Košćec Franjo, župnik u Šestinah.
Kušter Slavoljub, gradski vijećnik u Varaždinu.
Leber Pavo, župnik u Maji.
Maček Ivan, inžinir u Jaski.
Majhofer Josip, podžupanijski pisar u Jaski.
Mužina Miho, župnik u Beli na Cresu.
Oršić Matija, kanonik u Cresu.
Pavišić pl. Dr. Alviž, kav. prelat i vl. savjet. u Trstu.
Petrović Ivan, veleposjednik u Varaždinu.
Polc Adalbert, kr. sudb. pristav u Varaždinu.
Stoos N., posjednik u Rakovcu-Vrbovcu.
Vrabčević Milan, gradonačelnik u Varaždinu.
Windisch-Grätz prevedri knez Ernest u Stratenegu.

Članovi

koji su položili prinos za godinu 1884.

Preradović pl. Dušan, pomorski nadporučnik u Poli.
Gutal Matej, duhovnički pomoćnik u Djakovu.
Ljubas O. Filip, župnik u Banjaluci.

Opomena.

Članovi, koji još nisu položili prinos za god. 1882 i 1883, umoljeni su, da te prinose čim prije uredništvu Viestnika poštarskom doznakom pošalju.

Opazka. — Zakasnili smo ovim brojem, pošto smo dugo čekati morali na sliku iz Pešte.

Darovi sa zahvalnosti primljeni od arkeolog. odjela nar. zem. muzeja ove godine:

- G. Egidij pl. *Pavleковић* de Kapolna — 6 listina na pergameni, od kojih tri sa visećimi pečati i 30 na papiru.
- G. August *Posilović*, risar u Zagrebu — veliku tobož srebrnu medalju, kojom bje odlikovan na izložbi tršćanskoj 1882, i dotični diplom.
- G. Dr. Petar pl. *Despinić*, sudb. savjetnik u Pešti — model osobite vrsti opeke našaste u razvalinah Viminaciuma.
- G. Miloš *Borić*, bilježnik u Koraju — sr. rimski novac (Aurelius Caesar).
- G. J. *Bonifačić*, kand. prof. u Zagrebu — opet snop starih listina iz Baške na Krku, mali nadpis bizantinski, te napravio više nacрта za porabu „Viestnika“.
- G. Mijo *Pavlinović*, kanonik u Podgori — glodalo iz kamenite dobe osobitoga lika; okruglu opeku od stupića iz rimske tople kupelji; 4 rimska novca srebrna i 2 bakrena, mletački groš dužda Jak. Teupola, 2 sr. turska, 2 sr. magjarska i mezanin dubrovački.
- G. O. Ivan *Glibota* po istom Pavlinoviću — jedan novac srebrni grčki (Dyrrachium), 2 sr. rimska familjarna (Quintia, Pinaria), sr. rimski (Cajus et Lucius Caes.), 3 bakr. rimska, 3 sr. dubrovačka grošića i 5 iz novijeg doba.
- G. Josip *Penavić* od Širokog briga po istom Pavlinoviću — bakr. rimski (Antoninus Pius), jedan sr. grčki (Dyrrachium) i 1 noviji italijanski.
- G. Josip *Alačević*, sudb. savjetnik u Spljetu — otisak cirilskog nadpisa iz Hunca kod Ljubuskoga.
- G. Ivan *Tkalčić*, prebendar u Zagrebu — tri gumba iz odore bana Tome Erdedija, našasta g. 1883 u njegovom grobu u prvostolnoj crkvi.
- G. Josip *Sever* — graničarski štap.
- G. L. *Vormastini* iz gornje Stubice — srebrni novac rimski (Gordianus III) ondje izkopan.
- G. Josip *Medved*, učitelj u Trnovitici — pola kladiveca iz kamenite dobe, jedan bakr. rimski novac, dva srebrna i jedan bakreni iz novijeg doba.
- G. Radoslav *Lopašić* u ime nepoznatoga — otku iz bakrene dobe.
- G. Ivan *Bujan*, kateketa — bakr. rimski veliki (Antoninus Pius).
- G. *Panian*, nadporučnik — psalam iz budiečkoga zakona, napisan na drvu *Latonia burbonica*, iz Bankok-hrama u Singaleskoj prednje Indije.
- G. Mihovil *Mušina*, župnik u Beli na Cresu — klješta. zapinjaču, tri zavojka, pet kolutića i još komada od nakita iz bakrene dobe, rimsku svietiljku (CRESCI) i jedan sr. noviji novac, sve ondje našasto.
- G. Nikola *Butković*, učitelj u Dobrinju na Krku — prednji ulomak sjekirice iz kamenite dobe.
- G. Anton *Kirinčić*, svećenik u Dobrinju — odlomak opeke rimske sa *ОВМ*.
- G. Jakov *Pavelić*, učitelj u Munjavi — sr. slavonski novac.
- G. baron od *Handel-Mazzetti*, kapetan kod XII pješačke pukovnije u Bihaću putem central. odbora bečkoga za umjetnost i starine — velečejni Mitras-spomenik sa nadpisom našast u Golubiću.
- G. *Hildebrand*, major u Bihaću — dva spomenika u plohozrezbi i stup sa nadpisom, sve iz rimske dobe.

K n j i g e

hrv. arkeol. društva na prodaji kod Hartmanove knjižare u Zagrebu i u pisarni samoga društva uz veoma obaljenu cieniu.

Arkiv. Knjiga II. Razdjel I. i II.	2 for. — nč.
" " IV. i V. svaka po	— " 80 "
" " VI. do XII. svaka po	— " 50 "
Codex Diplomaticus, knjiga I. i II. svaka po	1 " — "
Bibliografija hrvatska	— " 50 "
Bibliografija della Dalmazia	1 " — "
Supplementi alla bibliografija della Dalmazia	— " 25 "

Kod iste Hartmanove knjižare i u pisarni nar. muzeja mogu se dobiti i sliedeće radnje prof. S. Ljubića:

Opis jugoslav. novaca. U Zagrebu 1875. vel. 4. sa 20 tabla, za 8 i 12 for.
Ob odnošajih Dubrovačke sa Mletačkom republikom. Tri obširne razprave iz *Rada* — za 4 for.

Skrovište rim. zl. novaca iz Zemuna. U Zagrebu 1876. sa tabl. — za 70 n.
Popis predmeta predhist. u zem. muzeju. U Zagrebu 1876. sa 4 table — za 1 for.

O VIII. zasjedanju antropol. i arkeolog. sastanka u Pešti. U Zagrebu 1877. — za 70 nč.

Razvod Istarski. U Zagrebu 1874 — za 1 for.

Viestnik nar. zem. muzeja. U Zagrebu 1870. sa 2 table — za 1 for.

Pučkim učiteljem. — Opazuje se, da medju članovi našega društva malo je učitelja pučkih škola. Upravljavući odbor uvieren, da su uprav pučki učitelji u stanju najbolje pomoći društvenim svrhama, nudi jim svoj *Viestnik* badava uz to samo, da uredničtvu *Viestnika* pošalju točno i što obširnije izvješće o starinah u svojoj okolici, i da ga nadalje revno obaviešćuju o svakom obretu arkeolog. predmeta, o kom bi ma što doznali. U slučaju pako, da nebi imali o čem izvješćivati, mogli bi namerivati svoj prinos sa starinskimi predmeti, koje bi po vriednosti odkupio arkeol. odjel nar. muzeja, a tim bi postali i članovi društva.

Štov. povjerenikom. nar. muzeja i hrv. arkeol. društva, te svim našim članovom i svim drugim rodoljubom i ljubiteljem domaćih starina i narodnoga napredka što toplije preporučamo, neka budno paze na svaki prekršaj naredba Vis. zem. Vlade i Vis. zem. krajiške oblasti, koje smo izdali na uvoju *Viestnika* predpr. god. o sačuvanju starina, te za svaki slučaj neka umah obaviešte ravnateljstvo arkeol. odjela nar. muzeja ili upravu hrv. arkeol. društva za dalnje postupanje u stvari. One naredbe kadre su odlučno pomoći i domaćoj nauci i nar. arkeol. muzeju, samo ako jih do- tične oblasti budu sdušno vršile.

K n j i g e

hrv. arkeol. društva na prodaji kod Hartmanove knjižare u Zagrebu i u pisarni samoga društva uz veoma obaljenu cieniu.

Arkiv. Knjiga II. Razdjel I. i II.	2 for. — nč.
" " IV. i V. svaka po	— " 80 "
" " VI. do XII. svaka po	— " 50 "
Codex Diplomaticus, knjiga I. i II. svaka po	1 " — "
Bibliografija hrvatska	— " 50 "
Bibliografija della Dalmazia	1 " — "
Supplementi alla bibliografija della Dalmazia	— " 25 "

Kod iste Hartmanove knjižare i u pisarni nar. muzeja mogu se dobiti i sljedeće radnje prof. S. Ljubića :

Opis jugoslav. novaca. U Zagrebu 1875. vel. 4. sa 20 tabla, za 8 i 12 for. Ob odnošajih Dubrovačke sa Mletačkom republikom. Tri obširne razprave iz *Rada* — za 4 for.

Skrovište rim. zl. novaca iz Zemuna. U Zagrebu 1876. sa tabl. — za 70 n. Popis predmeta predhist. u zem. muzeju. U Zagrebu 1876. sa 4 table — za 1 for.

O VIII. zasjedanju antropol. i arkeolog. sastanka u Pešti. U Zagrebu 1877. — za 70 nč.

Razvod Istarski. U Zagrebu 1874 — za 1 for.

Viestnik nar. zem. muzeja. U Zagrebu 1870. sa 2 table — za 1 for.

Pučkim učiteljem. — Opazuje se, da među članovi našega društva malo je učitelja pučkih škola. Upravljavajući odbor uvieren, da su uprav pučki učitelji u stanju najbolje pomoći društvenim svrham, nudi jim svoj *Viestnik* badava uz to samo, da uredničtvu *Viestnika* pošalju točno i što obširnije izvješće o starinah u svojoj okolici, i da ga nadalje revno obavieščuju o svakom obretu arkeolog. predmeta, o kom bi ma što doznali. U slučaju pako, da nebi imali o čem izvješćivati, mogli bi namerivati svoj prinos sa starinskimi predmeti, koje bi po vrednosti odkupio arkeol. odjel nar. muzeja, a tim bi postali i članovi društva.

Štov. povjerenikom. nar. muzeja i hrv. arkeol. društva, te svim našim članovom i svim drugim rodoljubom i ljubiteljem domaćih starina i narodnoga napredka što toplije preporučamo, neka budno paze na svaki prekršaj naredba Vis. zem. Vlade i Vis. zem. krajiške oblasti, koje smo izdali na uvojkju *Viestnika* predpr. god. o sačuvanju starina, te za svaki slučaj neka umah obavieste ravnateljstvo arkeol. odjela nar. muzeja ili upravu hrv. arkeol. društva za dalnje postupanje u stvari. One naredbe kadre su odlučno pomoći i domaćoj nauci i nar. arkeol. muzeju, samo ako jih do-tične oblasti budu sdušno vršile.

Darovi sa zahvalnosti primljeni od arkeolog. odjela nar. zem. muzeja tečajem god. 1882.

Gg. *Bubić* G. iz Lukátsház-a kod Günsa po preč. g. kan. arkid. Gašpariću: 11 staklenih zrna iz predhist. humca.

Buschleta Ivan, brz. činovnik u Pančevi: pet sr. rimskih novaca našastih u kopanju željeznice blizu Beograda.

Despinić pl. Dr. Petar, sudb. savjetnik u Pešti: srebrni slavonski novac.

Sl. *Františkovo Museum* v Brně: česki i njemački opis ondješnjega muzeja.

Hajdić Niko, trgovac u Banjaluki: sr. vel. novac Sigmunda III. Poljskoga (g. 1623.).

Hellman iz Bribiru po J. Granecu, ravn. učitelju u Bribiru: mjed. pečat četverouglasti, nadjen na grobničkom polju.

Iković Juro, gimnazijalac u Zagrebu: bakr. novac Konstantina I., i srebren Leopolda I.

Jalić Vilhelmina iz Ribnika: 4 sr. novija novaca.

Keraus J., carin. nadprijemnik u Zagrebu: Kolendare od g. 1823., 1829., 1831. i 1840.

Okrugić Ilija, župnik u Petrovaradinu: 4 bakr. rimska, te 30 sr. i 3 bakr. novca novija.

Šavor Jos., podareidjakon i župnik u V. Bukoveu: provislo i dotična uba od bakr. predhist. posude, izkopano u selu sv. Petru kod V. Bukovca.

O p o m e n a.

Članovi, koji jošte nisu položili prinos za god. 1881. i 1882., umoljeni su, da te prinose čim prije uredničtvu *Viestnika* poštarskom doznakom pošalju. Isto tako i prinos za god. 1883.

Članovi, koji su kašnje stupili u naše društvo, mogu dobiti *Viestnik* od prednjašnjih godina za prinos od 2 for. na godinu.

Novi povjerenici

hrvatskoga arkeologičkoga društva i nar. zem. Muzeja.

Horvat Levin, pristav kot. ureda u Varaždinu, za Varaždinsku županiju.
Balas Mio, trgovac i škol. odbornik na Banji, za Karlovac-Rakovac.

Članovi

*koji su dalje položili prinos za godinu 1882. (V. uvojak Viestnika
br. 1, 2, 3 i 4, 1882).*

Ansion Vilko, predstojnik u Glini
Babić Božo, ravnatelj naut. škole u
Bakru.
Balaš Mijo, škol. odbor. u Karlovcu.
Batistić Jak., ljekarnik u Bakru.
Beruta Jos., župnik u Koprivnici.
Brčić Ant., savj. priz. suda u Zadru.
Budisavljević Bude, podžupan u
Požegi.
Butorac Drag., podžup. pisar u Jaski.
Erben Franjo, inžinir u Petrinji.
Foseo Ant. Jos., biskup u Šibeniku.
Franić Jos., podžup. tajnik u Jaški.
Gabrić P., župnik u Zloselih 1881—2.
Glaser Tomo, prof. u Petrinji.
Gorenjec Dr. Vjek. u Petrinji.
Granić Jak., ravnatelj ratar. škole u
Trogiru.
Horvat Levin, pristav kot. suda u
Varaždinu.
Kamber Dr. Pavao, odv. u Spljetu.
Kappus Drag., inžinir u Zemunu.
Kassa Šken., podžup. živinar u Jaski
1881—2.
Koševec Franjo, župnik u Šestinah.
Krešić O. Stjepo, župnik u Miljevcih.
Leber Pajo, župnik u Maji.
Maček Ivan, inžinir u Jaški.

Majhofer Jos., podžup. pisar u Jaški.
Mikić Mijo, dekan župnik u N. Gra-
diški.
Mikoević L., predstojnik u N. Gra-
diški.
Mitrović vit. Spiro, podpuk. u Zadru.
Narodni dom u Bakru.
Oršić Matija, kanonik nadpop u Cresu.
Pavišić pl. Dr. Alviž, vlad. savjet-
nik u Trstu.
Pechan Ant., učitelj u Petrinji.
Pečenovski A., župnik u Trnjanih.
Premužić Mirko, blagaj. pristav u
Sarajevu.
Pučić prof. N. V. u Dubrovniku.
Rabar Iv., gim. prof. u Osieku.
Seć Franjo, inžinir u vojnom Križu.
Sparhak el Juk., podžup. perovodja
u Jaški.
Spinčić prof. Vjek., škol. nadzornik
i nar. zastupnik u Koprju.
Stipić Zdravko, kot. perovodja u Zla-
taru.
Šašel Janko, bogoslov u Ljubljani.
Šestakova Franjka, učit. u Osieku.
Učiteljište u Petrinji.
Vuković Marijan, škol. nadzornik u
Belovaru.

Članovi

koji su položili prinos za tek. godinu 1883.

Batistić Jak., ljekarnik u Bakru.
Benaković Jos., načel. u Županju.
Beruta Jos., župnik u Koprivnici.
Bulić Franjo, prof. i škol. nadzornik
u Zadru.
Čitaonica u Belovaru.
Čitaonica narodna u Požegi.
Čitaoničko društvo „Dvorana“
u Varaždinu.
Folnegović Franjo, podarcid. i žup-
nik kod sv. Kate u Selih.
Gimnazija velika u Osieku.
Granić J., ravn. rat. škole u Trogiru.
Gutal Matej, duh. pomoć. u Djakovu.
Kamber Dr. Pav., odvjet. u Spljetu.
Karaman Srećko., odvjet. u Spljetu.
Karić Pave, podpuk. u Temišvaru.
Lapaine V., inžinir u Petrinji.
Ljubas Fr. Filip, župnik u Kotorišću.
Mavračić St., župnik u D. Miholju.

Mikić M., dekan župnik u N. Gradiški
Mikoević L., predst. u N. Gradiški.
Milinović O. Šimun, gimn. ravnatelj
u Sinju.
Monti Dr. Lovro, odvjetnik u Kninu.
Perpić Ned., e. k. satnik u Kutersihu.
Pogačić Gj., kot. prist. u N. Gradiški.
Posilović Juraj, biskup u Senju.
Preradović pl. Dušan, pomor. nad-
poručnik u PoLi.
Radetić Iv., gimn. prof. u Senju.
Seć Franjo, inžinir u vojnom Križu.
Spinčić Vjek. prof., škol. nadzornik
i nar. zastupnik u Koprju.
Učiteljska knjižnica u Otočcu.
Učiteljište u Petrinji.
Vitezić Dr. Dinko, vlad. savjetnik i
nar. zastupnik na ear. veću u Zadru.
Vuković Marijan, škol. nadzornik u
Belovaru.

VIESTNIK

HRVATSKOGA

ARKEOLOGIČKOGA DRUŽTVA.

~~~~~

GODINA V. — BR. 1.

~~~~~

SADRŽAJ.

1. Andautonia (Ščitarjevo), i započetak izkapanja od strane nar. zem. muzeja na onom tlu. — S. Ljubić. — Str. 1—13.
2. Solinski Sustjepan. — O. Šimun Milinović. — Str. 13—17.
3. Rimski novci carski zem. muzeja u Zagrebu, kojih nema u Cohenu ili se u čem od njegovih razlikuju. Nastavak. — S. L. — Str. 17—19.
4. Basilika sv. Synerotesa u Mitrovici. — S. L. — Str. 19.
5. Dopisi. — O. Augustin Zubac, iz Mostara. — Vid Vuletić Vukasović, iz Korčule. — Dr. Petar pl. Despinić, iz Budimpešte. — Str. 19—26.
6. Razne viesti. — Str. 26—32.

~~~~~

U Zagrebu 1. siečnja 1883.

~~~~~

Obznane uredništva.

Viestnik za sada izlaziti će svaku tri mjeseca. — Godišnja predplata stoji 4 for. a. vr. za sve austrijsko-ugarske zemlje; a za inozemstvo 8 maraka ili 10 franaka.

Spisi, pošiljke i godišnji prinesci imaju se od sada odpravljati pod naslovom: Hrvatskomu arkeologičkomu društvu u Zagrebu (u zemalj. muzeju).

Naručbe na predbrojku Viestnika prima i knjižara L. Hartmans u Zagrebu.

Dobro poznati ljubitelj našeg nar. muzeja vrli g. Bude Budisavljević, sada podžupan u Požegi, odpravio je na uglednike svoje podžupanije sljedeću okružnicu, koju mi ovdje uz najtopliju zahvalnost rado izdajemo, da bude primjerom i drugim, kojim na srceu leži dobrobit i čast naše hrvatske domovine.

P. n. gospodine!

Narodni zemaljski muzej, hram spomenika naše prošlosti, slabo se je dosle, bar koliko ja znam, obogatio prilozima iz ovoga ubavoga kraja, u mnogom također dosta znamenita: i što je pismenih starina, i što je numismatike i umotvorina i prirodoslovnih dragocienosti itd.

Možda ima starinskih grobova, po koji humak ili gomila, po koja raka s važnijim nadpisom na kamenoj ploči ili na njoj izklesana razni znakovi a u jednom ili pod drugim obzidane mrtvačke kosti ili samo pepeo od sažežena tiela, oružje, nakiti, posudje, odore, kamenite ili zemljene žare, svietiljke; možda ima starinskih crkvišta, gradina, špilja, zdenaca i u onih kipova ili inih predmeta iz kamena, drva, tuča, mjeda, bakra, željeza davne starine.

A biti će za jamačno ruda, okamina, bilina, razne dobe novaca: vriednih da ne minu narodnoga muzeja.

Budi Vam s voljom, plemeniti gospodine, razpitati, ili pripaziti na ovakove starine u tamošnjem predjelu, liepo Vas molim a meni ćete učiniti ljubav, uzrači li Vam se obavijestiti me, bi li i uz koje bi se uviete moglo što godj dobiti za više spomenuti domaći znanstveni zavod.

Vjerujete da se prijaznu odazivu radujem, kao što mi je drago, što i ovom sgodom Vašemu domoljubivomu srceu prinieti mogu iskreno poštovanje

Vašemu gospodstvu unapried zahvalnoga

Požega, 16 siečnja 1883.

Budisavljevića.

Pučkim učiteljem. — Opazuje se, da medju članovi našega društva malo je učitelja pučkih škola. Upravljaajući odbor uvieren, da su uprav pučki učitelji u stanju najbolje pomoći družvenim svrhama, nudi jim svoj *Viestnik* badava uz to samo, da uredničtvu *Viestnika* pošalju točno i što obširnije izvješće o starinah u svojoj okolici, i da ga nadalje revno obavješćuju o svakom obretu arkeolog. predmeta, o kom bi ma što doznali. U slučaju pako, da nebi imali o čem izvješćivati, mogli bi namerivati svoj prinos sa starinskimi predmeti, koje bi po vriednosti odkupio arkeol. odjel nar. muzeja, a tim bi postali i članovi društva.

Štov. povjerenikom. nar. muzeja i hrv. arkeol. društva, te svim našim članovom i svim drugim rodoljubom i ljubiteljem domaćih starina i narodnoga napredka što toplije preporučamo, neka budno paze na svaki prekršaj naredba Vis. zem. Vlade i Vis. zem. krajiške oblasti, koje smo izdali na uvojk *Viestnika* predpr. god. o sačuvanju starina, te za svaki slučaj neka umah obavieste ravnateljstvo arkeol. odjela nar. muzeja ili upravu hrv. arkeol. društva za daljnje postupanje u stvari. One naredbe kadre su odlučno pomoći i domaćoj nauci i nar. arkeol. muzeju, samo ako jih dotične oblasti budu sdušno vršile.

Kondrat Ferdo, inžinir u Zagrebu.
 Kontak dr. Gjuro, odvjetnik u Zagrebu.
 Kostrenčić Ivan, sveuč. knjižničar u Zagrebu.
 Kraičević pl. Aleks., obćin. načelnik i liekar u Vukovaru.
 Kramberger dr. Drag., muz. pristav u Zagrebu.
 Krešić Milan, tajnik trg. komore u Zagrebu.
 Kristianović Ig, biskup u Zagrebu.
 Kržan Antun, kanonik u Zagrebu.
 Kuralt Franjo, tajnik gosp. društva u Zagrebu.
 Kus Miroslav, drž. blagajnik u Zagrebu.
 Lobmajer dr. A., prof. i liečnik u Zagrebu.
 Lopašić R., vladin tajnik u Zagrebu.
 Makanec dr. Julio, okružni liečnik u Sarajevu.
 Makanec dr. M., odvjetnik u Zagrebu.
 Mallin Teodor, gr. tajnik u Zagrebu.
 Mašić Ivan, šted. činovnik u Zagrebu.
 Matz Mavro, vladin tajnik u Zagrebu.
 Maurović Mijat, nadinžinir u Zagrebu.
 Mazzura dr. S., odvjetnik u Zagrebu.
 Mažuranić Vlad., katastr. predstojnik u Zagrebu.
 Modec Ljud., škol. ravnatelj u Zagrebu.
 Modrušan Janko, veletr. u Karlovcu.
 Mošinski Adolf, vl. tajnik u Zagrebu.
 Mrazović dr. M., odvjetnik u Zagrebu.
 Muhić dr. Pavao, umir. vl. predstojnik u Zagrebu.
 Nikolašević Marijan, vlast. činovnik u Pogoraču.
 Okrugić Ilija, župnik u Petrovaradinu.
 Pavec J., vlad. škol. nadzornik u Zagrebu.
 Pavić Armin, sveuč. prof. u Zagrebu.
 Pavlešić Ivan, biskup u Zagrebu.
 Petračić Fr., sveuč. prof. u Zagrebu.
 Pilar dr. Gjuro, sveuč. profesor i muz. ravnatelj u Zagrebu.
 Pliverić I., nadbis. tajnik u Zagrebu.
 Prister Jerolim, veletržac u Zagrebu.
 Rački dr. Fr., akadem. predsjednik i kanonik u Zagrebu.
 Rakovac dr. L., vlad. tajnik i liečnik u Zagrebu.
 Realka velika u Osieku.
 Realka velika u Rakovcu.
 Ritonia Sl., trgovac u Karlovcu.
 Rubetić Cvjetko, kateketa na v. realki u Zagrebu.
 Schauff Adalb., odvjetnik u Zagrebu.
 Sladović A., fin. savjetnik u Zagrebu.
 Sljepčević Petar, veletr. u Karlovcu.
 Smetiško Mijo, kanonik u Zagrebu.
 Sokač pl. Žiga, blag. oficial u Zagrebu.
 Stern Makso, gr. zastupnik u Zagrebu.
 Šćerbak Ivan, prok. pristav u Zagrebu.
 Šaj Ferdo, odvjetnik u Zagrebu.
 Šenoa Jul., šted. knjigovodja u Zagrebu.
 Šegerc vit. R., pukovnik u Josefstadtu.
 Šimunčić Gj., šk. kateketa u Zagrebu.
 Šišić Jak., odsj. vl. savjet u Zagrebu.
 Špiček St., gr. zastupnik u Zagrebu.
 Šram dr. pl. Lav., odvjetnik u Zagrebu.
 Šuljok Aleksa, dvor. savjet. i podpred. stola sedmorice u Zagrebu.
 Švinderman Blaž, nadbiskupski tajnik u Zagrebu.
 Tallian Eduard, kanonik u Zagrebu.
 Tkalčić Ivan, prebendar u Zagrebu.
 Tkalčić Mirko, šted. činov. u Zagrebu.
 Turk pl. Franjo, veleposj. u Karlovcu.
 Vakanović Antun, namjestnik banski u Zagrebu.
 Vancša dr. Al., nadliečnik u Zagrebu.
 Vidrić dr. Lovro, odvjetnik u Zagrebu.
 Vojnović conte Ivo, sudb. pristav u Zagrebu.
 Vončina Iv., vl. predstojnik u Zagrebu.
 Vrbanić Mijo, šum. nadzor. u Zagrebu.
 Vujević O. Stjepan, predstojnik samostana u Crniku.
 Vuković Adolf, rav. brzojava u Zagrebu.
 Zagođa Adolf, prof. gimn. u Varaždinu.
 Zahar dr. Ivan, odvjetnik u Zagrebu.

Učena društva, s kojima je ove godine naše društvo stupilo u zamjenu.

Bruxelles. — Academie d' Archéologie.
Bukarest. — Academia Romana.
Kiev — Прковно аркол. общество.
Lavov. — Towarystwo archeologiczne krajowe.
Meissen. — Verein für Geschichte der Stadt Meissen.
Montreal. — Geological Survey of Canada.
St. Petrograd. — Импер. Университетъ.
Riga. — Gessellschaft für Geschichte und Alterthumskunde.
Salzburg. — Städtisches Museum.
Tiflis. — КАВКАЗКОЕ ОБЩЕСТВО Истории у Археологий.
Torino. — Reale Accademia delle scienze.
Venezia. — Ateneo Veneto.
Venezia. — R. Deputazione Veneta di Storia Patria.

Novi povjerenici t. j. dopisujući članovi hrv. ark. društva.

Balaš Mijo, školski odbornik i veletržac u Karlovcu.
Bratelj Vaso, gradski načelnik u Brodu.
Fligier dr. Kornel, slavno poznati arkeolog u Gradu

Članovi

*koji su dalje položili prinos za godinu 1882. (V. uvojak Viestnika
br. 1, 1883).*

Bunjik Koloman, šumar u Trnjanih.	Kraičović Aleksa, obč. načelnik i liekar u Vukovaru.
Buzolić St., ravn. učilišta u Zadru.	Tropper Emil, kotar. predstojnik u Zemunu i za god. 1881.
Čegetek Franjo, sudbeni viećnik u Zagrebu.	Vihodil V., ravn. u Križevcih.
Fermandžin O. Eusebij u Baji i za god. 1881	Vučetić Ante, gimn. prof. u Dubrovniku i za god. 1881.
Gimnazija velika u Karlovcu.	Začek dr. Josip, liečnik u Beški
Kiepach Stjepan, inžinir u Krapini.	

Smičiklas Tadija, sveuč. prof., položio dalje za god. 1883 deset for. kao član utemeljitelj.

Članovi

*koji su položili prinos za tek. godinu 1883. (V. uvojak Viestnika
br. 1, 1883.)*

Alačević Dujam, kr. poreznik u Zadru.	Gimnazija velika u Karlovcu
Altman Josip, mjernik u Zagrebu.	Gimnazija velika u Varaždinu.
Arnold dr. Fr., jav. bilježnik u Zagrebu.	Globočnik A., okr. kapetan u Postojni
Balaš Mijo, škol. odbornik i veletržac u Karlovcu	Gogolja D., šted. činovnik u Zagrebu.
Baloković Lovro, župnik u Bizovcu.	Golub Vjek., gimn. prof. u Zagrebu.
Bauer Gjorgj, profesor na vel. realci u Zagrebu.	Granić M. J., župnik na Muću gornjem
Benković Iv., gr. viećnik u Zagrebu.	Grzetić dr. N., puk. liečnik u Aradu.
Bresztyenszky dr. A., sveuč. prof. u Zagrebu.	Guteša Ilija, veletržac u Zagrebu
Brusina Spiro, sveuč. prof. u Zagrebu.	Halper Mirko, vl. savjetnik u Zagrebu.
Bunjik Koloman, šumar u Trnjanih.	Herkov R., fin. nadsavjetnik u Zagrebu.
Buzolić Stjep., ravn. učilišta u Zadru.	Horvat Nik., arcid. kanon. u Zagrebu
Čegetek Franjo, sudb. vieć. u Zagrebu.	Hervoić Ljud., vl. tajnik u Zagrebu.
Crnetić Janko, gr. oficijal u Zagrebu.	Hudovski Adolf, gr. viećnik u Zagrebu.
Crnovšek Jer., brz. činov. u Zagrebu.	Iveković dr. Fr., sv. prof. u Zagrebu.
Cvietković M., fin. savjet u Zagrebu.	Ivkanec Ljud., predsjed. sudb. stola u Ogulinu.
Dautović Mijo, predstojnik vlad. odjela u Zagrebu.	Jakčin Andrija, odvjetnik u Zagrebu.
Deutsch Albert, knjižar u Zagrebu.	Jančić Hinko, prebendar u Zagrebu.
Dollhopf Gustav, vl. odjel. savjetnik u Zagrebu.	Jurinač Ad. Eug., gimn. prof. u Varaždinu
Friš Andrija, kanonik u Rimu.	Jurković Janko, vl. savjet u Zagrebu.
Gajdek Tomo, arcid. kanon. u Zagrebu.	Jurković pl. dr. Nikola, vlad. tajnik u Zagrebu.
Gašparić Fr., arcid. kanon. u Zagrebu.	Keraus Jos., car. nadprijem. u Zagrebu.
Geitler dr. Lav., sveuč. prof. u Zagrebu.	Kern dr. Hinko, liečnik u Zagrebu.
	Kišpatić dr. M., prof. na realci i sveuč. docent u Zagrebu.

VIESTNIK

HRVATSKOGA

ARKEOLOGIČKOGA DRUŽTVA.

GODINA V. — BR. 2.

SADRŽAJ.

1. Arkeologička izkapanja na petrovačkoj gradini u Sriemu, gdje tobož starorimska Bassianis. — Slika i tabla. — S. Ljubić. — Str. 33—49.
2. Prinosak k iztraživanju predmeta predhistoričke kamenite dobe u Dalmaciji i u Hrvatskoj. — Slika. — S. L. — Str. 49—52.
3. Stare narodne zadužbine hrvatskih kraljeva u Dalmaciji. — Fr. Stip. Zlatović — Str. 52—55.
4. Nadpisi. — Vid Vuletić-Vukasović. — Str. 55—56.
5. Dopisi. — Dr. Iv. Črnčić, iz Rima — Fr. Kučinić, iz Trsta. — Vid Vuletić-Vukasović, iz Korčule. — Josip Granec iz Bribira. — Str. 56—62.
6. Razne vesti. — Str. 62—64.

U Zagrebu 1. travnja 1883.

Obznane uredništva.

Viestnik za sada izlaziti će svaku tri mjeseca. — Godišnja predplata stoji 4 for. a. vr. za sve austrijsko-ugarske zemlje; a za inozemstvo 8 maraka ili 10 franaka.

Spisi, pošiljke i godišnji prinesci imaju se od sada odpravljati pod naslovom: Hrvatskomu arkeologičkomu društvu u Zagrebu (u zemalj. muzeju).

Naručbe na predbrojku Viestnika prima i knjižara L. Hartmana u Zagrebu.

Knjige

hrv. arkeol. društva na prodaji kod Hartmanove knjižare u Zagrebu i u pisarni samoga društva uz veoma obaljenu cieniu.

Arkiv. Knjiga II. Razdjel I. i II.	2 for. —	nč.
„ „ IV. i V. svaka po	— „	80 „
„ „ VI. do XII. svaka po	— „	50 „
Codex Diplomaticus, knjiga I. i II. svaka po	1 „	— „
Bibliografija hrvatska	— „	50 „
Bibliografija della Dalmazia	1 „	— „
Supplementi alla bibliografija della Dalmazia	— „	25 „

Kod iste Hartmanove knjižare i u pisarni nar. muzeja mogu se dobiti i sljedeće radnje prof. S. Ljubića:

Opis jugoslav. novaca. U Zagrebu 1875. vel. 4. sa 20 tabla, za 8 i 12 for.
Ob odnošajih Dubrovačke sa Mletačkom republikom. Tri obširne razprave iz *Rada* — za 4 for.

Skrovište rim. zl. novaca iz Zemuna. U Zagrebu 1876. sa tabl. — za 70 n.
Popis predmeta predhist. u zem. muzeju. U Zagrebu 1876. sa 4 table — za 1 for.

O VIII. zasjedanju antropol. i arkeolog. sastanka u Pešti. U Zagrebu 1877. — za 70 nč.

Razvod Istarski. U Zagrebu 1874 — za 1 for.

Viestnik nar. zem. muzeja. U Zagrebu 1870. sa 2 table — za 1 for.

Pučkim učiteljem. — Opazuje se, da medju članovi našega društva malo je učitelja pučkih škola. Upravljajući odbor uvieren, da su uprav pučki učitelji u stanju najbolje pomoći društvenim svrhama, nudi jim svoj *Viestnik* badava uz to samo, da uredničtvu *Viestnika* pošalju točno i što obširnije izvješće o starinah u svojoj okolici, i da ga nadalje revno obavješćuju o svakom obretu arkeolog. predmeta, o kom bi ma što doznali. U slučaju pako, da nebi imali o čem izvješćivati, mogli bi namerivati svoj prinos sa starinskimi predmeti, koje bi po vriednosti odkupio arkeol. odjel nar. muzeja, a tim bi postali i članovi društva.

Štov. povjerenikom. nar. muzeja i hrv. arkeol. društva, te svim našim članovom i svim drugim rodoljubom i ljubiteljem domaćih starina i narodnoga napredka što toplije preporučamo, neka budno paze na svaki prekršaj naredba Vis. zem. Vlade i Vis. zem. krajiške oblasti, koje smo izdali na uvojkju *Viestnika* predpr. god. o sačuvanju starina, te za svaki slučaj neka umah obavieste ravnateljstvo arkeol. odjela nar. muzeja ili upravu hrv. arkeol. društva za dalnje postupanje u stvari. One naredbe kadre su odlučno pomoći i domaćoj nauci i nar. arkeol. muzeju, samo ako jih do- tične oblasti budu sdušno vršile.

Darovi sa zahvalnosti primljeni od arkeolog. odjela nar. zem. muzeja ove godine:

- G. Stjepan *Damianović* iz Broda — nož iz bakrenoga doba nadjen od ribara Ive Bakića u Savskoj obali kod Šameca.
- G. Ivan *Šejat*, trgovac u Munjavi — 12 rimskih bakr. i 11 nov. novaca.
- G. Miloš *Borić*, bilježnik u Koraju u Bosni po Bogetiću — sr. groš republike dubrovačke i bakr. rimski novac.
- G. Gjuro *Kobovac*, trgovar u Račinovcih — 3 novija novca.
- G. Antun *Bogetić*, muz. povjerenik u Račinovcih — 2 bakr. rimska novca.
- G. Milan *Šunko*, arhitekt u Križevcih — liepi nacrt od kaleža iz XIV stoljeća nalazeća se ondje u kapelici sv. Roka, na kom tri grba sa: *Georgius, presbiter, construxit, c.*
- G. Josip *Tausig*, iz Vinkovaca — rimski bakreni *Valens*.
- G. Stjepan *Sučić*, posjednik u Križevcu — 1 bakr. novac rimski (*Faustina*), te 19 sr. i 79 bakr. novijih.
- G. Franjo *Ciraki*, gradski načelnik u Požegi — 9 bakr. rimskih novaca i 7 srebr. sriedovječnijih.
- G. Josip Dr. *Prelec*, kotar. liečnik u Zlataru — dvie krasne kamenite predhistoričke sjekire.
- G. J. *Bonifačić*, kand. prof. u Zagrebu — 3 sr. novija novca i snop glagolskih folianta i knjžica, te dva ulomka glag. nadpisa, sve iz Bačke.
- G. Emilia *Hrubi* iz Zagreba — nekoliko uresnih predmeta iz staro-hrvatskih grobova kod Slatine, i predh. kamen u šljunku kod Save našast.
- G. Antun *Ittlinger*, dekan i župnik u Račinovcih — 1 sr. rimski novac (*Domitianus*) i 4 bakrena, te 2 sr. i 2 bakr. novija.
- G. Ivan *Solonja* iz Zagreba — 12 bakr. rimskih novaca u Mitrovici našastih.
- G. Josip *Magdić*, gradjan. učitelj i muz. povjerenik u Ogulinu — 10 bakr. rimskih novaca nadjenih u Šušnjavom selu kod Munjave.
- G. Milan *Gašparović*, trgovac u Ogulinu — 3 sr. novca Oglejska našasta u Jasenku.
- G. N. N. — portrait Karoline Mihanovićeve na platnu, od nje same izradjen. Predao g. Beluš.
- G. Josip *Fink*, inžinirski pristav u Delnicah — knjigu tiskanu g. 1694 sa slikami „Päpstlicher Svetonius“.
- G. Gustav *Veller*, posjednik u Zagrebu — staru vodovodnu ciev izkopanu u njegovom vrtu ove godine.
- G. *Didolić* braća iz Selaca na Braču — 2 bakr. grčka (*Faria*), 4 sr. i 17 bakr. rimskih novaca, 9 novijih i jednu spomenicu.
- G. Mate *Iveković*, gradski cestar u Zagrebu — 2 sr. novija novca.

Opomena.

Članovi, koji jošte nisu položili prinos za god. 1882 i 1883, umoljeni su, da te prinose čim prije uredničtvu *Viestnika* poštarskom doznakom pošalju.

Novi povjerenici hrvatskoga arkeologičkoga društva.

Dorčić Petar, župnik u Baški na Krku.
Odžić Ivan, kr. podžupanijski šumar u Rumi.
Pavelić Jakov, učitelj u Munjavi.

Članovi utemeljitelji.

Brunšmidt Josip, gimn. profesor u Vinkovcih — 30 for.

Članovi

*koji su dalje položili prinos za godinu 1882. (V. uvojak Viestnika
br. 1 i 2, 1883.)*

Bolf Ivan, posjednik u Delnicah i za g. 1881.
Galjer Matija, učitelj u Sesvetih.
Göszl Jakov, ravnajući učitelj u Rumi.
Ivić Mate, odvjetnik u Zemunu.
Kaiser Ljudevit, oružnički stražmeštar u Rumi.
Muha Antun, učitelj u Rumi.
Odžić Ivan, kr. podžupanijski šumar u Rumi.
Pauš Mijo, podarcidjakon i župnik u Indiji.
Šamšalović Aleksander, kapelan u Rumi.

Članovi

*koji su položili prinos za tek. godinu 1883. (V. uvojak Viestnika
br. 1 i 2, 1883.)*

Bišćan Martin, sudbeni pristav u Iloku.
Buratti grof Dr. Ivan, veleposjednik u Zagrebu.
Eisenhuth Ljudevit, miernik u Karlovcu.
Ivić Mate, odvjetnik u Zemunu.
Jarc Franjo, župnik na Mirni u Kranjskoj.
Kodrić Andrija, gimnazijalni profesor u Osieku.
Lobmajer August, župnik u Erdeviku.
Malec Dr. Josip, odvjetnik u Zagrebu.
Mašić A., profesor kod realke u Zemunu.
Miler Pajo, opat i župnik u Mitrovici.
Milčetić Ivan, gimnazijalni profesor u Varaždinu.
Oklopčija pl. Isak, c. kr. nadporučnik u Osieku.
Simić Vatroslav, financijski ravnatelj u Osieku.

VIESTNIK

HRVATSKOGA

ARKEOLOGIČKOGA DRUŽTVA.

GODINA V. — BR. 3.

SADRŽAJ.

1. Arkeologička izkapanja na petrovačkoj gradini u Sriemu, gdje tobož starorimska Bassianis. (Konac. V. Viestnik V. br. 2 str. 33). — S. Ljubić. — Str. 65—70.
2. Rimski nadpis iz Korčule. — Vid Vuletić-Vukasović. — Str. 70—71.
3. Solinski Sustjepan. (V. Viestnik V. br. 1, str. 13. — O. Šimun Milinović. — Str. 71—77.
4. Glagolski nadpis iz Beloga na otoku Cresu. — Ivan Milčetić. — Str. 77—80.
5. Hercegovački nadpisi na Radimnji blizu Stoca. — S. L. — Str. 81.
6. Dvie stare narodne izprave. — S. L. — Str. 81—82.
7. Rimski novci carski zem. muzeja u Zagrebu, kojih nema u Cohenu ili se u čem od njegovih razlikuju. (Nastavak.) — S. L. — Str. 83—88.
8. Dopisi. — M. J. Granić iz Muća Gornjega. — Šimun Milinović iz Sinja. — Vid Vuletić-Vukasović iz Korčule. — M. J. Granić iz Muća Gornjega. — Str. 88—92.
9. Razne vesti. — Str. 93—96.

U Zagrebu 1. srpnja 1883.

Obznane uredništva.

Viestnik za sada izlaziti će svaku tri mjeseca. — Godišnja predplata stoji 4 for. a. vr. za sve austrijsko-ugarske zemlje; a za inozemstvo 8 maraka ili 10 franaka.

Spisi, pošiljke i godišnji primesei imaju se od sada odpravljati pod naslovom: **Hrvatskomu arkeologičkomu društvu u Zagrebu (u zemalj. muzeju).**

Naručbe na **predbrojku** Viestnika prima i knjižara L. Hartmana u Zagrebu.

Knjige

hrv. arkeol. društva na prodaji kod Hartmanove knjižare u Zagrebu i u pisarni samoga društva uz veoma obaljenu cieniu.

Arktiv. Knjiga II. Razdjel I. i II.	2 for. — nč.
" " IV. i V. svaka po	— " 80 "
" " VI. do XII. svaka po	— " 50 "
Codex Diplomaticus, knjiga I. i II. svaka po	1 " — "
Bibliografija hrvatska	— " 50 "
Bibliografija della Dalmazia	1 " — "
Supplementi alla bibliografija della Dalmazia	— " 25 "

Kod iste Hartmanove knjižare i u pisarni nar. muzeja mogu se dobiti i sljedeće radnje prof. S. Ljubića:

Opis jugoslav. novaca. U Zagrebu 1875. vel. 4. sa 20 tabla, za 8 i 12 for. Ob odnošajih Dubrovačke sa Mletačkom republikom. Tri obširne razprave iz *Rada* — za 4 for.

Skrovište rim. zl. novaca iz Zemuna. U Zagrebu 1876. sa tabl. — za 70 n. Popis predmeta predhist. u zem. muzeju. U Zagrebu 1876. sa 4 table — za 1 for.

O VIII. zasjedanju antropol. i arkeolog. sastanka u Pešti. U Zagrebu 1877. — za 70 nč.

Razvod Istarski. U Zagrebu 1874 — za 1 for.

Viestnik nar. zem. muzeja. U Zagrebu 1870. sa 2 table — za 1 for.

Pučkim učiteljem. — Opazuje se, da medju članovi našega društva malo je učitelja pučkih škola. Upravljavući odbor uvieren, da su uprav pučki učitelji u stanju najbolje pomoći društvenim svrhama, nudi jim svoj *Viestnik* badava uz to samo, da uredničtvu *Viestnika* pošalju točno i što obširnije izvješće o starinah u svojoj okolici, i da ga nadalje revno obavješćuju o svakom obretu arkeolog. predmeta, o kom bi ma što doznali. U slučaju pako, da nebi imali o čem izvješćivati, mogli bi namerivati svoj prinos sa starinskimi predmeti, koje bi po vriednosti odkupio arkeol. odjel nar. muzeja, a tim bi postali i članovi društva.

Štov. povjerenikom. nar. muzeja i hrv. arkeol. društva, te svim našim članovom i svim drugim rodoljubom i ljubiteljem domaćih starina i narodnoga napredka što toplije preporučamo, neka budno paze na svaki prekršaj naredba Vis. zem. Vlade i Vis. zem. krajiške oblasti, koje smo izdali na uvojkju *Viestnika* predpr. god. o sačuvanju starina, te za svaki slučaj neka umah obavieste ravnateljstvo arkeol. odjela nar. muzeja ili upravu hrv. arkeol. društva za dalnje postupanje u stvari. One naredbe kadre su odlučno pomoći i domaćoj nauci i nar. arkeol. muzeju, samo ako jih do-tične oblasti budu sdušno vršile.

Novi povjerenici hrvatskoga arheološkoga društva i nar. zem. muzeja.

Bigoni Julio, starinar u Spljetu.
Butković Nikola, svećenik, učitelj u Dobrinju na Krku.
Ljubas O. Filip, župnik u Banjaluci.
Mužina Miho, župnik u Beli na Cresu.

Članovi

koji su dalje položili prinos za tek. godinu 1883. (V. uvojak *Viestnika*
br. 1, 2 i 3, 1883.)

Batinić O. Mijo V., provin. tajnik u Fojnici.
Butoraz Dragutin, podžupanijski pisar u Jaski.
Črnadak Mirko, umirovljeni major u Zagrebu.
Čučković Dr. Uroš, kr. državni odvjetnik u Varaždinu.
Dorčić Petar, župnik u Baški na Krku.
Franić Josip, podžupanijski tajnik u Jaski.
Gimnazija velika u Karlovcih.
Grahor Janko, arhitekt u Zagrebu.
Gruber Dane, gimnazijalni profesor u Požegi.
Jagunić J., gimnazijalni profesor u Karlovcu.
Kassa Skender, podžupanijski živinar u Jaski.
Knjižara Zupanova (Albrecht i Fiedler) u Zagrebu.
Koščec Franjo, župnik u Šestinah.
Kušter Slavoljub, gradski vijećnik u Varaždinu.
Leber Pavo, župnik u Maji.
Maček Ivan, inžinir u Jaski.
Majhofer Josip, podžupanijski pisar u Jaski.
Mužina Miho, župnik u Beli na Cresu.
Oršić Matija, kanonik u Cresu.
Pavišić pl. Dr. Alviž, kav. prelat i vl. savjet. u Trstu.
Petrović Ivan, veleposjednik u Varaždinu.
Polc Adalbert, kr. sudb. pristav u Varaždinu.
Stoos N., posjednik u Rakovcu-Vrbovcu.
Vrabčević Milan, gradonačelnik u Varaždinu.
Windisch-Grätz prevedri knez Ernest u Stratenegu.

Članovi

koji su položili prinos za godinu 1884.

Preradović pl. Dušan, pomorski nadporučnik u Poli.
Gutal Matej, duhovnički pomoćnik u Djakovu.
Ljubas O. Filip, župnik u Banjaluci.

Opomena.

Članovi, koji još nisu položili prinos za god. 1882 i 1883,
umoljeni su, da te prinose čim prije uredništvu *Viestnika* poštarskom
doznakom pošalju.

Opazka. — Zakasnili smo ovim brojem, pošto smo dugo
čekati morali na sliku iz Pešte.

Darovi sa zahvalnosti primljeni od arheolog. odjela nar. zem. muzeja ove godine:

- G. Egidij pl. *Pavleковиć* de Kapolna — 6 listina na pergameni, od kojih
tri sa visećimi pečati i 30 na papiru.
G. August *Posilović*, risar u Zagrebu — veliku tobož srebrnu medalju,
kojom bje odlikovan na izložbi tršćanskoj 1882, i dotični diplom.
G. Dr. Petar pl. *Despinić*, sudb. savjetnik u Pešti — model osobite vrsti
opeke našaste u razvalinah Viminaciuma.
G. Miloš *Borić*, bilježnik u Koraju — sr. rimski novac (Aurelius Caesar).
G. J. *Bonišaćić*, kand. prof. u Zagrebu — opet snop starih listina iz Baške
na Krku, mali nadpis bizantinski, te napravio više nacрта za porabu
„*Viestnika*“.
G. Mijo *Pavlinović*, kanonik u Podgori — glodalo iz kamenite dobe oso-
bitoga lika; okruglu opeku od stupića iz rimske tople kupelji; 4
rimska novca srebrna i 2 bakrena, mletački groš dužda Jak. Teupola,
2 sr. turska, 2 sr. magjarska i mezanin dubrovački.
G. O. Ivan *Glibota* po istom Pavlinoviću — jedan novac srebrni grčki
(Dyrrachium), 2 sr. rimska familjarna (Quintia, Pinaria), sr. rimski
(Cajus et Lucius Caes.), 3 bakr. rimska, 3 sr. dubrovačka grošića i
5 iz novijeg doba.
G. Josip *Penavić* od Širokog briga po istom Pavlinoviću — bakr. rimski
(Antoninus Pius), jedan sr. grčki (Dyrrachium) i 1 noviji italijanski.
G. Josip *Alačević*, sudb. savjetnik u Spljetu — otisak cirilskog nadpisa
iz Hunca kod Ljubuskoga.
G. Ivan *Tkalčić*, prebendar u Zagrebu — tri gumba iz odore bana Tome
Erdedijsa, našasta g. 1883 u njegovom grobu u prvostolnoj crkvi.
G. Josip *Sever* — graničarski štap.
G. L. *Vormastini* iz gornje Stubice — srebrni novac rimski (Gordianus III)
ondje izkopan.
G. Josip *Medved*, učitelj u Trnovitici — pola kladivca iz kamenite dobe,
jedan bakr. rimski novac, dva srebrna i jedan bakreni iz novijeg doba.
G. Radoslav *Lopašić* u ime nepoznatoga — otku iz bakrene dobe.
G. Ivan *Bujan*, kateketa — bakr. rimski veliki (Antoninus Pius).
G. *Panian*, nadporučnik — psalam iz budickoga zakona, napisan na drvu
Latonia burbonica, iz Bankok-hrama u Singaleskoj prednje Indije.
G. Mihovil *Mužina*, župnik u Beli na Cresu — klješta, zapinjaču, tri za-
vojka, pet kolutića i još komada od nakita iz bakrene dobe, rimsku
svietiljku (CRESCI) i jedan sr. noviji novac, sve ondje našasto.
G. Nikola *Butković*, učitelj u Dobrinju na Krku — prednji ulomak sjeki-
rice iz kamenite dobe.
G. Anton *Kirinčić*, svećenik u Dobrinju — odlomak opeke rimske sa ОБА.
G. Jakov *Pavelić*, učitelj u Munjavi — sr. slavonski novac.
G. baron od *Handel-Mazzetti*, kapetan kod XII pješake pukovnije u Bi-
haču putem central. odbora bečkoga za umjetnost i starine — vele-
cjeni Mitras-spomenik sa nadpisom našast u Golubiću.
G. *Hildebrand*, major u Bihaču — dva spomenika u ploherezbi i stup sa
nadpisom, sve iz rimske dobe.

VIESTNIK

HRVATSKOGA

ARKEOLOGIČKOGA DRUŽTVA.

~~~~~

GODINA V. — BR. 4.

~~~~~

SADRŽAJ.

1. Ulomci starogrčkoga nadpisa iz otoka Korčule. — Vid Vuletić-Vukasović. — Str. 97—99. — Nadpisi naposeb priloženi.
2. Sustjepan kod Solina. Rimski nadpis u Sućurcu. Izkapanje starina na Solinu. — S. Ljubić. — Str. 99—102.
3. Stara crkva i grobište u Vrelu Cetine. — Fr. Stip. Zlatović. — Str. 102—107. Sa slikom.
4. Drevna špilja na otoku Braču kod samostana Stipančića. — Vid Vuletić-Vukasović. — Str. 107—109.
5. Drid. — F. Šimun Milinović. — Str. 109—115.
6. Hercegovački nadpisi. — Vid Vuletić-Vukasović. — Str. 116—118.
7. Rimski nadpis na Bolu. — Vid Vuletić-Vukasović. — Str. 118.
8. Dopisi. — Vid Vuletić-Vukasović iz Korčule. — D. Jagić iz Siska. — Str. 118—121.
9. Razne vesti. — Str. 122—128.

~~~~~

U Zagrebu 1. listopada 1883.

~~~~~

Obznane uredništva.

Viestnik za sada izlaziti će svaku tri mjeseca. — Godišnja predplata stoji 4 for. a. vr. za sve austrijsko-ugarske zemlje; a za inozemstvo 8 maraka ili 10 franaka.

Spisi, pošiljke i godišnji prinesci imaju se od sada odpravljati pod naslovom: Hrvatskomu arkeologičkomu društvu u Zagrebu (u zemalj. muzeju).

Naručbe na predbrojku Viestnika prima i knjižara L. Hartmana u Zagrebu.